T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NE YÖNELİK TEPKİLERİN NETNOGRAFİK ANALİZİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Yavuz Bülent BEKKİ

KOCAELİ 2020

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NE YÖNELİK TEPKİLERİN NETNOGRAFİK ANALİZİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Yavuz Bülent BEKKİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tuba KANCI DOĞAN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 29/07/2020-18

KOCAELİ 2020

ÖNSÖZ

İstanbul Sözleşmesi'ni konu edindiğim bu çalışmadan yıllar önce kadına yönelik şiddeti işlediğim bir roman denememem olmuştu. Her ne kadar o denememi okuyucuyla buluşturamamış olmam içimde bir ukdeyse de bu çalışmayla daha önemli bir iş çıkarmış olmayı umuyorum.

Yazım süreci boyunca değerli görüş ve katkılarını eksik etmeyerek rehberlik eden kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Tuba Kancı Doğan'a, tezin henüz hazırlık aşamasındayken yardım talebimi geri çevirmeyerek yol gösteren Prof. Dr. Tevfik Erdem'e ve dolaylı yollarla da olsa tezimi yazmamda katkısı bulunan Prof. Dr. İdil Sayımer'e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu tezin her aşamasında dertlerimi dinleyen, fikirleriyle ve dostluklarıyla bana yardımcı olan ve her zaman bir telefon uzağımda olduklarını bildiğim gardaşlarım, Hakan Karadiken ve Umutcan Tarcan'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans ders döneminde sınıf arkadaşlığından öte dostluklar kurduğumuz Sinan Öztekin, Caner Alkış, Pınar Ebe, Ayşegül Aydınlı'ya da ayrıca teşekkür ederim. Sınıfta dayanışma ve arkadaşlığımıza rekabet gölgesi düşürmediğimiz için de bu arkadaşlıklardan ayrıca mutluyum.

Kocaeli Üniversitesi'nde yüksek lisansa başladığım günden bugüne kadar, Kocaeli'de bana ikinci bir anne-baba olan sevgili dayım Hüseyin ve eşi Meral Köprülü'ye, bana olan inanç ve destekleriyle bir gölge gibi her zaman yanımda olan annem Hatice ve babam Salahaddin Bekki'ye teşekkür ediyorum.

Tüm tez sürecini benimle birlikte yaşamaya mecbur bıraktığım, bu zorlu süreçte beni motive eden ve bana tahammül eden sevgilim Canan Durmazer'e teşekkür ediyorum, kendisine minnettarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **i**
İÇİNDEKİLER ..... **İİ**
ÖZET ..... **İV**
ABSTRACT ..... **V**
KISALTMALAR ..... **Vİ**
TABLO LİSTESİ ..... **Viİİ**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. ETNOGRAFİ 17
1.2. NETNOGRAFİ 19
1.2.1. Netnografi ve Siyaset Bilimi 27
1.3. İLETİŞİM, İNTERNET VE SOSYAL MEDYA 32
1.3.1. Sosyal Medya ve Kamusal Alan 38
1.3.2. Sosyal Medya ve İfade Özgürlüğü 46
1.4. DİJİTAL ASABİYET VEYA ASABİYNET 49

İKİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ VE BAĞLANTILI METİNLERE GENEL BİR BAKIŞ

2.1. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ 55
2.1.1. Tarihsel Süreç 55
2.1.2. İstanbul Sözleşmesi 63
2.2. 6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN 68
2.3. GREVIO VE GREVIO TÜRKİYE DEĞERLENDİRME RAPORU 69
2.4. MOR ÇATI - KORONA SÜRECİNDE KADIN RAPORU 81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ MUHALİFLERİNİN NETNOGRAFİK ANALİZİ

3.1. ANALİZDE KULLANILAN KAVRAM VE TEORİLER 85
3.1.1. Eleştirel Söylem Analizi 85
3.1.2. Hakikatin Önemsizleştirilmesi *(Post-Truth)* 86
3.1.3. Banal Milliyetçilik 92
3.1.4. Homofobi Söylemi 94
3.1.5. Türk Ailesi 96

3.2. SÖZLEŞME MUHALİFLERİNİN NETNOGRAFİK ANALİZİ: TWİTTER ÖRNEĞİ 99
3.2.1. Aile Konulu Tweetlerin Analizi 100
3.2.2. Nafaka Konulu Tweetlerin Analizi 106
3.2.3. LGBTİ+ Karşıtlığı Konulu Tweetlerin Analizi 111
3.2.4. "Kadının Beyanı Esastır" Karinesi Karşıtlığı Konulu Tweetlerin Analizi 115
3.2.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Konulu Tweetlerin Analizi 118
3.2.6. Kadın Cinayetleri (Femisit) Konulu Tweetlerin Analizi 121
SONUÇ **129**
KAYNAKÇA **140**
ÖZGEÇMİŞ **157**

ÖZET

Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'ne Yönelik Tepkilerin Netnografik Analizi

Bu tez ile toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanarak oluşturulan uluslararası bağlayıcılığı bulunan İstanbul Sözleşmesi'nin, içeriği ve yaptırım gücüne yönelik Türkiye'de muhalefet gösteren kesimlerin tepkilerinin sebebini anlamak ve analiz etmek amaçlanmıştır. İstanbul Sözleşmesi'ne muhalefet eden kesimlerin tepkileri, sosyal medya araçlarından Twitter vasıtasıyla incelenmiştir. Bu tercihte, Twitter'ın kamusal alan oluşturması etkili olmuştur.

İncelemede, netnografi yöntemi kullanılarak sözleşme muhaliflerinin Twitter hesaplarından yazdıkları tweetler depolanmış ve analiz edilmiştir. Kullanıcıların, İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik tepkileri eleştirel söylem analizine tâbi tutulmuştur. Analiz yapılırken sözleşme muhaliflerinin odağındaki aile, nafaka, LGBTİ+, "kadının beyanı esastır" karinesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın cinayetleri konuları kategorilere ayrılmıştır. Her bir kategori içerisinde, toplanan veriden seçilen konuyla alakalı tweetler ve bu tweetlerde yer alan tepkilere uygun akademik değerlendirmelere yer verilmiştir.

Yapılan incelemelerle İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik tepkilerin, sözleşmenin dini hassasiyetler ve milli değerlere yönelik bir tehdit olarak algılandığı sonucuna varılmıştır. Ulaşılan bu sonuç neticesinde, sözleşmeye yönelik tepkilerin kaynağı olan bu kavrayışların ortadan kaldırılabilmesi ve sözleşmenin herkesçe anlaşılmasının sağlanması için birtakım tanıtım programları geliştirilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *İstanbul Sözleşmesi, Netnografi, Söylem Analizi, Sosyal Medya, Toplumsal Cinsiyet, Kadına Yönelik Şiddet.*

ABSTRACT

Netnographic Analysis of the Reactions Against the Istanbul Convention in Turkey

By this thesis, it is aimed to understand and analyze the reason for reactions of those who are against the content and enforcement power of the Istanbul Convention which has an international binding system and formed based on gender equality. Reactions of those who are oppenent to Istanbul Convention are examined through Twitter which is one of social media platform. It has been effective in making this choise due to the fact of twitter could create public space.

In the examination, the tweets (which are tweeted) by Convention's opponents are stored and analyzed by using the Netnography method. Critical discourse analysis is applied to reactions of users who are opponents of the Istanbul Convention. While analyzing, it is divided into categories that opponents focus on, these titles are femicide, gender equality, the presumption that is "women's testimony is fundamental", LGBTI+, alimony. In each category, tweets related to the chosen topic and academic evaluations of reactions in these tweets are included.

It is concluded that the convention is seen as threats to religious and national values by examinations on reactions to the convention. As a result of this, it is proposed to develop education programs in order to make understand the Convention by every person in society and eliminate those understandings which are source of these reactions to the Convention.

Keywords: *Istanbul Convention, Netnography, critical discourse analysis, Social Media, Gender Equality, Violence Against Women.*

KISALTMALAR

AÇSHB : Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

AKPM : Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi

AK : Avrupa Konseyi

AK Parti : Adalet ve Kalkınma Partisi

AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AYM : Anayasa Mahkemesi

BİANET : Bağımsız İletişim Ağı

BM : Birleşmiş Milletler

CEDAW : Kadın Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadele Uzmanlar Grubu

COVID-19 : Koronavirüs

DİA : Devletin İdeolojik Aygıtları

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

GİKAP : Gökkuşağı İstanbul kadın Kuruluşları Platformu

GREVIO : Kadınlara Karşı Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzman Eylem Grubu

HDP : Halkların Demokratik Partisi

HSGM : Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü

İKD : İlerici Kadınlar Derneği

İŞKUR : Türkiye İş Kurumu

KADEM : Kadın ve Demokrasi Derneği

KADER : Kadın Adayları Destekleme ve Eğitme Derneği

KAMER : Kadın Merkezi Vakfı

KASAV : Kadın Sağlıkçılar Eğitim ve Dayanışma Vakfı

KCDP : Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu

KOSGEB : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

KSGM : Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

LGBTİ+ : Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Transgender, İnterseksüel vd.

MGK : Milli Güvenlik Kurulu

RG : Resmî Gazete

SBB : Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

ŞÖNİM : Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi

TCK : Türk Ceza Kanunu

TMK : Türk Medeni Kanunu

TÜİK **:** Türkiye İstatistik Kurumu

TO-KAT **:** Ulusal Toplu Katalog

UNODC **:** Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi

YÖK **:** Yükseköğretim Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Google Ads 1 Mayıs 2020, Anahtar Kelime Tarama Sonuçları (Google Research) 30

Tablo 2. Google Ads 1 Mayıs 2020, Anahtar Kelime Tarama Sonuçları (Twitter Research) 30

GİRİŞ

Bu tezde, Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'ne muhalefet eden kesimlerin sözleşme hakkındaki tepkileri konu edinilmiştir. Kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadeleyi konu edinen uluslararası yaptırım gücüne sahip ilk sözleşme olan Avrupa Konseyi 210 numaralı anlaşma "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi" 7 Nisan 2011 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından Strazburg'da kabul edilmiştir. Anlaşma 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açıldığı için "İstanbul Sözleşmesi" olarak anılmış ve bu isimle de literatüre geçmiştir.

İstanbul Sözleşmesi'nin ortaya çıkmasında ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren kadın hareketinin, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi için tartışma alanı oluşturması önemli bir rol oynamıştır. Kadın hareketinin mücadelesi, patriarkal sisteme karşı direniş şeklinde ortaya çıkarak toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti kavramsal düzlemde ele almıştır. Kadına yönelik her türden şiddetin ortadan kaldırılması için yapılan çalışmalarla "kadının insan hakları", "toplumsal cinsiyet eşitliği" ve "kadına yönelik şiddet" konularının kamusal alanda görünürlüğü arttırılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda, devletler tarafından çözülmesi gereken bir sorun olarak algılanan cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi için ulusal ve uluslararası arenada çözüm yolları aranmaya başlamıştır. Çözüm arayışlarının uluslararası arenadaki ilk örneği 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" (CEDAW) olmuştur. CEDAW Komitesi'nin 1992 yılında yayımladığı 19 numaralı tavsiye kararı, kadına yönelik şiddetin cinsiyete dayalı şiddet olarak tanımlandığı ilk belgedir ancak belgenin yaptırım gücü zayıftır. 1993 yılında Viyana İnsan Hakları Konferansı resmî belgelerinde de kadına yönelik şiddet insan hakkı ihlali olarak yer almıştır. Dünya ve Türkiye için kadına yönelik şiddetin bir insan hakları ihlali olduğuna dair en çarpıcı örnek, kocasından şiddet gören ve Türkiye'de yasal yolları tüketen Nahide Opuz'un Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde Türkiye'ye karşı açtığı davanın Türkiye aleyhine sonuçlanması olmuştur. 2009 yılındaki bu mahkeme kararından yaklaşık iki yıl sonra İstanbul Sözleşmesi, uluslararası arenada kabul edilerek imzaya açılmıştır. Türkiye, sözleşmeyi ilk imzalayan ve onaylayan ülkelerdendir. Kadına yönelik

şiddetin bir insan hakları ihlali olduğuna dair kabulün sözleşmeden sonraki ilk göstergesi ise 2017 yılında Birleşmiş Milletler'in yayımladığı 35 numaralı tavsiye kararında kadına yönelik şiddetin, insan hakkı ihlali olarak kabul edilmesidir.

İstanbul Sözleşmesi, taraf ülkelerdeki muhafazakâr ve milliyetçi çevrelerce çokça tartışılmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı olarak ortaya çıkan kadına yönelik şiddeti çözüme kavuşturmayı amaçlayan İstanbul Sözleşmesi, bu çevrelerce aileyi hedef alan ve onu yıkmayı gaye edinen bir proje olarak anılmaktadır. Muhalefet eden kesimlere göre sözleşme, dini ve kültürel değerlere aykırılıklar barındırmakta ve bu değerleri yıkmak için de aileyi hedef almaktadır. Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'ne muhalefet eden kesimlerle Polonya, Ukrayna, Macaristan ve Hırvatistan gibi ülkelerde de sözleşmeye karşı çıkanlarca geliştirilen argümanlarla aynı temellere dayandığı söylenebilir. İstanbul Sözleşmesi'ne muhalefet eden kesimlere yönelik sözleşmeye taraf diğer ülkelerde de çeşitli araştırmalar yapılmış olması bu tezin hazırlanmasına bir dayanak noktası oluşturmaktadır.

Problem Tanımlaması, Amaç ve Önem

Ataerkil tahakkümün bir sonucu olarak kadının, toplumsal ve ekonomik yaşam ile aile içi güç ilişkilerinden yoksun bırakılmasının sonucunda ortaya çıkan her türden şiddet olayı, sosyal, ekonomik ve hukuki boyutunun yanında siyaset biliminin de inceleme alanına girmektedir. Kadın hareketinin ataerkil düzen ve onun getirdiği şiddete karşı çıkmasının bir sonucu olan İstanbul Sözleşmesi'nin incelenmesi siyaset bilimi açısından önemlidir. Bu tezde, Türkiye'de gerek yazılı gerek görsel basında çokça tartışılan ve bu sebeple toplumun diğer katmanlarının da tartışma konusu edindiği İstanbul Sözleşmesi, sözleşmeye karşı çıkan kesimlerin -ki bunlara İstanbul Sözleşmesi muhalifleri diyebiliriz- bir sosyal medya aracı olan Twitter üzerinden ortaya koydukları muhalif söylemleri incelemeye tâbi tutulmuştur. Bu tez ile Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'ne muhalefet eden kesimlerin, sözleşmeyi nasıl algılandığının anlaşılması ve analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, insanların kamuoyu oluşturmak amacıyla kullandıkları sosyal medya aracı olan Twitter, inceleme alanı olarak seçilmiştir. Sözleşme karşıtı tweetler vasıtasıyla muhalefet eden kesimleri kimlerin oluşturduğu araştırılmıştır. İlgili kesimlerin

muhalefet ederken Twitter'da kolektif hareket etme çabası içerisinde olup olmadığı incelenmiştir. Kolektif hareketi organize eden kişi ve kurumların bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Muhalefet eden kesimlerin söylemlerini biçimlendiren argümanların neler olduğu incelenmiştir. İstanbul Sözleşmesi'ne muhalefet eden kesimlerin Twitter aracılığıyla ifade ettiği tepkilerinin anlaşılması ve çözümlenmesi hedefindeki bu çalışmada, internet ortamlarında analiz yapmayı formüle eden netnografi yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmanın yöntemi olan netrografi, interneti merkeze alarak yürütülen antropolojik bir araştırma yöntemidir. Bu çalışma özelinde netnografi, kişi veya kurumların İstanbul Sözleşmesi'ne karşı yazdıkları tweetlerin depolanması ve analiz edilmesi amacıyla kullanılmıştır. Netnografinin ortaya çıkmasında pazarlama stratejisi geliştirme ve şirketlere raporlar sunma hedefi bulunduğundan yöntem, siyaset bilimine uyarlanarak uygulanmıştır. Bu sebeple netrografi uygulanırken geleneksel etnografide olduğu gibi bütünün küçük bir parçasıyla yetinmek ve bu küçük parça üzerinden tümevarım yoluyla çıkarım yapmak durumunda kalınmıştır. Etnografideki küçük grup, kişi niceliğini ifade ederken netnografideki küçük grup, büyük verinin *(big-data)* içerisinden seçki yapma şeklinde yorumlanarak gerçekleştirilmiştir.

İnceleme alanı olarak sosyal medya seçilmiştir. Fiziki ortamlardaki protestoların gerçekleştirilebilmesi için ilk adımda birtakım bürokratik işlemlerin ve izinlerin halledilmesi ikinci adımdaysa insanların bu protestolara fiziken katılımının sağlanması gereklidir. Bu zor ve zahmetli protesto yöntemi sosyal medyada çok daha zahmetsiz ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Bürokratik işlem ve izinlerin tamamını ekarte etme imkânı sunan sosyal medya, aynı zamanda insanların belirlenen yerde bedenen bulunması gerekliliğini de bir bilgisayar veya mobil iletişim aracı yardımıyla ortadan kaldırmaktadır. Böylece geniş katılımın ve çok fazla fikrin ortaya çıktığı, tek bir konuşmacıdan ziyade herkesin düşüncelerini ifade ederek katkı sağladığı bir protesto veya kamuoyu çalışması tertip edilmiş olmaktadır. Bu bakımdan, insanların ilgili konudaki tepki ve söylemlerinin neler olduğu fiziki ortamdakinden çok daha efektif bir şekilde analiz edilebilir.

Bu çalışmayla, Türkiye'deki İstanbul Sözleşmesi muhaliflerinin yazdığı tweetlerin, sayısal veri niteliğinden ziyade o tweetlerin içeriklerinin çözümlenmesi, kullanılan ifadelerin ve talep edilen isteklerin ne anlama geldiğinin öğrenilmesi

amaçlanmıştır. Bu amaçla İstanbul Sözleşmesi'ne muhalefet eden kesimleri hangi çevrelerden insanların oluşturduğu araştırılmıştır. İlgili kesimlerin muhalefet ederken nasıl bir kolektif hareket etme çabası içerisinde oldukları incelenmiştir. Varsa kolektif hareketi organize eden kişi ve kurumların kimler ve hangileri olduğu araştırılmıştır. Muhalif tavır takınan kişilerin hangi argümanları kullandığı çözümlenmeye çalışılmıştır. Muhalifleri organize eden veya yönlendiren kişilerin sosyal statüleri irdelenmiştir. Sözleşme muhaliflerinin sözleşmeye esas konulardaki tutum ve önerilerinin neler olduğu araştırılmıştır. Bu süreçte, Türkiye gündemine sıkça gelen İstanbul Sözleşmesi ve bağlantılı metinlerin, sözleşmeye muhalefet edenler tarafından nasıl algılandığını anlamak ve açıklamak amacıyla bu tezde çözümleme yapılmaya ve öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmayla kadın hareketi ve devlet kurumlarının, İstanbul Sözleşmesi ve kadının ikincil konumunun bir sonucu olarak ortaya çıkan her türden şiddet olayını engellemek için başvurulan sözleşme ve kanunlara bakış açılarındansa bu metinlerin, muhalifler tarafından nasıl algılandığı, sözleşme ve ona bağlı olarak yapılan faaliyetlere karşı ne türden argümanlar geliştirdikleri ötekileştirilmeden anlaşılmaya çalışılmıştır. Sözleşmenin uygulamasında kullanılan enstrümanların muhalifler tarafından nasıl değerlendirildiği ve kadın haklarına bakış açılarının ne olduğu gibi konuların çözümlenmeye çalışılması bu tezin önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmanı Kapsamı ve Kısıtları ile Ön kabuller

Bu tezde, İstanbul Sözleşmesi muhaliflerinin, sözleşmeye verdikleri tepkileri analiz edebilmek amacıyla ilk olarak bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Kavramsal çerçeveyi, muhaliflerin karşı olduğu İstanbul Sözleşmesi ve ona bağlı olarak ortaya çıkmış metinlerin incelendiği ikinci bölüm izlemiştir. Son bölümde ise analiz için derlenen tweetlerin söylem analizi gerçekleştirilmiştir. Kategorilere uygun seçkiler yapılarak başlıklar tweetlerle örneklendirilmiştir.

Sürekli olarak güncellenen bilgi kaynağı olmaları bakımından internet ortamları üzerinden yapılacak incelemelerde, birtakım kısıtlamalara gidilmesi gerekmektedir. Bu sebeple bu çalışmada, sosyal medya platformlarından biri olan ve insanların

kamuoyu oluşturmak amacıyla çokça başvurduğu Twitter'ı merkeze alan bir çalışma yürütülmeye karar verilmiştir. Twitter üzerinden gerçekleştirilen bu araştırmada, "İstanbul Sözleşmesi" anahtar kelimesini kullanarak muhalif düşüncelerini ifade eden kullanıcıların tweetleri depolanarak analiz edilmiştir.

Yapılan literatür taramaları ile veri toplama ve veri analizi sürecinin bütünleşik yapısı göz önüne alındığında, muhafazakâr ve milliyetçi hassasiyetlerin toplumsal cinsiyet körlüğünü tetiklediği söylenebilir. Bu körlük hem cinsiyet eşitliğinin görmezden gelinmesine hem de kavramın bağlamından koparılması ve maksatlı yorumlarla yanlış bir şeymiş gibi gösterilmesine neden olmaktadır. Sözleşmeye taraf diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de İstanbul Sözleşmesi, benzer argümanlarla tartışılmaktadır. Bu sebeplerle ülke gündeminden bağımsız olarak muhaliflerince istikrarlı bir şekilde tartışılan İstanbul Sözleşmesi hakkında yazılan, 10 Aralık 2019 tarihi ile tezin teslim edileceği tarihten yaklaşık bir ay öncesine denk gelen 20 Mayıs 2020 tarihine kadarki süreçte yazılan muhalifler tweetler analiz edilmek üzere depolanmıştır.

Tweetlerin depolanması sürecinde, tweetlerdeki söylemleri şekillendiren; gazete haber ve köşe yazıları, blog yazıları, televizyonlarda konuyla alakalı yapılan tartışmalar, tweetlerde kısıtlı bir bölümü bulunan videoların tamamının diğer sosyal medya platformlarından bulunup izlenmesi (Twitter'ın koyduğu 2 dakika 20 saniye sınırlaması sebebiyle) gibi analizi güçlendirecek yardımcı araştırmalar da yapılmıştır.

Veri toplamayı kolaylaştırmak ve incelenecek tweetlerin hitap ettiği kamuoyu üzerinde bir karşılığının olup olmadığı göstermesi amacıyla asgari 10 retweet (kullanıcının yazdığı tweetin, bir başka kullanıcı tarafından kendi profilinde paylaşılması) ve 20 beğeni (tweet sahibinin tweetinin bir başkası tarafından beğenilmesi) ile desteklenen tweetler derlenmiştir. Derleme işlemi, Twitter'ın sunduğu gelişmiş arama özelliği kullanılarak her bir gün için belirlenen kriterlerde (anahtar kelime: İstanbul Sözleşmesi, asgari 10 retweet, 20 beğeni) ayrı ayrı arama yapılarak PDF formatında kayda alınarak gerçekleştirilmiştir.

Twitter üzerinden yürütülen araştırmalarda, etik anlamda nasıl bir yol izleneceği konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Çeşitli makale ve kitaplarda konuya dair fikirler ortaya konulmuşsa da bir konsensüs oluşturulamamaktadır. Kimi yazarlar, tweetlerin direkt olarak alıntılanabileceğini düşünürken kimileriyse bunun tweet

sahiplerini ifşa etmek şeklinde algılanabileceğini düşünerek direkt alıntılama yapılmamasını incelemeye konu tweetlerin betimlenmesini tavsiye etmektedir. Bu çalışmalarda, göz önündeki kişilerin (ünlüler, gazeteciler ve resmi hesap sahipleri vb.) tweetlerini alıntılarken bir akademik alıntı yapılıyormuş gibi davranılabileceği görüşü genel kabule sahiptir denilebilir (Deller, 2011: 237; Sveningsson, 2003: 58; Williams vd., 2017). Paylaşımlar üzerinden gerçekleştirilecek analizlerin daha fazla kişinin fikrinin öğrenilmesinde yardımcı olması bakımından faydalı olacağı da düşünülmektedir. Twitter kamusal alanında *(Twittersphere)* yazılan tweetlerin inceleme konusu edilmesinde bir sakınca görülmemekle birlikte korumalı hesaplar haricinde yapılan incelemelerde onay alma yoluna gidilmesine gerek olmadığı yönünde görüşler de bulunmaktadır. Onay alınamadığı taktirde yine tweetin betimlenmesi ve kişinin gizlenmesi şeklinde bir yol izlenebileceği ifade edilmektedir (Sveningsson, 2003: 58; Hine, 2015). Direkt alıntılanan tweetler, APA metin içi kaynak gösterme yöntemine göre düzenlenmesi; kodlanan tweetler ise yine APA yöntemine uygun olacak şekilde ancak mülakat yapılan kişilere uygulanan prosedüre göre biçimlendirilmesi tavsiye edilmektedir. Kodlanan tweetler, kişilerin açık edilmemesi amacıyla kaynakçada gösterilmeyebilir (McAdoo, 2017; Lee, 2013).

Araştırma etiği konusunda, Twitter kullanıcılarının kamusal alanda fikirlerini ifade ederek kamuoyu oluşturmaya çalıştıkları ön kabulüyle hareket edilmiştir. Bu ön kabul neticesinde Twitter'ın yarattığı kamusal alanda seslerini duyurmaya çalışan kullanıcılardan, tweetlerinin analiz için kullanımı hususunda olur alma yoluna gidilmemiştir. Çalışmamızda, korunmuş hesapların tweetleri kullanılmamış yalnızca kamuya açık hesaplardan yazılan tweetler incelemeye dahil edilmiştir. Yine de bireysel kullanıcıların kimliklerinin açığa çıkmaması için kullanıcı isimleri kodlama yoluna gidilerek gizlenmiştir. Kullanıcıların yazdığı tweetlere, basit bir Twitter aramasıyla ulaşılmasının ve tweet sahibinin kimliğinin deşifre edilmesinin önüne geçilmesi amacıyla incelemeye tâbi tutulan tweetler, direkt aktarılmamış betimlenerek verilmiştir. Bu konuda bazı kurum, kuruluş ve göz önündeki isimlerin ise gizlenmesi yoluna gidilmeyerek tıpkı akademik bir çalışmaya atıf yapılıyormuş gibi incelemeye konu tweetlerin yazarları kaynak olarak gösterilmiştir.

İnternet merkezli bir araştırma olan bu tezde, incelenen hesapların demografik durumuyla alakalı bilgi edinebilmek oldukça zor olduğundan çalışma boyunca bu

konuya dair herhangi bir değerlendirme yapılamayacağı ön kabulü ile hareket edilmiştir. Bunun sebebi kullanıcıların, kendilerini olduklarının dışında betimleme ihtimallerinin bulunmasıdır. Bu sebeple her bir kullanıcının farklı bireyler olduğu varsayılarak tweetlerdeki söylemler ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Önceki Araştırmalar

Bu çalışmanın da konusu olan İstanbul Sözleşmesi'ni konu edinen ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan çalışmalarla alakalı literatür taramasında karşımıza çıkan çalışmalardan (akademik kitap, makale ve tez) önemli görülenlere aşağıda yer verilmiştir. İlk olarak ulusal düzeyde yapılan çalışmalara yer verildikten sonra uluslararası çalışmalar ve Türkiye'de bu konuda yapılmış tezler sıralanmıştır.

Nurcan Özgür Baklacıoğlu ve Zeynep Kıvılcım'ın 2015 yılında yayımlanan *Sürgünde Toplumsal Cinsiyet: İstanbul'da Suriyeli Kadın ve LGBTİ Mülteciler* adlı kitabı, İstanbul Sözleşmesi'ni konu edinen ulusal çalışmalar arasında sayılabilir. Kitapta, Suriye'deki iç savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriyeli kadın ve LGBTİ bireylerin yaşadığı sıkıntılar ele alınmıştır. Kitapta, İstanbul Sözleşmesi'nin açıklayıcı metninin 314'üncü paragrafına atıf yapılarak, sözleşmenin mültecilerin kabulünden maruz kaldıkları şiddet ve ayrımcılık eylemlerine kadar birçok konuyu düzenlemesi üzerinden bir tartışma yapılmıştır. Osman Akandere ve Ahmet Dalda tarafından 2018 yılında yayımlanan *Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Yasal Düzenlemeler ve Uygulanması (1923-2016)* adlı kitapta ise korunmaya muhtaç çocuklarla alakalı yasal düzenlemelerin tarihsel süreci verilirken, İstanbul Sözleşmesi'ne de yer verilmiştir. Müge Demirkapı Ünlü'nün 2012 yılında yayınlanan *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet* adlı kitabında, kadına yönelik şiddete dair yapılan düzenlemelerin tarihsel süreci aktarılırken İstanbul Sözleşmesi'ne de yer verilmiştir. Kitabın yayınlandığı dönem sözleşme henüz yürürlüğe girmediği için uygulanmasına yönelik bir tartışma yürütülememiş ancak iç hukuk bakımından önerilerde bulunulmuştur. Filiz Göktuna Yaylacı'nın derlediği *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye'de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmet* adlı kitap 2019'da yayımlanmıştır. Bu kitapta, yer alan Emel Coşkun'a ait *Sığınmacı ve Göçmen Kadınlarla Sosyal Hizmet: Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet* başlıklı bölümde, sığınmacı kadınların maruz

kaldığı şiddetin önlenmesi için bir tartışma yapılmıştır. Türkiye'nin bu konuyu çözebilmesi için sunulan önerilerde, İstanbul Sözleşmesi'nin konuyla ilgili maddeleri ile GREVIO raporundaki uyarılara uyulması gerekliliği de dile getirilmiştir. Kadriye Bakırcı 2015 yılında *Ankara Barosu Dergisi*'nde yayımlanan *İstanbul Sözleşmesi* başlıklı makalesinde, İstanbul Sözleşmesi ayrıntılı olarak incelemiştir. Sözleşmenin çevirisindeki birtakım yanlışlar açılan ayrı bir başlıkta tartışılmıştır.

İstanbul Sözleşmesi'ni konu edinen uluslararası çalışmalar arasında ise İngiliz hukukçu Ronagh McQuigg'in 2017'de yazdığı *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights (İstanbul Sözleşmesi, Aile İçi Şiddet ve İnsan Hakları)* isimli kitap sayılabilir. McQuigg, İstanbul Sözleşmesi'ne uzanan süreci sözleşmenin maddelerini ve anlaşmanın Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmesinin sağladığı avantajlarını analiz ettiği kitabında, Birleşmiş Milletler'in de kadına yönelik şiddet konusunda bir sözleşme kabul edip etmeyeceği ile BM'nin bu konuda bir potansiyele sahip olup olmadığı tartışılmıştır.

Johanna Niemi, Lourdes Peroni ve Vladislava Stoyanova'nın editörlüğünde 2020 yılında yayımlanan International Law and Violence Against Women: Europe and the Istanbul Convention (Uluslararası hukuk ve kadına yönelik şiddet: Avrupa ve İstanbul Sözleşmesi) adlı kitapta, İstanbul Sözleşmesi'nin ayrıntılı ve eleştirel bir analizi yapılmaktadır. Sözleşme kapsamında, sözleşmenin taraf devletlere getirdiği yükümlülüklerle cinsiyet eşitliğini tesis edebilme potansiyelinin yanı sıra bazı Avrupa Konseyi üye ülkelerinde cinsiyetçiliği tetiklediği yönündeki tartışmalar incelenmektedir.

Avrupa tarihindeki cinsiyete dayalı şiddetin incelendiği Finlandiyalı Hukukçu yazar Satu Lidman tarafından 2018 yılında *Gender, Violence and Attitudes Lessons from Early Modern Europe (Cinsiyet, Şiddet ve Tutumlar: Erken Modern Avrupa'dan Dersler)* başlığıyla yayımlanan kitapta; İstanbul Sözleşmesi'nin, şiddeti engelleme misyonunun yanı sıra cinsiyet eşitliğini sağlamaya çalışması bakımından bir dönüm noktası olduğuna yer verilmiştir.

Andrea Krizsán ve Conny Roggeband tarafından 2017'de yayınlanan The Gender Politics of Domestic Violence: Feminists Engaging the State in Central and Eastern Europe (Aile İçi Şiddetin Toplumsal Cinsiyet Politikaları: Orta ve Doğu Avrupa'da Devletle İlgilenen Feministler) adlı kitapta, Orta ve Doğu Avrupa'da 2000

ile 2015 yılları arasında cinsiyet eşitliğine yönelik aile içi şiddet politikalarındaki reformlar, karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Kitabın yayımlandığı dönem, İstanbul Sözleşmesi yürürlüğe yeni girdiği için uluslararası yaptırım gücüne dönük kapsamlı bir değerlendirme bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra uluslararası bağlayıcılığı olan bir mevzuat olması bakımından o tarihe kadar yapılmamış bir hamle olduğu da vurgulanmıştır.

Shazia Choudhry ve Jonathan Herring tarafından 2018'de yayımlanan *Domestic Abuse and Human Rights (Aile İçi İstismar ve İnsan Hakları)* adlı kitap, aile içi istismarın önüne geçilebilmesi için uluslararası içtihat ve akademik makalelerdeki önerilerin nasıl uygulanabileceği üzerinde durularak aile içi istismarla mücadele hukuki ve teorik düzeyde tartışılmıştır. İstanbul Sözleşmesi'nin aile içi istismarı önleme konusunda insani bir yaklaşımı tetikleyebileceğine vurgu yapılmıştır.

Hukukçu Lourdes Peroni'nin, Feminist Legal Studies dergisinin 24. sayısında yayımlanan "Violence Against Migrant Women: The Istanbul Convention Through a Postcolonial Feminist Lens" (Göçmen Kadınlara Karşı Şiddet: Postkolonyal Feminist Bir Mercekle İstanbul Sözleşmesi) başlıklı makalesinde, İstanbul Sözleşmesi'nin kadına yönelik şiddeti ele alırken bazı kültürlerde bulunan kadın sünneti, namus gibi meseleler ile göçmen, sığınmacı, mülteci kadınlar için öngördüğü güvenlik tedbirlerinin yanlış anlaşılmasının önüne geçecek düzenlemeler yapılması gerektiğini tartışmıştır.

Hukukçu Lisa Grans Human Rights Law Review dergisinin 18. Cildinin 1. sayısındaki "The Istanbul Convention and the Positive Obligation to Prevent Violence" (İstanbul Sözleşmesi ve Şiddeti Önleme Yükümlülüğü) başlıklı makalesinde, sözleşmenin önlenmesini öngördüğü şiddet biçimlerinden, namus bahaneli şiddeti konu edinmektedir. Yazar, sözleşmenin şiddeti önleme ve şiddete karşı koruma yükümlülüklerini yerine getirmek için taraf devletlerin kendi ceza kanunlarında caydırıcılığı artırıcı birtakım düzenlemelere gitmeleri ve GREVIO'nun da bu durumu denetlemesi gerektiğini vurgulamıştır.

Toplumsal cinsiyet ve siyaset alanında çalışmaları bulunan Gill Allwood tarafından yazılan ve *Modern & Contemporary France* dergisinin 24. sayısında yayımlanan *"Gender-based violence against women in contemporary France: domestic violence and forced marriage policy since the Istanbul Convention" (Çağdaş*

Fransa'da kadına yönelik cinsiyete dayalı şiddet: İstanbul Sözleşmesi'nden bu yana aile içi şiddet ve zorla evlilik politikası) isimli makalede, Fransa'nın İstanbul Sözleşmesi'ni kabul etmesi ve sözleşme yükümlülükleri çerçevesinde izlediği bütünleşik politikalar tartışılmıştır. Ayrıca makalede sözleşmenin kabulünden sonra ortaya çıkan "cinsiyet" temelli tartışmalara da değinilmiştir.

İnsan hakları uzmanı, hukukçu Dubravka Šimonović'in Human Rights Quarterly dergisinin 36. cildinin 3. sayısında yayımlanan "Global and Regional Standards on Violence Against Women: The Evolution and Synergy of the CEDAW and Istanbul Conventions" (Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Küresel ve Bölgesel Standartlar: Cedaw ve İstanbul Sözleşmelerinin Evrimi ve Sinerjisi) makalesinde, İstanbul Sözleşmesi'ne uzanan tarihsel süreci ele almış ve CEDAW ile İstanbul Sözleşmesi'nin birbirlerini tamamlayan yanları ve arasındaki farkları tartışmıştır.

Avrupa Konseyi uzmanlarından Gordana Gasmi'nin, Strani Pravni Život dergisinin 2. sayısında yayımlanan "New CoE Convention On Preventing And Combating Violence Against Women And Domestic Violence 'Istanbul Convention' -Importance Of Setting European Legal Standards-" (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Yeni AK Sözleşmesi "İstanbul Sözleşmesi" -Avrupa Yasal Standartlarını Belirlemenin Önemi-) başlıklı makalesinde, İstanbul Sözleşmesi'nin taraf ülkelere getirdiği yükümlülüklerin her ülkenin kendi yasal düzenlemeleriyle gerçekleştirmesinde, bir yasal standardın sağlanabilmesi için müzakerelerin önemini tartışmıştır.

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde "İstanbul Sözleşmesi" anahtar kelimesi kullanılarak yapılan taramada, 1'i doktora olmak üzere toplam 13 teze ulaşılmıştır. Bu tezlerin 2'si Siyasal Bilimler alanında yazılmış yüksek lisans tezleridir. Bu iki tez de 2019 yılında savunmuştur. Bunlardan ilki, Ayşegül Dalkır Kahveci tarafından savunulan *"6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddeti Önlemedeki Rolü"* başlıklı tezdir. Bu tezde, 6284 Sayılı Kanun'un çıkarılmasında etkili olan İstanbul Sözleşmesi'nin devletlere yüklediği yükümlülükler çerçevesinde Türkiye'de ortaya çıkan kanun ve uygulamaları, bu kanun ve uygulamaların yürütücüleri ve sivil toplum örgütlerinin görüş ve önerileri çerçevesinde tartışılarak analiz edilmiştir. Tezin ana hareket noktası 6284 Sayılı Kanundur. İkincisi ise Begüm Özcan tarafından savunulan *"Kadına*

Yönelik Şiddet Konusunda Feminist Hareketin ve Devletin Karşılaştırmalı Yaklaşımı: İstanbul Sözleşmesi Örneği" başlıklı tezdir. Bu tezde, Slyvia Walby'nin patriyarka kuramı ile Türkiye'deki kadın hareketinin kadına yönelik şiddet konusundaki beklentileri ve devletin sözleşmeyi uygulama ve politika üretmekteki eksiklikleri üzerinden bir tartışma yürütülmüştür. Tezde, devlet kurumları ile kadın hareketinin şiddet konusundaki fikir ayrılıkları üzerinden bir inceleme yapılmıştır.

İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik tepkilerin ele alınacağı bu tez, Siyasal Bilimler alanında yapılacak üçüncü tez konumundadır. Diğer iki tezden ayrıldığı nokta yöntemi ve konuyu ele alırken resmî kurumlardan ve kadın hareketinin düşüncelerinden ziyade sözleşmeye muhalefet eden kesimlerin argümanları analiz edilmek istenmesidir.

Bu tezin yöntemi olan netnografinin (internet etnografisi) ne tür çalışmalarda kullanıldığına dair ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan literatür taramasında karşımıza çıkan çalışmaların (akademik kitap, makale ve tez) bir kısmına aşağıda yer verilmiştir. İlk olarak ulusal düzeyde yapılan çalışmalara yer verildikten sonra uluslararası çalışmalar ve Türkiye'de bu konuda yapılmış tezlere değinilmektedir.

Netnografi yönteminin kullanıldığı ulusal çalışmaların en önemlileri arasında, Kaan Varnalı'nın 2013 yılında yayımlanan *Dijital Kabilelerin İzinde: Sosyal Medyada Netnografik Araştırmalar* adlı kitabı sayılabilir. Kitap, netnografi yöntemi kullanılarak yapılmış çalışmaların bir derlemesidir ve Robert V. Kozinets'in kurguladığı netnografi yöntemi tanımlandıktan sonra, bu çalışmaların incelenmesine yer verilmiştir. Kitap, içerisindeki beş farklı netnoragrafik çalışmayla bu yöntemi tanıtma amacı taşımaktadır. 2018 yılında M. Öcal Oğuz, Evrim Ölçer Özünel, Selcan Gürçayır Teke, Tuğçe Erdal, Z. Safiye Baki Nalcıoğlu'ndan oluşan ekip tarafından yayımlanan *İnternet Folkloru: Netlore ve Nenografi* adlı kitap, yabancı dillerden çevrilen on üç netnografik makaleden oluşmaktadır. Bu kitapla, Türk Halk Bilimi çalışmalarında netnografi yönteminin kullanımının örneklendirilmesi amacı taşınmaktadır. Gülbin Özdamar Akarçay'ın 2015 yılında *Toplum ve Bilim Dergisi*'nde yayımlanan *AleviWeb: Siberuzayda "sanal ve gerçek bir toplum"* başlıklı makalesinde, netnografi yöntemini kullanmıştır. Yazar, makalesinde AleviWeb adlı web sitesi üzerinden yaptığı netnografik incelemeyle Alevi toplumunun kendisine nasıl bir kimlik inşa ettiğini analiz etmiştir. Okan Aksu'nun 2017'de *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*'nde yayımlanan *"Ayrımcılığın özel bir alanı olan HIV Pozitif*

kadınlar ve çalışma hayatı: bir netnografi çalışması" başlıklı makalesinde, HIV Pozitif bireylere uygulanan "İnkâr, Damgalama ve Ayrımcılık Üçgeni" olarak bilinen dayatmaların HIV/AIDS vakalarının artmasına neden olduğunu belirtmiştir. Bu dayatmaların kırılmasını sağlayacak öneriler geliştirmek için netnografik bir analizle tartışma yürütmüştür. Demet Şafak'ın 2017 yılında *Milli Folklor Dergisi*'nde yayımlanan *Etnografi'den Netnografi'ye Sanal Ortamda Kurşun Dökme: "Sen Bi Kurşun Döktür"* başlıklı makalesinde, Sen Bi Kurşun Döktür web sitesindeki kullanıcıların yorumları üzerinden netnografik bir analiz yapmıştır. Makaleyle Türk kültüründe var olan kurşun dökme geleneğinin, dijital alana yansıması çözümlenmeye çalışılmıştır.

Netnografi yönteminin kullanıldığı uluslararası çalışmalar arasında ise Stephan Dahl'ın 2018 yılında yayımlanan *Social Media Marketing: Theories and Applications (Sosyal Medya Pazarlamacılığı: Kuramlar ve Uygulamalar)* adlı kitabı belirtilmelidir. Kitabın ilk bölümünde, veri toplama ve analiz yapılırken netnografi yönteminin sosyal medya pazarlamacılığında nasıl kullanılabileceğini tartışmaktadır. Michael D. Ayers editörlüğünde 2006 yılında yayımlanan *Cybersounds: Essays on Virtual Music Culture (Cybersounds: Sanal Müzik Kültürü Üzerine Denemeler)* adlı kitabın, *Cybernetic Gift Giving and Social Drama: A Netnography of the Napster File-Sharing Community* (*Sibernetik hediye verme ve sosyal Drama: Napster dosya paylaşım topluluğunun Netnografisi*) başlıklı bölümü, Markus Giesler tarafından yazılmıştır. Yazar söz konusu bölümde, postmodern çağın yeni ve geleneksel piyasanın hediyeleşme anlayışına meydan okuyan sibernetik hediyeleşmeyi kullanan tüketicilerin davranışlarını analiz etmek için netnografi yöntemini kullanmıştır. Catheryn Khoo-Lattimore ve Elaine Chiao Ling Yang'ın editörlüğünde 2018'de yayımlanan *Asian Youth Travellers: Insights and Implications (Asyalı Genç Gezginler: Analizler ve Öneriler)* adlı kitapta, netnografi örnekleri bulunmaktadır. Bunlardan biri, Wenjie Cai tarafından yazılan *Donkey Friends in Europe: A Mobile Ethnographic Study in Group Orientation of Chinese Outbound Backpackers (Avrupa'da Çaylak: Çin'den Oryantasyona Giden Sırt Çantalılar Üzerine Netnografik Bir Çalışma)* bölümdür. Bölümde, Avrupa'ya giden Çinli gezginlerin karşılaştıkları psikolojik ve ortama uyum sağlamadaki sıkıntıları çözümlemek amacıyla etnografi ve netnografi yöntemlerini birlikte kullanarak bir analiz gerçekleştirmiştir. Toplumsal cinsiyet üzerine çalışmaları bulunan Marita Zitmane tarafından 2016 yılında *Femeris*

dergisinin 3. cildinin 1. sayısında yayımlanan *"Evils of the Istanbul Convention. Discourse analysis of Latvian press publications" (İstanbul Sözleşmesi'nin olumsuz etkileri. Letonya basın yayınlarının söyleminin analizi)* başlıklı makalede, Letonya'da İstanbul Sözleşmesi karşı yürütülen tartışmalarda yönlendirici konumda bulunan gazetelerin tutumları ve oluşturdukları söylemler analiz edilerek gazetelerin yönlendirici etkisi tartışılmıştır.

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde "Netnografi" anahtar kelimesi kullanılarak yapılan taramada, netnografi yöntemi kullanılarak yapılmış 16'sı doktora olmak üzere toplam 39 akademik teze ulaşılmıştır. Bu 39 tezin sadece 4'ü Siyasal Bilimler Bilim Dalı'yla bağlantılı yüksek lisans tezleridir. İkisi İletişim Bilimi, Biri Sosyoloji Bilimi'nde yapılmış olup yalnızca Haziran 2019'da Dilale Dönmez tarafından savunulan *"Türkiye'de Online Etkileşimleri Anlamak: Siyasi Görüşler Üzerindeki İşlevi ve Etkileri"* başlıklı yüksek lisans tezi direkt olarak Siyaset Bilimi Bilim Dalı'nda yazılmıştır. Bu tezde Türkiye'de sosyal medyanın politik görüşler üzerindeki işlev ve etkisi Habermasçı kamusal alan çerçevesinde tartışılarak netnografik olarak incelenmiştir. Tezin analizi, 2019 yılındaki Kadınlar Günü Yürüyüşü ve 31 Mart Yerel Seçimleri krizleri ekseninde gerçekleştirilmiştir.

Bu tez, netnografi yöntemini kullanması bakımından Türkiye'de Siyaset Bilimi Bilim Dalı'nda yapılacak ikinci yüksek lisans tezi konumundadır. Kendinden önce yapılan ilk tezden konu ve söylem analizi yapılması bakımından ayrılmakla birlikte tezin ilk bölümünde sosyal medyanın kamusal alan yaratıp yaratmadığına dair bir tartışma yürütülmüş bakımından benzerlik göstermektedir.

Yapılan literatür taramasında İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik araştırmaların çoğunun ya hukuksal düzlem ya da sözleşmeye verilen tepkilerin kurumsal yapılar tarafından nasıl algılandığına dair çıkarımlar olduğu görülmüştür. Bu noktada, bu tez ile toplumun içerisinden insanların da sözleşmeye nasıl muhalefet ettiklerine dair bir fikir sahibi olabilmek mümkün olacağından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Tezde genel olarak toplumun her katmanından insanın sözleşmeye muhalefet ederken ortaya koyduğu tepkiler inceleme konusu edilmiştir. Gazete haberleri, gazete köşe ve blog yazıları ile görsel medyadaki tartışmalar üzerinden yaptığımız değerlendirmeler, çalışmamızda yardımcı bir roldedir. Bu sebeple akademik katkı sunma ve konuyu

merak edenlerin fikir edinebilmeleri açısından bu tez, ayrı bir konum ve önem arz etmektedir.

Çalışmanın Bölümleri

Üç bölümden oluşan tezin ilk bölümünde, çalışmanın ilerleyişini düzenlemesi açısından bir kavramsal çerçeve çizilmiştir. İkinci bölümde, İstanbul Sözleşmesi ve sözleşme çerçevesinde ortaya çıkan metinler incelenmiştir. Son bölümde ise İstanbul Sözleşmesi muhaliflerinin tepkilerinin analizi yapılmıştır.

İlk bölümde ana ve yardımcı kaynaklardan elde edilen bilgiler ile etnografi kelimesinin etimolojik kökeni ve sözlük anlamı verilerek etnografi yöntemi açıklanmıştır. Netnografi yönteminin kurucusu olan Robert V. Kozinets ve yönteme katkı veren diğer isimlerin eserleriyle netnografi yöntemi açıklanmış, netnografi bölümüne açılan bir alt başlık ile netnografinin Türkiye'de siyaset biliminde kullanımı konusu tartışılmıştır. İlk bölümde yöntemle alakalı bilgi verilmesine ek olarak iletişim ve yeni medya kuramcılarının çalışmalarının derlendiği kitaplar kullanılarak *iletişim, internet ve sosyal medya* başlığında iletişimin tarihsel süreci ve çıktısı konumundaki internet ve sosyal medya incelenmiştir. Bu başlığa açılan iki alt başlık ile kamusal alan ve ifade özgürlüğü tartışılmıştır. İlk başlıkta, sosyal medyanın kamusal alan yaratıp yaratmadığı Frankfurt Okulu birinci ve ikinci kuşak temsilcilerinden T. W. Adorno ve J. Habermas ile L. Althusser'in *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* çalışması ve *kalabalıkların bilgeliği* teorisinin sahibi J. Surowiecki ile yeni medya kuramlarına ait makale ve derleme kitaplar çerçevesinde tartışılmıştır. İkinci alt başlıkta ise sosyal medyada ifade özgürlüğünün sınırı olup olmadığına dair tartışma B. Spinoza ve J. S. Mill'in düşünce özgürlüğü bağlamında diğer akademik çalışmalardan faydalanılarak yapılmıştır. Birinci bölümün son başlığında İbn Haldun'un asabiyet kavramı ile internet çağının gruplaşmaları ilişkilendirilerek "dijital asabiyet" kavramı İbn Haldun'un "Mukaddime"si ile diğer ana ve yardımcı kaynaklar kullanılarak inşa edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde İstanbul Sözleşmesi ve sözleşme ekseninde ortaya konan metinler incelenmiştir. İlk başlıkta, İstanbul Sözleşmesi'ne uzanan tarihsel

süreç ana ve yardımcı kaynaklar kullanılarak ele alınmış ve sözleşme metninin içeriğine dair kısa bir bilgi verilmiştir. İkinci başlıkta, İstanbul Sözleşmesi'nin sözleşmeye taraf ülkelere yüklediği yükümlülük çerçevesinde Türkiye'de çıkarılan 6284 sayılı Kanun, kanun metni ve kendinden önce kullanılan 4320 sayılı Kanun ile tarihsel süreç hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Üçüncü başlıkta, İstanbul Sözleşmesi'nin taraf devletlerdeki yürürlüğünün kontrolü amacıyla kurulan Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadele Uzmanlar Grubu'nun (GREVIO) işleyişi ve Türkiye için hazırladığı raporu incelenmiştir. Bölümün dördüncü ve son başlığında, Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı tarafından hazırlanan "Koronavirüs Salgını Süresince Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İzleme Raporu" ele alınmıştır.

Tezin üçüncü ve son bölümünde, İstanbul Sözleşmesi'ne muhalefet eden kesimlerin tepkilerinin analizi yapılmıştır. Bu bölüme açılan ilk başlıkta analizde kullanılan kavram ve teoriler alt başlıklar hâlinde tartışılmıştır. İlk alt başlıkta, analizde kullanılan yöntem olan eleştirel söylem analizi hakkında, T. A. Van Dijk'ın açıklamalarından faydalanılarak kısaca bilgi verilmiştir. İkinci alt başlıkta *"post-truth"* kavramı ana ve yardımcı kaynaklardan faydalanılarak tartışılmıştır. Üçüncü alt başlıkta M. Billig'in banal milliyetçilik teorisi ana metin referans alınarak açıklanmıştır. Dördüncü alt başlıkta, homofobi söylemi, psikoloji ve sosyal bilimlerdeki algılanışı bakımından ana ve yardımcı kaynaklardan faydalanılarak tartışılmıştır. Beşinci alt başlıkta Türk ailesi kavramı üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümün ikinci başlığında, sözleşme muhaliflerinin gözlemlenen söylemleri, altı alt başlık ile kategorilere ayrılmış ve ilgili başlıklarda eleştirel sözlem analizine tâbi tutulmuştur. Kategoriler sırasıyla *aile, nafaka, LGBTİ+ karşıtlığı, "kadının beyanı esastır" karinesi karşıtlığı, toplumsal cinsiyet* ve *kadın cinayetleri (femisit)* şeklindedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tezin bu bölümünde, çalışmayı şekillendiren ve tezin gidişatında etkisi bulunan kavramlar ele alınmıştır. Öncelikle çalışmanın yöntemi olan netnografinin öncülü sayılan etnografi ve tezde kullanılan yöntem netnografi açıklandıktan sonra iletişim, internet ve sosyal medya kavramları ele alınarak tarafımca türetilen dijital asabiyet kavramsallaştırması açıklanmaya çalışılmıştır.

Kavramsal çerçevenin ilk basamağında etnografi yöntemi, etnografi başlığında ele alınıp önce etnografi kelimesinin anlamı ve etimolojik kökeni sonra da yöntemle alakalı bilgilere yer verilmiştir. İkinci basamakta netnografi yöntemi, bu yöntemin kurucusu Robert V. Kozinets'in ve yönteme katkı veren diğer bilim insanlarının yazdıklarından hareketle tanıtılmaya çalışılmıştır. Ayrıca netnografi başlığına açılan bir alt başlıkla Türkiye'de, yöntemin siyaset biliminde ne kadar kullanıldığı ve yaygınlığının nasıl arttırılabileceği tartışılmıştır.

Kavramsal çerçevenin üçüncü başlığında, iletişim, internet ve sosyal medya kavramları başlıkta verilen sıra ve birbirleriyle bağlantılı olacak şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Kavramlar, etimolojik kökenleri ve anlamları, tarihsel süreçleri, sözlük ve akademik kaynaklar kullanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu bölüme açılan iki alt başlıkta önce sosyal medyanın kamusal alan yaratıp yaratmadığı sonra da sosyal medyada ifade özgürlüğünün sınırının olup olmaması konuları tartışılmıştır.

Kavramsal çerçevenin dördüncü ve son başlığında, İbn Haldun'un asabiyet kavramı temel alınarak internet imkânlarından yararlanılarak oluşturulan grupları nitelemek amacıyla tarafımca üretilen "dijital asabiyet/asabiynet" kavramı açıklanmaya çalışılmıştır.

1.1. ETNOGRAFİ

Antropolojik bir yöntem olan etnografinin açıklanmaya çalışıldığı bu başlıkta, ilk olarak kelimenin etimolojik kökeni ve sözlük anlamı verilmiştir. Sonra da yöntem ile alakalı akademik çalışmalardaki, tanım ve yöntem izlenceleri taranarak elde edilen bilgiler kısaca sunulmuştur. Konu ile alakalı bilgi verilirken kullanılan kaynaklardan, Amerikalı yöntem araştırmacısı John W. Creswell'in Türkçeye çevrilen *Nitel Araştırma Yöntemleri* eserinde, David M. Fetterman'ın *Ethnography: Step-by-Step* çalışmasına yapılan yoğun atıflar sebebiyle ilgili kaynağa erişilmiş ve genel çerçeve bu kaynak üzerinden çıkarılmaya çalışılmıştır.

Online Etymology Dictionary'ye göre (2020), etnografi *(ethnography)* ismi; ırk, kültür anlamındaki *"Etno-"* ve yazma, çizme manasındaki *"-grafi"* kelimelerinin birleştirilmesi ile türetilmiştir. TDK'nin Güncel Türkçe Sözlüğü'ne göre, etnografi Türkçeye Yunancadan geçmiştir ve *"kavimleri karşılaştırarak inceleyen, kültür oluşumlarını araştıran bilim, budun betimi, kavmiyat."* (2020) anlamına gelmektedir.

Etnografi, bir arada yaşama becerisine erişerek ortak bir kültürü tesis eden ve işleten topluluklara odaklanan, onları belirli araştırma özellikleri ve ilkelerine göre inceleyen antropolojik bir araştırma yöntemidir. Etnografya, bütüne dair çıkarımlarda bulunmaya çalışan ancak zaman ve finansman kısıtı sebebiyle bütünün çok küçük bir bölümünü incelemekle yetinmektedir (Fetterman, 2010: 11). *"Etnografi, kültürel karakterleri korumak için kültürün üyeleri tarafından koyulan kuralları ve sosyal kontrolün kırılgan ve değişken sürecini anlamak için baskın kültürel sınıfa karşı gelmenin ve yenilemenin yolları ve belli bir kültürün değişim nedenleri ile ilgilenir"* (Maria, vd., 2018: 15) Etnografın amacı, incelemek istediği kültürdeş grubun değerlerini, inançlarını, davranışlarını ve kendi aralarında kullandıkları dil gibi özelliklerini gözlemleyerek tamamen içselleştirip grup üyelerinin olaylara bakış açısını, yaşayışını ve ritüellerini tasvir ederek izlenimlerini yazılı hâle getirip literatüre katkı sağlamaya çalışmaktır (Creswell, 2013: 90-110; Punch, 2016: 150-155). Etnografi, saha çalışması, seçme ve örnekleme, katılımcı gözlem, görüşme ve anket gibi metotlar kullanılarak yapılabilir. Saha araştırması boyunca araştırmacı, çeşitli enstrümanları kullanarak verileri elde eder, kaydeder, analiz eder, analizlerini doğrular, etiğe uygunluğunu gözden geçirir, sonuçlandırır ve sunar (Fetterman, 2010).

Fetterman'a göre *saha araştırması*nda, saha araştırmacısı, grubun içerisinde bulunarak veya dışardan gözlemleyerek gurubu algılayışını objektif bir hâle getirebilir. Bu durum, grup üyelerinin hareketlerinin tutarlılığına bağlı olarak değerlendirmede standartlaşmayı sağlar. Araştırmacı bazı sınırlara takılabilir veya kendisi sınırlamalar yapabilir. Araştırmacının takılabileceği sınırlar kaynak kısıtı veya çalışmanın sunulması için son başvuru tarihi olabilir. Bazen de araştırmacı çalışmasını sonuca ulaştırabilmek için *araştırma, çapraz kontrol, veri toplama süresi* gibi konularda kendince sınırlamalar getirebilir (Fetterman, 2010: 33-34).

Saha araştırması için araştırma sorularının dikkatli seçilmesi çok önemlidir. Yanlış sorular, çalışmanın yarım kalmasına ya da başlamadan sonlanmasına neden olabilir. Doğru araştırma sorularının seçilmesinin ardından odaklanılacak grup seçilir. Bundan sonra öğrenilmesi gereken iki cevap vardır: Kimin ve neyin çalışılmaması ile çalışılacak gruptan en çok verinin elde edileceği kişi ve kaynakların hangileri olduğu. Odağın erken daralmasının önüne geçebilmek ve en verimli bilgi için doğru seçimler yapmak araştırmacı için önemlidir. Bütünden parçaya daralan bir odak grubu seçimini kolaylaştırmak için çoğu etnograf, katılımcı gözlemciliği seçer. Bu seçim, ayrıntıları görmekte yardımcı olur (Fetterman, 2010: 35).

Katılımcı gözlem, araştırmanın karakterini belirleyerek etkili bir saha çalışması sağlayacaktır. Fetterman'a göre bir etnografın ideal araştırma süreci, altı ay ile bir yıl arasında veya daha uzun süre odak grubun içerisinde bulunarak o grubun tüm yaşayış ve ritüellerini öğrenerek sistematik olarak kaydetmesini sağlayacak zaman dilimidir (Fetterman, 2010: 37-40). Topluluğun yerel dünyasına ışık tutan, araştırmacının sınırlarını ve yol haritasını belirlemesine yardımcı olan anket sorularıdır. Araştırma boyunca, yoğunluğu ve odağı değişiklik göstererek devam eden ve denge sürekliliği zorunlu olan bir araçtır. Sürecin hemen her aşamasında bu denge gözetilmekle beraber özel konular da anket sorularıyla irdelenmelidir (Fetterman, 2010: 43-44).

Fetterman'a göre anket soruları, incelenen gruptan elde edilen önemli cevaplarla araştırmanın yoğunlaşması gereken kategorinin belirlenmesini ve o kategoriye yönelik yeni soruların üretilmesini sağlar. Bunlar anket sorularından farklı olarak içeriğine bağlı özel sorulardır. *Yapısal ve nitelik soruları,* etnografın incelediği grubun görüşlerinin neler olduğunu öğrenmesi için faydalıdır. *Açık uçlu sorular*, muhatapların inceleme konusuyla alakalı yorumlarını öğrenmek; *kapalı uçlu sorular* ise deneklerin

davranış kalıplarının öğrenilmesi içindir. Keşif aşamasında açık uçlu; keşfin onayı içinse kapalı uçlu sorular sorulur (Fetterman, 2010: 44-46). Bu sorular, etnografın araştırmasına başlamadan önce yapması gereken araştırma ve diğer tüm ekipmanların sonucunun ve nedeninin çıktısı konumundadır. Araştırmacılar, bu soruların cevapları ile elde ettikleri verileri açıkça ve ikna edici bir şekilde ifade etmeli ve etik ikilemleri yönetmeyi başarmalıdır (Fetterman, 2010: 150).

İnternet ile günlük yaşam arasında katı bir ayrımdan bahsetmek günümüz için mümkün değildir. Her ne kadar internetin ilk günleri için internette yapılanların *"siber alanda"* olduğuna dair bir kabul olsa da artık internet, gündelik yaşamın bir parçası hâline gelmiştir ancak bu interneti günlük yaşamın aynası konumuna getirmemektedir. Ne olursa olsun, internetten ulaştığımız insanlara, kendilerini gösterdikleri ölçüde ulaşabilir ve gösterdikleri kadarıyla tanıyabiliriz. Dezavantajlara rağmen kullanıcıların açık kimlikleriyle belirtmekten çekindikleri görüşlerine bir takma ismin arkasına sığınarak yaptıkları açıklamalardan erişmek de bir o kadar olasılık dahilindedir (Hine, 2015: 165-166). İnternetin insanlar arasında yaygınlaşması onu etnografinin yardımcı elemanları arasından çıkararak internet kullanıcılarının davranışlarını incelemek için başlı başına bir disiplin olabileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır.

1.2. NETNOGRAFİ

Tezin bu bölümünde, yöntemin kurucusu olan Robert V. Kozinets'in yazdıkları çerçevesinde bir açıklama yapılmaya çalışılmıştır. Kozinets'e ek olarak Christine Hine, Kaan Varnalı, Malin Sveningsson gibi isimlerden de faydalanılmıştır. Yönteme dair bilgiler ayrıntılı olarak verildikten sonra Türkiye'de yöntemin kullanılmasında genel durum ve Siyaset Bilimi Bilim Dalındaki mevcut durumu incelenmiş ve yöntemin kullanımının yaygınlaştırılmasının sağlanması için öneriler sunulmuştur.

"Netnografi, çevrimiçi saha çalışmasına dayalı katılımcı gözlemsel araştırmadır. Bilgisayar aracılı iletişimi, kültürel veya toplumsal bir fenomenin etnografik anlayış ve temsiline ulaşmak için veri kaynağı olarak kullanır." (Kozinets,

2010a: 60, 74) Netnografinin dışında *Netlore*[1]*, Newslore*[2] kavramları da netnografiye çok benzeyen ancak aralarından birtakım nüanslar bulunan üç yeni medya etnografisi kavramıdır. Netnografinin kurucusu Robert V. Kozinets, pazarlama ve tüketici davranışları üzerine yapılacak araştırmalara odaklanmıştır. Bu noktada netnografiyi, siyaset bilimi bağlamında propaganda, seçmen davranışları ve toplumsal refleksleri anlamak için kullanılabilecek antropolojik bir yöntem olarak düşünmek yerinde olacaktır.

> Netnografi, yeni tekniklerin hızlı bir şekilde geliştirilmesine ve benimsenmesine açık, uygulamalı, disiplinler arası bir alan olan pazarlama ve tüketici araştırmaları alanında geliştirilmiştir. Pazarlama ve tüketici araştırmaları, antropoloji, sosyoloji ve kültürel çalışmalar gibi çeşitli alanlardan iç görüleri, temel teorilerini ve yöntemlerini, ilaç araştırmacıların temel kimyayı uygulayabileceği şekilde seçici olarak uygular (Kozinets, 2010a: 3).

Kozinets, Howard Rheingold'u netnografinin isim vericisi olarak görmektedir. Rheingold'a göre sanal topluluklar, yeterli sayıda insanın, internet üzerinden sosyal kümeler kurarak dijital kişilikleri çerçevesinde etkileşimde sürekliliği sağlamasıyla ortaya çıkar (Rheingold 1993'ten akt. Kozinets, 2010a: 8). Kozinets, Rheingold'un tanımındaki sosyal kümeler, netten ortaya çıkmak, tartışmalar ve iletişim, yeterli insan, genel tartışmalar, yeterli uzunluk, yeterli insan hissi, kişisel ilişki ağlarını oluşturmak kavramlarını, tek tek ele alarak netnografi bağlamında açıklamaktadır. Kozinets *sosyal kümeler* kavramını, internet üzerinden paylaşılan kişisel mesajları incelemek üzere geliştirilmiş bireyseli incelemekten ziyade dijital kümeleri, onların toplantılarını, sosyologların bölgesel düzey *(meso-level)* dedikleri ölçekte, netnografik analizinin yapılmasının öngörüldüğü gruplar şeklinde ifade etmiştir. *Netten ortaya çıkmak* kavramı Kozinets tarafından, internet ve bilgisayar aracılı (günümüz için mobil iletişim araçlarını da bu gruba ekleyebiliriz) bireysel etkileşimlerin odağa alınması şeklinde açıklanmıştır. Kozinets, *tartışmalar veya iletişim* kavramını, internet kullanıcılarının sesli veya görsel materyallerle iletişim sembollerini dijitalleştirmesi ve bunları incelemenin netnografiye yararlı veriler sunacağını düşünmektedir. Kozinets,

[1] "Netlore, sözlü olmayan, yüz yüze iletilmeyen ve kuşaktan kuşağa aktarılmayan folklordur. Pek fazla varyasyon sergilemez. Folklordur çünkü 'anlamlı davranış olarak, medya gibi iletişimin 'yetkili' kanallarına paralel giden, genelde onları parodileştiren, onlarla dalga geçen ve onlar üzerine yorumlar yapan iletişimli bir yer altı dünyasında yayılan yıkıcı bir oyun çeşididir.'" (Frank 2011'den aktaran De Vos 2018: 11)

[2] "'Newslore, güncel olayları yorumlayan ve bu yüzden bunlarla ilgili bilgiye sahip olmadan anlaşılması imkânsız olan folklor'dan oluşmaktadır." (Frank 2011'den aktaran De Vos 2018: 11) "Güncel olaylara doğrudan tepki verip, bu olayların haberlerde yer alma müddetince görünürde olması ve sıklıkla da önceden yaşanan olaylara eklenen yeniden kullanılmış görüntüler ve metinler olması nedeniyle hem kısa ömürlü hem de gelenekseldir" (Frank 2004'den aktaran De Vos 2018: 12)

yeterli insan kavramının, internet üzerinden etkileşime geçen kümelerin, topluluk hissi yaşayabilmesi için en az 20 en çok 200 kişinin sürekli dijital iletişim etkinliğine ulaşmasıyla ortaya çıktığını, daha büyük toplulukların da var olduğunu ancak *yakın atmosfer*in korunması için büyük toplulukların ayrışarak küçüldüğünü belirtmektedir. *Genel tartışmalar* kavramının Kozinets yorumu, çevrimiçi toplulukları inceleyen netnografinin odaklandığı tartışmaların kapalı değil açıkta ve herkese yapılanlar olduğudur. *Yeterli uzunluk* kavramı, internet aracılı iletişimin sürekliliği ve topluluk duygusunun oluşmasına yetecek asgari sürenin geçmiş olması anlamına gelmektedir. *Yeterli insan hissi* kavramı ile sanal ortamda endişeyi yok edecek çeşitlilikte insanın karşılıklı duygusal bağları tesis edebilmesini sağlayan sosyal iletişim için gerekli matematik olarak ele almıştır. Kozinets, *kişisel ilişkiler ağı oluşturmak* aşamasını, internet üzerinden iletişime geçen bireylerin sanal dünya içerisinde aslında gerçek hayattaki ilişkileri kurması olarak açıklayarak, bunun netnografik açıdan önem arz ettiğini ifade eder. Sanal topluluklar, kurdukları sosyal ilişkiler açısından kültürel araştırma için yeterli temel bileşenlere sahiptir. Netnografiyle incelenmeleri, sanal dünyanın ortaya çıkardığı toplulukların davranış kalıplarını, anlamaya yardımcı olacaktır (Kozinets, 2010a: 8-9).

Kozinets'e göre netnografi, etnografininkilere benzer özelliklere sahiptir:

1. Doğal: Çevrimiçi görünümleri üzerinden sosyal ifadeleri takip eder.
2. Katılımcı: Araştırmacıyı derinlemesine bir anlayış kazanmaya sevk eder.
3. Tanımlayıcı: Çağdaş tüketicilerin yaşamlarını tüm gizli kültürel anlamları, renkli grafikleri, çizimleri, sembolleri, sesleri, fotoğrafları ve videolarıyla birlikte ifade etmeye çalışır.
4. Çok yöntemli: Görüşmeler, videografi gibi tüm çevrimiçi ve çevrimdışı farklı yöntemleri birleştirir. Tüm yöntemler gibi netnografi de diğer içgörü kaynaklarıyla üçgenleme yapılarak kullanıldığında daha iyi çalışır. Örneğin, bulguların güvenirliğini doğrulamak için netnografi, anket uygulamalarıyla tamamlanabilir.
5. Uyarlanabilir: Haber grupları, bloglar, wikiler, sanal dünyalar, sosyal ağ siteleri, podcasting, çevrimiçi/çevrimdışı topluluklar ve hatta gelecekte ortaya çıkabilecek farklı oluşumlara kadar tüm ortamlarda zahmetsizce uygulanabilir (Kozinets, 2010b: 5).

Bu benzerliklerin yanı sıra Kozinets'e göre netnografinin, etnografi karşısında birtakım avantajları bulunmaktadır:

> Alanlar hakkında seçimler yapmak, kişisel tanıtımlar düzenlemek, sitelere gidip gelmek, röportaj ve el yazısı ile alınan notları deşifre edilmesi, verilerinin kopyalanması vb. açılarından netnografi çok daha az zaman alıcı ve kaynak yoğundur. Araştırma, netnografide tamamen göze batmayan bir şekilde yürütülme potansiyeline sahiptir. … Etnografların, görünmez olarak sessizce dinleme seçeneği ya da toplumsal konuşmaları zamanda geriye giderek izleme yeteneği yoktur (Kozinets, 2010a: 56).

Kozinets'e göre netnografi altı aşamadan oluşmaktadır: Araştırma planlaması, giriş, veri toplama, yorumlama, etik standartların sağlanması ve araştırma temsili (Kozinets, 2010a: 61; Kozinets, 2010b: 1, 5-6). Dijital pazarlama uzmanı Kaan Varnalı, bu aşamaların bazılarını birleştirerek adım sayısını *giriş ve araştırma planlaması, veri toplama, analiz ve yorumlama, araştırma etiğinin sağlanması, üye kontrolleri* şeklinde ifade ederek beşe düşürmüştür (Varnalı, 2013)

Giriş ve araştırma planlaması aşamasında, yapılacak araştırmanın ilerleyişini belirleyecek sorular belirlenerek bu sorulara uygun topluluk tespit edilmelidir. Yapılan saptamayla beraber ilgili topluluğun fikir beyanlarının ve ürettikleri içeriklerin dolaşım hızına bağlı olarak odak grubu seçilmelidir (Varnalı, 2013). Kozinets, hazırlık aşamasındaki araştırmacının incelemek istediği kültür veya topluluk hakkında yeterli ön bilgiye sahip olmadan odağına yaklaşılmaması gerektiğini vurgular (Kozinets, 2010a: 45). Ona göre, veri toplamaya geçmeden önce planlaması ve giriş aşamasında birtakım bilgi biriktirme aktivitesi gereklidir. Veri toplamada olduğu gibi merak konusuna dair araştırma yapılır ve bilgi edinilir. Bu bilgiler ışığında yoğunlaşılacak konu ve odak grubu seçilerek planlama aşamasına geçilir. Bu süreçte araştırma soruları belirlenerek cevaplar aranır. Sorular, önce "ne" ve "nasıl" yönlendirmeli ucu açık sorular sonra da bunların cevaplarına uygun daha özel ve kapalı uçlu sorular olmalıdır. Sorular sorulurken temkinli olunmalıdır (Kozinets, 2010a: 78-89).

Veri toplama aşamasında, incelenecek sanal topluluk üyelerinin içinde bulundukları âlemde yazdığı metinler, çektiği fotoğraflar, ürettiği görsel malzemeler (resim, GIF, grafik, video vb.) içeriğine dokunulmadan, olduğu gibi kopya edilmelidir. Gözlemcinin topluluğa dair notları ve eğer yapmışsa topluluk üyeleriyle görüşmeleri deşifre edilerek depolanmalıdır (Varnalı, 2013; Kozinets, 2010a: 61; Hoythornthwaite vd. 1995'ten akt. Kozinets, 2010a: 50). Varnalı'ya göre, sonuçların yanıltıcı olmaması için farklı arama motorlarının çıkardığı sonuçlar aşinalık yarattıkça anahtar kelimeler yenilenmelidir. Varnalı, *"Google, Google Groups, Google Trends, Google Social Search, Twitter Search, Technorati gibi araçların"* (Varnalı, 2013) kullanılmasını önermektedir. Bunlara ek olarak Kozinets, *"UCINet, KrackPlot, Pajek, ORA ve GUESS"* gibi sosyal ağ analizi programlarının, akademik araştırmalarda elde edilen datayı ortaya çıkarmak, sonuçları farklı veri tabanlarından temin etmek ve elde edilen bulguların betimlenmesini sağlamak için kullanılabileceğini belirtir (2010a: 54). Hine,

NVivo, Atlas-ti gibi Bilgisayar Destekli Niteliksel Veri Analizi *Computer Aided Qualitative Data Analysis* (CAQDAS) araçlarının da veri depolamada kullanılabileceğini belirtmektedir (2015: 191). Kozinets'e göre, veri toplama ile veri analizi bütüncül bir süreçtir ve netnograflık, içerik ve sosyal ağ analizciğinden ayrılmaktadır. Çünkü netnograf, elde ettiği verileri toplarken aynı zamanda veriyi elde ettiği topluluğu ve topluluğun kültürünü de göz önünde bulundurarak analiz de yapmaktadır (Kozinets, 2010a: 95-96). Kozinets, yazılı verilerin kaydedilmesi konusunda web sayfasının Hiper Metin İşaret Dili *Hyper Text Markup Language* (HTML) kopyasının alınabileceğini ifade etmektedir (2010a: 102); buna bir alternatif olarak yazılı verinin bulunduğu web sayfasını, yazdır komutuyla PDF formatında kaydetmek de mümkündür. Kozinets'e göre, dikkat edilmesi gereken husus, kaydedilen yazılı verilere müdahale edilmemesidir. Boyutları çok büyüyen veriler, elde edilmeye başlandığı andan itibaren kategorilere bölünmesi ve her yeni verinin uygun kategoriye dağıtılması ve bu esnada yorumlanması gerekmektedir (2010a: 105-116).

Analiz ve yorumlama aşaması, *"kalitatif (nitel) veri analizi konusunda uzmanlık ve deneyim gerektiren tekrarlamalı bir yorum sürecinden ibarettir. Bilgiler kodlanır, karşılaştırılır, sınıflandırılır ve anlamlandırılır."* (Varnalı, 2013) Veriler, yoruma dayalı olarak değerlendirmeye tâbi tutulan bir işlem olduğu için *"netnografik araştırma sonuçlarının güvenilirliği, araştırmacının analiz sürecine, araştırılan konuya ve mercek altındaki topluluğun kültürüne ne kadar hâkim olduğu ile doğrudan ilişkilidir."* (Varnalı, 2013) Gözlemin yapılacağı sosyal medya aracının seçiminden sonra topluluk üyelerinin içinde bulundukları sanal dünyada tasvip edilen/edilmeyen hareket ve söylemlerinin saptanması, dile getirilen hayal, istek ve korkuların deşifre edilmesi, topluluğu domine edenlerin belirlenmesi ve ortaya attıkları argümanların tekrar tekrar analiz edilip yorumlanarak sonuçlar çıkarılması ve elde edilen çıktının okuyuculara *anlaşılabilir, tutarlı, ikna edici ve çekici* bir şekilde sunulması gerekir (Kozinets, 2010a: 65, 120).

Kozinets göre, çevrimiçi veriye dayanan netnografinin ne kadar yeterli ya da yetersiz olduğu araştırmacının, yeterlilik veya taraflılığının ilgilendiği odağın ve odağa yönelttiği araştırma sorularına bağlıdır. Araştırmacı, odak topluluk veya kültürle doğrudan ilişkili fenomen ya da genel konuyu incelemekle ve insan davranışlarına etki

eden sosyal reflekslerle bütünleşen fiziki etmenlere yeterli önemi verip vermemesine yani netnografiyle etnografinin uyumunu sağladığı ölçüde kısmilik sorununu aşacaktır (Kozinets, 2010a: 63-65). Netnografik araçların kullanımı çok büyük verileri inceleme ve böylece genelleme yapma imkânı sağlıyorsa da bu analiz etnografın yapacağı yorumların yerini alamaz (Hine, 2015: 169). *"Etnografik iç görü olmadan, netnografi öncelikle bir kodlama alıştırması haline gelecektir. Netnografik rapor da düz ve iki boyutlu hâle gelir."* (Kozinets, 2010a: 75) Veri analizi ve yorumlama, tümevarım yaklaşımıyla nitel verilerin çözümlenmesi şeklinde yürütülür. Böylece bireylerden elde edilen verilerle topluluğa dair çıkarımlar elde edilmektedir (Kozinets, 2010a: 118-119). Bilim ve teknoloji sosyoloğu Christine Hine'e göre reaktif olmayan veriler, etnografi için bir zorluktur. Çünkü inceleme esnasında karşılaşılan bir eylemi yaratan ögeyi bilmemek eylemin sebebini öğrenmek için ayrı bir araştırma yapmayı gerektirir. Ancak internet etnografisi yapan araştırmacı, kullanıcı yorumlarını okuyarak eylemle alakalı gerekli bilgiyi edinebilir (Hine, 2015: 161-162).

Araştırma etiğinin sağlanması aşaması, araştırmacı netnografiyi bir özel hayata sızma veya insanları fişleme süreci olarak görmemelidir. Bu sebeple netnograf, incelediği sanal topluluk üyelerinin kimliğini ifşa etmemeli, sahte kimlikle topluluğun üyesiymiş gibi davranmamalı ve üyeleri amacını açıkça belirtmeden sorgulamamalıdır (Varnalı, 2013). Kozinets'e göre, netnografi, etnografinin tüm mirasını devralmıştır. Etik konusu etnografiden netnografiye geçmiş bir mirastır (Kozinets, 2010a: 143-144). Kozinets'e göre, internetteki kapalı grup veya forumlara dönük etnografik incelemelerde araştırmacı, kimliğini açıkça belirterek insan deneklerin rızasını almak durumundadır. Araştırmacı, bağlı olduğu üniversite veya kurumun etik kurulundan izin almalı ve bilgisine başvuracağı deneklere sunduğu izin formlarında, kurumundan aldığı antetli formları kullanarak karşı tarafta güven vermelidir (Kozinets, 2010a: 91-94). Netnografide, analiz edilmek için direkt alıntılanan internet paylaşımını, okuyucu herhangi bir arama motorunda aratıldığında paylaşımı yapan kişi açığa çıkacaktır. Hine (Marcus, 1998; Snee, 2013 ve Markham, 2012'den hareketle), kişi ve konunun hassasiyetine bağlı olarak alıntının uyarlanması yoluyla okuyucunun veriye erişimine engel olunabileceğini düşünmektedir; alıntının doğrudan yapılması veya uyarlanması, araştırmacının duruma göre hareket etmesini gerektiren etik bir seçimdir (Hine, 2015: 164, 188-189). Sveningsson, internet kullanıcılarının takma adlarının, incelenen konunun hassasiyetine bağlı olarak gizliliğin sağlanması için değiştirilebileceğini

fakat değişikliklerin veri güvenilirliğini etkileyeceği durumlarda bu yolun tercih edilmemesi gerektiğini ifade etmektedir (Sveningsson2003: 52-53). Sveningsson'a göre, araştırmacının etiği ele alışı, araştırma konusuna göre değişkenlik göstermekte ve etik kurallara istisna oluşturabilecek hâlleri de içerisinde barındırmaktadır. Odak grubun normal akışına etki etmemek adına izin almaksızın onlar hakkında inceleme yaparken nesnel yaklaşım benimsemek ve tarafsızlık olmak insan deneklere verilmesi olası zararın önüne geçebilir (Sveningsson, 2003: 58).

Üye kontrolleri aşaması, etik konusuyla organik bağı bulunan bir safhadır. Sanal topluluklara, popülasyon ve yaşam alanı konusunda bir sınır çizmek olanaksızdır. Bu sebeple kullanıcılardan, topluluklarının üye sayısı ve yapılan paylaşımların niceliği hakkında bilgi edinebilmek oldukça zordur. Üyelerle yapılacak mülakatlardan elde edilecek sonuçlar, tahmini olacağından netnografın kendi gözlem ve çıkarımlarını mümkün olan en belirleyici şekilde yapması beklenmektedir (Varnalı, 2013; Kozinets, 2010a: 61; Kozinets 2010b: 1, 5-6).

İşletmeler, ürünlerinin Google arama motorundaki görünürlüğünü ve işletmeye ait web sitesinin üst sıralarda yer edinebilmesini için Google AdWords'ü tercih eder. AdWords, Google üzerinden verilecek reklamlarda kullanılması gereken anahtar kelimelerin neler olacağına dair kapsamlı istatistikler sunmaktadır. Bu verilere uygun olarak yazılan metinler, Google aramalarında üst sıralarda görünmeyi sağlamaktadır. Bu uygulama, sosyal bilimlerde internet üzerinden yapılacak araştırmalarda doğru anahtar kelime seçimi, doğru araştırma sorusu ve doğru cevaba ulaşmayı sağlayabilir. Google Analystic, işletmelere ait web sitesindeki hareketleri derinlemesine analiz eden bir diğer Google enstrümanıdır. Analystic, işletmecilere müşterilerinin sayfalarını hangi aygıtlarla eriştiklerini; müşteri profillerini, ne kadar sitede kaldıklarını, müşterilerin demografik yapısını inceleyerek davranış ve dönüşüm raporları sunar. Bu noktada Google, Analystic ve Ads'nin birlikte kullanılmasını önermektedir.[3] Bu araçların, sosyal bilimlerde uygulanabilirliği noktasında çekinceler olmakla birlikte; sosyal bilimler için de benzeri araçların geliştirilebilmesi açısından ilham kaynağı oldukları göz ardı edilmemelidir. Akademik makaleler, kitaplar, tezler ve projelerde

[3] ÇÖZÜM KILAVUZU, Analystics ve Ads'i bağlama; Günümüzde Pazarlama alanında karşılaşılan zorlukların çözümü. https://services.google.com/fh/files/misc/tr_analytics_ads_guide.pdf [Erişim Tarihi: 26.04.2020]

doğru anahtar kelimeleri seçebilmesi önemlidir. Bu sebeple benzer bir uygulama, araştırma konusunu en iyi şekilde açıklayacak kelimelere ulaşmakta faydalı olacaktır.

Yukarıda netnografinin nasıl yürütüleceği bu konunun uzmanlarına ait eserler kullanılarak anlatılmaya çalışılmıştır. Tüm bu isimler, netnografların araştırmasını tetikleyen etkenin kişisel önyargılar olduğu vurgulamıştır. Bu önyargılarının etkisiyle harekete geçen netnograflar, araştırma sorularını belirlemek amacıyla önyargıyla yaklaştıkları konu ve grup hakkında bir ön araştırma yapar; bu ön araştırma, araştırma sorularını getirir; araştırmacının kendisine sorduğu bu sorularla birlikte netnografi süreci başlar. Sürecin başlamasıyla paralel olarak netnograf, etik karar alma sürecinin de içine girer. Annette Markham ve Elizabeth Buchanan'ın (2015: 413)[4] da belirttiği gibi bu süreç, araştırmanın tasarımı ile yayınlanması arasında netnografın karşı karşıya kaldığı olgudur.

Araştırmacı, etik kararını verdikten sonra odak grubunun faaliyetlerini yürüttüğü internet mecrasında veri toplamaya başlar. Veri toplama ile veri analizi eş güdümlü yürütülen bir süreçtir. İnternet üzerinden yürütülen araştırmalarda uzun süreli incelemeler, değişken faktörlerin çokluğu sebebiyle risklidir. Bu sebeple zaman aralığı belirlenmesi faydalı olacaktır çünkü sosyal medya, sürekli yeni fenomenler ve yeni sözcük öbekleri üretmektedir. Örneğin, birkaç hafta önce kullanılan kalıplaşmış bir söz bir anda unutulur yerini bir yenisi anında doldurur. Viral olan bir videodaki replik bir süre kullanıcıların dilinde dolaştıktan sonra yok olur. Araştırmacı bu sebeple süreyi kısıtladıktan sonra incelediği odak grubun hareketleri hakkında düzenli olarak not almalıdır ve bu grubu içselleştirmek amacıyla haklarında araştırma yapmaya da sürekli devam etmelidir. Her yeni veri bir öncekinin yeniden gözden geçirilmesi gerekliliğini doğuracağından araştırmacı titiz bir çalışma yürütmelidir. Bu noktada karşımıza big-data denilen bir diğer değişken çıkmaktadır. Bu durum, dijital medya antropolojisi üzerine çalışmaları bulunan Sarah Pink'in 2009 yılında ortaya attığı *etnografik yerler* kavramsallaştırmasıyla yani fiziksel konumlarla iç içe geçmiş sanal yerleri de kapsadığı için sınırları belli olmayan bir inceleme alanından elde edilen verilerin de

[4] İlgili metinde İnternet Araştırmaları Birliği'nin 2012'de yayınladığı *"Ethical decision-making and Internet research 2.0: Recommendations from the AoIR ethics working committee"* (Etik Karar Verme ve İnternet Araştırması 2.0: AoIR Etik Çalışma Komitesinden Tavsiyeler) metni baz alınmıştır. Tarafımca aynı kurumun 2019 yılında yayınlanan *"Internet Research: Ethical Guidelines 3.0"* (İnternet Araştırması: Etik Öneriler 3.0) metni de incelenmiştir [https://aoir.org/reports/ethics3.pdf (Erişim Tarihi: 26.04.2020)]. Metin 2.0'a birtakım yenilikler katmakla birlikte bilgilendirilmiş onam tavsiyesi başta olmak üzere çoğu konuda yeni bir şey söylememiştir.

neredeyse sonsuz olacağı teziyle açıklanabilir (Pink 2009'dan akt. Postill ve Pink 2012: 5-6). Netnografın elde ettiği sınırsız bulgular, genelleştirme yapabilmesine yardımcı olacak etkenlerden biri olmasının yanında; etnografik iç görünün kaybolmasına neden olabilecek bir tehlikeyi de içerir. Bu sebeple netnograf her koşulda kendi analizlerini de muhafaza etmelidir. Veri analizinin yazılması aşamasında etik karar tekrar ortaya çıkar. Önceki sayfalarda değinildiği gibi birçok alternatif arasından konunun hassasiyetine uygunlar seçilerek yazma işlemine başlanır. Yazma sürecinde odak grubu tasvir eden bilgiler benzetmeler ve doyurucu tanımlamalarla analiz yapılır.

1.2.1. Netnografi ve Siyaset Bilimi

Bu alt başlıkta, netnografi yönteminin Türkiye'de Siyaset Bilimi Bilim Dalında yapılan tezlerde, kullanım onları ile bu oranın nasıl arttırılabileceği tartışılmıştır. Tartışma önceki sayfalarda yer alan netnografi bölümünden yapılan çıkarımlarla yapılmış ve siyaset bilimi adına öneriler sunulmuştur.

Netnografi, tüketici davranışlarını inceleyerek internet üzerinden alım-satım yapan üreticilere, ürünlerini daha iyi pazarlamaları noktasında etkin satış politikası geliştirebilmeleri için veri sağlamakta kullanılan bir yöntemdir. Veri sağlanırken -netnografi başlığı altında açıklanan- veri depolama ve analizi için kullanılan CAQDAS uygulamalarından faydalanılmaktadır. Bu uygulamalar, işletmelerin hitap ettikleri müşteri profillerine uygun ürünlerinin neler olduğu, ürünler hakkında yazılacak tanıtım makalelerinde kullanılacak kelimeler, makalenin formatı gibi birçok konuda yol gösterici olmaktadır. İşletmeler için tasarlanan bu uygulamalar, işletme anabilim dalındaki akademik çalışmalarda yaygın olarak kullanılırken; diğer anabilim dallarındaki kullanımları biraz daha uyarlama şeklindedir. Pazarlamada, tüketicinin dikkatini çekmek için kullanılacak kelimelere dikkat edilmesi önemlidir. Google'ın bu yönde sağladığı imkânlar kullanılarak, satılacak herhangi bir ürünün görünürlüğünü artırmak mümkündür. Sosyal bilimler araştırmacısının, Google araçları vasıtasıyla anahtar kelimelerini taratarak elde ettiği çıktılar, ilgili uygulamaların satışa yönelik verdiği sonuçlara göre noksandır. Araştırmacı bu eksikliği, kendi araştırmaları ile

tamamlamak zorunda kalacaktır. Toplumsal hareketler ve bireysel davranışları anlamada, otomasyonun yapabilecekleri de sınırlıdır.

Sosyal bilimler açısından netnografiyle alakalı çekincelerin başında, geleneksel etnografide yapıldığı gibi incelenen grubun sosyal ortamına girip onlar gibi yaşamak veya onların yaşantılarını, duygularını ve düşüncelerini ifade ediş şekillerini ve mimik kullanımlarını inceleme fırsatının bulunmadığı düşüncesi gelmektedir. Bu konuda tarafımca yapılan sosyal medya kullanıcıları analizinde, kullanıcıların profillerinde, profil fotoğrafı ve kapak resmi için seçtikleri materyalin kişinin içinde yaşadığı kültür, aidiyet hissettiği ideoloji ve bulunduğu sosyal statüye dair yansımalar olduğu görülmüştür. Yine bu çekinceyi dikkate alarak yapılan incelemede yararlanılan kullanıcıların paylaşımlarında kullandıkları emojiler[5], GIFler[6], karikatür, resim veya videoların kişinin, karşılaştığı bir olay veya durum karşısında verdiği duygusal reaksiyonun bir yansıması olduğunu gözlemlenmiştir. Bu gözlemlere örnek vermek gerekirse, kendi Twitter profilimi betimleyebilirim: Profil fotoğrafı olarak sevgilimle yaptığımız bir özçekim, kapak resmi olaraksa Hasan Ali Yücel'in fotoğrafı ile ona ait *"İnsan kıymeti bilmeyen topluluklarda, kıymeti bilinecek insan yetişmez."* cümlesiyle oluşturulmuş bir görsel bulunmaktadır. Profilimin açıklamasında ise *"Sevdiği iş ile meşgul... Resimli hesap. Gazi Akademi(L) | Kocaeli İİBF(YL)"* yazmaktadır. Yeni medya kuramcısı Ekaterina Netchitailova'nın Facebook üzerinden yürüttüğü çalışmasında dile getirdiği *"Facebook, toplumun online minyatürü olarak görülebilir"* (Netchitailova, 2018: 3) düşüncesi yeni medya araçlarının tamamı için söylenebilir.

İnternet kullanıcıları arasında yazılı olmayan ve değişkenlik gösteren kurallar da bulunmaktadır. Birkaç örnek vermek gerekirse; ilk kural yüz yüze söyleyemeyeceğiniz şeyleri sanal ortamdan söylememenizdir. Küfür, hakaret, cinsiyetçilik, ırkçılık gibi hassas konularda paylaşım yapmaktan kaçınmalısınız. Sosyal medyada arkadaş olduğunuz birini sebepsiz yere takipten çıkarmanız abes karşılanabilir ancak kimseyi

[5] *Oxford Living Dictionary*'de *"Bir fikri veya duyguyu ifade etmek için kullanılan küçük bir dijital görüntü veya simge"* şeklinde tanımlanmaktadır. Aynı sözlükte kavramın, 1990'larda Japonca'da Picture (resim) ve moji (harf, karakter) kelimelerinden türetildiği ifade edilmektedir. https://www.lexico.com/definition/emoji [Erişim Tarihi: 27.06.2020]

[6] *Graphics İnterchange Format*'ın (Grafik Değişim Biçimi) kısaltmasıdır. *Oxford Living Dictionary*'de kavram, *"Hem animasyonlu hem de statik görüntüleri destekleyen görüntü dosyaları için kayıpsız bir format"* şeklinde tanımlanmakta aynı zamanda kelimenin 1980'lerde grafik alışverişi için kullanılan bir formatın kısaltması olduğu belirtilmektedir. https://www.lexico.com/definition/gif [Erişim Tarihi: 27.06.2020]

takip etmek zorunda da değilsiniz. E-mail yoluyla iletişim kurduğunuzu ilan ettiğinizde, maillerinizi düzenli olarak kontrol etmelisiniz. Birine e-mail yolluyorsanız, açıklayıcı bir başlık atarak makul düzeyde derdinizi anlatmalısınız. Kullanıcılara yöneltilen soru veya ithamlara cevap vermek kişinin kendi tercihindedir eğer cevap veriyorsanız bunu yaparken (varsa) sahte hesaplarınızla kendinizin destekçisi daha çokmuş izlenimi yaratmaya çalışmamalısınız. Kendinizi büyük harfler kullanarak ifade ettiğinizde bu, karşınızdaki kişiye bağırdığınız şeklinde algılanabilir. Yazım kurallarında "ünlem"in verdiği vurguyu sanal ağlarda "nokta" verebilir. Bunlar kişiden kişiye, platformdan platforma değişiklik gösterebilen sayısız yazısız kurala örnek gösterilebilir. Tepeden inme bir anlayışa sahip olmayan bu kuralların belirlenmesinde web 2.0 ile birlikte kullanıcıların söz sahibi olmasının etkisi büyüktür; elbette organik hayattaki toplumsal normların nüfuzu da yadsınmamalıdır.

Çalışmamızın yöntemi ile alakalı fikir sahibi olabilmek amacıyla Türkçe kaynak taramaları kapsamında yapılan (son kontrol 25.06.2020) "Netnografi" anahtar kelimeli aramalarda; Google *Scholar*'da (Akademik) 92 sonuca, ULAKBİM Ulusal Toplu Kataloğu'nda (TO-KAT) kayıtlı 3 kitap, 10 akademik teze, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde 15'i doktora olmak üzere toplam 38 akademik teze, DergiPark'ta ise 20 makaleye erişilmiştir. Ulusal Tez Merkezi aracılığıyla tespit edilen 38 tezden 4'ü Siyasal Bilimler Bilim Dalı'yla bağlantılı olmak üzere; ikisi İletişim Bilimi, biriyse Sosyoloji Bilimi çatısı altında yapılmış; sadece bir tanesi (Tez No: 577427) direkt olarak Siyaset Bilimi Bilim Dalı'nda yazılmış ve Haziran 2019'da savunulmuştur. Netnografi kullanılarak yazılan ilk tez 2012 yılında yazılmıştır. 2012 ile 2016 yılları arasında toplam 8 tez savunulurken; 2017'den 2020'ye (2020 dahil) kadarki süreçte 30 akademik tez savunulmuştur.

İngilizce kaynaklara erişebilmek amacıyla *"Netnography"* anahtar kelimesiyle tüm zamanlarda yapılan aramada sadece Google *Scholar* aracılığıyla 10.300 sonuca ulaşılmıştır. Türkiye'deki yayınlarla alakalı verilen sayıların toplamı dahi İngilizce kaynakların yanında kat be kat azdır. Aradaki bu uçurumdan hareketle netnografinin, Türkiye'de sosyal bilimlerde yaygınlaştırılması ve siyaset bilimi bilim dalına kazandırılması gerektiği düşünülmüştür.

Bu çalışma özelinde, Google Ads aracılığıyla, "İstanbul Sözleşmesi", "6284 sayılı Kanun", "Kadına Yönelik Şiddet", "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet", "Kadına

Şiddet" anahtar kelimeleri ile yapılan taramada, bu kelimelerin Nisan 2019 ile Mart 2020 tarihleri arasındaki aylık ortalama arama sayılarına (Ocak 2020-Mart 2020 arasında yapılan taramadan da aynı sonuçlar alınmıştır) ve alternatif anahtar kelime önerilerine erişim sağlanmıştır. Seçilen 5 anahtar kelimeye ek 7 anahtar kelime daha önerildiğini görülmüştür. Bu kelimeler arama sayılarına göre şu şekilde sıralanmıştır: aylık ortalama 10.000 ile 100.000 arasında aramaya sahip ilk iki anahtar kelime tarafımca seçilen "İstanbul Sözleşmesi" ve "6284 sayılı Kanun" olmuştur, üçüncü sırada 1.000 ile 10.000 arasındaki arama sayısıyla "*6284 sayılı yasa"* kelime önerisi verilmiştir, yine 1.000-10.000 aralığında tarafımca belirlenen "kadına şiddet" dördüncü sıradayken onu "kadına yönelik şiddet" 100-1.000 ortalama arama ile takip etmiştir. Kalan kelimeler 100-1.000 ve 10-100 ortalama arama almıştır. Tarafımca belirlenen "kadına yönelik aile içi şiddet" anahtar kelimesi aylık ortalama 10-100 kez aratılmıştır. Aratılan anahtar kelimelerin meta değeri düşük olduğundan Google Ads'ye göre bu alanda rekabet düşüktür.

17 Mart 2020 Salı - 31 Mart 2020 Salı							
Keyword	Avg. mo	Min sear	Max search	Compe	Compet	Top of pa	Concept:
6284 sayılı kanun	Yok	10.000	100.000	Düşük	0		aile
kadına yönelik aile içi şiddet	Yok	10	100	Düşük	0		aile
kadına yönelik şiddet	Yok	100	1.000	Düşük	1	1,61	
istanbul sözleşmesi	Yok	10.000	100.000	Düşük	3	1,33	
6284 sayılı yasa	Yok	1.000	10.000	Düşük	0		aile
6284 sayılı kanun nedir	Yok	100	1.000	Düşük	0		
ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair kanun	Yok	100	1.000	Düşük	3		aile
kadın koruma kanunu	Yok	100	1.000	Düşük	1		
6284 sayılı yasa nedir	Yok	10	100	Düşük	0		aile
6284 sayılı kanun maddeleri	Yok	10	100	Düşük	0		
kadının korunması hakkında kanun	Yok	10	100	Düşük	1		

Tablo 1. Google Ads 1 Mayıs 2020, Anahtar Kelime Tarama Sonuçları (Google Research)

17 Mart 2020 Salı - 31 Mart 2020 Salı							
Keyword	Min search	Max searc	Competitic	Competiti	Top of pa	Top of pa	Concept:
6284 sayılı kanun	10.000	100.000	Düşük	0			aile
kadına yönelik aile içi şiddet	10	100	Düşük	0			aile
kadına yönelik şiddet	100	1.000	Düşük	1	0,98	1,61	
istanbul sözleşmesi	10.000	100.000	Düşük	3	0,35	1,33	
6284 sayılı yasa	1.000	10.000	Düşük	0			aile
6284 sayılı kanun nedir	100	1.000	Düşük	0			
ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair kanun	100	1.000	Düşük	3			aile
kadın koruma kanunu	100	1.000	Düşük	1			
6284 sayılı yasa nedir	10	100	Düşük	0			aile
6284 sayılı kanun maddeleri	10	100	Düşük	0			
kadının korunması hakkında kanun	10	100	Düşük	1			

Tablo 2. Google Ads 1 Mayıs 2020, Anahtar Kelime Tarama Sonuçları (Twitter Research)

Bu noktada daha önce Kozinets'in de belirttiği netnografik araştırma boyunca incelenen topluluğa bir etnograf titizliğinde yaklaşma konsepti ortaya çıkmıştır. Kelimelerle alakalı sunulan matematiksel ifadeler, kelimelere dökülmeli ve bu

yapılırken de sayılardan ziyade topluluğun hassasiyetlerinin yöneldiği sözcükler üzerinden bir kavrayış geliştirilmeli ve tanımlama ortaya konulmalıdır. Örneğin yukarıda verilen örnekten şu çıkarılabilir; "İstanbul Sözleşmesi" anahtar kelimesi, aile konsepti içerisinde değerlendirmeye alınmaktadır. Sözleşmenin amacı, kadının aile içinde maruz kaldığı madunluğu ve şiddeti önleyerek aileyi, kadın için yaşanabilir hâle sokmaktır. Öte yandan sözleşmenin muhalifleri ise sözleşmenin kadınları korumayıp öldürdüğünü ve aileyi ise yok ettiğini ileri sürmektedir. Tez ve antitezin belirlenmesi safhasından itibaren toplanan verilerin dikkatle incelenmesi ve sözleşme ile alakalı geliştirilen söylemler üzerinden bir içerik analizi yapılması gerekir.

Netnografi yönteminin siyaset bilimindeki yansımaları genellikle seçmen davranışları özelinde kendisini göstermektedir. Bu yönelim, pazarlama stratejisi geliştirmek için ilgili yöntemi kullanan şirketlerle daha fazla oy alabilmek için kitlelerin hareketlerini anlamaya çalışan siyasi organizasyonların tetikleyicilerinin benzer olduğunu göstermektedir. Kitleleri anlamak için girişilen netnografik içerik analizi, incelenen topluluğun kültürel değerlerini bilmekten geçmekte ve kullanıcılar da sosyal medya hesaplarında hangi kültüre yakın olduklarını paylaşımları ile ortaya koymaktadır. Maria ve ekibinin de belirttiği gibi *"kültürlerin gündelik gerçeklerini araştırmaya devam etmek isteyenler interneti kullanmalıdır çünkü gerçek hayat, dijital hayatla eşit derecede önemlidir."* (Maria vd., 2018: 22) Kültürel özellikleri kavranan kitlelere yaklaşımı şekillendiren bir diğer önemli adım da kitlenin taleplerinin tespit edilmesidir. İnternet, yarattığı kamusal alanlarla, bilgiye kolay ulaşımı, serbest müzakere ve çekincesiz iletişim aracılığıyla demokratik katılımı, bireylerin fiziki varlık gösterdiği yurttaşlığın ötesinde katıldığı sanal vatandaşlıklar elde etmesi (Narmanlıoğlu, 2016: 70) bakımından kullanıcıların, tercihlerinde nelere dikkat ettiğini, neleri talep ettiklerini, nelerin onları rahatsız veya hoşnut ettiğini anlamamıza yardımcı olacak büyük bir veriyi ortaya koymaktadır. Tüm bunlar, siyaset biliminin netnografi yöntemini kullanarak, yeni medya araçlarıyla elde edilen görünürlüğün gücüyle sesini duyurmaya çalışan marjinalleştirilmiş veya baskın grupların incelenebilmesine imkân sağlamaktadır.

> Özellikle 'doğru hayat'a ilişkin asıl felsefi soru, günümüzde antropolojik bir tümellik halinde yeniden sorulmaya başlanmıştır. Yeni teknolojiler, bizatihi kültürel hayat biçimlerine ilişkin doğru anlayışın ne olduğu üzerine kamusal bir söylem geliştirmektedirler. Ve artık filozofların, bu tartışma konusunu biyo-bilimcilere ve bilim-kurgu meraklısı mühendislere terk etmeleri için hiçbir sağlam neden ve gerekçeleri kalmamıştır." (Habermas, 2003: 24-25).

Netnografi, içerik analizi bağlamında zaman ve maddi tasarruf sağlamaktadır. Araştırmacıya geriye doğru araştırma imkânı vererek uzun bir zaman dilimini inceleme fırsatı sunmaktadır. Deneklerin kendi ortamlarındaki hareketlerini, onları etkilemeden izleme şansı vermektedir. Verilerin elde edilmesi bakımından güvenilirdir. Tüm bu avantajlarının yanında netnografi, sadece kullanıcıların paylaşmaya değer gördükleri fikirlerini inceleyebilmesi bakımından sınırlıdır. Bu da İnternet aracılığıyla yapılan araştırmaların geçerliliğinde kuşkulara neden olmaktadır. Odağa alınan grubun incelenmesinde, tartışmaların kamusal alanda olup olmadığına bakılarak etik kaygı giderilebilir. Standart bir işleyişi olmadığı için yönteme dair uygulamalar araştırmacıdan araştırmacıya değişkenlik gösterebilir.

1.3. İLETİŞİM, İNTERNET VE SOSYAL MEDYA

Tezin bu başlığında, iletişim kelimesinin kökeni ve anlamı ile tarihsel süreci sözlükler ve akademik kaynaklardan faydalanılarak ele alınmıştır. İletişimin çıktıları arasında sayılabilecek internet ve sosyal medya konuları, ilgili konulardaki literatür çerçevesinde açıklanmış ve sosyal medya başlığının altına açılan iki alt başlıkta kamusal alan ve ifade özgürlüğü konuları tartışılmıştır.

İletişim, Türk dilindeki yapısı göz önünde bulundurulduğunda *iletmek* fiilinin karşılıklı yapılmasını sağlayan eklerle işteş fiil durumuna getirilmesiyle elde edilen *iletişmek* fiilinden türetilmiş bir isimdir. İletmek fiili, *"götürmek, ulaştırmak, göndermek"* (Gülensoy, 2007: 431) ve *"ulaştırma, bitiştirme, yanyana götürme, yaklaştırma, kavuşturma, götürmek, yollama"* (Eyüboğlu, 1988: 175) anlamlarına gelmektedir. *Online Etymology Dictionary*'te göre (2020a), iletişim *(communication), "14. yüzyıl eski Fransızcasındaki 'communicacion' kelimesinden ve Latincedeki 'communicationem' kelimelerinden türetilmiş olup, erken 15. yüzyılda kullanılmaya başlandığında iletişim eylemi tartışmak, müzakere etmek gibi anlamları karşılamıştır. Kelimenin kökeninde 'kamusal kılma, paylaşma, kamuya açma' gibi anlamlar barındıran 'communis' kelimesi bulunmaktadır."* İletişim kelimesinin TDK Güncel Türkçe Sözlük'teki tanımı ise *"**1. isim** Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon. **2. isim**, teknik Telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi*

alışverişi, bildirişim, haberleşme, muhabere, komünikasyon." (Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük [TDK], 2020b) şeklinde verilmiştir. Kelimenin kökeni, anlamları ve tanımlarına bakıldığında iletişimin sağlanabilmesi için birden çok insana ve bu insanların oluşturduğu anlamlı ses ve sembollere ihtiyaç olduğu görülmektedir. İletişim profesörü İrfan Erdoğan'a göre, insanların birlikte hareket etme düşüncesiyle örgütlü topluluklar haline gelmesi iletişime de örgütsel bir boyut kazanmıştır (2011: 102).

Tarihçi, yazar Yuval N. Harari'nin "Dedikodu Teorisi" de bu görüşü destekler niteliktedir. Teoriye göre insanların birlikte yaşamaya başlaması ve topluluklarındaki popülasyon arttıkça paylaşılması gereken bilgi ve bilginin trafiği de artmaktadır. Bilinmesi gereken şeylerin yanı sıra kabile üyeleri hakkındaki fikirler (nefret, saygı, sevgi vb.), kabile üyelerinin karakter özellikleri ve kabilede yaşayanları bazı şeylere inandırma veya korkutma temelindeki bilgi alışverişine *dedikodu teorisi* denmektedir. Dedikodunun tetiklediği "Bilişsel Devrim" ile var olmayan varlıklar veya kişi ve varlıkların sahip olmadığı birtakım doğaüstü güçler, hayal gücü yardımıyla varmış gibi geniş kitlelerin buna inanması sağlanmış ve toplumsal refleksler geliştirilmiştir (Harari, 2017: 36-38). Harari'nin ilkel toplumlar için ortaya attığı bu teorinin sanayi toplumundaki yansımasını ise Alman siyaset bilimci Jürgen Habermas, "Tarihselci Kamusal Alan"/"Söylemsel Kamusal Alan" teorisi ile karşılamıştır. Düşünüre göre, piyasada dolaşan mal ile bu malın niteliği ve niceliği hakkındaki bilginin dolaşım hızındaki artış; borsa takibi açısından önem kazanarak bu bilgiyi duyuran basının haber üretimini arttırmış ve metalaştırmıştır. Bununla beraber hükümdarların da duyurularını basın yoluyla açıklamaya başlaması, dönemin okumuş kesimi olan burjuva özelinde halkın, yönetenlerce muhatap alınmasını sağlamıştır. Bu muhatap alınma burjuvanın yaşadığı "şehir" ile yönetenlerin yaşadığı "saray" arasında bir gerilimin doğmasına neden olmuştur. Sarayın hamiliğindeki sanatın, burjuva elinde metalaşması ile ortaya çıkan *kamusal akıl yürütme,* ilk hareket noktası olan sanat eleştirmenliği yapılan dergilerden hükümetin duyurduğu kararlara karşı yapılan eleştirilerin bulunduğu dergilere evrimleşerek bir sivil toplum ve bu sivil toplumla eklemli bir sosyal medya ortaya çıkarmıştır (Habermas, 2018: 74-133). Habermas'ın "Söylemsel Kamusal Alan" teorisi ile Harari'nin "Dedikodu Teorisi"ndeki haberin metalaşması ve kendi dönemleri özelindeki dolaşım hızlarının artması; mağara duvarlarından gazetelere uzanan sosyal ağlar serüvenini açıklamaktadır.

İnternet, ilk olarak 1969 yılında ABD Savunma Bakanlığı bünyesinde Gelişmiş Araştırma Projeleri Dairesi Ağı *The Advanced Research Projects Agency Network*'ün (ARPANET) kurulması ile ortaya çıkmıştır. 1983'te İletim Kontrol Protokolü/ İnternet Protokolü *Transmission Control Protocol/Internet Protocol* (TCP/IP) ile ARPANET geliştirilmiş ve nihayet 1986'da ilk omurga ağ, *National Science Foundation* tarafından NSFNET adıyla gerçekleştirilmiştir. 1989 yılıyla birlikte askeri amaçların dışında halkın hizmetine de sunulan internet, 1990'lı yıllarda hızlı bir ivme kazanarak günümüzdeki konumuna gelmiştir. İnternetin Türkiye'ye gelişi, 1986'da Ege Üniversitesi'nin attığı adımlarla kurulan Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumu Ağı (TÜVEKA) ile başladığı söylenebilir; 1991'de NSFNET'e internet bağlantısı için talepte bulunulmuş, 1992 yılında Hollanda ile ilk uluslararası deneysel bağlantı sağlanmıştır. 12 Nisan 1993'te saniye başına 64 kilobitlik (Kbps) kiralık hat ile Türkiye'nin ilk internet bağlantısı gerçekleştirilmiştir. 1994'te kabul edilen bir yasa ile internet alanındaki tek yetkili Türk Telekom olmuştur. İnternetin ticari kuruluş ve halk ile ilk buluşması ise ilk bağlantıdan 3 yıl sonra 1996'da gerçekleşmiş, aynı yıl Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi'ni (ULAKBİM) kurmuş ve ULAKBİM de ULAKNET'i kurarak bilgi hizmeti sunmaya başlamıştır. 1994'teki ekonomik kriz döneminde[7] internet gelişiminin yavaşlatılması 1996'da "İnterneti Öldürmeyin!" sloganlı bir sanal mitingle protesto edilmiştir; bu Türkiye'de yapılan ilk sanal örgütlenmeli protestodur. 2003-2004 yıllarında Asimetrik Sayısal Abone Hattı *Asymmetric Digital Subscriber Line* (ADSL) bağlantılarının kurulmaya başlaması ile Türk Telekom'un internet sektöründeki monopolü sona ermiştir (Saka, 2019: 4-11). İletişimin tarihi ise M.Ö. 25.000'e ait olduğu tespit edilen mağara resimlerinden M.S 1991'de *Worl Wide Web*'e kadar (Jensen 2002'den akt. Yaylagül, 2006: 15) -Yaylagül'ün kullandığımız 2006 tarihli yayımında yer almayan- 1989'da Tim Burners-Lee tarafından geliştirilen Web 1.0'ın da içinde olduğu bir süreçtir.

[7] Mehmet Ali Polat'ın kendi doktora tezini temel alarak yazdığı makalesinde 1994 Ekonomik Krizi'nin patlak vermesinde: Kriz öncesinde ortaya çıkan bütçe ve cari açıkların sürdürülemez boyutlara ulaşması ile piyasada hükümete karşı oluşan güven eksikliği (Özatay, 1996'dan akt. Polat, 2019: 331), *"kamu borçlarının yanlış yönetimi ve maliye politikalarındaki dengesizlik sebebiyle piyasada oluşan aşırı likidite"* (Celasun 1998'den akt. Polat, 2019: 331), kronikleşen bütçe açıklarının kapatılmasında Merkez Bankası kaynaklarının kullanması ile oluşan yapısal enflasyon (Akalın 2001'den akt. Polat, 2019: 331) gibi sebeplerin neden olduğu tespit edilmiştir (Polat, 2019: 331-332, 340).

İletişim süreci, günümüze internet bağlamında şu evrelerden geçerek ulaşmıştır: Web 1.0 durağan (statik) ve tek yönlü bir yayın imkânı vermiştir. Bu açıdan geleneksel medyayla benzerlik taşımıştır. Oluşturulan web siteleri, nadiren güncelleniyor olsa da bir el ilânı niteliğinin ötesine geçememiş ancak daha çok kişiye ulaşabildiği için daha etkili olmuştur. Hiper Metin Transfer Protokolü *Hyper Text Transfer Protocol* (HTTP), (HTML) ve Bir örnek Kaynak Konumlandırıcı veya Düzgün Kaynak Bulucu *Uniform Resource Locator* URL (Esgin, URL yerine -Tekdüzen Kaynak Tanımlayıcısı *Uniform Resource Identifier*- URI olduğunu iddia etmektedir) olmak üzere üç temel teknolojiye sahiptir (Aghae vd., 2012: 2; Esgin, 2015: 39).

Web 1.0'dan sonra *"ilk kez 1999 yılında Darcy DiNucci tarafından "Fragmented Future (Parçalanmış Gelecek)" başlıklı makalede"* kullanılan Web 2.0 terimi, Dale Dougherty ve Tim O'Reilly tarafından 2004 yılında bir kavram olarak kullanılmıştır (O'Reilly 2005'ten akt. Rızvanoğlu, 2009: 1078). Web 2.0, Web 1.0'ın yeni bir versiyonu değil tamamen yeni bir formattır. 1.0'ın aksine iki yönlüdür. 2.0'da oluşturulan web siteleri kullanıcılarla iş birliğini destekleyen, sitelerin muhataplarına da söz hakkı tanıdıkları bir role ve hatta muhatap alınmanın ötesinde insanlara internette kendilerini ifade etme fırsatını sunan bir yapıya sahiptir. Esgin'e göre, anlık mesajlaşma, çevrim içi depolama ve paylaşma uygulamaları, çevrimiçi toplantı sistemleri gibi sık kullanılan araçlar Web 2.0 ile hayatımıza girmiştir. Bunlar, *"bloglar, gerçek basit sendikasyon (RSS[8]), wikiler, mashuplar[9], etiketler (tag), folksonomi[10] ve etiket bulutları[11]dır"* (Esgin, 2015: 23; Aghae vd., 2012: 3). Web 2.0, kullanıcı ve üreticilerin yaratımlarını paylaşabilmelerini hedeflerken

[8] *Real simple syndication*: RSS aracılığıyla kullanıcılar, takip ettikleri içerik üreticilerinin yeni üretim ve güncellemelerinden anında haberdar olabilmektedir (Rızvanoğlu, 2009: 1081-1082).

[9] Veya *mash-up: "'Birçok farklı kaynakta yer alan metin, ses, görüntü ve video türündeki içeriğin bir araya getirilmesi, yeni bir düzenleme veya tasarım ile yayınlanmasıdır"* http://blog.milliyet.com.tr/mashup-devri--o-da-ne-/Blog/?BlogNo=93764 [Erişim Tarihi: 17.04.2020]

[10] *Folk* (halk) ve *Taxsonomy* (sınıflandırma) kelimelerinin 21. yüzyılın başlarında harmanlanması ile ortaya çıkarılan internet terimidir; çevrimiçi içeriğin kategorilere ayrılması ve düzenlenmesi amacıyla elektronik etiketlerin kullanılmasıyla oluşturulan sisteme verilen isimdir. *Folksonomy.* https://www.lexico.com/definition/folksonomy [Erişim Tarihi: 18.06.2020]. *"Geçmişte web profesyonelleri tarafından üretilen içerik, web sitelerinde dizin mantığında tanımlı kategorilerden oluşan bir taksonomiyle kullanıma sunulurken, günümüzde kullanıcının kendisinin ürettiği içerik yine doğrudan kullanıcı tarafından sınıflandırılmaktadır. Etiketlere erişim, arama motorları sayesinde olabileceği gibi, blog sitelerinde "etiket bulutu" formunda da kullanıma sunulmaktadır. Tamamıyla kullanıcıların denetlediği bu sınıflandırma yaklaşımı, sürecin gerçek öznesi olan sıradan kullanıcılara yönelik ironik bir atıfla "folksonomi" olarak adlandırılmıştır."* (Rızvanoğlu, 2009: 1080)

[11] *Folksonomi* ile bağlantılı bir terimdir. Kullanıcıların oluşturduğu etiketlerin kullanım sıklıklarına göre fontlarının büyük veya küçük olarak yazıldığı bir düzlem üzerindeki etiketler kümesini tanımlamak için kullanılmaktadır (Rızvanoğlu, 2009: 1080).

(Semantik/Anlamsal Web) Web 3.0 üretilen her türlü veri ve içeriğin birbirine bağlantılanabileceği bir internet hayatı tasavvur etmektedir. Bu sayede kendi cümlelerimizle internetle iletişim kurmamızı sağlayan Web 3.0, aynı zaman da erişimi de hemen hemen tüm teknolojik araçlara yaymıştır. Böylece arama motorlarına anahtar kelimeler yazarak tarama yapma devrinin yerini arama motorlarına veya onların yerini alması beklenen *wiki*lere soru sorup cevap alabilme çağının başlamasını sağlamış hatta arama yapmanıza bile gerek kalmadan internette geçirdiğiniz süre içerisinde yaptığınız hareketlerden faydalanarak size özel öneriler sunma derecesine gelmiştir. Esgin'e göre, internet insanı, bilme yetisini Web 1.0 ile iletişim kurma becerisini Web 2.0'la yardımlaşma ve iş birliğini kabiliyetini ise Web 3.0 ile elde etmiştir (Aghae vd., 2012: 5-7; Esgin, 2015: 39-41).

Web 4.0 (simbiyotik[12] web), 3.0'ın tüm verilerin birbirine bağlanmasıyla internet üzerinden insan dışı teknolojik aygıtlarla soru-cevap yapma idealinin saniyede 100 Gigabit bağlantı hızı ve bant aralığı vasıtasıyla bilgisayar haricindeki araçlarla ve yapay zekanın ürettiği robot vb. aygıtlarla webden yürüttüğümüz veya günlük hayatımızda devam ettirdiğimiz işlemlerimizi gerçekleştirmemizi sağlayacak; fiziki hayatımızı sanal ortama taşıyacak olan internet teknolojisidir. Esgin bu noktada "Zenginleştirilmiş Gerçeklikten" *(Augmented Reality)* bahsetmektedir. Esgin, Web 4.0'ün geliştirilmeye devam edildiğini ve insanlara sanal gerçeklik içerisinde hareket etme imkânı sağlayacağını düşünmektedir (Aghae vd., 2012: 8; Akar Elekoğlu, 2020; Esgin, 2015: 44).

İnternetin gelişimi ile Habermas'ın teorisinde sunduğu basının gelişimi aynı seyirde ilerlemiştir. Habermas'a göre, başlarda halk hiçbir sanatsal eleştiri faaliyetinin bileşeni değilken tüm eleştirmenlik sarayın elindedir; burjuvanın basın yoluyla eleştirmenliği ele geçirmesiyle halk düzeyine indirmesi, Habermas tarafından "aydın amatörler" olarak tanımlanırken; Web 1.0 ve 2.0 dönemi özelinde düşünüldüğünde internet uzmanlarının bir bölümü de web 1.0'da yayıncının tek elindeki taksonomiye ait kategorilendirmenin web 2.0 ile birlikte etiketlemeye dönüşerek blogcuların ve internet kullanıcılarının eline geçmesini, folksonomi şeklinde ironik bir biçimde adlandırmıştır. İnsan ilişkileri üzerine kurulu olan iletişim, insan davranışlarını

[12] *Symbiotic:* Farklı kişiler veya gruplar arasında karşılıklı yarar sağlayan ilişkidir. https://www.lexico.com/definition/symbiotic [Erişim Tarihi: 18.04.2020]

şekillendiren bir yapıya sahiptir. Daha önce değinilen teorilerde insanların, kimi yakınında kimi uzağında tutacağı piyasaya bağlı olarak şekillenmektedir. Günümüzde ise internet, yine aynı etkiye sahip olmakla beraber, piyasada kâr getirmeyeceği veya insani ilişkilerdeki çıkarların zedeleneceği düşüncesiyle; piyasa veya toplumda yeri olmadığı düşünülen marjinallikleri de bünyesinde bulundurmaktadır.

İnternetin dünyada ve ülkemizde yaygınlaşması ile birlikte gelişen iletişim araçlarının ürünlerinden biri de sosyal medyadır. *Oxford Living Dictionary*'de (2020), sosyal medya *(social media)*, *"kullanıcıların içerik oluşturmasına ve paylaşmasına veya sosyal ağlara katılmasına olanak tanıyan web siteleri ve uygulamalar."* şeklindeki tanımlanmaktadır. *Cambridge Dictionary* (2020) ise *"kişilerin bir bilgisayar veya cep telefonu kullanarak internette iletişim kurmasına ve bilgi paylaşmasına olanak tanıyan web siteleri ve bilgisayar programları."* tanımına yer vermiştir. Uluslararası pazarlama ve strateji danışmanlığı hizmeti veren bir şirketin CEO'su olan Antony Mayfield'e göre, geleneksel medyadaki izleyici ile sunucu arasındaki katı sınırı ortadan kaldıran *katılım*, kullanıcıların medya hizmetlerine katılımındaki engelleri; oylama, yorumlama ve bilgi paylaşımı yapmayı teşvik ederek ortadan kaldıran *açıklık*, geleneksel medyanın monoloğunu iki yönlü bir hâle çeviren *konuşma*, insanların ilgi alanlarına göre bir araya gelerek paylaşım grupları oluşturdukları *topluluk* ve kullanıcıların kullandıkları tüm mecraları birbiriyle entegre bir şekilde kullanmasını sağlayan *bağlantılılık* olmak üzere beş önemli özelliği bünyesinde barındırdığı sürece sosyal medyadan bahsedilebilir (Mayfield, 2008: 5).

Sosyal medya, kişisel bloglardan basılı yayın yapan gazetelerin web sitelerine; sosyal medya hesabı açabilmek için edinilmiş e-mail adreslerinden devletlerin vatandaşlarına sunduğu elektronik bilgi sistemlerine kadar çok geniş bir alanı kapsamaktadır. İnternet, insanlara bir dünya taklidi sunmaz aksine sunduğu dünya, insanların arzularına ve isteklerine göre şekillenir. Bu bağlamda internet, insanlara yeni bir dünya vermez, istediği kadar dünya verir. Sosyal medyada ifade edilen mağduriyetler veya başarılar; üretilen fenomenler, kahramanlar, efsaneler ve yalanlar ilkel toplumlardaki "Dedikodu Teorisi"nden veya Habermas'ın sanayi toplumu için ifade ettiği haberin metalaşması fikrinden farklı değil hatta iki teorinin günümüzdeki yansımasıdır. Bu iki teoriden hareketle sosyal medya için, her bireyin kendi hikâyesini anlatmasına imkân veren bir iletişim aracıdır denebilir. Bireyselliğin artması ile baş

gösteren her türden bilginin artışı ve bu bilgilere olan ihtiyaç ile beraber sosyal medyada metalaşan haberin tüketim hızı bir haberin, gazete ve TV'ye çıkana kadar eskimesine neden olmaktadır. Bu bağlamda sosyal medya, insanların habere ulaşım hızını maksimize etmiştir. Bu durum birtakım tartışmaları da beraberinde getirmiştir. İlerleyen sayfalarda bu tartışmalardan ikisine yer verilecektir; "sosyal medya ve kamusal alan" ve "sosyal medyada ve ifade özgürlüğü"

1.3.1. Sosyal Medya ve Kamusal Alan

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak Jürgen Habermas'ın kamusal alan kavrayışı verildikten sonra sosyal medyanın kamusal alan olarak kabul edilip edilmeyeceğini Jürgen Habermas'ın *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü,* Louis Althusser'in *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Theodor W. Adorno'nun *Kültür Endüstrisi-Kültür Yönetimi* kitapları ve James Surowiecki'nin *Kalabalıkların Bilgeliği* teorisi üzerinden tartışılacaktır. Levent Yaylagül tarafından derlenen yeni medya kuramcılarının aynı konudaki tartışması da ön bilgi olarak verilecektir. Belirtilen sıraya uygun şekilde ilerleyen paragraflarda ele alınacak tartışma, sayılan düşünürlerin fikirleri çerçevesinde bir sonuca bağlanmaya çalışılacaktır.

Habermas'a (1995) göre kamusal alan, tüm vatandaşlarının katılımına açık, ne özel alanın yani ev ve iş hayatının ne de bürokrasinin yaptırımlarının yani anayasal sınırların bulunduğu alandır. Bireyler kamusal alanda, toplumu ilgilendiren konularda düşüncelerini özgürce açıklama ve yayma hakkını sahiptir. Bu haklar kullanarak kamuoyu oluşturulmakta böylece devletin işleyişinin kontrolü ve etki altına alınması sağlanmaktadır. Habermas'ın kurguladığı kamusal alan, devlet kamusundan farklıdır. Düşünüre göre kamusal alan, bireylerin katılımı ile ortaya çıkan bir kurumdur. Devlet ile kesiştiği bir alan bulunmadığı gibi iki karşı taraf olarak anlaşılmalıdır.

Kamusal alanın ne olduğunu Habermas'ın tanımıyla verdikten sonra yeni medya kuramcılarının tartışmalarına bakmak faydalı olacaktır. Yaylagül, kitle iletişim kuramcılarının kamusal alan tartışmasını, ana-akım kuramlar ve eleştirel kuramlar olarak ikiye ayırmıştır (2006: 23). Yaylagül'ün Miller'dan (1983) aktardığına göre, ana-akım iletişim çalışmaları köken bakımından liberal ideolojiyi benimsemekte

bireyi yücelten bir yaklaşımla hareket etmektedir; bu da bireylerin rasyonelliğini kabul etmeyi ve her bireyin rasyonel olduğu kabulüne bağlı olarak onların, kendi doğruları çerçevesinde hareket ettikleri genel kabulüne dayanmaktadır (akt. Yaylagül 2006: 38).

Ana-akım iletişim çalışmalarının temel kuramları olan -Propaganda, Uyarıcı-Tepki, Sihirli Mermi, Hipodermik İğne Modeli, Shanon ve Weaver'ın Enformasyon Kuramı; deneysel psikolojik kuramlar, Festinger'in Bilişsel Uyum Kuramı, ABX Denge Modeli, Westkey-MacLean'ın Aracılanmış İletişim Modeli; İletişime sosyolojik ve teknolojik yaklaşımlar ve Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı, Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı, Gündem Belirleme, Suskunluk Sarmalı, Eşik Bekçiliği Modeli, Bilgi Eksikliği Hipotezi, Bağımlılık Kuramı, Modernleşme Kuramları ve 'Yeniliklerin Yayılması' Modeli, Kitle İletişimi ve Kitle Kültürü/ Popüler Kültür gibi diğer kuram ve yaklaşımlarla ele alınmıştır. Eleştirel yaklaşımlar, liberal çoğulcu toplum anlayışa karşı çıkan kuramları içermektedir. Kuramcılar, iletişim araçlarını ideolojik ve kültürel elemanlar olarak yorumlamaktadır (Yaylagül, 2006).

Genel anlamda liberal dünya görüşüyle iletişim araçlarını yorumlayan düşünür ve kuramcılar, erken dönemde kitle iletişimin iletiyi üretenden alıcıya doğru tek yönlü olduğu fikrini savunmuştur. İleti üretilir ve kitleye empoze edilir, bu empoze sihirli mermi, hipodermik iğne gibi imgelerle açıklanmaya çalışılmıştır (Yaylagül, 2006: 39-49). Bilişsel Uyum Kuramı, artan kitle iletişim araçlarından alınacak mesajı bireylerin kendisinin seçmesini açıklamaktadır; bu noktada kuram bireylerin, kendi fikirlerine uygun yayınları takip etme eğiliminde olduklarını ifade etmektedir. ABX Denge Modeli, bireyler arası iletişimdeki tutumlarını açıklamaktadır. A ve B kişilerinin X konu, nesne veya kişisi hakkındaki düşüncelerindeki uyum veya uyumsuzluğa göre bir uzlaşı/denge veya çatışma/dengesizlik durumunun ortaya çıkacağı ileri sürülmektedir. Aracılanmış İletişim Modeli, ABX Denge Modeli'nin kitle iletişime uyarlanmış hâlidir. Bu modelde A, X'i yani iletiyi belirleyip bunu B'ye yöneltir. B, X'i kabul edebilir veya karşı reaksiyon verebilir; modelin bir C aracılı versiyonu bulunmaktadır. Bu versiyonda A, X'i oluşturur C, A'dan aldığı X'in içinden kendi seçtiği iletileri B'ye aktarır. Bu noktada A'nın ürettiği X ile C'nin sunduğu X aynı şey değildir. B'nin iletişim aracına dönük eylemleri kabul veya reddetme şeklinde olacaktır (Yaylagül, 2006: 50-55). Kitle iletişim araçları vasıtasıyla bireylere gönderilen iletilere nasıl reaksiyon verecekleri onların rasyonalitesine bağlıdır. Her birey, kendi rasyonalitesi

çerçevesinde hareket ederek kabul veya ret mekanizmalarını çalıştırırlar. Yeni medya kuramcısı Lincoln Dahlberg, yeni medya araçlarının müdahaleden görece uzak oluşu sebebiyle *bireysel temsilli iletişim*e olanak sağladığı için liberal görüşçe benimsendiği ve aşağıdan yukarı tasarımı nedeniyle yeni medyanın, mevcut demokratik sistemlere bireysel katılımı gerçekleştirmesi bakımından teşvik edildiğini belirtmektedir (2018: 137).

Habermas'a göre erken kapitalist dönemin alt üst edici unsurlarından biri olan basın; mal dolaşımına bağlı olarak ortaya çıkan borsayla birlikte haber dolaşımının da artmasıyla süreklilik kazanarak haberi metalaştırmıştır. Düşünüre göre habercilik ile pazar ekonomisi aynı yasalara tabidir. Başlarda bankaların hizmetinde olan ilan gazeteleri daha sonra hükümetlerin emirlerini duyurması için kullandığı bir kanal haline dönüşünce basın sayesinde halk, karşısında *kamu erki*ni kendisine hitap ederken bulmuştur ancak bu halk kesimi de okumuş kesim olan yeni modern devlet anlayışına paralel gelişen *burjuva*dır. Habermas, hükümetin muhatap aldığı kamusal topluluğun *burjuva kamuoyu* olduğunu ifade etmektedir. Bu durum burjuvanın yaşadığı "şehir" ile yönetenlerin yaşadığı "saray" gerilimine sebep olmuştur. Kamusal topluluğun eleştirel gücünü eline alan burjuva, basın yoluyla kamuoyunu genişletmek amacıyla yarı tahsilliler ve bilim insanlarının ilgilerine yönelik düzenli yayın yapan haftalık ve aylık olmak üzere dergileri çıkarmıştır. Daha sonra da günlük dergiler aracılığıyla akıl yürütme, günlük basına entegre edilmiştir. Söz konusu dergiler, burjuvaların hükümet eleştirileri ile hükümetin irade beyanlarının bir arada bulunduğu mecralar haline gelerek; burjuvanın hükümdarlar karşısındaki meşruluğunu sağlamıştır. Bu durum, özellikle 17. yüzyıl İngiltere'sinde *dünya* ve *insanoğlu* kelimelerinin yerine *kamu* kelimesinin geçmesine neden olmuş ve eleştirel boyut "kamuoyu" kavramı içinde kullanılmaya başlanmıştır (Habermas, 2018: 82-91). Kamuoyunun sözcüsü konumuna yükselen burjuva sürece paralel olarak, sanatçıların hamisi durumundaki sarayın yerini alarak sanatkârların ürettiği kültür ürünlerini metalaştırarak tartışmaya açmıştır.

Habermas'a göre, kültür ögelerinin burjuva tarafından nesneleştirilmesine bağlı olarak ticarileşmesi önceleri saray eşrafının (kadınlar dahil) giriş çıkış ve eleştirisine açık olan sanatın/sanatçının saray hamiliğinin sonlanmasına; her kesimden insanın kahvehane, salonlar ve yemek davetlerinde (kadınlar hariç) rahatça girip çıkabildiği, eleştirisini yapabildiği ve müşterisi olabildiği bir şekle dönüşmesine neden olmuştur.

Düşünür, böylece *aydın amatörler* zümresinin ortaya çıktığını ve bu zümrenin toplumsal hayattaki hiyerarşileri ortadan kaldırarak ortaklaşa bir toplumun temellerini atacak, 18. yüzyılda sanat topluluğunun iç dinamiği dizayn ettiğini belirtmektedir. Böylece burjuva kamusunda sanat eleştirmenliği ile paralel olarak ilerleyen ve hükümet kararlarının piyasa eleştirisi şeklinde gelişen *kamusal akıl yürütme*; sanata dair eleştirilerin yanı sıra bir de siyasi eleştiriyi eklemiştir (Habermas, 2018: 92-116). Burjuva ahlakının temel hareket noktası çekirdek ailedir; yöneteni baba, yönetileni anne yönetimin varisi ise erkek çocuklardır. Burjuvanın, kamusal alandaki yükselişinin yansıması olan bireysellik aileye de yansımış ve ev hayatındaki odalaşmada kendisini göstermiştir. Sanatı bir ticari mal hâline getiren burjuva, her bireyin hikâyesine de ticari değere çevirmiş ve bireysel kurgusal romanları karşımıza çıkarmıştır (Habermas, 2018: 117-127).

Habermas'a göre, edebi kamusal alandaki dönüşüme bağlı olarak burjuva özel alan, kamusal alanın içinde erimiştir. Metalaşan edebi faaliyetler, dolaşım artışına bağlı olarak özel alana dergi, gazete, radyo ve televizyon aracılığıyla sızarak kamusal iletişimi tek-tipleştirmiştir. Tek-tipleştirme, özel alanı alenileştirmiş ve kamusal topluluğun iletişimini tesis eden kamusal akıl üretmeyi buharlaştırmıştır. Buharlaşma, kamusal akıl yürütmeyi özel alanda yapılacak okumalara muhtaç bırakmıştır. Başlarda kitlelerin, kamuya katılımını sağlama amacı güden kitle basını, ticarileşmesiyle tüketici zevklerinin bir parçası hâline gelerek siyasi karakterini kaybetmiştir (2018: 277-288). Habermas'ın teorisindeki bireyselliğin yükselişi ile ortaya çıkan kamusal alan ve dönüşümü tezini, sosyal medyanın ortaya çıkışına uyarlamak oldukça kolaydır. Önceki sayfalarda bahsedildiği gibi Web 1.0'dan 2.0'a geçildiğinde ortaya çıkan taksonomiden folksonomiye geçiş; sarayın sanatsal eleştiri ve sanatçı himayesini, burjuvaya kaptırmasıyla ortaya çıkan sürecin bir benzeridir. Soyluların hikâyelerinin yerini, sıradan insanların hikâyelerinin aldığı ve eleştirinin sanatla kısıtlı kalmayıp hayatın tüm alanlarına yayıldığı bir süreç olarak bakıldığında, web 1.0'da sadece üreticinin söz sahibi olduğu taksonomiden, internet kullanıcılarının tamamının etkili olduğu folksonomi geçiş bir kamusal alan oluşturmuştur. Sosyal medya araçlarının çeşitliliği, Habermas'ın tezinin aksine kitle basınının siyasal yanını azaltmamıştır.

Sosyolog Theodor W. Adorno, kitle kültürünün oluşumunda makro ve mikro evrenin sahte iç içeliğinden bahseder. Düşünüre göre bu iç içelik üretilen *zırvaların,*

topluma hâkim olan ideoloji (endüstri) tarafından oluşturulan standartlaştırılmış beğeni mekanizmasıyla meşrulaştırılarak kitle kültürüymüş gibi sunulmasıdır. Bu yeni kültür, her anlamda bir standartlaştırma hareketidir; eğer biri standardın dışında bir yetenek sergilerse o kişi sözde yetenek avcılarının ağına takılarak endüstrinin standartlaştırma atölyesinde yeniden biçimlendirilir. Kültür endüstrisi, hitap ettiği kitleyi, hangi kültürel düzeye ait olduğuna bakmadan düzeylerin zararına olacak şekilde kasten ve tepeden bütünleştirir (Adorno, 2011: 47-50, 110). Bu sayede öznel bir üretim olmaktan çıkan kültürel eser, standartlaştırıldığı ideolojinin endüstriyel ürünü haline gelir; Adorno bunu "kültür endüstrisi" olarak kavramsallaştırmıştır. Bu endüstrinin ürettiği *zırvalar,* insana ait her şeye nüfuz etmektedir; *"Ruhun derininden hissedilen anlam, başka bir deyişle öznel olarak biçimlendirilen hakikat, dışarıdaki efendilere her zaman sanıldığından fazla bağımlı olmuştur. Kültür endüstrisi ise onu açıkça bir yalana çevirir."* (Adorno, 2011: 77) Düşünüre göre insanların merhamet, yardımlaşma ve iyilik severlik gibi duygularının içi boşaltılarak sahteleştirilmektedir. Aslen toplumsal hareketlerin yapması ve ezilenler için talep etmesi gereken şeyleri onların *dublörü* olarak yine kültür endüstrisinin ürettiği başarılı işler yapan bilim insanlarının, halk önderlerinin, hayırseverlerin gerçekleştirilmesiyle zorluklar ve zorda olanlar için iyileştirme yapıldığı kabulünü topluma yayılır. Bu durum, insanların özgür olduklarını sanmalarının bir sonucudur. Çünkü çocukluktan itibaren kurulan sistemli ve kontrollü toplumsal bağlar, bireyin tâbi olduğu ideolojinin dışına çıktığında ötekileştirileceğini içselleştirmiş olmasındandır (Adorno, 2011: 82-87). Düşünüre göre bireysellik, kültür endüstrisinde bir yanılsama haline gelmektedir; standartlaşmış bireylerin yapacağı tüm seçimler hangi alanda olursa olsun standartlaşanı seçmektir; başka seçenek olmadığı için demokratik seçme özgürlüğü vardır (Adorno, 2011: 91, 107). Habermas'ın yukarıda anlattığı sanatın ve üretimin burjuvanın eline geçmesiyle metalaşmasını Adorno, farklılıkların yok edilerek standartlaştırılması olarak algılar. Kültür endüstrisi eliyle tek-tipleştirilen bireyler, artık birey değil ideolojik toplumun kendisidir. Bu sebeple düşünür, kitlesel iletişimin bir özgürlük ortamı sunmadığını bunun yerine kitle iletişim maharetiyle topluma olmayan özgürlüğün varlığı hissinin empoze edildiğini ileri sürmektedir.

Marksist düşünür Louis Althusser devletin baskı aygıtları (hükûmet, idare, ordu, polis, mahkemeler, hapishaneler vb.) ve ideolojik aygıtları (öğrenimsel, dinsel, aile, siyasal, sendikal, haberleşme, "kültürel" ve hukuki aygıt) ile toplumu şekillendirdiğini

iddia etmektedir. Althusser'e göre baskı aygıtları, devletin zor kullanma kuvvetiyken; ideolojik aygıtlarıyla ise egemen görüşün topluma yayılmasını sağlayan gücüdür. Düşünüre göre bu iki temel aygıt egemen sınıfın devleti bünyesinde hem özel hem de kamusal olarak çalışır ve birbiriyle iç içedir. Bu özellikleri sayesinde toplumun her katmanını *yola getirir* (Althusser, 2010: 168-170). Bunun sebebini; *"Bildiğimiz kadarıyla, hiçbir sınıf Devletin İdeolojik Aygıtları*[13] *içinde ve üstünde kendi hegemonyasını uygulamadan devlet iktidarını kalıcı olarak elinde tutamaz."* (Althusser, 2010: 172) diyerek açıklamaktadır. Habermas'ta olduğu gibi feodal aristokrasiden burjuvaya geçen iktidar, eski baskı aygıtlarını kendi fikri yapısına göre yenilemekle kalmamış aynı zamanda Kilise-aile eğitiminin (feodal devletin ideolojik aygıtı) yerine de yenisini okul-aileyi koymuştur. Bu değişim burjuvaya toplumu baştan ayağa dizayn etme fırsatını da sunmuştur çünkü sınıfsal farklılıkları önemsemeksizin tüm çocukların anaokulundan itibaren egemen ideoloji doğrultusunda yetiştirilmesi ve bu sayede mevcut üretim ilişkilerinin yeniden-üretiminin sürekliliği sağlanmıştır (Althusser, 2010: 176-182). Düşünür, Freudyen bir yaklaşımla (psikanalistin yaptığı çözümlemelerde olayın ortaya çıktığı ana değil, psikolojik geçmişine gitmesine atıfla) ideolojinin tarihinin olmadığını -öncesiz ve sonrasız olduğunu- ileri sürmektedir; ona göre *toplumsal sınıflara yer veren toplumsal formasyonların tarihinde* katıksız ve daima hazır olarak durmaktadır. İdeoloji, dünyanın imgelenmiş yanılsamasını imgesel çarpıtmaların insanlarca kabullenilmiş var oluş durumlarını yorumlamasıyla ortaya çıkmış tasarımdır. Tasarımların, DİA'lar aracılığıyla uygulanması Althusser'e göre, ideolojinin maddi var oluşuna işaret etmektedir (2010: 186-191). İdeolojinin maddi görüntüsü, bireylerin (ideolojik özne) edimlerini inşa eden düşüncelerine içrektir; egemen ideolojiye aykırı edimler sapkınlıkla ilişkilendirilir (Althusser, 2010: 192-196). Althusser'in düşüncesinde egemen ideoloji, insanın tüm edimlerini şekillendiren ve verdiği eğitimle kişinin, otokontrol yaparak aykırı düşüncelerinden uzaklaşmasını sağlayan DİA'dır. Bu perspektiften bakıldığında DİA'lar arasında sayılan haberleşme aygıtı da egemen ideolojiye hizmet etmektedir. Sosyal medyaya Althusserci bir yaklaşımla baktığımızda, bu mecralarda gerçekleştirilecek her edim aslında egemen ideolojinin empoze ettiği fikrin ötesinde değildir denilebilir buna karşın; insanların

[13] Düşünür, kitabında kavramsallaştırmasını DİA şeklinde kısaltmıştır.

fikirlerini ifade edebilmek ve hak aramak amacıyla bu mecralarda bulunmaları bakımından egemen ideolojinin karşısında durmayı sağladığı da söylenebilir.

Frankfurt Okulu düşünürlerinin ve Althusser'in ortaya koyduğu tezlerden farklı olarak, finans gazetecisi James Surowiecki, yaşanan olaylardan örnekler vererek temellendirmeye çalıştığı kalabalıkların bilgeliği (*The Wisdom Of Crowds*) teorisini ortaya atmıştır. Teorinin başarılı olabilmesini, karar mercii konumundaki kalabalığın akıl yürütmede sahip olduğu dört karakteristik koşula bağlar: Fikir çeşitliliği, bağımsızlık, ademi merkeziyetçilik ve toplama. Kalabalığı oluşturan bireyler, mevcut konu hakkında, belli başlı ve kendilerine has bilgilere sahiptir. Kalabalıkların bilgeliği, bireylerin ilgili konuda ortaya koyduğu görüşlerinin toplamıdır: İnsanların bir merkezden duyup kendi uzmanlıklarıyla birleştirerek ortaya attığı fikirlerden yararlanır ve özel kararların kolektif bir karara dönüşmesini sağlayacak toplamın ortalamasına bakıldığında gerçek doğruya yakın bir sonuç elde edilecektir (Surowiecki, 2005: 10):

> Hakikatte, cevap matematiksel bir gerçekçiliğe dayanır. Yeterince büyük, farklı, bağımsız bir gruptan bir tahmin yapmasını veya bir olasılık tahmin etmesini ve daha sonra bu tahminlerin ortalamasını talep ederseniz, her birinin bir cevap bulmada yaptığı hatalar, kendilerini iptal edecektir. Her insanın tahmininin iki bileşeni vardır: bilgi ve hata. Hatayı çıkarın, bilgi size kalır.

Surowiecki'ye göre, gerçekleşmiş olaylara dair sorulan sorulara alınan yanıtların ortalaması doğru cevaba oldukça yakındır. Ancak bu durum, geleceğe dair sorularda yeterli doğru cevabı içinde barındırmamaktadır (2005: 11-14). Teorisyen, Google arama motorunun diğer bütün arama motorlarını geride bırakmasını, kalabalıkların bilgeliği teorisine bağlamaktadır. Düşünüre göre, Google arama motorunda bir arama yapıldığında, sistem en çok ziyaret edilen ve puanlanan sayfaları tarayarak saniyeler içerisinde bir sonuç sunar; bunu yaparken kalabalıkların tercihlerinin *ağırlıklı ortalamasını* kullanmaktadır (Surowiecki, 2005: 15-17). Ona göre kolektif zekanın gerçek yanıtları bulması, her zaman iyi amaçlar için kullanılacağı anlamına da gelmemektedir (2005: 21). Surowiecki, 2005'te TED'de yaptığı konuşmasının 13 ile 15. dakikaları arasında, herhangi bir ağa girildikten sonra orada uzun vakit geçirmenin, düşünce yapısının vakit geçirilen mecra tarafından biçimlendirilmesine ve buna bağlı olarak kurulan iletişimlerde özgünlüğün kaybedilmesine neden olduğunu ifade etmektedir. Bu durum *kalabalıkların bilgeliği*nin bir çıkmazıdır. Çünkü ağ içinde geçirilen uzun süre, insanın kendini ağda değerli olana göre ifade etmeye yönlendirir

(Surowiecki, 2005a). Rızvanoğlu'na göre, Web 2.0 ile birlikte kullanıcıların bilgi üretimine katılması ve bunu ortaklaştırması genellikle Surowiecki'nin teorisi ile ilişkilendirilmiş ve *"Pierre Lévy'nin 'büyük ölçekteki ortaklaşacı eylemler için ağ yapıları üzerinden gelişen toplumsallığa' yönelik analizlerinden hareketle 1997 yılında ortaya attığı 'ortak akıl' kavramı"* (Scholz, 2008'den akt. Rıvanoğlu 2009: 1083) çerçevesinde değerlendirerek uzmanlardansa katılımcılarca yazılan bilgilerle oluşturulan Wikipedia'nın çalışma prensibinde somutlaştığı ileri sürülmüştür (Rızvanoğlu, 2009: 1083). Kalabalıkların bilgeliği teorisinin başarıya ulaşabilmesi için fikir çeşitliliğinin, hiyerarşiden uzak ademi merkeziyetçiliğin, bağımsızlığın ve karar alma mekanizmasının sağlıklı çalışmasının sağlanması gerekmektedir. Bu dört gereksinimden birinin dahi bozulması teoriyi sekteye uğratacaktır. Althusser'in DİA dediği mekanizmaların, karar verici konumundaki bireyleri etkilediği durumlarda kalabalıkların bilgeliğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Adorno'nun üst kültürün alt kültürü şekillendirdiği yönündeki fikri ise kalabalıkların bilgeliği teorisi ile taban tabana zıttır. Bu noktada kalabalıkların bilgeliği bahsi ifade özgürlüğünün bulunduğu, müdahaleden uzak kamusal alanlarda yürütülen objektif tartışmalardan elde edilen çıktılara bağımlıdır.

Yeni medya kuramcısı Peter Dahlgren kamusal alanı yapısal, temsili ve etkileşimsel olmak üzere üç boyutla kavramsallaştırır. *Yapısal boyut*, iletişim özgürlüklerinin sınırlarını tanımlayan yasal çerçevenin yanında medya içindeki toplumun siyasal kurumları olarak *siyasal ekoloji*yi ortaya çıkarır. Medyada bilgi dolaşım ve niteliğinin ifade edilişine yönelik sınırları belirler. Demokrasinin gücüne göre imkân derecesi de şekillenir. *Temsili boyut*, hedef kitlesine uygun yayınlar yapan *mini medya*dan kitle iletişim araçlarının ortaya koyduğu verilere kadar geniş bir alanı kapsayan internet iletişiminin, *kitleselleşmesi*yle çevrimiçi kamusal alanda ifade edilen her türlü medya çıktısını ifade eder. *Etkileşimsel boyut,* iletişimin gelişimiyle birlikte tarihsel bir adımla izleyici konumundan ayrılan yurttaşlar, etkileşime girerek kamusal alanı akışkan hale getirmiş ve yayılmasını sağlamıştır. İnternet hem siyasal iktidarın köklü iletişim sistemleriyle entegre hem de iktidara ve onun aygıtlarına baş kaldıranlar için bir araç olmaktadır (Dahlgren, 2018: 174-176, 179).

> İnternet, gelişen kamusal alan açısından oldukça önemlidir ve kamusal alanlarının dağılımı, genellikle zaten istikrarsız siyasal iletişim sistemine katkıda bulunuyorsa, internet üzerindeki bazı karşıt kamusal alanlar, vatandaşların yeni demokratik siyasetin gelişmesinde bir rol oynamasına olanak sağlar (Dahlgren, 2018: 192).

Tüm bu tartışmalar ışığında internetin ve sosyal medyanın bir kamusal alan oluşturma noktasında tartışılmasının bile aslında belli bir noktada kamusal alan yarattığına işaret olduğu söylenebilir. Her ne kadar eleştirel kuramcılar, insan eylemlerinin neredeyse tamamına yön ve şekil verenin iktidarı ele geçirmiş olan egemen ideoloji olduğunu düşünüyor olsa da bugün, insanlar maruz kaldıkları veya tanık oldukları herhangi bir olay/durum karşısında sosyal medyayı kullanarak bir kamuoyu yaratmakta zamansız ve denetimsizdir. Örneğin, Arap Baharı sürecinde, hâkim ideolojiye başkaldırının adresi olan ve başarılı kamusal alanlar oluşturarak kitlelere diktatörlerini yıktıran eylemleri organize etme fırsatı sunan sosyal medya olmuştur. Bugünün sosyal medyası için ideolojik liderler ve kanaat önderlerinin yerini internet fenomenlerinin aldığı söylenebilir. Surowiecki'nin de belirttiği üzere aşırı sosyal medya kullanımında bulunanların, fenomenlerce dil ve düşünce bakımından yönlendirildiği göz ardı edilmemekle birlikte; sosyal medya, kullanıcıların kendi özgünlüklerini yansıtabildikleri bir alan olarak değerlendirilmelidir.

1.3.2. Sosyal Medya ve İfade Özgürlüğü

Çalışmanın bu bölümünde sosyal medyada ifade özgürlüğüne dair bir sınırın olup olmayacağına dair Baruch Spinoza ve John Stuart Mill'in düşünce özgürlüğü değerlendirmeleri ve diğer akademik kaynaklarda bulunan konuya dair çalışmalardan faydalanılarak bir tartışma yürütülecektir. Düşüncenin ifade edilmesinde gözetmek gereken internet etiği ve birtakım sosyal medya mecralarından bu konuya dair örnekler verilerek, tartışma sonuçlandırılacaktır.

17. yüzyıl filozoflarından Baruch Spinoza'ya göre düşünce özgürlüğü, insanın kendi isteğiyle de olsa vazgeçemeyeceği doğal haklarından biridir. Bu sebeple, düşünceleri denetim altına almak isteyen yönetimi zorba olarak görmektedir. Düşünür, insanların özgür kararlarına göre hareket etme haklarının bulunduğunu ancak özgür karar doğrultusundaki bireysel hareketin, kamusal huzuru bozma olasılığına karşın özgür akıl ve karar hakkını saklı tutarak özgür eylem hakkını devredebileceğini ve böylece kendi aklına ters düşmemiş olacağını ileri sürmektedir. Spinoza, kötüye kullanılmayacak kadar akıllıca kurgulanmış hiçbir şey olmadığını söyleyerek, düşünce özgürlüğünün de bazı sıkıntılar doğurmasının onu kötü yapmayacağı görüşünü

desteklemeye çalışır. Kıskançlık, sarhoşluk gibi şeylerin de kötü olduğunu ancak bunların yasa yapmayı tehdit etmemesi sebebiyle görmezden gelindiğini belirterek düşünce özgürlüğünün kabul edilebilirlik derecesinin daha yüksek olduğunu ifade eder. Herkesin aynı biçimde düşünemeyeceğini ancak çoğunluğun aklıyla oluşturulan yasalara biat edebileceklerini belirtir ve yasanın, insan düşüncesini şekillendirmeye başladığı kertede kaldırılmasının zorunlu olduğunu ifade eder. Bunun özgür düşünce yetisini gasp etmeye girdiğini ve doğal hakkın ihlali olduğunu; bu ihlalin de yönetimi zorbalaştırdığını yineler. Düşünüre göre yönetimin gerçek amacı özgürlüğü tesis etmektir (Spinoza, 2008: 374-386).

Siyaset felsefecisi John Stuart Mill'e göre, *"bir düşüncenin susturulması insan ırkına karşı, başka bir deyişle yaşayan nesle olduğu gibi gelecek nesillere karşı da bir haydutluktur"* (Mill, 2003: 57). Düşünüre göre, bir kişi hariç diğer herkes aynı düşüncede olduğu için farklı düşünen tek kişiyi susturma hakkına sahip olunmadığı gibi o tek kişinin de kendinden farklı düşünen bütünü susturmaya hakkı yoktur. Mill'e göre herhangi bir düşüncenin doğru veya yanlış olduğuna bakılmaksızın engellenmesi, yanlışın düzelmesi veya doğrunun yanlış düşünenler için yol gösterici olmasını ortadan kaldırır; karşıt düşünce diyalektiğinin ortaya çıkma fırsatını yok etmiş olur. Bireysel akıl yürütme becerisine inancı olmayan insanlarda, dünyanın yanılmaz olduğu fikrine dair bir bağımlılık oluşmuştur; oysa bugün içerisinde yaşanan dünya veya çağ, geçmişteki benzerlerinin düşüncelerini saçma bulduğu gibi gelecekteki emsalleri de yaşanılan dönemin düşüncelerini doğal kabul etmeyecektir. İnsanların özgür düşüncelerinin yanlışlıklar içermesi veya akıl yürütme yeteneğini hatalı biçimde kullanması gibi olasılıkların varlığı sebebiyle bu yetileri kullanmaması düşünüre göre, insanın bütün çıkarlarından yüz çevirmesi demektir. Bir düşünceyi çürütmeye çalışmadan doğru saymak ile çürütülemediğinden doğru kabul etmek arasında ciddi bir fark bulunmaktadır. Başkalarının, düşüncenin yanlışlığını ispat etme hakkının bulunması ve çürütememesi fikrin doğruluğunu varsaymamızı sağlar. Bunun dışındaki hiçbir neden fikrin doğruluk veya yanlışlığını temellendiremez. Düşünür, toplumların uyguladığı manevi cezaların yazılı kanunlardan daha etkili olduğunu iddia etmekte ve toplumun genel kabullerinin dışında hareket edenlerin, toplum tarafından ev hapsi veya ekonomik anlamda cezalandırılabildiğini belirtmektedir. Mill, aykırı fikirlere kapalılığın, topluma daha çok zarar verdiğini düşünmektedir. Düşünüre göre böyle toplumlarda, beynini çalıştıranlar bile içten içe karşı oldukları fikre dair konuşurken o

fikrin yargılarına uygun konuşmaya çalışarak kalıplaşmış ifadelere sarılan insanlara dönüşürler. Bir diğer mesele ise bir doğrunun inkâr edilmezlik kazanmasıdır bu da en az bir düşüncenin baskılanması veya kalıplara sığdırılması kadar tehlikelidir; fikirleri fikir yapan onun inkâr edilmezliğinin sürekli sorgulanarak anlaşılırlık düzeyinin artırılmasıdır; tersi durumda doğru da olsa o düşünce bir peşin hükme dönüşecektir. Mill, herkesçe doğru kabul edilen bir fikre aykırı düşüncelerin dile getirilmesinde, ölçülü ve ılımlı bir dil kullanılması ve gereksiz tacizlerden kaçınılmasıyla karşıt fikrin kendisini dinletebileceğini dile getirir ve bunun aşılması durumunda fikir sahiplerinin zarar görebileceğini söyler ve ekler hâkim ideolojinin karşıtlarına her türlü saldırısı ve tacizi ile kontrolsüz dili de hâkim fikre zarar vermektedir. Bu sebeple inkâr edilmez görüşü savunanların da ölçülü olması gerektiğini belirtir. Tarafların ölçülü ve özgürce fikirlerini savunabilmesi tartışma ahlâkının bir gereğidir (Mill, 2003: 56-111).

Fikirlerin sosyal medyada dile getirilmesinde uyulacak ölçüyle alakalı internet etiği *(Netiquette)*, 1990'larda internet *(net)* ve etik, görgü kuralları *(etiquette)* kelimelerinin birleştirilmesiyle (Oxford Living Dictionary [lexico], 2020a) Virginia Shea tarafından ortaya atılmıştır. Shea'nın ortaya koyduğu ilkeler günlük hayatta izler taşımaktadır. Bu kurallar aşağıda sıralanmıştır (Shea 1994'ten akt. Narmanlıoğlu, 2016: 72-73):

> Kendini başkasının yerine koymak; çevrimiçi davranış standartlarına bağlı kalmak; siber mekânda nerede olduğunu bilmek; diğerlerinin zamanına saygı duymak; bilgi paylaşarak dünya çapında bilginin artışına katkıda bulunmak; gereksiz tartışmaları önlemek; gücü kötüye kullanmamak; başkalarının özeline saygı duymak ve diğer insanların hatalarını affetmek.

Sosyal medya kullanıcılarının tutumlarına dair değerlendirmelerde bulunan Arzu Baloğlu'na göre sosyal medya, insanların ait oldukları statü veya düşünce sisteminden bağımsız olarak günlük yaşantılarında ifade edemeyecekleri fikirleri paylaşabilmelerini sağlamış; gizlenmiş meraklara yönelik grupların keşfiyle o konuya dair etkileşimi arttırmıştır. İnsanların, aradıkları her şeye hızla ulaşmalarını sağlaması beraberinde, internetten elde edilen bilginin gerçekliğini sorgulamamayı da getirmiş ve sanal gerçeklik, hayal dünyasının ötesinde manipülasyon aksiyonlarının da ögesi olmuştur (Baloğlu, 2015: 8-12).

İnternete geniş bir perspektiften bakıldığında, uçsuz bucaksız ve dipsiz bir yapıdadır. Onu kullanarak legal veya illegal neredeyse her şeye ulaşmak mümkündür. Dünya çapında takipçisi bulunan ve ülkeden ülkeye kullanım yoğunluğu bakımından

çeşitlilik gösteren platformlar aracılığıyla aranan her şeye bir tıkla ulaşılmaktadır. Facebook, Twitter, YouTube, 9gag, 4chan, reddit gibi bilinen sosyalleşme araçlarına ek olarak; deepweb denilen ve Google gibi arama motorları tarafından erişilemeyen internetin karanlık ve yer altındaki yüzleri de bulunmaktadır. Bu da internetin, kullanıcılara onların taleplerine uygun çok çeşitli içerikleri sunması anlamına gelir. Örneğin bir mizah sayfası olan 9gag; kara mizah *"Dark Humor"*, "18+ NSFW[14]" gibi toplumların çok da hoş görmediği kategoriler sunmaktadır. *Dark humor* kategorisinde, otistik bireyleri alaya alan görseller ve bunları "süsleyen" cümle veya cümlelerin bulunduğu paylaşımlar yapılabiliyorken 18+ NSFW kategorisinde, nüdist ve erotik içerikler sansüre uğramadan yayınlanabilmektedir.

İletişimin ortaya çıkışından günümüze kadar ki süreçte asıl amaç, insanların düşüncelerini ifade etmesi fikirlerini başkalarıyla paylaşarak bireysel veya toplumsal konularda tez ve antitezlerin çarpışması yoluyla diyalektik düşünceyi sağlamasıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde sınırsız kaynak sunması bakımından sosyal medya hem istenen her anlamda kamusal alan yaratmakta hem de bu kamusal alanlarda tezler ve antitezlerin çarpışması için bir ortam sağlamakta ve ifade özgürlüğünü tesis etmektedir. Buna karşın, sosyal medya araçlarına üye olmanın kolaylığı, tartışmalara kimlerin yön verdiğini bulanıklaştırarak kamusal alanların egemenlerce dizayn edilip edilmediğini sorgulatmaktadır. Öte yandan kişilere, kendi düşüncelerini açıklama imkânı sağlayan bu platformlarda, bir kişinin kaç hesabının bulunduğu da bilinememektedir. Gerçek kişilerin kimliklerini gizleyerek oluşturduğu anonim hesapların, sosyal medyada varlığı ve rolü de göz ardı edilmemelidir.

1.4. DİJİTAL ASABİYET veya ASABİYNET

Tezin bu bölümünde ortaya attığım "dijital asabiyet" kavramsallaştırmasıyla İbn Haldun'un "asabiyet" kavramı ışığında, internet ortamında oluşturulan hizipleşmeleri tanımlama amacı taşınmaktadır. Daha önce ele alınan iletişim süreçlerinin ulaştığı dijitalleşme ile İbn Haldun'un asabiyet kavramı birleştirilerek yeni bir kavram türetilmek istenmiştir.

[14] *Not safe for work;* iş yeri için uygun değil.

> Aseb, asb, usb; vücuttaki sinirlere, bir kavmin eşrafına ve hayırlı kişilerine denir. İsâbe, isab, usbe; sargı, insan olsun hayvan olsun on ile kırk kişi arasındaki topluluk demektir. **Asabe**, bir kimsenin babası tarafından olan akrabalarıdır. Aynı zamanda fıkıhta bir feraiz ıstılahı olup, biri nesebî, diğeri sebebî olmak üzere iki türlüdür. **Taassup**, asabiyet gütmek, kavim ve akrabaya veyahut da bir mazluma ve sitemdîdeye yar ve yaverlik kaydında bulunmaktır. Ta'sib, bir kimseyi seyyid ve reis yapmak manasına gelir (Uludağ, 2007: 94).

Asabiyet, temel olarak soy birliğine dayanan ve organik bağın gücünden beslenerek savunma ve saldırı refleksleriyle kendisini gösteren bir kitle enerjisini ifade etmektedir. Asabiyetin en güçlü olduğu kurum bedevi ailesiyken; ailenin kabile boyutuna ulaşması veya yerleşik hayattaki kabilelerin mensup sayılarının fazlalığı gücün yayılmasına ve azalmasına sebep olmaktadır (İbn Haldun, 1997a: 326-329: İbn Haldun, 1997b: 55-56). Kavramın bu gerçek kavrayışının yanında *hükmî* ve *itibarî* anlamsal kabulleri de bulunmaktadır. Bu kavrayışlara göre asabiyet sözleşme, anlaşma, kefillik gibi kabullerle de tesis edilebilmektedir. Kavram ilk hâliyle etnosentrik bir aşiret bağına, işaret etmektedir. Çağrıcı'ya göre İbn Haldun asabiyet kavramını, ilk anlamının çağrışımlarını da içinde barındıracak şekilde *"ırkî bağların veya coğrafî, siyasî yahut da dinî sebeplerin doğurduğu birlik ve dayanışma ruhu olarak incelemiştir."* (Çağrıcı, 1991: 453-454) Kavramın ilk anlamında himaye edilecek ve korunacak kişi veya kişiler ister masum ister suçlu olsun, hâmiliği ve müdafiliğine bağlı olduğu kabilenin soyundan gelenler veya anlaşma yoluyla üyesi olanlardır (Uludağ, 2007: 94; İbn Haldun, 1997a: 82). Çiftçi'ye göre İbn Haldun'da asabiyet kavramı, aynı soydan gelenlerin oluşturduğu topluluğun meydana getirdiği bağlılık hissinin ötesinde bir anlama sahiptir. Asabiyet, tesis ettiği birlik duygusuyla örgütlü ve toplumsal yaşayış davranışlarını şekillendirmekte ve İbn Haldun'un düşüncesinde duygu birliğinin tetiklemesiyle "kolektif bir eylemliliği" ortaya çıkarmaktadır. *"Asabiyetle amaçlanan, o topluluğun bir araya gelerek kendini koruması, düşmana karşı koyması, ülkesini genişletme arzusu duyması, düşmanı kuvvet ve şiddetle yenme isteğidir."* (Çiftçi, 2018: 520). Süleyman Uludağ, "Giriş: İbn Haldun ve Mukaddime" başlıklı giriş kısmında, Mukaddime'nin farklı dillerdeki asabiyet kavramsallaştırmalarını verdikten sonra *"Bence asabiyet arka çıkmayı ve birbirini tutmayı sağlayan doğal bir duygudur (tutkunluk hissi)."* şeklinde kendi tanım ve kavramsallaştırmasını sunmuştur (2007: 96). İbn Haldun'a göre asabiyet, devleti kuran ve yıkan insan unsurunun da tetikleyicisidir. Düşünürün yaşadığı ve incelediği dönem bağlamında bu düşünce; hanedanın soyundan gelmenin halefler için devleti idare etmeye yettiği ve iktidar, soy dışında kimseyle paylaşılmadığı sürece devlet

hayatına devam etmektedir; ne zaman ki *kullar* ve *devşirmeler* kendi asabiyetleri çerçevesinde güçlenmeye başlar ve devlet içinde bulundukları konumda kendi asabiyetlerini kurmaya başlar o zaman o devlet yıkılır (İbn Haldun, 2007: 374-375). Kayapınar'a göre siyasi bir özellik olan asabiyeti ortaya çıkaran ana etken *mahrumiyet* -genellikle siyasi mahrumiyet- ve *meydan okuma*dır. Meydan okuma, refah ve konfordan mahrum kalmanın tetiklediği bir asabiyet hâlidir ve aşırılığı veya yetersizliği asabiyeti yok edecektir (Kayapınar, 2006: 91-97).

İnternet üzerinden hayata ve olaylara bakış açılarını şekillendiren, gelenek görenekler, ideolojiler, dini ve gündelik hayattaki hassasiyetler gibi hareket noktaları çerçevesinde oluşturdukları profilleriyle internet kullanıcıları, mahrum kaldıkları sosyal, siyasal ve ekonomik haklarını elde etmek amacıyla kendileriyle benzer mahrumiyetlere maruz kalan diğer kullanıcılarla bir araya gelmektedir. Bu bir araya geliş, ortaklaşa hareket etme hissine bağlı olarak sanal bir kümelenmeyi ortaya çıkarmaktadır. Bu gruplaşmaların oluşumu, gerçek ve sanal hayatlarında tek başlarına güçlerinin yetmediği konularda, kitlesel bir güç elde etmek için bir araya gelme, birlikte hareket etme; gruba yönelik her türlü saldırıyı yekvücut savuşturma ve tehdit olarak görülen diğer gruplara karşı topyekûn saldırma reflekslerini şekillendiren sanal hısımlık bağına dayanmaktadır; bu bağ *dijital asabiyet/asabiynet* şeklinde adlandırılabilir. Dijital asabiyet, mevcut bir internet platformunda benzer görüşlerden insanların bir araya gelmesiyle oluşan gruptur. Siyasi ve kültürel aidiyetin temelde olduğu dijital asabiyet, bir sözleşmeyle değil gönül bağıyla kurulmaktadır. Sözleşmeyle, internet platformları tarafından siteye üye olmak isteyenlere dikte edilen "üyelik sözleşmesi" ve "kullanım kuralları" kast edilmektedir. Dijital asabiyette, bu kurallara uymayı taahhüt etmekle birlikte kurulan bağın gereklerine göre kendi sınırlarını tesis ederek grup içi kurallar belirleyebilir. Bu kurallar, asabiyet üyeleri için geçerliyken platformun diğer üyelerini ilgilendirmemektedir.

Netizen (Nettaşlık) kavramı, ilk olarak internet teorisyeni Michael F. Hauben tarafından 1990'ların ortalarında *net* (internet) ve *citizen* (vatandaş) kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur (Lexico, 2020b). Teorisyenlere göre nettaşlar, interneti iyi bir yer hâline getirmek için zaman ve çaba harcamaya karar veren bu konuda istekli insanlardır; teorisyenlere göre gizli veya önemsiz web sitelerinin sakinleri, nettaşlığa zarar vermemekle birlikte katkı da sağlamadıklarından nettaşlığın

bir parçası olamazlar (M & R Hauben, 1995). Narmanlıoğlu'na göre nettaşlık, anlamsal açıdan bireylerin sınırları belli kara parçalarına bağlı vatandaşlığını aşan siber uzay vatandaşlığını ifade eder. Ona göre nettaşlık; sosyal, siyasal ve ekonomik bağlamda açıklanabilecek bir kavramdır. Kullanıcıların, aynı fiziki dünyalarındaki gibi sanal alemde de insani ilişkiler kurmasını sağlaması bakımından sosyaldir. Kurulan bu sosyal bağlar ne kadar geniş ve farklı kültürden insanı kapsarsa kullanıcılar, ihtiyaç ve taleplerini karşılama konusunda o kadar şansını artırmaktadır. Nettaşlık kullanıcıların, internet üzerinden bireysel veya kitlesel hak talep etmelerinden hükümetlerin aldığı kararları duyurmasına kadar birçok siyasi faaliyeti bünyesinde bulundurduğundan siyasaldır. Ortaya çıkardığı hızlı iletişim ve her gün geliştirmeye devam ettiği teknolojilerle insanları ve devletleri ekonomik anlamda etkilediğinden nettaşlık aynı zamanda ekonomik bir anlama da sahiptir. Bütün bunların yanında nettaşlığın elde edilmesi veya reddedilmesi, bürokratik işlemler gerektirmez. Oluşturulan orijinal veya sahte bir profille ilgi duyulan, merak edilen herhangi bir dijital platformun vatandaşı olabilir ve profili silerek vatandaşlık sonlandırabilir. Her platform, üye olmak isteyenlere katılım aşamasında "kullanım koşulları" ve "üyelik sözleşmesi" sunmakta ve bu sözleşmelerin kabulü esasıyla nettaşlık vermektedir. Bu rıza mekanizmasıyla oluşum, kurallarını üyelere dayatır; kurallara uyulmaması durumunda (kısıtlama, bir süre uzaklaştırma, atma vb.) cezalar verilebilir. Ceza mekanizmasının varlığı astlık-üstlük hiyerarşisine işaret etmesi bakımından organizmacı örgütlenme anlayışının nettaşlık için de geçerli olduğunu gösterir. Sınırları ortadan kaldırması bağlamında iyi yanları bulunan internet yurttaşlığının, geleneksel vatandaşlıkta karşılaşılan dezavantajları da bünyesinde bulundurduğu unutulmamalıdır; bunlar internet erişimi ve internet kullanım becerisinin her bireyde aynı düzeyde olmamasıdır (Narmanlıoğlu, 2016: 63-86).

Türkiye'de 28 Mayıs 2013 yılında başlayan Gezi Parkı Eylemleri ile popülaritesi artan sosyal medya -özellikle Twitter- kullanımı, insanların geleneksel medyadaki görünmezliğini sona erdirmiş ve kitlelerin ortaklaşa söz söyleme ve hareket etme kabiliyetini arttırmıştır. Her ne kadar bir dönüm noktası olarak görülmesi sebebiyle bu tarih işaret ediliyor olsa da Türkiye'de Gezi Parkı Eylemleri'nden önce, 1996'da "İnterneti Öldürmeyin" ve 15 Mayıs 2011'de "İnternetime Dokunma![15]" gibi internet

[15] Protestolar; facebook grupları, "yasaklamakyasaktır", "sansurekarsi", "sansuresansur.blogspot" gibi web siteleri üzerinden organize edilmiştir.

merkezli örgütlenmelerle protestolar da yapılmıştır. Yeni medya kuramcısı Peter Dahlgren, grupların dillendirdiği fikirlerin hem kendi içlerinde bir konsolidasyon sağladığı hem de karşıt görüşte olanların parçalanmışlığına sonlandırarak onları da birleştirdiği görüşü (2018: 191) Gezi Parkı Eylemcilerinin sosyal medyada karşıt görüşle verdiği mücadeleyi de açıklamaktadır. Sosyal medyada, bireysel olarak paylaşım yapan kullanıcılar, bu platformlarda bireysel beğenilerini, fikirlerini, tekil veya toplumsal olaylara karşı tikel duruşlarını sanal kamusal alanda sergilemektedir.

Nettaşlık ile dijital asabiyet birbirine oldukça benzemekle beraber arada nüanslar bulunmaktadır. Nettaşlık bir platformun kurallarına uyma sözü verilerek kurulurken dijital asabiyet, platform içerisindeki kullanıcıların birbirleriyle hısımlık bağı kurması ile ortaya çıkar. Dijital asabiyetle meydana gelen topluluklar; çeşitlilik gösteren sanal kamusal alanda, bağlı bulundukları siyasi, dini, kültürel anlayışla alakalı meselelerin savunuculuğunu veya misyonerliğini yapar; elde etmek istedikleri bir hakkın temini için kamuoyu oluşturmak adına ortaklaşa eylem yaparak varlık gösterir. Nettaşlıkta olduğu gibi dijital asabiyette de organizmacı bir anlayış bulunmaktadır. Nettaşlık, bireysel kalabilmeyi içinde barındırırken dijital asabiyet, sanal hısımlığı içerdiği için daha katıdır. Dijital asabiyetler faaliyet gösterdikleri alanların hiçbirinde tek başlarına değildir; karşıt görüşe sahip diğer dijital asabiyetlerle aynı mecralarda karşı karşıya gelmektedir. Bu karşı karşıya gelişlerde bulunulan sanal platformun sunduğu imkânlar çerçevesinde tartışma gerçekleşir. Örneğin, Twitter'da bir grubun oluşturduğu #YavuzKötüBirÖğrencidir gündem çalışmasına, karşıt grup #YavuzİyiBirÖğrencidir şeklinde karşılık verebilir ancak bununla yetinmeyip kendi gündem çalışmalarının içerisinde hapsolmazlar, aynı zamanda birbirlerinin gündem çalışmalarının etiketini kullanarak aleyhte tweetler atarak saldırılarda da bulunurlar. Benzer bir durumun bir forum sitesindeki gruplar arasında gerçekleştiğini varsayarsak açılan "Yavuz'un öğrencilik sorunsalı" gibi bir başlığının altında yine benzer şekilde iki farklı görüş birbiriyle çatışacaktır. Bu fikri çatışmalar esnasında, dijital asabiyet gereği hedef alınan kullanıcılara saldırılacak veya hedefteki kullanıcılar yine dijital asabiyet gereği kendi grupları tarafından savunulacaktır.

https://web.archive.org/web/20110808025346/http://www.yasaklamakyasaktir.com/15-mayis-2011-sansure-karsi-yuruyus/ [Erişim Tarihi: 30.04.2020]

İKİNCİ BÖLÜM

2. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ[16] VE BAĞLANTILI METİNLERE GENEL BİR BAKIŞ

Tezin bu bölümünde, analiz edilecek grubun seçilmesini sağlayan konuyu teşkil eden Avrupa Konseyi'nin 210 numaralı anlaşması olan *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi: İstanbul Sözleşmesi*; sözleşmenin Türkiye'de toplumsal hayatta uygulanabilmesi için çıkarılan *6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun* ile sözleşmeye taraf ülkelerin sözleşme hükümlerine ne derecede uyduğunun kontrolü ve etkinliklerinin denetlenmesi için kurulan *Kadın Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadele Uzmanlar Grubu (GREVIO[17]) ve* Grubun Türkiye için hazırladığı rapor hakkında hem ilgili metinler hem de yardımcı kaynaklar kullanılarak genel bir bilgi, sayılan sıraya göre başlıklara ayrılarak verilmeye çalışılmıştır.

Sayılan birbiriyle bağlantılı metinlere ek olarak, tüm dünyayı ve ülkemizi etkilemesi bakımından Koronavirüs *(COVID-19)* salgını döneminde, evlerinde kalarak izole olan kadınların yaşadığı mağduriyetler ve bunlara bağlı olarak karşılaştıkları yardım erişimiyle alakalı eksiklikleri konu edinen, Türkiye'de şiddet gören kadınları rehabilite etme, onlara barınak sağlama gibi konularda destek veren Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı'nın hazırladığı *"Koronavirüs Salgını Süresince Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İzleme Raporu"* konjonktür gereği ele alınmıştır.

---

[16] Metnin devamında, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi yerine daha kısa ve tam ikâmesi olan "İstanbul Sözleşmesi" ifadesi kullanılacaktır.

[17] *Kısaltma: Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence.*

2.1. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ

Çalışmanın bu başlığında İstanbul Sözleşmesi'nin hangi süreçlerden sonra ortaya çıktığı ve Türkiye'de sözleşme maddeleri gereğince yapılan uygulamalar açıklanmaya çalışılmıştır. İki alt başlıkta tartışılan bu bölümde, ilk olarak İstanbul Sözleşmesi'nden önceki uluslararası belgelerdeki kadına yönelik şiddete dair düzenlemeler ve bu sözleşmelere taraf olan Türkiye'nin bu süreçte yaptığı yasal ve sosyal düzenlemeler ile tarihsel süreç verilmiştir. Daha sonra da sözleşme, kısaca açıklanmıştır. Sözleşme maddelerine yönelik inceleme, bu bölümün üçüncü başlığında ayrıntılı olarak verilmiştir.

2.1.1. Tarihsel Süreç

Kadına yönelik şiddet, ilk olarak *kadının insan hakları* kavramı bağlamında uluslararası organizasyonların gündemine gelmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 1975-85 yılları "Kadın On Yılı" olarak ilan edilmiş, kadın platformlarının etkinlikleriyle kadına yönelik şiddet ile alakalı yasa ve standartlar belirlenip raporlar hazırlanmıştır. BM Genel Kurulunca 1979 yılında kabul edilen "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*, en başta kadına şiddeti ayrıca ele almayıp ayrımcılık kapsamında tutmaktayken, 1989'da 4 maddeden oluşan "12 No'lu Tavsiye Kararı" ile kadınların şiddetten korunmasının taraf devletlerin yükümlülüğü altında olduğu belirtilmiştir (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [AÇSHB], ty). 1992 yılında 11. oturumunu yapan CEDAW, "kadına yönelik şiddet" ana başlığı ile 24 maddede "19 No'lu Tavsiye kararlarını" açıklamış ve kararın ilk maddesinde kadına yönelik şiddet, *"Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadınların, erkeklerle eşit olarak hak ve özgürlüklerini kullanmalarını ciddi şekilde engelleyen bir ayrımcılık biçimidir."* şeklinde tanımlanmıştır. Yine söz konusu "Kadın On Yılı" paralelinde ve sonrasında Dünya Kadın Konferansları yapılmıştır. 1975'te Meksika'da yapılan konferansta şiddete özel olarak değinilmemiş ancak aile ve üyelerinin eşitlik ve güvenliğinin güvence altına alınması için eğitim programları öngörülmüştür. Kopenhag'da 1980'de yapılan konferansta; aile içi kadına şiddet, sağlık bağlamında

ele alınarak geliştirilecek programlarla kadın ve çocukların şiddete maruz kalmasının önüne geçilebileceği yönünde çağrı yapılmıştır. Nairobi'de 1985 yılında gerçekleştirilen konferansta kadına yönelik şiddet, sadece aile içi şiddetle sınırlı tutulmayıp silahlı çatışmaların olduğu bölgelerde kadınların maruz kaldığı şiddet, insan ticareti gibi geniş bir kapsamda ele alınmıştır. "Kadın On Yılı" süreci boyunca BM, kadına şiddeti eşitlik, kalkınma, barış gibi konularla ilişkilendirerek "Geleceğe Yönelik Stratejiler" kapsamında *"önleyici politikaların geliştirilmesi, yasal tedbirlerin alınması, mağdurlara yönelik geniş kapsamlı destek mekanizmalarının kurulması ve bu konuda bilinç artırıcı çalışmaların yapılması"* gibi önerilerde bulunmuştur (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM], 2016: 13-15). Viyana'da 1993 yılında toplanan Dünya İnsan Hakları Konferansı, bir kavram olarak "kadının insan hakları"nı, BM insan hakları belgeleri arasına sokmuştur. Kadına yönelik aile içi şiddet ve kadının insan hakları kavramlarının Viyana İnsan Hakları Bildirgesi'nde yer alması BM Genel Kurulu'nda, 6 maddeden oluşan "Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri"nin kabulünü de sağlamıştır (Birleşmiş Milletler, 1993: 221-227). BM'de kabul edilen bu bildirge, kadına şiddet konusunun ele alındığı ilk uluslararası belge niteliğindedir ve bu konuda atılacak uluslararası diğer adımların da dayanağı olmuştur. 1993'te yapılan Viyana Konferansının en önemli sonuçlarından biri de 1994 yılında İnsan Hakları Komisyonu tarafından kadına yönelik şiddetin nedenleri ve sonuçları ile alakalı araştırma yapması için raportör atanmasıdır. Bu durum dünya genelinde, kadına yönelik şiddet hakkında kapsamlı incelemeler yapılabilmesi için mekanizmalar kurulmasını sağlamıştır (KSGM, 2016: 15-16).

1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi'nin (AK), temel çalışma alanlarından biri de kadın erkek eşitliğinin tesis edilmesini sağlamaya yönelik çalışmalardır. Konsey'in kadına yönelik şiddet ile alakalı çalışmaları 1980'li yılların ikinci yarısına denk gelmektedir. AK Bakanlar Komitesi tarafından; 1985'te "Aile İçi Şiddet" konulu tavsiye, 1988'de "Çocukların ve Genç Kadınların Cinsel İstismarı, Fuhuş ve Pornografiye Sürüklenmesi" konulu ilke ve 1990 yılında "Aile İçi Şiddet Konusunda Sosyal Önlemler" konusunda tavsiye kararları alınmıştır. "Kadın Erkek Eşitliği" konusu ve kadına yönelik şiddet gündemiyle 1993'te Roma'da toplanan 3. Avrupa Bakanlar Konferansı, bu alanda yürütülen çalışmaların boyutunu değiştirmiştir. Yine 1993 yılında, BM Genel Kurulu tarafından "Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi" konusundaki deklarasyon kabul edilmiştir. 1994'te Amerikan Devletleri Örgütü, Inter

Amerikan Sözleşmesi kapsamında, kadına karşı şiddet konusu ele alınmıştır. Bu sözleşmeyle şiddetin önlenmesi, şiddete karşı ceza uygulaması ve ortadan kaldırılması benimsenmiştir. 1995'te Pekin Eylem Deklarasyonu ve Platformu tarafından cinsiyet eşitliğinin tesisi ve kadına yönelik şiddetin sıfırlanması için stratejik hedefler benimsenmesi gerektiği ilan edilmiştir. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM) tarafından 2000 yılında, Avrupa'da kadınlara yönelik şiddetle alakalı "1450 No'lu Tavsiye Kararı" yayınlanmıştır. 2001 yılında AKPM tarafından yayınlanan "1247 No'lu Tavsiye Kararı"nda kadına şiddet konusu ele alınırken "kadın sünneti" üzerinde özellikle durulmuştur. 2002 tarihinde Bakanlar Komitesi, *tanım, medya, şiddet failleri için müdahale programları, cinsel şiddetle ilgili ek önlemler, aile içi şiddetle ilgili ek önlemler, cinsel tacizle ilgili ek önlemler, genital mütilasyona ilişkin ek önlemler, çatışma halleri ve çatışması sonrası durumlarla ilgili ek önlemler, kurumsal ortamda şiddetle ilgili ek önlemler, üremeye değgin özgür seçim hakkına uyulmamasıyla ilgili ek önlemler, töre adına işlenen cinayetlerle ilgili ek önlemler, erken evlilikle ilgili ek önlemler* başlıkları altında kararlaştırılan 85 maddelik "Kadınların Şiddete Karşı Korunması Konulu Tavsiye Kararı"nı kabul etmiştir (Rec(2002)5, 2002). Yine 2002'de AKPM tarafından aile içi şiddet konulu "1582 No'lu Tavsiye Kararı" duyurulmuştur. 2003'te kadına karşı şiddet konusunu da içeren Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı, Afrika Birliği tarafından kabul edilmiştir. AKPM, 2003 yılında "namus cinayetlerini" konu edinen "1327 No'lu Tavsiye Kararı"nı ilan etmiştir. 2005 yılında AKPM, Zorla evlendirme ve çocuk evlilikleri hakkındaki "1723 No'lu Tavsiye Kararı"nı duyurmuştur. AKPM 2006 yılında, kadınlara yönelik şiddet ile mücadele için birlik olan parlamentolara, "1759 sayılı Tavsiye Kararı"nı deklare etmiştir. Kadına yönelik ilaç verilerek kolaylaştırılan cinsel saldırı (flört tecavüzü hapı) ile bağlantılı cinsel istismarlar hakkında "1777 No'lu Tavsiye Kararı" 2007'de AKPM tarafından duyurulmuştur. AKPM tarafından kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede birleşen parlamentoları ilgilendiren "1817 No'lu Tavsiye kararı" açıklanmıştır. Avrupa Konseyi Sözleşmesi ekseninde kadına yönelik şiddet ile mücadele kapsamında 2008 yılında "1847 No'lu Tavsiye Kararı" ile silahlı çatışmada kadına yönelik cinsel şiddet konusunu ele alan "1873 No'lu Tavsiye Kararı"; kadın ve kızların kaçırılması da dahil olmak üzere toplumsal cinsiyetle bağlantılı insan hakları ihlallerini önlemek amacıyla mücadele etmeye ilişkin "1868 No'lu Tavsiye Kararı"; kadın cinayetlerini konu edinen "1861 No'lu Tavsiye Kararı"; acil bir ihtiyaç olarak

görülen "namus cinayetleri" ile mücadeleye ilişkin "1881 No'lu Tavsiye Kararı"; evlilik içi tecavüzler de dahil olmak üzere kadınlara tecavüzü konu edinen "1887 No'lu Tavsiye Kararı"; aile içi şiddetten kaynaklanan riskle göç etmek zorunda kalan göçmen kadınlar hakkındaki "1891 No'lu Tavsiye Kararı" ve kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele konusunu ele alan "260 No'lu Tavsiye Kararı" 2009 yılı içerisinde duyurulan 7 tavsiyedir. AK Yerel ve Bölgesel Yetkilileri Kongresi'nin, kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele konulu "279 No'lu Tavsiye Kararı" da yine 2009 yılında duyurulan bir diğer tavsiyedir. 2010 yılında AKPM tarafından, aile içi şiddete tanıklık eden çocuklar hakkındaki "1905 No'lu Tavsiye Kararı" açıklanmıştır (Açıklayıcı Metin, 2011: 1-2; KSGM, 2016: 13-17).

Türkiye'deki gelişmeleri, Birleşmiş Milletler'in "Kadın On Yılı" bağlamında düşünerek ele alacak olursak kadın hareketleri açısından tarihsel ilerleyiş, şu şekilde olmuştur: 3 Haziran 1975'te Türkiye Komünist Partisi'nin uzantısı ve kadınlık durumunu sosyalist bakış açısıyla eleştiren İlerici Kadınlar Derneği (İKD) kurulmuş ve Dernek, 12 Eylül 1980 askeri darbesine kadar faaliyetlerini sürdürmüş ve cunta yönetimi tarafından kapatılmıştır. Derneğin üyeleri daha sonra feminist eylemciler arasına katılmıştır (Arat, 2011: 424: Bora, 2017: 772). 1978'de ilk defa Payel Yayınevi tarafından Türkçeye çevrilen feminist yazarlar Kate Millet, Shulamith Firestone, Simone de Beauvoir'a ait kitapların yaygınlaşması ile *bilinç yükseltme* ve buna bağlı olarak *kız kardeşlik* kavramları Türkiye'de de kullanılmaya başlamıştır (Taş, 2016: 170-171; Bora, 2017: 774). 1985'te imzalanan BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin hayata geçirilmesi için kadınlar, imza kampanyası yapmıştır (Sevim, 2005: 109). 1985 yılında kadınlar, Ankara'daki Metropol sinemasında buluşmuş ve Fatmagül Berktay burada kadın hakları ve Medeni Kanun hakkında konuşma yapmıştır (Timisi ve Ağduk Gevrek, 2016: 20). 1987'de Çankırı'da hâkim Mustafa Durmuş, "kadının sırtından sopa, karnından da sıpa eksik edilmez" sözüne atıf yaparak eşinden şiddet gören hamile bir kadının boşanma davasını reddetmiş bu olay üzerine kadınlar, o hâkime manevi tazminat davası açmıştır. 17 Mayıs 1987'de "Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü" kadınların, özel alanda gördüğü şiddeti kamusal alana taşıdığı ilk sokak yürüyüşü olmuştur. Yürüyüş, 12 Eylül 1980 darbesinden sonra resmi izinle yapılan ilk kitlesel eylemdir. Kamusal alana yansıyan ikinci büyük toplantı 4 Ekim 1987 tarihinde Kariye Müzesi bahçesinde yapılan şenliktir. Şenliğe katılan şiddet mağduru kadınların, deneyimlerini anlattığı

birinci bölümün ardından ikinci bölümde, kadınlara acil durumlarda neler yapılacağı anlatılmıştır.

3 Mart 1988'de "Bağır, Herkes Duysun" kampanyasıyla yeni bir faaliyet dizisi başlatılmıştır. 1989 yılında Ankara'da "Bedenimiz Bizimdir-Cinsel Tacize Hayır" adıyla başlayan ve İstanbul'a "Mor İğne" olarak gelen kampanya çok ses getirmiştir (Yüksel, 2015: 309-310; Altınay ve Arat, 2008: 18). Aralık 1989 ve Ocak-Şubat 1990'da Türkiye'de kadınlar, Türk Ceza Kanunun (mülga) madde 438'in değiştirilmesi için harekete geçerek protestolar düzenlemiştir. 438. madde, fahişelere tecavüzde ceza indirimi öngörüyordu ve Anayasa Mahkemesi (AYM), bu maddenin anayasal eşitlik ilkesini ihlal ettiğine hükmetmiştir. Bunun üzerine kadınlar, ilgili maddenin kadınları iffetli ve iffetsiz kadın ayrımına tabi tuttuğunu ifade ederek İstanbul'daki genelevlerin bulunduğu Zürafa Sokak'ta "iffetli kadın sertifikası" dağıtmıştır. Bu protestolarda amaç, sokağa çıktığında iffetsiz ilân edilecek kadınların eve hapsedilmesinin önüne geçmektir (Savran, 2005'ten akt. Altınay ve Arat, 2008: 20). Protestolar neticesinde TCK madde 438, Kasım 1990'da kaldırılmıştır (Altınay ve Arat, 2008: 27).

1990'da İstanbul'da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1993'te Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı açılmıştır. Bu iki kurum özellikle aile içi şiddeti sorgulamak, görünür kılmak, şiddete maruz kalan kadınlara destek olmak ve bu desteğin olmazsa olmazı olarak kadın sığınakları açmak üzere kurulmuşlardır (Altınay ve Arat, 2008: 21). 1993'te Kadının İnsan Hakları Eylem-Araştırma Merkezi kurulmuştur. Merkez'in amacı kadınları güçlendirmek ve ayrımcılığa son vermektir (Kılıç: 1998: 357). Kadının giyiminden kendisi hakkında alacağı kararlara kadar her şeye müdahalenin bir yansıması olarak da görülen (özellikle muhafazakâr kadınların başörtüsüne müdahale) 28 Şubat 1997'de toplanan MGK'den çıkan kararlar Türkiye'de post-Modern Darbe olarak anılmaktadır.[18] 28 Şubat'ın da etkisiyle Türkiye'de kadın

[18] 1968'de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde başı örtülü olarak derslere giren Hatice Babacan, Senato kararıyla okuldan atılmıştır. Bu karar üzerine öğrenciler, İlahiyat Fakültesini işgal etmiştir. 1982'de YÖK kıyafet genelgesinde baş örtüsünü yasaklamış, 1984'te bu yasağı kaldırmıştır. Kenan Evren'in "Türkiye'de irtica tehlikesi var" demesi üzerine YÖK, Danıştay kararına uyarak 1987'de tekrar yasak getirmiştir. 1987 genel seçimlerini kazanan Turgut Özal, baş örtüsüne serbestlik getiren bir yasa çıkarmış ancak Cumhurbaşkanı Kenan Evren yasayı veto etmiştir. Aralık 1989'da YÖK Disiplin Yönetmeliği'nde değişiklik yapan yasa meclisten geçirilir, Cumhurbaşkanı Evren, bu kez veto etmez fakat yasayı AYM'ye götürür. Mahkeme 7 Mart 1989'da yasayı iptal eder. İptal kararı, ülkede protestoların artmasına neden olmuştur. 25 Ekim 1990'da ANAP hükûmeti baş örtüsüne serbestlik getiren üçüncü yasayı çıkarmıştır. SHP konuyu AYM'ye taşımış, AYM 9 Nisan 1991'de yapılan

haklarını savunmak veya talep etmek ve kadınların her alanda görünürlüğünü arttırmak amacıyla çeşitli amaçlardaki kadın dernekleri kurulmaya başlamıştır. 4 Mart 1997'de siyasete atılacak kadınlara destek olmak amacıyla Kadın Adayları Destekleme ve Eğitme Derneği (KA-DER) ve Ağustos 1997'de kadının maruz kaldığı şiddet ve geleneksel statüsünü sorgulamak ve değiştirmek amacıyla Diyarbakır'da Kadın Merkezi Vakfı (Ka-Mer) kurulmuştur. 2001 yılında, kadınların sinema ve medyada görünürlüğünü arttırmak ve kadınlarla kadınlar için içerik üretmek amacıyla kurulan Filmmor, desteklediği filmlerden ayrı olarak medyanın en cinsiyetçi tiplerine *Altın Bamya Ödülleri*ni 2009 yılından beri vermektedir (En son 2017 yılında 9'uncusu verilen ödüller; *Recep İvdeik 5* ile *Vezir Parmağı* filmlerine verilmiştir (BİANET, 2017).). Kadın cinayetlerine dikkat çekmek ve femisitlerin önlenmesi amacıyla 2010 yılında Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu kurulmuştur; Platform, aylık ve yıllık kadın cinayeti tutmaktadır. 2011'de düzenlenen Kadının Emeği Konferansı'nda kadınların ev içi ücretsiz emeğinin *kırılganlığı*[19] masaya yatırılmıştır. 12 Haziran 2011 genel seçimlerinden önce birçok kadın derneğinin katılımıyla Haklı Kadın Platformu kurulmuştur. 2012'de *"kadının insanlık onurunu temsil etmek üzere savunuculuk"* yapmak amacıyla Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) kurulmuştur. 2012'de Internet macerasını ciddiye alan ilk blog *5 Harfliler* yayına başlamıştır. 2013 yılında kadın cinayetleri konusunda farkındalık yaratmak için anitsayac.com kurulmuştur. 2014'te Dücane Cündioğlu'nun İslâmcı kızları düzgün reçel yapamadıkları yönünde eleştirdiği bir yazısına tepki olarak İslâmcı kadınlar tarafından "reçel-blog" kurulmuştur (Bora, 2017: 781-814).

Türkiye'de resmi makamlar açısından, Birleşmiş Milletler'in "Kadın On Yılı" bağlamında tarihsel ilerleyiş şu şekilde olmuştur: Hukukçu Ebru Karaman'a göre 1982 Anayasası'nda kadını, kadına yönelik aile içi şiddete karşı koruyan ödev içeren direkt bir madde bulunmamakla birlikte kanun önünde eşitliği öngören 10. madde, yaşama hakkını düzenleyen 17. madde ve "ailenin korunması" başlığını taşıyan 41. madde

yasanın Anayasa'ya aykırı olmadığına hükmetmiştir. 17 Eylül 1997'de 28 Şubat kararları neticesinde baş örtüsü tekrar yasaklanmıştır.2 Mayıs 1999'da Merve Kavakçı'nın yemin etmek için Meclis'e gelmesi ile başlayan olaylar Kavakçı'nın vatandaşlıktan çıkarılmasına kadar gitmiştir. 1999'da Kıbrıs'taki üniversitelerde de baş örtüsü yasaklanmıştır. 2000-2001 yıllarında İmam-Hatip liseleri dahil Türkiye'deki tüm devlet okullarında baş örtüsü yasağı uygulanmıştır. 2010'da YÖK'ün yaptığı bir değişiklikle bu sorun tamamen çözülmüştür (Toruk, 485-488).

[19] Kırılganlık: sigortasız çalışma, belirsiz çalışma saatleri ve yapılan işin önemsiz görülerek ücretlendirilmemesi şeklinde kavramsallaştırılmıştır.

kadına yönelik şiddetle ilişkilendirilebilecek maddelerdir (Karaman, 2015: 587). 41. madde *"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır"* hükmü yer almaktadır. Hükmün ikinci yarısındaki eşler arasında eşitlik bahsi, 03.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı kanunun 17'nci maddesi ile eklenmiştir. Yine bu maddeye göre devlet, ananın ve çocuğun korunması için tedbirler almakla anayasal olarak özellikle görevlendirilmiştir. Karaman, "ananın korunması" ile ilgili ödevin hayata geçirilmesi konusunda Anayasa'nın 65. maddesi gereği yasama organının takdirine bırakıldığını doktrin açısından açıklamaktadır. Karaman'a göre kadınlar, "birey" olarak değil "aile" bağlantısı dolayısıyla "ana" olmaları sebebiyle korunmaya değer görülerek hareket edilmektedir. Bu noktada Karaman, kadının ana olmasının ötesinde birey olarak da devlet tarafından korunması ödevini yükleyen Anayasa'nın 10[20], 12[21] ve 17'inci[22] maddelerini işaret etmektedir (Karaman, 2015: 587-588). Türkiye, Birleşmiş Milletler tarafından 1979'da kabul edilen CEDAW'a 1985 yılında taraf olmuş ve sözleşme 19 Ocak 1986'da yürürlüğe girmiştir. CEDAW kapsamında açıklanan İhtiyari Protokol, 30 Temmuz 2002'de onaylanmış ve 29 Ocak 2003'te yürürlüğe girmiştir (Karaman, 2015: 586-587).

Anayasa'nın 90. maddesine 2004'te eklenen *"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır"* hükmüyle, uluslararası sözleşmelerdeki hükümler ulusal düzenlemelerin bağlayıcısı konumuna gelmiştir. Anayasa'daki bu düzenlemelerin dışında Medeni Kanun'da, İş Kanunu'nda ve Türk Ceza Kanunu'nda yapıldığı gibi diğer mevzuatlarda da eşitlikçi reformlar yapılmıştır. 1998 tarihli "4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun"un kapsamı 2007 yılında değiştirilmiş ve 2008'de ilgili kanunun "Uygulama Yönetmeliği" yürürlüğe girmiştir. 4320 sayılı Kanun, 4 maddeden oluşmaktadır ve bu maddelerden sadece ilk ikisi aile içi şiddet ve

[20] *"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*

(Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz."

[21] *"Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.*

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder."

[22] *"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."*

yaptırımlarını konu edinirken; son iki maddede yürürlüğe girme ve yürütülmesi düzenlenmiştir. 2005 yılında töre ve namus cinayeti adı altında kadın ve çocuklara yöneltilen şiddet üzerine bir Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında Meclis Araştırma Komisyonu kurulmuş ve komisyon raporu doğrultusunda 2006 yılının temmuz ayında *"'Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler' konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır."* (KSGM, 2016: 19-20). Tüm bu gelişmeler, kadının birey olmasından ziyade ailenin bir parçası olarak analığı üzerinde durulduğunu ve yasaların bu çerçevede yapıldığını ortaya koymuştur. Anayasa'da iki cins arasındaki eşitliğine yönelik cümleler, kadının erkekten önce yazılmasının ötesine gitmemiştir. Madun durumdaki kadının, mağduriyetlerine çözüm olabileceği ile alakalı olduğu varsayılan maddeler yoruma dayalı ilişkilendirmeden ibarettir.

İstanbul Sözleşmesi'ne uzanan süreçteki en kritik virajlardan biri de Nahide Opuz'un 1998-2002 yılları arasında sürekli olarak maruz kaldığı tehdit ve aile içi şiddet olaylarını adli mercilere bildirmiş ancak sonuç alamamıştır. Bu sürecin sonunda güvenli bir şehir olarak gördükleri İzmir'e, can güvenliklerini sağlamak amacıyla göç etmeyi isteyen N. Opuz, annesi ve çocukları; Mart 2002'de eski eş Hüseyin Opuz'un, N. Opuz'un annesini öldürülmesi ve mahkemede cinayeti "onurunu" korumak için işlediğini söylemesi üzerine serbest bırakılmasıyla (2008) canlarını korumak ve haklarını aramak için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM), Türk resmî makamlarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. (yaşam hakkı), 3. (işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamelenin yasaklanması), 6. (makul süre içinde adil yargılama hakkı) ve 13. (etkili çare bulma hakkı) maddelerinin ihlal edildiği yönündeki şikayetle başvurmuştur. Mahkeme 9 Haziran 2009'da Türkiye'yi sözleşmenin 2, 3 ve 14. maddelerini ihlal etmekten mağdura ödenmek üzere tazminata (30.000'i tazminat ve 6.500', masraf olmak üzere 36.500 Euro) mahkûm etmiştir (AİHM, Opuz/Türkiye). Kancı ve arkadaşlarına göre, Mahkeme'nin verdiği bu karar; Türkiye ve diğer Avrupa ülkesi vatandaşları için emsal niteliğindedir ve bu dava, aile içi şiddet konusunda bir ülkenin mahkûm edilmesi bakımında Avrupa'da aile içi şiddet sorununa yönelik mücadelede adımlar atılmasını hızlandırmıştır (Kancı vd., 2010: 26) Opuz-Türkiye davasının bir sonucu olarak da görülebilecek, 7 Nisan 2011'de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce Strazburg'da kabul edilen ve 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılan Avrupa Konseyi Anlaşması 210 - İstanbul Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme,

kadına yönelik şiddetle alakalı ilk ve tek uluslararası bağlayıcılığa sahip anlaşmadır. Sözleşme, onay yeter sayısına (10 ülke) ulaştığı 1 Ağustos 2014'te onay işlemini tamamlayan ülkelerde yürürlüğe girmiştir (KSGM, 2016: 17-18):

> Sözleşme, "kadına yönelik şiddetin önlenmesi" (prevention), "mağdurun korunması" (protection), "şiddet uygulayanın cezalandırılması" (prosecution) ve "konuya ilişkin bütüncül devlet politikalarının geliştirilmesi" (policy) başlıklarından oluşan 4P yaklaşımı ile hazırlanmıştır (KSGM, 2016: 18).

2.1.2. İstanbul Sözleşmesi

Sözleşme, *giriş* kısmında belirtildiği üzere *"Kadına karşı şiddet konusunda önemli standartlar oluşturan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin giderek genişleyen içtihat hukukunu göz önüne alarak"* (İstanbul Sözleşmesi, 2011: 3) ve çeşitli zamanlarda Avrupa Konseyi tarafından üye devletlerine gönderilen tavsiye kararları (2002, 2007, 2010[23]), imzalanmış uluslararası sözleşmeler (1966, 1966b, 1979, 1989, 2000, 2006[24]) ve Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Anlaşması (2002) ışığında olmak üzere *"Özellikle Sivil Şahısların Harp Zamanında Korunmasıyla ilgili Cenevre Sözleşmesini (IV) ve sözleşmenin ilgili I ve II no.lu Ek Protokollerini ve uluslararası insani haklarının temel ilkelerini hatırda tutarak"* (İstanbul Sözleşmesi, 2011: 3) kadına yönelik her türden şiddet eylemi ve ayrımcılığa karşı, *"Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetten arınmış bir Avrupa yaratmayı hedef edinerek"* (İstanbul Sözleşmesi, 2011: 4), ve daha önce yapılmış sözleşmeler (ETS No. 5, 35 ve 163, CETS No. 197 ve 201[25]) ışığında 1'i ek (66. maddeye) olmak üzere 13 bölüm ve 81 maddeden oluşturulmuştur. 11 Mayıs 2011'de imzaya açılmış, 1 Ağustos 2014'te 8'i Avrupa

[23] Sırasıyla: *"Kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin Rec(2002)5 sayılı Tavsiye Kararı, toplumsal cinsiyet standartları ve mekanizmalarına ilişkin CM/Rec(2007)17 sayılı Tavsiye Kararı, kadın ve erkeklerin çatışmayı önleme ve sona erdirme ve barışı oluşturmadaki rolüne ilişkin CM/Rec(2010)10 sayılı Tavsiye Kararı" (İstanbul Sözleşmesi, 2011: 3)*

[24] Sırasıyla: *"Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1966), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1966), Kadına Karşı Her Türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ("CEDAW", 1979) ve İhtiyari Protokolünün yanı sıra CEDAW Komitesinin kadınlara karşı şiddete ilişkin 19 No.lu Genel Tavsiye Kararı, Çocuk Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1989) ve İhtiyari Protokolleri (2000) ve Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesini (2006)." (İstanbul Sözleşmesi, 2011: 3)*

[25] Sırasıyla: 1950'de "İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme" ve ek protokolleri imzalanmıştır. 1961'de "Avrupa Sosyal Bildirgesi" (Şartı) duyurulmuş 1996'da gözden geçirilmiştir. 2005 yılında "İnsan Ticaretine Karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesi" ve 2007'de "Çocukların Cinsel Suistimale ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi" imzalanmıştır (İstanbul Sözleşmesi, 2011: 3).

Konseyi üyesi olmak üzere 10 ülkenin onayıyla yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin taraf ülkelerinin faaliyetlerinin denetimi amacıyla, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzmanlar Grubu *Group of Experts on Action Against Violence Against Women and Domestic Violence (GREVIO)* kurulmuştur. Türkiye, sözleşmeyi 11 Mayıs 2011'de imzalanmış, 12 Mart 2012 tarihinde onaylanmış ve 1 Ağustos 2014'te yürürlüğe sokmuştur. İstanbul Sözleşmesi, 45 ülke tarafından imza edilmiş ancak bu ülkelerin 34'ü tarafından onaylanmıştır; 2 devlet sözleşmeye imza veya onay vermezken, sözleşmeyi askıya alan ve kınayan devlet bulunmamaktadır (Avrupa Konseyi [AK], 2011).

İstanbul Sözleşmesi'nin (2011) birinci bölümü, *Maksatlar, tanımlar, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması, genel yükümlülükler* başlığı altında, 1 ile 6. maddelerden oluşmaktadır. Maddeler sırasıyla Sözleşmenin Maksatları; Sözleşmenin Kapsamı; Tanımlar; Temel haklar, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması; Devletin yükümlülükleri ve titizlikle yapması gereken inceleme ve araştırmalar; Toplumsal cinsiyet konusunda hassasiyet gerektiren politikalar alt başlıklarından oluşmaktadır.

İkinci Bölüm, *Bütüncül politikalar ve veri toplama* başlığı altında 7 ile 11. maddelerini içermektedir. Maddeler sırasıyla Kapsamlı ve koordineli politikalar; Finansal kaynaklar; Sivil Toplum Kuruluşları ve sivil toplum; Koordinasyon kurumu; Veri toplama ve araştırma şeklindedir.

Sözleşmenin üçüncü bölümü *Önleme* başlığı altında 12 ile 17. maddelerini kapsamaktadır. 12. *Genel yükümlülükler* Maddesinin 2. Fıkrası gereğince *6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun* çıkarılmıştır. Uygulamalarında eksiklikler ve ihmaller bulunsa da mevcut kanunun korunması ve iyileştirilmesi için çaba sarf edilmelidir. Yine 12. maddenin 4. fıkrası gereğince gençlerin ve erkeklerin üstlenmesi gereken rol ise her türlü şiddet olayının önlenmesi için aktif rol alınmasıdır. Buradan anlaşılması gereken sadece tweet atmak değildir. Bir kadına yönelik şiddet vakasına müdahale eden Kadir Şeker'in hareketi bu maddede değerlendirilebilir. 12. maddenin 6. son fıkrasınca ülkemizde "kadın girişimcilerin desteklenmesi" söz konusudur ancak verilen desteklerin durumuyla alakalı bilgi edinilebilecek bir veriye erişilememiştir. Sözleşmenin 13. maddesi gereğince *Farkındalığın arttırılması* ve bilginin halk arasında yaygınlaştırılması gerekmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin 14. maddesinde *Eğitim* konusunda düzenlemelere yer

verilmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin 15. maddesi gereğince mağdurlarla ilgilenecek her türlü personelin o konuda eğitim almış profesyonel kişiler olması gerektiği belirtilmektedir. Sözleşmenin 16. maddesi *Önleyici müdahale ve tedavi programları* başlığı ile şiddeti önleme ve şiddete dayalı davranış kalıplarını değiştirmeye yönelik eğitim programlarının oluşturulması ve desteklenmesini mümkün kılacak her türlü tedbirin alınması gerektiği ifade edilmektedir. Bu durum cinsel suçlar için de geçerlidir. 17. madde ile *özel sektör ve medyanın katılımı* da sözleşme kapsamında birtakım yükümlülüklerin altına sokulmuştur. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadın onurunun saygınlığının artırılması adına politikalar geliştirilmelidir. 17. madde ile şunu görüyoruz ki kadına yönelik şiddetin çözümü, sadece siyasilerin alacağı kararlarla çözüme kavuşacak bir sorun değil topyekûn toplumun her kesiminin birlikte hareket etmesi ile üstesinden gelinebilecek bir sorundur.

Dördüncü bölüm, *Koruma ve destek* başlığı altında 18 ile 28. maddelerini kapsamaktadır. Madde 18, *Genel yükümlülükler* alt başlığını taşımakta ve kapsamlı 5 fıkradan oluşmaktadır. İstanbul Sözleşmesi'nin 19. maddesi *"Taraflar mağdurların mevcut destek hizmetleri ve yasal tedbirler konusunda anlayabildikleri bir dilde yeterli ve zamanında bilgi almalarını sağlayacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri"* alması gerektiğini ifade etmektedir. Bu madde, belediyelerden, valiliklerden, devletin tüm kurumlarından ve birbirimizden öğreneceğimiz ve öğrenmek için ilgili kişi ve kurumları harekete geçirebileceğimiz bir dayanak noktasıdır. Sözleşmenin 20 ile 28. maddeler sırasıyla Genel destek hizmetleri; Bireysel veya toplu şikayetlerde sağlanacak yardım; Uzman destek hizmetleri; Barınaklar; Telefon yardım hatları; Cinsel şiddet mağdurlarına destek; Çocuk tanıkların korunması ve destek sağlanması; Haber verme; Profesyonel kadroların bildirimleri şeklindedir.

Sözleşmenin beşinci bölümü *Esasa Müteallik Hukuk* başlığı altında 29 ile 48. maddeler arasında tüm hukuki evreler tek tek irdelenmiştir. Sırasıyla, Hukuk davaları ve hukuk yolları; Tazminat; Velayet altına alma; Ziyaret hakları ve emniyet; Zorla evlendirmelerin doğuracağı hukuki sonuçlar; Psikolojik şiddet; Taciz amaçlı takip; Fiziksel şiddet; Irza geçme de dahil olmak üzere cinsel şiddet eylemleri; Zorla yapılan evlilikler; Kadın sünneti; Kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama; Cinsel taciz; Yardımcı olmak ve yataklık yapmak ve yeltenmek; Sözde "namus" adına işlenen suçlar da dahil olmak üzere, işlenen suçlar için gerekçelerin kabul edilmemesi; Cezai suçların

uygulanması; Yaptırım ve tedbirler; Başka bir tarafça verilen hükümler; Zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerin veya hüküm vermenin yasaklanması şeklindedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki madde 44'te yargı yetkisi ve madde 46'da cezayı ağırlaştırıcı koşullar düzenlenmiştir.

Sözleşmenin altıncı bölümü, beşinci bölümünün devamı niteliğinde ve *Soruşturma, kovuşturma, usul hukuku ve koruyucu tedbirler* başlığıyla 49 ile 58. maddeleri arasında Genel yükümlülükler; Ani mukabele; Önleme ve koruma; Risk değerlendirmesi ve risk yönetimi; Acil durumlarda uzaklaştırma emirleri; Engelleme veya koruma emirleri; Soruşturmalar ve kanıtlar; Nizasız[26] ve re'sen yargılama; Koruma tedbirleri; Hukuki yardım; Zaman aşımı başlıklarında düzenlenmiştir.

Yedinci bölümün başlığı ise oldukça dikkat çekici ve bu olayların öyle bir cinayet denilerek geçiştirilemeyecek kadar mühim olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bölümün başlığı, *Göç ve iltica*. 59 ile 61. maddeleri arasında Oturma izni; Toplumsal cinsiyete dayalı iltica talepleri; Geri göndermeme şeklinde ele alınmıştır.

Sekizinci bölümde *Uluslararası işbirliği* konusunda yapılması gerekenler 62 ile 65. maddeler arasında sırasıyla ele alınmıştır: Genel prensipler, Risk altındaki kişilerle ilgili tedbirler; Bilgilendirme; Verilerin korunması.

Dokuzuncu bölüm, *İzleme yöntemi* başlıklı olup 66 ile 70. maddeler arasında oldukça detaylı olarak irdelenmektedir. Maddeler sırasıyla, Kadınlara yönelik şiddetle ve aile içi şiddetle mücadele konusunda uzmanlar grubu; Taraflar komitesi; Usuller; Genel tavsiyeler; İzlemede parlamentonun rolü şeklindedir.

Onuncu bölüm, 71. madde ile aynı başlığı taşımaktadır; *Diğer uluslararası enstrümanlarla ilişkiler*. Taraf ülkelerin sözleşme ile alakalı konularda sözleşmenin diğer taraflarıyla veya başka ülkelerle benzer konularda olumlu yönde olmak şartıyla anlaşmalar yapabileceği belirtilmektedir.

On birinci bölüm, *Sözleşmede yapılacak değişiklikler* ile alakalı olarak düzenlenen 4 fıkralık 72. maddeyi ve aşağıdaki hükümleri içermektedir:

> 1- Taraflardan herhangi birinin bu Sözleşmede değişiklik yapmak üzere getireceği her teklif, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine iletilecek ve Genel Sekreter tarafından Avrupa Konseyi üye Devletlerine, bütün imza sahiplerine, bütün Taraflara, Avrupa Birliğine, Madde 75'in hükümleri uyarıca bu Sözleşmeyi imzalamaya davet edilen Devletlere ve

[26] Çekişmesiz.

> Madde 76'nın hükümleri uyarınca bu Sözleşmeyi kabul etmeye davet edilmiş bütün Devletlere gönderilecektir.
>
> 2- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, değişiklik teklifini değerlendirecek ve bu Sözleşmenin Avrupa Konseyi üyesi olmayan Tarafların görüşünü aldıktan sonra, Avrupa Konseyi Kuruluş Belgesi Madde 20.d'de belirtildiği şekilde çoğunluk sağlayarak değişikliği kabul edebilecektir.
>
> 3- Bakanlar Komitesi tarafından 2. fıkraya göre kabul edilen değişiklik metni, onaylanmak üzere Taraflara gönderilecektir.
>
> 4- 2. fıkraya göre kabul edilen herhangi bir değişiklik, tüm Tarafların onaylarını Genel Sekretere bildirdikleri tarihten itibaren bir aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir" (İstanbul Sözleşmesi, 2011: 25-26)

On ikinci bölüm *Son maddeler* başlığını taşımakta ve 73 ile 81. maddeleri bünyesinde barındırmaktadır. Sırasıyla madde başlıkları şöyledir: Bu sözleşmenin etkileri; Uyuşmazlıkların çözümlenmesi; İmzalama ve yürürlüğe girme; Sözleşmeye katılım; Bölgesel uygulama; Çekinceler; Çekincelerin geçerliliği ve gözden geçirilmesi; Sözleşmenin feshi; Bildirimler.

Ve sözleşmenin sonunda *İmtiyazlar ve muafiyetler* başlıklı 66. maddeye ek olarak 6 fıkra "Sözleşmede Madde 66'da sözü edilen GREVIO üyeleri ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyeleri için" uygulanması amacıyla eklenmiştir.

İstanbul Sözleşmesi'nin getirdiği yükümlülüklerin yerine getirilmesinin önündeki en büyük engel 1990'da kurulan Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın, 2011'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2018'de ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adını alarak hem görevleri bakımından kapsamının genişlemesi hem de kadın merkezli bir yapıdan uzaklaşmasıdır. Bakanlığın son iki isimlendirmesinde hem kadının adına yer verilmemiş hem de kadın, aile dışında herhangi bir konuma oturtulmamıştır. "Kadının insan hakları", "kadına yönelik şiddet" ve "toplumsal cinsiyet eşitliği" gibi konulara yönelik politikaların kâğıt üzerinde kalmaması, öncelikle bir Kadın Bakanlığı'nın kurulmasıyla ve bu bakanlığa bağlı denetleme mekanizmalarının etkin çalışmalarıyla mümkün olabilir. Sözleşmenin etkin bir şekilde uygulanmasının önündeki tek engel bu değildir. Başlıca etkenlerden biri de eğitimdir; ailede başlayan ve okul hayatıyla bütünleşerek devam eden eğitim hayatı boyunca, tüm vatandaşların toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde bir çocuk yetiştirme tarzını kabul etmesi ve okul müfredatlarının da buna uygun hâle getirilmesi ve denetiminin sağlanması gerekmektedir. Çocuklukta başlayan ve ilerleyen yaşlarda pekişen toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenmesini sağlayan geleneksel eğitimin, bu

sözleşmenin ortaya çıkmasına neden olan şiddet eylemlerinin hem kaynağı hem de meşrulaştırıcısı olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

2.2. 6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

Çalışmanın bu kısmında, İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasından (11 Mayıs 2011) yaklaşık bir yıl sonra sözleşmenin 4 ve 12. maddeleri gereğince taraf devlet olarak yükümlülüğün yerine getirilmesi amacıyla çıkarılan 6284 sayılı Kanun, tarihsel süreç ve Kanun metni çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır.

1998 tarihli ve 4 madde 18 paragraftan oluşan "4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun", Türkiye'de aile içi şiddetin önlenmesini amaç edinen ve ilk maddesinde "aile içi şiddet" kavramının kullanıldığı ilk hukuksal metindir (Resmî Gazete [RG], 14.01.1998). Kanun 2007 yılında genişletilmiş ve 2008'de ilgili kanun için "Uygulama Yönetmeliği" çıkarılmıştır. KSGM'nin Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'na (2016-20) göre, 4320 sayılı Kanun'un üzerinde yeniden düşünülmesi gerektiği ortaya çıkmıştır ve 8 Mart 2012 tarihinde kabul edilen "6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" İstanbul Sözleşmesi'nin 4. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen *"Taraflar herkesin, özellikle de kadınların, gerek kamu gerekse özel alanda şiddete maruz kalmaksızın yaşama hakkını yaygınlaştırmak ve korumak için gerekli olan yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır."* husus ve sözleşmenin 12'inci maddesinin 2'inci fıkrası *"Taraflar herhangi bir gerçek veya hükmi şahsiyetin bu Sözleşmenin kapsamında kalan her türlü şiddet eylemini önleyecek gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır."* hükmü gereğince 20 Mart 2012 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 6284 sayılı Kanun, beş bölüm 25 maddeden oluşmakta ve hiçbir ayrım gözetilmeksizin şiddete uğrayan, uğrama tehlikesi olan kadın, çocuk, herhangi bir aile bireyi ve ısrarlı takip mağdurlarını "şiddet", "ev içi şiddet" ve "kadına yönelik şiddet" kavramları kapsamında düzenlemektedir (KSGM, 2016: 19-20).

Birinci bölüm, madde 1; amaç, kapsam, temel ilkeler ve madde 2; tanımlar alt başlığıyla 2 maddeden oluşmaktadır.

İkinci bölüm, *Koruyucu ve Önleyici Tedbirlere İlişkin Hükümler* başlığı altında 3 ile 13. maddelerden oluşmaktadır. Maddeler sırasıyla mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları; hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları; hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları; suçlara ilişkin saklı tutulan hükümler; ihbar; tedbir kararının verilmesi, tebliği ve gizlilik; itiraz; tedbir kararlarının bildirimi ve uygulanması; kolluk görevleri; teknik yöntemlerle takip; tedbir kararlarına aykırılık şeklindedir.

Üçüncü bölüm, *Merkezlerin Kurulması, Destek Hizmetleri ve Kurumlararası Koordinasyonu* başlığı altında 14 ile 16. maddelerden oluşmaktadır. Maddeler sırasıyla, şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması; destek hizmetleri; kurumlararası koordinasyon ve eğitim şeklindedir.

Dördüncü bölüm, *Mali Hükümler* başlığını taşımakta ve 17 ile 20. maddeleri kapsamaktadır. Maddeler sırasıyla, geçici maddi yardım yapılması; nafaka; sağlık giderleri; harçlar ve masraflardan, vergilerden muafiyet ve davaya katılma şeklindedir.

Beşinci ve son bolüm, *Çeşitli ve Son Hükümler* başlığıyla 21 ile 25 maddelerden meydana gelmektedir. Maddeler sırasıyla, kadrolar[27]; yönetmelik; yürürlükten kaldırılan hükümler ve atıflar; şiddet önleme ve izleme merkezlerinin faaliyete geçmesi; yürürlük; yürütme şeklindedir.

2.3. GREVIO ve GREVIO TÜRKİYE DEĞERLENDİRME RAPORU

Hem Uzmanlar Grubu hem de bu grubun hazırladığı Türkiye raporu hakkında bilgi verilecek bu bölüme başlık aranırken; başlığın çok uzun olmasının önüne geçmek amacıyla grubun asıl adı olan Kadın Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadele Uzmanlar Grubu'nun (*Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence)* İngilizce kısaltması GREVIO ve bu grupça hazırlanan raporun tam başlığının uzunluğu *"Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)'nin hükümlerinin hayata geçirilmesini sağlayan yasal ve diğer tedbirlere*

[27] 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de belirtilen cetvelde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına ait kadrolara dair bilgi geniş bir şekilde yer bulmaktadır. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.190.pdf [Erişim Tarihi: 23.05.2020]

ilişkin GREVIO (İlk) Değerlendirme Raporu TÜRKİYE" göz önünde bulundurularak kendi başlığımızda kullandığımız şekliyle bir kısaltmaya gidilmiştir. Bu başlıkta, GREVIO'nun işleyişi ve hazırladığı rapordaki bilgiler, İstanbul Sözleşmesi ve ilgili rapor referans alınarak kısaca verilmiştir.

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu (GREVIO), İstanbul Sözleşmesi'nin 9. "İzleme Yöntemi" başlıklı bölümü gereğince kurulmuş ve 66. maddenin ilk fıkrasıyla adı belirlenmiştir. İkinci fıkra ile taraf ülke vatandaşları arasından seçilecek üyelerin demografik özelliklerinin dengeli olması, üyelerin görev süresinin 4 yıl olması ve bunu ancak iki dönem yürütebilmesi, üye sayısının en az 10 en çok 15 olması; üçüncü fıkrada belirtildiği üzere sözleşmenin yürürlüğe girdiği ilk yıl, 10 üyenin seçilmesiyken diğer 5 üyenin 25 ülkenin onayı veya katılımı ile aktifleşeceği belirtilmektedir. Seçilecek üyelerin kriterlerinin belirlendiği 4. madde, 5 bentten oluşmaktadır. Bu maddenin içeriğini oluşturan a, c, d, e bentleri, şeffaflık çerçevesinde seçilecek üyelerin niteliği belirtilmektedir; *"yüksek ahlaki değerlere sahip bir kişiliği olan; insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet, veya mağdurlara yardımcı olma veya onları koruma konularında yetkinlikleri kabul edilmiş, veya bu Sözleşmenin kapsadığı alanlarda mesleki deneyimi olan kişiler", "üyeler, temel hukuk sistemlerini temsil etmelidirler"* Dördüncü maddenin b bendi ise bir ülkenin iki vatandaşının GREVIO'da üye olarak bulunamayacağını belirlemektedir. Üyelerin seçilme usulleri, 66. maddenin 5. fıkrası gereğince, AK Bakanlar Komitesi'nin taraflara danışması ve tarafların oybirliği ile onaylarının alınmasının akabinde söz konusu sözleşmenin yürürlüğe girmesini takip eden 6 ay içinde belirlenecektir. Sözleşmenin 66. maddesinin 6. Fıkrasındaki hükme göre, GREVIO çalışma prensiplerini kendi oluşturacaktır. Sözleşmenin 67 maddesi gereği, taraf ülkelerin temsilcileri tarafından "Taraflar Komitesi" kurulacaktır. Taraflar Komitesi, ilk toplantısını sözleşmenin yürürlüğe girmesini takip eden bir yıl içerisinde yapacak ve GREVIO üyelerinin seçimi konusuyla toplanacaktır. Komite'nin toplantıları, tarafların üçte biri, Komite başkanı veya genel sekreterinin talep etmesi hâlinde gerçekleşecektir. Komite çalışma prensiplerini kendi belirleyecektir (İstanbul Sözleşmesi, m. 66-67).

Sözleşmeye taraf olan ülkeler, sözleşmenin 68. maddesi gereğince GREVIO tarafından hazırlanan soru formuna bağlı kalarak sözleşme hükümleri gereği yapılması

gereken tedbirler hakkında rapor hazırlayacak ve Avrupa Konseyi Genel Sekreteri aracılığıyla GREVIO'da incelenmesi için gönderecektir. Değerlendirme, rapor göndericisinin temsilcisinin de dahil olduğu kurulda yapılacaktır. Değerlendirme faaliyetleri GREVIO tarafından belirlenen uzunlukta dönemler hâlinde yapılacaktır. Her dönemin başında GREVIO tarafından belirlenen özel maddeler çerçevesinde hazırlanacak soru formlarıyla değerlendirme yapılacaktır. Taraflar, GREVIO'dan gelen anket ve her türlü bilgi talebini yanıtlamak zorundadır. Sözleşmenin uygulanmasına dair bilgiler, resmî kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve sivil toplumdan; bölgesel ve uluslararası araçlar ve kuruluşlardan edinilebilecektir. GREVIO ayrıca, AK İnsan Hakları Komiserliği, AKPM ve AK'nin kadına yönelik şiddet konusunda özel olarak kurulmuş diğer birimlerinden İstanbul Sözleşmesi'nin uygulamaları hakkında bilgi talep edebilir. Sözleşmenin 11. maddesi gereğince söz konusu değerlendirme formları, her türden şiddet vakasının altında sebepleri ve bunların etkilerini, şiddet olaylarında faile uygulanan ceza oranlarını, İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanması kapsamında alınan tedbirleri ve şiddet olaylarına dair araştırmaları, olayların yaygınlığı ve eğilim yönünün ne olduğu ve tutulan istatistik verilerini içermelidir. Taraf devletler tarafından doldurulan formlar üzerinden yapılan incelemelerin yer alacağı rapor taslakları, GREVIO tarafından hazırlanarak, tespit edilen sorunların ilgili tarafça nasıl ele alınması gerektiğine dair öneri ve tavsiyelere taslakta yer verilecektir. Taslak, ilgili taraf ülkeye iletilerek yorumları beklenecek ve raporun kabulünde GREVIO tarafından dikkate alınacaktır.

Tüm bu sürecin akabinde GREVIO, ulaştığı sonuçları taraf ülke ve Taraflar Komitesi'ne iletecektir. Rapor, ulaşılan sonuç ve taraf ülkenin yorumlarıyla birlikte kamuoyuna sunulacaktır. Taraflar Komitesi, GREVIO tarafından sunulan sonuç ve hazırlanan rapor çerçevesinde ilgili tarafa gerekli tedbirlerin uygulanması konusunda tavsiye verebilir, gerekli durumlarda tarafın vermesi gereken bilgileri sunması için tarih belirleyebilir. Sözleşmenin olması gerektiği gibi uygulanabilmesi bakımından iş birliği geliştirmek amacıyla tavsiyede bulunabilir. Uzmanlar Grubu, taraf devletçe yanıtlanan formda, bilgi yetersizliği ve sözleşmenin büyük çapta veya mütemadiyen ihlâlini tespit ettiği durumlarda, ihlali sınırlandırma ve önleme amacıyla ilgili taraftan alınan tedbirlerle alakalı özel bir rapor sunmasını ivedilikle isteyebilir ve Uzmanlar Grubu'nun bir veya daha çok üyesini soruşturma yaparak raporlandırmak üzere taraf ülkenin rızasını almak kaydıyla görevlendirebilir. Soruşturmadan elde edilen bulgular,

GREVIO tarafından incelendikten sonra yorumlanıp tavsiyeler eklenerek ilgili tarafa ve duruma göre Taraflar Komitesi ile AK Bakanlar Komitesi'ne iletilir (İstanbul Sözleşmesi, m. 68). Bunlara ek olarak GREVIO, İstanbul Sözleşmesi'nin 69. maddesine dayanarak, gerekli gördüğü durumlarda sözleşmenin uygulaması hususunda genel tavsiyeler de verebilir. Sözleşmenin uygulanması noktasında alınan tedbirlerin takibine katılması için ulusal meclisler, GREVIO tarafından davet edilecek; taraf ülkeler GREVIO raporlarını ulusal meclislerine sunacaktır. Ayrıca AKPM, sözleşmenin uygulamaları konusunda periyodik aralıklarla değerlendirme yapması için Uzmanlar Grubu tarafından davet edilecektir (İstanbul Sözleşmesi, m. 69).

İstanbul Sözleşmesi'ne taraf ülkelerin "değerlendirme prosedürü" çerçevesinde izlenmesi, taraflardan birine mahsus durumlarda "araştırma prosedürü"nün işletilmesi ve sözleşme tema ve anlayışlarına yönelik gelen tavsiyeleri benimsetmek olmak üzere yasal faaliyetleri bulunmaktadır. Raporda yapılan değerlendirmeler aciliyet/öncelik sırasına göre, derhal harekete geçilmesi gereken durumlar için "ısrarla tavsiye eder", sözleşmenin hayata geçmesi için giderilmesi gerek eksiklikler için "güçlü şekilde teşvik eder", aciliyet bakımından sonraki aşamalarda dikkate alınması gereken hususlar için "teşvik eder" ve Taraf devletlerin uygulamadaki küçük boşlukları gidermede rehberlik etmek için "davet eder" ifadeleri kullanmaktadır (GREVIO, 2018: 6).

GREVIO, 3 Ocak 2017'de Türkiye hakkındaki ilk değerlendirmesini başlatmış, Türk yetkili mercileri, 3 Temmuz 2017'de Türkiye Raporu'nu Uzmanlar Grubu'na sunmuştur. GREVIO tarafından sivil toplum kuruluşlarından (STK) temin edilen gölge raporların da incelenmesinin akabinde 11 Ekim 2017'de Strazburg'da Türk temsilcilerle bir devlet diyaloğu gerçekleştirilmiş ve buna ek olarak 30 Ekim-6 Kasım 2017 tarihleri arasında Uzmanlar Grubunca görevlendirilen 6 kişilik heyet[28] bir değerlendirme ziyareti için Türkiye'ye gelmiştir. Sürecin akabinde 15 Ekim 2018'de rapor kamuoyu ile paylaşılmıştır (GREVIO, 2018: 11).

Rapor'da İstanbul Sözleşmesi'ne kadar ki süreçte, Türkiye'nin tarafı olduğu CEDAW'a uygun birtakım yasal düzenlemeler yaptığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda,

[28] GREVIO üyesi Biljana Brankovic, GREVIO üyesi Françoise Brié, GREVIO üyesi Rosa Logar, bağımsız uzman Anthony Wills, İstanbul Sözleşmesi izleme mekanizması yönetici sekreteri Bridget T. O'Loughlin, İstanbul Sözleşmesi izleme mekanizması sekretaryasında idareci Christina Olsen (Greviyo Türkiye Raporu, 2018: 11).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. maddesinde 2004 ve 2010'da yapılan değişikliklerle önce yasal (*de jure*) ve fiili (*de facto*) eşitlik sonra da toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından geliştirilmesi gereken pozitif ayrımcılık uygulamaları getirilerek kadın erkek eşitliği anayasal hükme bağlanmıştır. 2010 yılında, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurunun önünün açılması ile kadınların maruz kaldıkları haksızlıkları AYM'ye taşımasının önü açılmıştır. Cinsiyet eşitliğinin sağlanması amacıyla 1926 yılında çıkarılan 743 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK), 22 Kasım 2001'de kabul edilen ve 8 Aralık 2001 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1028. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır (RG, 22.11.2001). 1 Ocak 2002'de yürürlüğe giren 1030 maddelik kanun ile, ev reisliği ibaresi kaldırılarak eşler arası eşitlik vurgulanmış, evlenen kadınların eşlerinin soyadını almalarının yanı sıra kızlık soyadlarını da kullanabilmelerinin önü açılmış, erkeklerde 17 kadınlarda 15 olan evlenme yaşı 18'e yükseltilmiştir (ailenin rıza ile 17). Kadınlar gibi erkeklerin de nafaka talebinde bulunmasının önü açılmış, mal rejiminde evlilik sonrası edinilmiş mallarda ortaklık benimsenmiş (ancak mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı, mal ortaklığı gibi rejimlerde anlaşma yapılabilecektir); cinsiyet değiştirmek için 18 yaşını doldurmak, evli olmamak ve fiziki durumun tespiti için resmi hastanelerden kurul raporu şartı aranacağı hükme bağlanmıştır. 4721 sayılı Medenî Kanunu ile, evlenecek çiftlerin herhangi birinin ikametinden evlenmek için başvuru yapılabileceği, "cana kast ve pek fena muamele" gibi boşanma sebeplerine "onur kırıcı davranış" hükmü eklenmiştir (Arın, ty). 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) ile çoğunlukla kadınlara karşı işlenen suçlar (*Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar* m. 102-105), önceki TCK'de topluma karşı suçlar kapsamındayken bireye karşı suç kapsamında değerlendirilmiş ve ceza artışına gidilmiştir. Yine TCK'nin 278 ile 280. maddelerindeki düzenlemeler ile dolaylı da olsa kadına yönelik şiddetle mücadelede kamu personelinin etkin biçimde görev yükümlülüğü sağlanmıştır (RG, 26.09.2004). 2003 tarihli 4857 sayılı İş Kanunu'nun 5. maddesine 2014'te yapılan değişikle eklenen eşitlik maddesi, madde 24 ve 25'te iş yerindeki cinsel ihlaller, *Analık halinde çalışma ve süt izni* başlıklı madde 74'te kadınların gebelik sürecinde ve sonrasındaki hakları konusundaki düzenlemeleri içermektedir (RG, 22.05.2003). 74. maddenin 7. paragrafına göre çocuk emziren kadın işçilerin 1 yaşından küçük çocukları için günde 1,5 saat emzirme izni bulunmaktadır; işverenlerin ilgili mevzuatta belirtilen şartların oluşması halinde emzirme odası/çocuk

bakım yurdu/kreş kurmaları zorunludur (RG, 16.08.2013). Pozitif ayrımcılık uygulamaları kapsamında Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından kadın girişimciliğine teşvik paketleri sunulmaktadır. GREVIO, kadınların ve kız çocuklarının toplumsal dezavantajının ortadan kaldırılması için hâkim ve savcıların farkındalığının artırılması için ilgili konuda eğitilmeleri gerektiğini vurgulamaktadır (GREVIO, 2018: 14).

KSGM'ye göre, raporun hazırlandığı dönem yürürlükte olan ve 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı dahilinde kadının güçlendirilmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele konusundaki tespit, değerlendirme ve politikalar Plan'ın, "Aile ve Kadın" alt başlığında 245 ile 257. maddeler arasında yer bulmuştur (KSGM, 2016: 20; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB] (2013): 52-53). SBB tarafından 2018 yılında duyurulan 2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı'nda kadın planın muhtelif yerlerinde geçmekle birlikte ayrıca "Kadın" alt başlığında 599 ile 604. madde arasında düzenlenmiştir (SBB, 2018). Uzmanlar Grubu Raporu'nun 6. maddesinde, Dünya Ekonomik Formu'nun 2017 yılında yayımladığı "Küresel Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı Raporu"na göre Türkiye genel istatistiklerde 144 ülke içerisinde 131. sırada; kadının ekonomik katılımında ise 128. sırada yer aldığı belirtilmektedir. Aynı raporun 2020 yılındaki verilerine göre Türkiye, genel istatistiklerde 153 ülke arasından 130'uncu sıradayken (World Economic Forum [WEF], 2020: 9); kadının ekonomik katılımında 136'ncı sıraya gerilemiştir (WEF, 2020: 12). Uzmanlar Grubu'na göre bu sonuçlar, Türkiye tarafından iyileştirilmeye çalışılsa da beklenen düzeye değildir. Ayrıca Uzmanlar Grubu toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisi için oluşturulan politika ve tedbirlerin devam ettirilmesini istemektedir ki "On Birinci Kalkınma Planı" da bu yönde atılmış bir adımdır denilebilir (GREVIO, 2018: 13-14). Türkiye'de 4+4+4 şeklinde formüle edilen eğitim sistemi, GREVIO tarafından zorunlu eğitimin 12 yıla yükseltilmesi desteklenmekle birlikte aynı sistem, velilerin isteğiyle 12 yaşından sonra çocukların evde veya imam hatip okullarında eğitimlerine devam etmek istemelerine izin vermektedir. Bu durum, Uzmanlar Grubu tarafından sakıncalı bulunmakta ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyet rolü dayatmalarına maruz kalmasına neden olabileceği düşünülmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısına uygun hareket edilmesi salık verilmektedir (GREVIO, 2018: 13-14). Uzmanlar Grubu, şu ana kadar incelenen kısım

için "ısrarla tavsiye" ifadesini kullanmaktadır. Ayrıca Grup, kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında alınan tedbirler konusunda farkındalık ve eğitim vermeye devam etmesi konusunda da "güçlü şekilde teşvik" ibaresini kullanmaktadır.

GREVIO, madun kadınlar arasında olup buna rağmen ikincil konum bakımından daha dezavantajlı olan (kesişimsel ayrımcılık mağduru); kırsalda yaşayan, Kürt, engelli ve lezbiyen kadınların maruz kaldıkları veya kalabilecekleri şiddetin önlenmesi ve bununla mücadele edilmesini ve bu durumdaki kadınların haklarını korumaya çalışan STK'ların desteklenmesi, bu kuruluşlara fon ve yakın destek sağlanmasını, kesişimsel ayrımcılığa maruz kalan/kalması olası kadınlar için özel öngörülü politika, uygulama ve değerlendirmelerin geliştirilmesi, yukarıda sayılan kadınların korunma ve destek hizmetlerine erişmesinin kolaylaştırılması ve bu kadın ve kız çocuklarının maruz kaldığı şiddet vakalarıyla alakalı verilerin spesifik olarak değerlendirilmesini "güçlü şekilde teşvik" etmektedir (GREVIO, 2018: 17). Rapor'da, jandarma içerisinde kadına yönelik şiddet ile alakalı bir birimin bulunması, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin (ŞÖNİM) yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar, ALO 183 hattını arayan konuşma engelli kadınların işaret diliyle çağrı merkezine ulaşabilmesi memnuniyetle karşılanırken; Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planı (2016-2020) ve 6284 sayılı Kanun'un kağıt üzerinde umut verici iken uygulamadan geniş boşlukların bulunmasına, engelli kadınların kendi durumlarına uygun olmayan meskenlerde koruma altına alınmasının tekrar mağduriyet yaratmasına, kırsal kesimdeki kadınlara erişimin sağlanması gerektiğine, LGBTİ+ bireylerin maruz kaldıkları ayrımcılıkların ortadan kaldırılması bakımından sunulan hizmetlere erişimlerinin yetersiz olduğuna dikkat çekilmekte ve eksiklerin giderilmesi konusu "güçlü şekilde teşvik" edilmektedir. Uygulamadaki yetersizlikler, Sözleşmesi'nin 4. maddesin ihlal edildiğini de göstermektedir.

GREVIO, devletin yetkili makam ve aktörlerinin güvenlik tehditleri kapsamında uyguladıkları şiddette kadına veya tehdit addedilen kişiyle bağlantılı kadınlara karşı yasadışı yollara başvurulmaması prensibine uyulmasını "ısrarla tavsiye" etmektedir. Türk yetkili makamları, bu konuya cevabında; PKK'nın, ABD ve Avrupa Konseyi üyesi 28 ülke tarafından terör örgütü sayıldığını belirterek terörle mücadele operasyonlarının gerçekleştirildiği Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin "çatışma bölgesi" olarak anılmasına karşı çıkmıştır.

Uzmanlar Grubu raporda, İstanbul Sözleşmesi'nin 5. maddesinin ihlal edildiğini düşünmektedir. Raporda, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun çetelesini tuttuğu 2017 yılının Kasım ayına kadarki süreçte kaç femisit (*femicide*) vakasıyla (337) karşılaşıldığına yer verilmiştir; 2020 yılının temmuz ayına kadarki süreçte Türkiye'de 92 kadın öldürülmüştür (Anıtsayaç, 2020). Rapora göre, fiziksel/cinsel şiddete maruz kalan kadınların %80'inden fazlasının kolluk kuvvetlerine başvurdukları hâlde ifadelerinin alınmadığı bu vakaların %60'ında kolluk kuvvetleri tarafından destek hizmetlerine yönlendirmenin yapılmadığı veya savcı veya mahkemelere olayın intikal ettirilmediği bilgisi paylaşılmıştır. Kolluk kuvvetlerinin bu türden uygulamalarının cezasızlığa ve mağduriyetlerinin tekrarına sebep olduğu belirtilmektedir. Yetkili makamlara; kadına yönelik şiddet kapsamında kendisine başvuranlara yanıt verilmesi konusunda oluşan boşluklar, mağdurların uğradıkları şiddetten daha fazlasıyla karşılaşma riski olduğu durumların tespiti ve önlenmesinde, görevini yerine getirmeyen, şiddet eylemine karışan, şiddeti görmezden gelen, önemsiz gösteren, mağduru suçlu çıkaran aktörlerin, toplumsal cinsiyete dayalı cinayetleri önleyebilmek, kadınların güvenliğini sağlamak amacıyla vakaların analizi ve önlenmesinin sürdürülebilirliği açısından ceza verilmesi yoluyla kadına yönelik şiddetin resmi makamlarca alenen kınanması ve kamuoyuna güven verilmesi gerektiği "ısrarla tavsiye" edilmektedir.

Uzmanlar Grubu, toplumsal cinsiyete duyarlı politikalara yönelik incelemesinde 6284 sayılı Kanun'da yer alan ifadeleri memnuniyetle karşılamakla birlikte Türk Anayasası'nın 41. maddesindeki "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır" ibaresinin toplumsal cinsiyet rollerinin dayattığı geleneksel anne kimliğinin yeniden üretimine açık olduğunu ifade etmektedir. Bu bakımdan 14 Ocak 2016'da kurulan ve ilk raporunu 14 Mayıs 2016'da sunan *"Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu"* boşanmaların azaltılması, ailenin güçlendirilmesi gibi konuları ele almıştır; bu durum ne yazık ki kadının şiddetten korunmasına yönelik politikaların ne olursa olsun aileyi bir arada tutmaya yönelmesine ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin sekteye uğramasına neden olacağı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. GREVIO yetkili makamları, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesine neden olabilecek girişimlerin engellenmesini, kadınların eşitlik

haklarının korunması ve güçlendirilmesine yönelik politikaların geliştirilmesini ve buna fon sağlanmasını, mücadele programlarının sürdürülebilirliğinin sağlanmasını, aile içi şiddette farkındalık yaratılmasını, bu konuda eğitim olanakları sunulmasını ve şiddeti haklı gösteren tutumları ortadan kaldıracak adımlar atılmasını "ısrarla tavsiye" etmektedir.

Uzmanlar Grubu, Türkiye'deki ulusal ve yerel aktörlerin kadına yönelik şiddete yönelik kapsamlı ve uyumlu politikalarını (6284 sayılı Kanun ve 2007-2020 arasında yürütülen ulusal eylem planları) memnuniyetle karşılamakla birlikte yerel düzeyde yürütülen sosyal ve ekonomik eşitsizliği ortadan kaldırmaya yönelik olarak 57 ili kapsayan eylem planının tüm ülkeye yayılması gerektiğini ifade etmiştir. Grup, 2018-2023 dönemi için üzerinde çalışılan "Erken ve Zorla Evliliklerle Mücadele Ulusal Eylem Planı"ndan memnuniyet duymaktadır. Bu bağlamda, kadın ve kız çocuklarına yönelik cinsel şiddet, zorla evlendirme ve "namus" cinayetleri ile sözleşmede belirtilen diğer şiddet türlerine karşı mücadelenin kapsamlı şekilde ele alınması, şiddete maruz kalan kadın ve kadının çocuklarının, kesişimsel ayrımcılık mağdurlarının ve diğer madun kadınların ihtiyaçlarının karşılanması, kadına yönelik şiddete karşı çalışan tüm kurumların güçlü iş birliğinde bulunmalarını "güçlü biçimde teşvik" etmektedir.

GREVIO, 6284 sayılı Kanun'da yer almasına karşın TCK'de suç kapsamına alınmamış olan psikolojik şiddet konusuna dikkat çekmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ile alakalı alanlarda yönlendirmeler yapan STK'lar ile danışmanlık, savunuculuk, barınma gibi uzmanlaşılmış alanlarda iş birliğinin sağlanması gerektiği ifade edilmektedir. Kadınların hayatlarını yaşanan günde ve gelecekte etkileyen, yaygınlığı en yüksek bu şiddet biçimine yönelik kolluk kuvvetleri ve adli mercilerde farkındalık oluşturulması ve bu yönde eğitimlerin verilmesini; TCK madde 96'daki işkence suçu dahil olmak üzere psikolojik şiddet olaylarını araştırma, yargılama, cezalandırma yönlerinde bu maddeye hükümler eklenmesini "teşvik" etmektedir. Israrlı takip suçunun 6284 sayılı Kanun'da bulunup TCK'de bulunmaması ya da TCK'deki maddelerin (96, 105, 106, 107, 123, 134) bu suçu açıkça tanımlamaması İstanbul Sözleşmesi madde 34'e göre düzenlenmesi GREVIO tarafından "ısrarla teşvik" edilmektedir.

İstanbul Sözleşmesi madde 36 gereğince cinsel şiddet olaylarında cezalandırma yapılması gerektiği belirtilmektedir. Türkiye bunu TCK 6. bölüm düzenlenmiştir;

cinsel suçlara 5 ila 10 yıl arasında yaptırım getirilmiş, bedensel veya sert bir cisimle penetrasyon olması durumunda en az 12 yıl olmak üzere ceza verilmesi hükme bağlanmıştır. *Evlilik içi tecavüz*ün, TCK'de açıkça tanımlandığı ancak mağdurun şikâyetine bağlı olarak kovuşturulması şartının İstanbul Sözleşmesi madde 55 ile uyuşmadığı raporda belirtilmiştir. Sözleşmenin 36. maddesinde kadının üçüncü bir kişiyle rıza dışı cinsel ilişkiye zorlanmasının önlenmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Uzmanlar Grubuna göre, bu maddeye uygun düzenleme yapılmasına ve eski eşlere yönelik cinsel suçlara karşı mahkeme kararlarının analizi ve bu analizler sonucunda TCK hükümlerinin düzenlenmesine "davet" etmektedir.

Çocuğa yönelik cinsel suçlar TCK 103, 104'üncü maddelerde düzenlenmiştir. Raporda 15 yaşından büyük olanların da rıza ilişkisi kapsamına alınmaması ve gerekli düzenlemenin yapılması ile mahkemelerin bu konudaki tutumuna yönelik araştırma yapılması gerektiğini "ısrarla teşvik" etmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin 38. maddesi gereğince kadın sünnetinin engellenmesi gerektiği ifade edilmiştir; kadın sünneti konusu Türkiye'ye yabancı bir konu olduğundan TCK'de yer almamaktadır; rapor, kadın sünnetinin de kanun da yer alması gerektiğini ve bu özel şiddet türüne karşı uzmanlık ile toplumda farkındalık ve bilgi birikimi oluşturulmasını "güçlü bir şekilde teşvik" etmektedir.

Uzmanlar Gurubu, göçmen kadınlarla ilgili olarak Türk yetki makamlarından, mağdurun eşinin uyruğuna, ilişki süresine bakılmaksızın boşanma durumunda bağımsız ikâmet izni imkânının genişletilmesine, kadın sığınmacıların uğradıkları şiddet olaylarını bildirilmelerini sağlamak için gerekli destek ve tedbirlerin alınmasına "davet" etmekte; korunmaya muhtaç şiddet mağdurlarının statü ve ikâmetlerine bakılmaksızın risk durumları göz önünde bulundurularak geri göndermeme ilkesini uygulamaya "güçlü bir şekilde" teşvik etmektedir.

GREVIO, Türkiye raporunu hazırlarken kadına yönelik şiddet konusunda çalışma yapmakla görevli makamlarla yaptığı görüşmeler ve bu makamlardan edindiği bilgiler dışında aynı konuda faaliyetlerde bulunan sivil toplum örgütleri tarafından hazırlanan gölge raporlardan da faydalanmıştır. Resmi makamların uygulama ve tedbirleri, sivil toplum kuruluşlarından gelen gölge raporlarla karşılaştırılarak bilgi teyidi sağlanmaktadır. Kadına yönelik şiddet konusunda, kadın STK'larının tespitleri de Uzmanlar Grubu tarafından değerlendirmeye tâbi tutulmaktadır. GREVIO, Kadın

ve Demokrasi Derneği (KADEM), Kadın Sağlıkçılar Eğitim ve Dayanışma Vakfı (KASAV), Gökkuşağı İstanbul kadın Kuruluşları Platformu (GİKAP), Bağımsız İletişim Ağı (BİANET) ve kadına yönelik şiddet konusunda faaliyet gösteren 81 farklı sivil toplum örgütünün ortak çatısında toplandığı "İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu" tarafından hazırlanan gölge raporlarını dikkate almaktadır.

KADEM Ağustos 2017'de hazırladığı gölge raporunda, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planlarının denetlenebilir olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu planların mağdur odaklı olması gerektiği ve kurumlardaki görevlilerin denetimi ile görev ihlallerin cezalandırılmasını tavsiye etmektedir. Kuruluş, bu planlar için daha fazla bütçe ayrılmasını, istatistik verilerinin hazırlanması için çalışmaların hızlandırılmasını gerektiğini, STK'ların aktif ve yaygın katılımının sağlanmasını, bu örgütlerle iş birliği ve etkinlik alanlarına göre fon verilmesi gerektiğini beyan etmiştir. KADEM, "cinsel şiddet kriz merkezleri"nin kurulması ve burada çalışacak polislerin kadınlardan seçilmesi ve ilgili alanda eğitimli olmasını, mağduriyetle alakalı verilen ifadenin yinelenmesinin önüne geçmek için kayıt altına alınmasını, tedbir kararlarının uygulamadaki aksaklıklarını gidermek için Aile Mahkemeleri bünyesi dışına taşınarak bu alanda karar verecek mahkemelerin kurulmasını öngörmektedir. Kuruluş, Kadın İzleme Merkezleri kurularak resen işlem başlatacak mekanizmaların kurulmasını ve "gizli tanık" programlarının geliştirilmesini, para cezalarına alternatifler getirilmesini; polis teşkilatı ve jandarmada "şiddet daire başkanlığı"nın kurulmasını tavsiye etmektedir. KADEM'in raporunu hazırlandığı dönem, 49 ilde (2020 itibariyle 81 (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [AÇSHB], ty).) ŞÖNİM bulunduğu ve 81 ile yayılması gerektiği ve nüfusu 100.000'i aşan belediyelerin Kadın Konukevi açması ve şartlarını standartlara uygun hale getirmesi gerektiği (2020 itibariyle nüfusu 100.000'in üzerinde 201 belediye varken sadece 32 belediyenin Kadın Konukevi bulunmaktadır (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu [KCDP], 2020).) ifade edilmiştir. KADEM, ayrıca ilköğretimden yükseköğretime kadar tüm eğitim programlarında "kadının insan hakları" ve "toplumsal cinsiyet eşitliği" derslerinin bireylere sunulmasını, şiddeti önlenmesi ve olayların hızla çözüme kavuşması açısından kadına yönelik şiddet ile ilgilenecek "özel ihtisas mahkemeleri" ve "şiddet mahkemeleri" oluşturulmasını, RTÜK bünyesinde kadına şiddetle ilgili içerikleri inceleyecek bir birimin kurulmasını önerilerinin de bulunduğu gölge raporunu GREVIO'ya sunmuştur (KADEM, 2017).

BİANET, 2014-2016 tarihleri arasında Türkiye'de medyaya yansıyan kadına yönelik şiddet haberlerinden derlediği arşivi aracılığıyla oluşturduğu gölge raporunu, 3 Temmuz 2017'de Uzmanlar Grubu'na sunmuştur. BİANET raporunda, GREVIO Türkiye temsilcisi seçimlerinde, İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu'nun adayı Prof. Dr. Feride Acar'ın dışlandığını ancak kadın örgütlerinin mücadelesi sonucunda Acar'ın Türkiye temsilcisi olduğuna yer vermiştir (1 Nisan 2019 itibariyle GREVIO üyeliğine Prof. Dr. Aşkın Asan seçilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 04.04.2019).). Raporda, hükûmetin kendisine yakın bulduğu STK'ları desteklemesi veya kendi görüşlerine uygun STK'lar kurması tehlikesine dikkat çekilmiştir. BİANET, veri toplamadaki yetersizliğin yetkililerce, "kadınların şiddete sessiz kalması" şeklinde gerekçelendirilmesine tepki göstermiş ve asıl sebebin TCK'de kadının kasten öldürülmesi suçunun düzenlenmemiş olmasını göstermiş; veri toplama ve kamuoyu ile paylaşma yükümlülüğün ihlal edildiği ifade etmiştir. Hükûmetin aileyi korumak için giriştiği politikaların, kadınların mağduriyet ve sorunlarına çözüm olmadığı; bu politikaların örf ve âdet, kültür, din ve namus gibi şiddeti hoş göstermeye gerekçe olan yaklaşımlara neden olduğu beyan edilmiştir. Faillerin rehabilitasyonu ile alakalı adımların yetersiz olduğu dile getirilmiş; sunulan imkânların konaklamanın ötesine geçmeyerek toplumsal cinsiyet algısı dönüşümüne dair amaçlar barındırmadığı ifade edilmiştir. Yazılı ve görsel medya araçlarının toplumsal cinsiyet farkındalığının yaratılması için gerekli yayınlardan uzak olduğuna değinilmiştir. Medya organlarının, konu ile alakalı yaptıkları her türlü yayında kadına şiddetle mücadele kapsamında hizmet veren kuruluşlar hakkında bilgilendirme yapması, kadınların haklarının ve başvuru mercilerinden haberdar edilmesi gerektiği belirtilerek bu konudaki eksikliklere dikkat çekilmiştir. BİANET, ALO 183 hattının sadece kadına yönelik şiddet konusundaki ihbarlarla ilgilenmediğinin ve bu konuda müstakil bir hat kurulması gerektiğinin altını çizmektedir. Gölge raporda, yargılama aşamasında faillere uygulanan haksız tahrik ve iyi hâl indirimleri ile cinsel şiddet faillerinin hasta veya sapık olarak görülmesinin ve cinsel şiddet mağdurlarının cinsel geçmişlerinin gündeme getirilmesinin İstanbul Sözleşmesi'nin mantığına uymadığı ifade edilerek kolluk kuvvetleri ve yargıdaki, kadın ve LGBTİ+ bireylere karşı ayrımcılık ve fobi taşıyan hareketler üzerinde durmuş ve TCK'de cezayı ağırlaştırıcı etmenlerin İstanbul Sözleşmesi'ne kıyasla oldukça dar olduğuna dikkat çekilmiştir.

GREVIO, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkeleri gereğince atılan adımlara sadık kalınmamasının elde edilen yasal ve diğer kazanımları tehlikeye atacağını, yetkililerin kadın hakları konusunda kültürel değerlendirme ve uygulamalara yönelme çabalarına karşı çıkması gerektiğini, yayımlanan bu raporun resmi makamlarca tercüme edilmesi ve kamuoyuna duyurması gerektiğini ifade etmektedir. Bu noktada, incelenen tercüme GREVIO Raporu'nun "gayriresmî çeviri" olduğunu bildirerek; yayımlanmasının üzerinden geçen bir buçuk yılı aşkın (15/10/2018-21/05/2020) süre zarfında yetkili makamların raporu resmî dil olan Türkçeye çevirmediklerini üzülerek belirtmek gerekir.

2.4. MOR ÇATI - KORONA SÜRECİNDE KADIN RAPORU

MOR ÇATI Kadın Sığınma Vakfı tarafından hazırlanıp 13 Nisan 2020'de "Koronavirüs Salgını Süresince Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İzleme Raporu"nu yayımlamıştır (MOR ÇATI, 2020). Bu rapor, İstanbul Sözleşmesi'nin 4. bölümü olan ve 18 ile 28. maddeleri kapsayan "Koruma ve Destek" başlığında, devletlere sorumluluk yükleyen konularla doğrudan bağlantılıdır. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'nün (HSGM) hazırladığı *COVİD-19 Genel Bilgiler, Epidemioloji ve Tanı* rehberine göre, ilk olarak 31 Aralık 2019 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Çin Ülke Ofisi'nin Çin'in Vuhan kentinde bilinmeyen zatürre (*pnömoni*) vakalarını bildirmiştir. 7 Ocak 2020'de daha önce insanlarda görülmeyen bir koronavirüs (2019-nCoV) tanımlanmıştır. Hastalığın adı daha sonra COVID-19 (SARS CoV'a benzerliği sebebiyle SARS-CoV-2 de denilmektedir) olarak literatüre geçmiştir (HSGM, 2020: 5). Dünyanın dört bir yanına hızla yayılan virüse karşı ülkelerin aldığı önlemlerden en yaygını sokağa çıkma yasağıdır. Sokağa çıkma yasaklarının ülkemizde uygulanmaya başlamasıyla birlikte kadına yönelik şiddet ile alakalı ihbarlar alındığı ve alınan ihbarlar neticesinde, kadınların mağduriyetlerinin çözümü noktasında sıkıntıları yaşadıklarının anlaşılması üzerine Mor Çatı bu rapor hazırlanmıştır. Kadınların mağduriyetlerinin çözülmesi, İstanbul Sözleşmesi gereğince devletin bir yükümlüğündedir ve yaşanan aksaklıklar da bu tezin inceleme alanına girmektedir. Bu sebeple tezimizde Mor Çatı'nın raporuna da kısaca yer verilecektir.

Mor Çatı'nın raporuna göre, sokağa çıkma kısıtlamaları ile evlere kapanmanın kadına şiddete yönelik olayları artırdığına dair ulusal ve uluslararası yayınlar yapıldığı ifade edilmektedir. Rapora göre, "güvenli ve korunaklı olarak kodlanan ailenin" kadınlar için aslen o kadar da güvenli olmadığı dile getirilmektedir. Salgın sürecinde artan kadına yönelik şiddetin virüsten kaynaklı psikolojik sıkıntılardan kaynaklandığı düşüncesi de beraberinde ortaya çıkmıştır ancak bu durum salgın öncesinde de kadınların şiddete maruz kaldıkları gerçeğini değiştirmemektedir. Bu süreçte, Mor Çatı'ya gelen şikâyet ve destek taleplerindeki artış ve kadınların ifadelerinden hareketle Vakıf, resmî kurumların kadına yönelik şiddetle mücadelede ihmal ve ihlaller yaptığını; salgın sürecinde, mücadele mekanizmalarının yetersiz kaldığını ifade etmektedir.

Raporda, salgın öncesindeki aksaklık ve ihmallerin salgın sürecinde de devam ettiği; virüs bahane edilerek şiddet mağduru kadınların kolluk kuvvetlerince hastaneye götürülmediği, hakları konusunda bilgilendirilmediği, eve dönmeye teşvik edildikleri, sığınma evlerinin kapalı olduğu veya oradaki durumun daha kötü olduğunun öne sürüldüğü ifade edilmektedir. Mağdurların başvuru için valiliklere yönlendirildiği, salgına rağmen kadınların çocuklarıyla birlikte kurumlar arasında dolaştırıldığına, raporda yer verilmektedir. ALO 183'ün sadece kadına yönelik şiddet şikâyetleri için çalışmamasının bir sonucu olarak salgın sürecindeki yoğunluk sebebiyle sistemin tıkandığı ve ALO 183'ün kadınları Mor Çatı'ya yönlendirdiği ifade edilmektedir. Yaşanan aksaklıkların giderilmesi için hattın sadece kadına yönelik şiddet konusunda çalışmasını sağlamak ve kapasitesinin geliştirilmesi ve hatta ulaştırılan şikâyetlerin takibinin sağlanması gerektiği Mor Çatı'nın önerilerinde biridir.

ŞÖNİM'ler korona testini yaptırmayan kadınların sığınaklara alınmayacağını ifade ederken kolluk kuvvetlerinin mağdurları hastaneye götürmemeleri, kadınların sığınma evlerinde barınma ihtiyaçlarını gideremmemelerine neden olmaktadır. Raporda sığınma evlerinin dolu olduğu ifade edilerek alım yapılmamasının, mağduriyetlerin tekrarlanması ve artmasına neden olduğu ifade edilerek; bu durumun nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelerin üzerine düşen sığınak açma yükümlülüğünü yerine getirmemesinin bir sonucu olduğu beyan edilmektedir.

Salgın sebebiyle maddi destek taleplerinin arttığı ancak başvuru yapılacak kaymakamlık, sosyal hizmet merkezleri gibi mercilerin bu süreçte yetersiz kaldığının

gözlemlendiği dile getirilmektedir. Maddi destek konusunda belediyeler tarafından yapılan duyurulardaki yardımlardan yararlanamadığını belirten kadınların Mor Çatı'yı aradıkları bildirilmektedir. Güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalışan kadınlar, salgın sürecinde mevcut işlerini kaybettikleri ve sosyal yardımlardan da faydalanamadıkları için bağımsız hayat sürmekte zorlanmakta bu yüzden de can güvenlikleri riske girmektedir. Mor Çatı, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışmalar yapan kadın örgütleri tarafından ihmallerin göz ardı edilmeyeceğini ifade edilmektedir.

İl ve ilçe belediyelerinin görevi dahilinde bulunan, sığınma evleri ve bu evlerde verilecek sosyal, psikolojik, hukuki hizmet noktasında destek sağlamakla yükümlüdür. Bu noktada Mor Çatı'ya ulaşan şikâyetler üzerinden yapılan değerlendirmelerde, belediyelerin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmede ihmal ve eksiklikleri bulunduğu ve bu makamların yaptırıma tâbi tutulması gerektiği ifade edilmektedir. Yönetmeliğe göre, belediyelerin kadın konukevi kurulabilmesi için ŞÖNİM'lerden yönlendirme yapılması şartı bulunmaktadır. Bu durum, konukevi sorununu bir kısır döngüye çevirmektedir. Mor Çatı'ya göre, kısır döngünün ortadan kalkması için belediyeler tarafından planlama yapılmalı, konukevlerinde gerekli sağlık tedbirleri alınmalı, odalar sosyal mesafe kuralına göre düzenlenmesi önerilmektedir.

Ayrıca raporda, ücretsiz doğum kontrol araçlarının dağıtılması, 6284 sayılı Kanun'un uygulamasındaki ihmallerde, ihmale neden olan görevlinin cezai yaptırımla karşılaşmasının sağlanması, çevrimiçi sosyal, psikolojik ve hukuki destek verilmesinin ve sosyal yardımların arttırılarak sahiplerine ulaştırılması için kriz masası kurulması şeklinde önerilerde de bulunmaktadır. Mor Çatı'nın raporu, Türkiye'de salgın öncesinde İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanması noktasında yaşanan aksaklıkların devam ettiğini ve salgın bahane edilerek aksaklıkların görmezden gelindiğini ortaya çıkarmıştır. Kolluk kuvvetlerinin, görevi ihmallerinde cezai yaptırımla karşılaşmaması veya yaptırımdan kaçınmak için salgını bahane etmesinin önüne geçilmelidir. Yetkili makam ve görevli personelin İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanmasındaki aksaklıklara neden olması veya göz ardı etmesi; sözleşmenin hem destekçileri hem de karşıtları için bir tartışma alanı oluşturmaktadır. Tezimizde, sözleşme karşıtlarının tepkilerinin analiz edilmesi amaçlandığı için Mor Çatı'nın raporuna yer verilmesi gerektiği düşünülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ MUHALİFLERİNİN NETNOGRAFİK ANALİZİ

Tezin bu bölümünde toplumsal cinsiyet eşitliğini göz önünde bulundurarak kadına yönelik şiddet konusunda uluslararası yaptırım gücü taşıyan ilk ve tek belge olan İstanbul Sözleşmesi'nin, Giriş kısmında belirtildiği gibi, Türkiye'deki muhaliflerinin bir sosyal medya aracı olan Twitter vasıtasıyla sözleşme hakkındaki tepkileri analiz edilmeye çalışılmıştır.

Analiz sırasında, kullanıcıların; hakikatin önemsizleştirilmesi (*post-truth*), banal milliyetçilik teorileri ile homofobi söylemine çokça başvurduğu gözlemlenmiş ve bu sebeple tezin üçüncü bölümünün ilk alt başlığında, bir kavramsal çerçeve oluşturmak amacıyla adı geçen kavram ve teoriler sırasıyla alt başlıklarda ele alınmıştır.

Tezin üçüncü bölümünün ikinci alt başlığında, İstanbul Sözleşmesi'ne muhalif Twitter kullanıcılarının tepkili oldukları; aile, nafaka, LGBTİ+ karşıtlığı, "Kadının Beyanı Esastır" karinesi karşıtlığı, toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtlığı ve kadın cinayetleri (femisit) konuları kategorilere ayrılarak bu taksonomilerde yer alabilecek tweetler, anahtar kelimelere uygun sözcüklere göre derlenerek eleştirel söylem analizi ile betimlenmeye çalışılmıştır. Derleme yapılırken 6 aylık süreçte yazılan İstanbul Sözleşmesi temalı muhalif tweetler, belli retweet (10) ve beğeni (20) sayıları göz önünde bulundurularak toplanmıştır. Belirlenen etkileşim sayılarıyla (10 retweet, 20 beğeni) hiç kimsenin etkileşime girmediği tweetlerin seçilmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

3.1. ANALİZDE KULLANILAN KAVRAM ve TEORİLER

Çalışmamın bu bölümünde, analiz edilen tweetlerde karşılaşılan hakikatin önemsizleştirilmesi *"post-truth"* kavramı, banal milliyetçilik teorisi ve homofobi söylemi gibi kullanıcıların sıkça başvurduğu ifade şekilleri açıklanmaya çalışılmıştır. Kullanıcıların söylemlerine dair analiz yapılırken Hollandalı dilbilimci Teun A. Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi tekniği kullanıldığı için bu tekniğe dair açıklamalar da aşağıdaki alt başlıkların ilkinde verilmiştir. Daha sonra alt başlıklar hâlinde, burada yazılan sıraya göre Sırp-Amerikan oyun yazarı Stece Tesich, Amerikalı yazar Ralph Keyes, yazar Yalın Alpay, akademisyen Ahmet Güven'in çalışmaları çerçevesinde, hakikatin önemsizleştirilmesi kavramı, Michael Billig'in banal milliyetçilik teorisi ve Psikiyatr Doğan Şahin, Psikiyatr Koray Başar, Fransız düşünür Michel Foucault, yazar Hanne Blank'ın çalışmalarından elde edilen bilgiler ışığında homofobi söylemi tartışılmıştır. Son alt başlıkta ise kullanıcılar tarafından önemi ve değeri sıkça vurgulanan "Türk ailesi" konusu, akademik kaynaklar kullanılarak açıklanmıştır.

3.1.1. Eleştirel Söylem Analizi

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2020b), "söylem" anahtar kelimesi aratıldığında 3 farklı anlam karşımıza çıkmaktadır: *"1. Söyleyiş, söyleniş, sesletim, telaffuz. 2. Kalıplaşmış, klişeleşmiş söz, ifade. 3. Bir veya birçok cümleden oluşan, başı ve sonu olan bildiri, tez."* Söylemin sözlük anlamlarına bakıldığında, bir düşüncenin ortaya konulmasında kullanılan ifadeler, bu ifadelerin söyleniş şekilleri ve paylaşılan fikrin dayandığı temellerin açıklanması manasında kullanıldığını söylenebilir. Önceki bölümlerde de değindiğimiz gibi düşüncelerin ifade edilmesinde etkili olan birtakım etkenler bulunmaktadır. Frankfurt Okulu'nun bu tezde yararlanılan temsilcilerinin (T. W. Adorno ve J. Habermas) ve L. Althusser'in ifadelerinden yola çıkarak söylemin; kültür, ideoloji, din, siyaset ve diğer birçok değişkene bağlı olarak biçimlendiği sonucuna ulaşılabilir. Bu bakımdan birey, söylemini oluştururken içinde yaşadığı toplum ve o toplumun kültürüyle bir bütün olarak kendini ifade etmekte ve buna ideolojik nosyonu da eklemektedir.

Hollandalı dilbilimci Teun A. Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi tanımı temel alınarak şunlar söylenebilir: Birey söylemleri üst söylemce şekillendirilir. Bunlar, siyaset, medya veya bilimin oluşturduğu söylemlerdir. Üst söylem, toplulukların düşünce sistemlerini dönüştürür ve kendi söylemini bireylerin zihninde normalleştirir. Normalleşen söylem, bireylerin tüketimi ile yaygınlaşarak insanların düşünce ve eylemlerinin kontrol altına alınmasını sağlar. Van Dijk bu noktada, insanların söylemde normalleşmeyi benimsemesi ile kontrol altına alındıklarını; hegemonik ideoloji, yaygın bilimsel ifade ve içinde yaşanılan kültüre bağımlı olarak şekillendirilmiş düşünceleri, kendi söylemleriymiş gibi ortaya koyduklarını ifade ederek İtalyan düşünür Antonio Gramsci'nin "hegemonya" kavramına atıf yapar. İdeolojik, bilimsel veya kültürel "normal", etkisi altına alınan bireylerce farkında olunmadan sürekli olarak yeniden üretilir. Eleştirel söylem analizini kullanan araştırmacılar, bireylerin üst söyleme bağımlı ifadelerini inceleme konusu ederek disiplinler arası bir çalışma ve açıkça muhalif bir pozisyon alarak ilgili söylemleri çözümlemeye çalışır (Van Dijk 2003: 352, 354-355). Eleştirel söylem analizi, sosyal sorunları ele alır; güç ilişkileri tartışmalıdır; söylem, toplum ve kültürü meydana getirir; söylem, ideolojiktir; söylem, tarihseldir; söylem, yazın ile toplum arasındaki aracıdır, yorumlayıcı ve açıklayıcı olma ve söylemi sosyal bir eylem şekli olarak değerlendirmeye tâbi tutma temel ilkelerine göre hareket eder (Fairclough ve Wodak 1997'den akt. Van Dijk, 2003: 352).

Bu tez çerçevesinde incelenen kullanıcıların, kendilerini ifade ederken üst etkileyicilerin tesiri altında kaldıkları (Twitter fenomenleri, ulusal yayınlar vb.) ve düşüncelerini onların sınırladığı düşünce evreni içerisinde, onların belirlediği kelime veya cümlelerle açıkladığı araştırmanın ön hazırlık sürecinde fark edilmiş ve bu sebeple çözümleme aşamasında eleştirel söylem analizi yapılmasına karar verilmiştir.

3.1.2. Hakikatin Önemsizleştirilmesi (*Post-Truth*)

Tezin analizi için Twitter'dan toplanan veriler incelenirken kullanıcıların, kendi düşüncelerini haklı göstermek için; ulusal veya uluslararası metinlerle alakalı bilgilerde, mağduriyet yaşayan kişilerle alakalı verilerde vd. durumlarda, doğrunun değiştirilmesi ve yerine konulan yeni doğrunun asıl doğru olarak savunulmasının

örneklerine çokça rastlanmıştır. Bu durum karşısında kullanıcıların düşünceyi ifade yollarından birinin "hakikatin önemsizleştirilmesi" *(post-truth)* olduğu gözlemlenmiş ve kavramın açıklanması gerekliliği doğmuştur.

"Post-truth" kelimesi *Oxford Living Dictionary*'de (2020c), *"Objektif gerçeklerin kamuoyunu şekillendirmede, duygu ve kişisel inanca hitap etmekten daha ez etkili olduğu koşullara ilişkin"* bir sıfat olarak açıklanmıştır. *Cambridge Dictionary*'de de aynı kelime benzer şekilde (2020a), *"İnsanların duygu ve inançlarına yönelik bir argümanı, gerçeklere dayanan başka bir argümana göre kabul etme ihtimallerinin daha yüksek olduğu durumlarla ilgili"* bir sıfat olarak tanımlanmıştır.

Kavramı ilk kullanan kişi 2004'te çıkan *The Post-Truth Era* kitabının yazarı Amerikalı Ralph Keyes değildir. Kavram ilk olarak Amerika'da yayımlanan *The Nation* dergisi yazarlarından Sırp-Amerikan oyun yazarı Stece Tesich tarafından 1992 yılında, yazarın "Watergate sendromu" olarak adlandırdığı Richard Nixon'un başkanlığı kazanmak için başvurduğu hileleri eleştirdiği yazısında geçmektedir. Tesich, ilgili yazısında *"Çok temel bir şekilde, özgür insanlar olarak, gerçeklik sonrası dünyada yaşamak istediğimize özgürce karar verdik."* cümlesiyle "gerçeklik ötesi" *"post-truth"* kavramını ilk kullanan kişidir. Tesich, Nixon'ın yaptığı yanıltıcı açıklardaki yalanları direkt söylemek yerine onları mazur görülebilir bahanelerin ardına gizlediğini ifade etmektedir (Kreitner, 2016). Keyes, insanların direkt olarak yalan söylediğini itiraf etmekten kaçınmanın bir yolu olarak açıklamaktadır: İnsanlar, kendilerini sahtekâr düşüncelerinden kurtarmak için alternatif ahlaksal yollardan biri olan "gerçeklik ötesi"ne yönelmektedir. Yazar, "yalan söyledim" demek yerine insanların "hata ettim" demeleri veya arkadaşlarıyla görüşmek istemeyen birinin, başka bir işi varmış gibi numara yaptığı gibi örnekler vererek; kavramın günlük hayattaki kullanım alanlarına dikkat çekmektedir. Keyes, televizyon ve internetin, modern teknolojinin, "gerçeklik ötesi"ni yaygınlaştıran bir mekanizma olması bakımından "kızakları yağlayan" *(greases the skids)* bir etken olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre, televizyon bir görsel medya aracı olması sebebiyle duyguları gerçeklere göre daha ön planda tutmaktadır. Yazara göre, internet iletişimindeki yüz yüze gelinmeme insanları, dürüstlükten uzaklaştırmaktadır: Dürüst olmaya teşvik ve

sahtekârlığa karşı yaptırımın az olması bakımından internet, etikten yoksun bir bölgedir (Keyes, 2011).

Aşağıda kavramın iki İngilizce sözlükteki anlamları, Tesich'in kullanımı ve Keyes'in açıklamaları ışığında kavrama uygun Türkçe karşılıklar arasından seçilen, yazar Yalın Alpay'ın (2019) *Yalanın Siyaseti* isimli kitabındaki Türkçeleştirme ile akademisyen Ahmet Güven'in *"Hakikatin Yitimi Olarak Post-Truth: Bir Kavramsallaştırma Denemesi"* makalesinde yer verdiği karşılık incelenmiştir.

Alpay, "gerçeklik, hakikat, doğruluk" anlamlarına gelen *"truth"* kelimesine eklemlenen "sonrası" anlamına gelen *"post"* ön ekinin anlamında genişleme yaşandığını belirtmektedir. Yazara göre, ön ekteki bu genişlemenin sonucu olarak ek, eklemlendiği kelimenin önemsizleşmesine veya alakasızlaşmasına neden olmaktadır. Yazar bu bilgileri verdikten sonra "gerçek" ile "hakikat" kelimelerinin karşılaştırmasını yaparak gerçek sözcüğünün, nesnel gerçekliği; hakikat sözcüğünün ise *"bu nesnel gerçekliğin öznel zihnimizdeki yansısını"* temsil ettiğini ifade etmiştir. Bu karşılaştırmanın ardından Alpay, *"truth"* kelimesinin Türkçe karşılığının "doğruluk" yani "hakikat" olduğunu ve "gerçeklik" kelimesinin sözcüğün anlamını bozduğunu ifade etmektedir. Böylece "doğruluğun önemsizleşmesi" veya "hakikatin önemsizleşmesi" Türkçe karşılıklarını türetmekte ve bu ikilinin içerisinden de "hakikatin önemsizleştirilmesi" türetmesini seçmektedir. Alpay, gerçekliğin insan zihninde bir karşılığa ihtiyaç duymaksızın var olduğunu ancak hakikatin var olabilmesi için insan zihnine muhtaç olduğunu ifade etmektedir (Alpay, 2019: 24-28). Bu açıklamaya örnek vermek gerekirse, "güneş" ve "yıldız" kelimeleri başlı başına bir gerçekliktir ve gerçekliklerini ispat için insan zihnine ihtiyaç duymazlar ancak "güneş yıldızdır" yargısı hakikattir çünkü ispat yükü insan zihnine ihtiyaç duyar.

Alpay, türettiği kelimenin anlamını "hakikatin önemsizleşmesi, gerçek ile ona ilişkin yargılar arasındaki uygunluğun ortadan kalmasının umursanmamasıdır" şeklinde vermiştir (Alpay, 2019: 28). Bunu "hakikatin düşüşü" olarak da tanımlar. Kavramı; kitlelerin, kendi çıkarlarına uygun yalanları, yalan olduklarını bildikleri hâlde; düşüncelerine uygunluğu sürdüğü müddetçe benimseyerek doğruymuşçasına savunmaları ve sahip çıkmaları şeklinde açıklar. Kitlelerin çıkar ve düşüncesine uygunluk ise objektif veriler kullanmak yerine kitleyi harekete geçirecek duygu ve önyargılara yönelik çağrılarda bulunarak doğru ya da yanlış şeylere inanmalarını

sağlamaktır. Bu çağrılar, yazılı veya görsel materyaller üzerinde yapılan değişikliklerle hakikatin bağlamından koparılmasını sağlayacak hilelerle yapılmaktadır (Alpay, 2019: 28-30).

Güven, çalışmasında hakikatin yitimi kavramsallaştırmasını kullanırken, bu kavramın daha önce *Oxford Living Dictionary*'de verilen tanımına eleştiri getirerek, insanların duygu ve inançları çerçevesinde irrasyonel kararlar almasının bugünün sorunu olmadığı görüşünü, kitle manipülatörü Edward Bernays ve insanı id, ego ve süperego olarak tanımlayarak id'in cinsellik ve saldırganlık gibi tetiklemeleriyle insanların irrasyonel kararlar verdiğini ifade eden Sigmund Freud'a atıf yaparak temellendirir. Güven'e göre gerek siyaset gerekse de tüketim alanındaki konsensüs nesnel olgular tarafından oluşturulmamaktadır. Yazar, kavramın çarpıtma, popülist söylemdeki artış, yalan haber yayarak kamuoyunu yönlendirme şeklinde ifade edilmesine karşı çıkmaktadır. Güven'e göre, *"değişen medya hakikat tanımlamasını da belirleyerek postmodern değerleri ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla post-truth kavramı postmodernizmden ve elektronik ağların epistemolojisinden bağımsız olarak ele alınamaz"* (Güven, 2020: 33). Güven'e göre, toplumlar tüm tarihsel süreçlerde yalan habere maruz kalmış bunlar vasıtasıyla yönlendirilmiştir; postmodern çağın geçmişten farkı ise hakikat arayışının yok olmasıdır. Bu durumu epistemolojik olarak, modern öncesi ve modern dönemde hakikatin hâlâ varlığını sürdürürken postmodern çağda, artan veri büyüklüğü ile hakikati aramanın imkânsızlaşması ve buna bağlı olarak öğrenme isteğinin gereksiz hâle gelmesinin sonucunda yitimine bağlamaktadır (Güven, 2020).

"Post-truth" kavramına örnek olarak: Sosyal medyada oluşturulmuş rakip partinin yaptığı açık hava toplantısı ile alakalı toplanan kalabalığın azlığına dikkat çekmeye çalışan bir paylaşım hayal edelim; paylaşımda, o partinin vaatlerini dinlemek için miting alanına yeni yeni toplanmaya başlayan insanların bir fotoğrafının olduğunu ve fotoğrafa açıklama olarak "Bu kadarcık insanla mı seçimi kazanacaksınız? Peh!" yazıldığını varsayalım. Paylaşımın sahibi, oy vermek istemediği partinin mitingi hakkında hakikati görmezden gelerek kendi fikrine uygun düşecek şekilde yeni bir hakikat yaratmak için görsel seçiminde ve seçimine yaptığı açıklamada hileye başvurmaktadır. Verilen temsili örneğin benzerleri ilerleyen sayfalarda, araştırma konum gereği incelenen tweetlerin çözümlemelerinde işaretlenmiştir.

3.1.3. Banal Milliyetçilik

Çalışma kapsamında çözümlenen tweetlerde kullanıcıların, diğer kullanıcıların içerisinde uyanmayı bekleyen milliyetçi duygulara hitap etmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu duruma dair açıklama getirmek istenmiş ve İngiliz bilim insanı Michael Billig'in milliyetçilik teorisi üzerinden bu refleks değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu sebeple ilerleyen paragraflarda, Billig'in banal milliyetçilik teorisi kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

Retorik ve sosyal psikoloji üzerine çalışmaları bulunan İngiliz akademisyen Michael Billig'in milliyetçilik kuramlarına getirdiği farklı bir bakış açısı barındıran çalışması Banal Milliyetçilik'i (*Banal Nationalism*) ilk olarak 1995'te yayımlanmıştır. Düşünür, çalışmasının giriş bölümünde milliyetçiliği, merkezden uzakta devlet otoritesinin ulaşamadığı yer ve koşullarda yaşam alanı bulan ayrılıkçı ya da aşırılar tarafından benimsenmiş bir ideoloji olarak görülmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Billig'in bu ifadesinin altında yatan ana sebep, "Batı" olarak tabir edilen merkez ülkelerdeki yöneticilerin kendi ülkelerini milliyetçi olarak tanımlamaktan kaçınmaları ve Batı dışında kalan ülkeleri, merkez ülkelerin sahip olduğu demokratik kurumların bu ülkelerde bulunmaması ve buna bağlı olarak milliyetçilik ideolojisinin daha çok benimsenmesi düşüncesine karşı çıkmak içindir.

Merkezi ülkelerin dışında kalan ve demokratikleşememiş üçüncü dünya ülkelerinin sömürgeden kurtulmak, ekonomik savaş, milli mücadele vermek gibi durumlarda milliyetçiliğe başvurduğu görüşünü reddeden Billig, milliyetçiliğin, merkez ülkeleri yani yerleşik milletleri de sürekli olarak yeniden ürettiğini ifade etmektedir. Teorisyene göre milliyetçilik, küreselleşme karşısında geçici bir konuma gelmekten ziyade kalıcı ve özgün bir yere sahip gündelik yaşamın her alanına işlemiştir. Kendini fark ettirmez ve sürekli olarak kendini yeniden üretir. Buna en açık örnek, kamu kurum ve kuruluşlarının önünde dalgalanan milli bayraklar ve her bir vatandaşın yanlarında bulundurmak zorunda oldukları kimliklerdir. Bunlar ve benzer diğer birçok mefhum, ulus-devletlerin vatandaşlarının psikolojik açıdan her an tetikte olmasını sağlayan imgelerdir. Billig çalışmasında, ulusal kavramlardan evrensel kavramlara uzanan çok geniş bir perspektifte kuşanabilen milliyetçiliğin; bu sayede, en büyük fedakarlıkların vatandaşlardan kolayca talep edilebilmesinin ve bu taleplere

hızla dönüş alınmasının sağlandığını ifade etmektedir. Çünkü *"Ulusal kimlik, ulus-devletler dünyasında günlük olarak yaşanan bir yaşam biçimidir"* (Billig, 2002: 85).

Düşünür, ulusal kimliklerin kurgulanmasında bireylerin zihninde bir "millet olma" sağduyusunun yaratılmasını işaret etmektedir. Bu sağduyunun ortaya çıkabilmesi için öncelikle, millet olma bilincini oluşturup sürekli olarak yeniden üretecek dile ihtiyaç vardır. Bu noktada, milliyetçiliğin ürettiği dil hegemonyası ortaya çıkmaktadır. Dil hegemonyası, şehirli orta sınıfın kullandığı dilin "ana dil" sayılması ve diğer tüm ifade edişlerin lehçe sayılarak ötekileştirilmesi ve ana dilin topluma benimsetilmesiyle gerçekleşir. Benimsetme başarıldığında, vatandaşlar arasında ana dil lehine sağ duyu gelişir ve dil artık milliyetçiliği kendini fark ettirmeden fakat süreklilik arz eden bir şekilde yeniden üretir. Dil hegemonyasına ek olarak, kullanılan milli para birimi, söylenen milli marş ve giysilere iliştirilen milli imgeli rozetler vd. birçok simgeyle rutinleşen milliyetçilik, hayatın akışı içerisinde görünmezlik kazanır ve marjinallerin benimsediği bir ideoloji olduğu düşüncesinin yerleşmesini sağlar. Bu durum aslında, milliyetçiliğin sadece aşırıların değil tüm vatandaşların içinde yaşamasının önünü açar. Radikallerin dışında kalan vatandaşlar, milliyetçiliği sağduyuya evirerek "vatanseverlik" şeklinde tanımlar (Billig, 2002: 68).

Milliyetçilik/vatanseverlik, tarihi hikâye hegemonyası çerçevesinde eski güzel veya kara günler anlatılarının bir yansımasıdır. Karanlık günler yardımıyla diri tutulup güzel günler mottosu ile parlatılmaktadır. Tarihsel hikâyeler sayesinde, belirli bir mekâna köklerini salmış bir millet imgesi yaratılır ve milli-kimlik tek-tipleştirilir. Böylece "bizim" ulusumuz ve "diğer" uluslar şeklindeki kabul ediş ortaya çıkar. Düşünüre göre milliyetçilik, uluslararası bir ideolojidir ve uluslararası ilişkiler, ulusların ortaya çıkardığı ulus-devlete bağımlı olarak ortaya çıkmıştır. Billig'e göre, küreselleşmeyle yok olacağını düşünülen bir ideoloji olan milliyetçilik, aslında tüm kamusal alanlarda, her zihin, kalp ve cüzdanda ve dile yerleşen "biz", "siz", "onlar" çekimleriyle sürekli olarak dalgalandırılarak kendisini yeniden üretmeyi başardığını ortaya koymuştur.

Billig'in çalışması boyunca çokça kullandığı "dalgalandırmak" kelimesi milli bayraklara yönelik bir atıftır. Dalgalandırma, insanların fiilen olmasa bile zihnen milliyetçi ideolojiyi yaşatmalarıyla ilgilidir. Çözümleme bölümünde, "aileye ve dine" dolayısıyla da "Müslüman Türk Milletine" karşı sözleşme aracılığıyla açılan milli ve

manevi "savaşa" reaksiyon gösterdiğini düşünen sözleşme muhalifi kullanıcılar tarafından yazılan tweetlerde milliyetçiliğin nasıl dalgalandırıldığı gösterilmeye çalışılmıştır.

3.1.4. Homofobi Söylemi

Tezin eleştirel söylem analizi ile tweet çözümlenen üçüncü bölümünde, çokça rastlandığı için daha önceki başlıklarda açıklanan *"post-truth"* ve banal milliyetçiliğe ek olarak homofobik söylemin de açıklanması gerekliliği yapılan çözümlemelerde dikkat çekmiştir. Bu sebeple öncelikle homoseksüelliğin tanımı İngilizce ve Türkçe sözlükler yardımıyla açıklanmış sonra da homoseksüellik karşıtı söylemin kavramsal karşılığı konumuna gelen homofobi ve söylem sahibini tanımlayan homofobik kelimeleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Oxford Living Dictionary'ye göre (2020ç), *"homosexual"* kelimesi, 19. yüzyılın sonlarında "aynı" anlamındaki *"homo"* sözcüğü ile "cinsel" manasındaki *"sexual"* kelimelerinin birleştirilmesi ile elde edilmiştir. Aynı sözlükte *"homosexual"* sözcüğü, *"Kendisi ile aynı cinsiyetten insanlara, cinsel olarak ilgi duyan kimse"* şeklinde tanımlanmış; *Cambridge Dictionary*'de ise (2020b) kavram, *"karşı cinsiyetten olanlara ilgi duymayıp aynı cinsiyetten insanları çekici bulan kimse"* olarak anlamlandırılmıştır. *Homosexual* kelimesinin Türkçe karşılığı "eş cinsel"dir ve kelime Türkçeye homoseksüel olarak geçmiştir. Eş cinsel kelimesinin Güncel Türkçe Sözlük'teki (2020c) anlamı, *"duygusal veya cinsel olarak kendi cinsine ilgi duyan kimse, homoseksüel"* şeklinde verilmiştir.

Homofobi kavramının öncülü olarak sayılabilecek "eşcinsel paniği" terimini, ilk kez 1920'de psikiyatr Edward J. Kempf kullanmıştır. Psikiyatr Doğan Şahin'in aktardığına göre, eş cinsel paniği, hemcinsleriyle aynı ortamda vakit geçirmek zorunda kalan kimseler arasında görülen bir hastalıktır. Aynı ortamda birlikte kalmaktan kasıt; yurtlar, çeşitli amaçlar için yüzdürülen gemiler, hapishaneler, ordu kamplarını vb. yerlerde vakit geçirmek zorunda olmaktır. Bu gibi yerlerde, uzun süre kalan insanların eş cinsel arzularının tetiklendiği ve bu durumla nasıl başa çıkılacağı kişilerce bilinmediği için panikledikleri tespit edilmiştir. Eş cinsel paniğe kapılan hastalarda

"psikotik belirtiler arasında kendisine kötülük yapılacağına, zulmedileceğine, zarar verileceğine ya da öldürüleceğine dair çeşitli hezeyanlar vardı." Ancak gözlemlenen bu kişiler eş cinsellerden korkup kaçmış; onlara karşı herhangi bir saldırganlık göstermemiştir. Şahin, eş cinsel paniği rahatsızlığının bugün bir tanı kategorisi olmadığını ancak homofobinin ilk görünümü olması bakımından önemli olabileceğini ve homofobinin klinik bir hastalık sayılabileceği eğiliminin temellerinden biri olabileceğini belirtmektedir (Şahin, ty).

Homofobi, 1960'lı yıllarda eş cinsellerin yakınında veya çevresinde olmaktan korkmayı ifade etmek için korku duyanlarca ileri sürülen bir kavramdır. Kavram günümüzde, eş cinseller ve onların davranış biçimlerine olan korkuya ek olarak tiksinme, nefret etme, suçlama, aşağılama gibi ötekileştirici tüm tutumlara karşılık gelecek şekilde kullanılmaktadır (Fone 2001'den akt. Başar, 2013: 60). Psikiyatr Koray Başar'a göre, heteroseksüel cinsel eğilim kendini doğal, normal, sağlıklı ve meşru sayarak bu varsayımlarını tabana benimsetmektedir. Benimsetme başarıldığında, doğalın dışında kalan eş cinsellik, heteroseksüeller tarafından kendi eğilimlerinden aşağı görülerek dışlanmakta ve sapkın sayılmaktadır. Homofobi, heteroseksüel düşüncenin kaçınılmaz bir sonucudur (Başar, 2013: 60).

"Normal"in karşısına "sapkın"ın konulması durumunu tarihsel açıdan irdeleyen Fransız düşünür Michel Foucault (2007), Cinselliğin Tarihi kitabında antik Yunan'da eş cinselliği tartışmıştır. Antik Yunan'da erkeklere duyulan arzunun ilişkiye dönüşmesi kaygı uyandırıcı bir tema olarak görülmekle birlikte, günümüzdeki gibi homoseksüellik ile heteroseksüelliğin birbirinin karşıtı şeklinde yorumlanmadığını ifade etmektedir. Klasik Yunan düşüncesine göre, erkeğin kalbinde, cinsiyeti ne olursa olsun güzel olana yönelik bir istek duyması normaldir (Foucault, 2007: 256). Burada ölçü, erkeğin hazzını denetleyebilme yetisine bağlıdır: Erkek, hazzını yeterince denetleyebiliyorsa cinselliğini yönelttiği nesnenin cinsiyetinin bir önemi yoktur ancak denetleyemiyorsa o zaman "kadınsı" olarak nitelendirilecektir. Erkek kadınsılığının; süs, koku, tembellik, sert spor hareketlerinden kaçınma gibi birtakım belirtileri bulunmaktadır. Düşünür, antik Yunan düşüncesinde, cinsel anlamdaki ahlâksal olumsuzluğun cinsler arasındaki hoşlanma veya tercih olmayıp hazlara karşı edilgen bir duruş sergilemek olduğunu ifade etmektedir (Foucault, 2007: 184-185). Foucault (2007: 38-41), homoseksüelliğin bir sapkınlık olarak anılmasının 19. yüzyıla

rastladığını ve iktidarın cinsellikten çıkar sağlamak amacıyla yaptığı yasalar ve bu yasalara göre şekillenen tıbbi açıklamalarla sapkınlık olarak yerleştirildiğini ifade etmektedir.

Eş cinsellik üzerine çalışmaları bulunan Amerikalı tarihçi, yazar Hanne Blank¸ Foucault'un bahsettiği iktidarların yaptığı yasaların bir bölümünü; 2012'de yayınlanan ve 2019'da Türkçe'ye çevrilen *Düzcinsel* (*Straight*) isimli kitabının ilk bölümünde "Yeni Kentte Seks ve Günah" başlığında vermiştir. Blank, 1886 yılında Doktor Richard von Krafft-Ebing tarafından yazılan *Cinsel İçgüdü (Pyschopathia Sexualis)* kitabında heteroseksüel teriminin ilk defa kullanıldığını ifade etmiş ve bu kullanımı; bir canlı türü veya olgunun isimlendirilerek kategorilere ayrıldığı bilimsel isim verme alışkanlığının yansıması olduğunu iddia ederek eleştirmiştir. Yazara göre bu isimlendirmenin ana sebebi, iktidarların kontrol altına almak istedikleri cinselliklerin bilimsel bir kavram olarak ifade edilebilmesi için keşfedilmesidir. Bu keşif, iktidarlar için gerekli olan toplumun yeniden üretimini sağlayan üremeyle sonuçlanan "normal" cinselliğin özendirilmesi ve üremenin gerçekleşmediği diğer tüm yönelimlerin heteroseksist baskıyla ötekileştirilmesini sağlamıştır (Blank, 2019: 35-59).

Homoseksüelliğin bir hastalık veya sapkınlık olarak görülmesinin yanı sıra, yukarıda kısaca açıklamaya çalışıldığı üzere, homofobi yani homoseksüellerden korkma veya onlara karşı saldırgan tutum sergileme de bir hastalık olarak görülmektedir. Homofobi söyleminin temelinde de yerleştirilmiş normalin dışındaki davranışların yadırganması ve buna ateşli bir şekilde karşı çıkılması bulunmaktadır. İlerleyen sayfalarda da görüleceği üzere, İstanbul Sözleşmesi muhaliflerinin de sözleşmeye karşı itirazlarını dile getirirken homofobi barındıran söylemlere çokça başvurduğu gözlemlenmiştir.

3.1.5. Türk Ailesi

Tezin analiz bölümünde, Twitter kullanıcılarının İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıktıkları paylaşımlarında, düşüncelerini ifade ederken aile vurgusunu temel aldıkları gözlemlenmiş ve kavramın açıklanması gerekliliği dikkate alınarak bu yan başlıkta

Türk ailesi hakkında aileye biçim veren İslâmî kaynaklar ve toplumsal alt yapı kapsamında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Twitter kullanıcılarının, aile konulu paylaşımlarında; İslâm'ın kutsal kitabı olan Kur'an'daki özellikle Nisâ Suresi olmak üzere diğer surelerdeki kadın konulu ayetler ve yine aynı konudaki hadisler ile Türk ve İslam tarihindeki kadın anlatıları referans alınmaktadır. İslâmî anlatılara göre, Arap toplumunda, İslam'dan önce kadınlar yok sayılır; kız çocukları doğdukları gibi diri diri toprağa gömülürdü. İslam'ın gelmesiyle birlikte kadınlar toplumda erkeklerle eşit bir varlık olarak kabul edilmiştir. Kadınların konumu iyileşmiş ve kız çocukları da "cahiliye" dönemi uygulamalarının kurbanı olmaktan kurtulmuştur (Harman, 2001; Aydın, 2001). Kullanıcılara göre, kaydedilen bu aşama İslam'ın kadına verdiği değeri göstermek için yeterlidir.

Siyaset bilimci Tuba Kancı (2020), Cumhuriyet tarihi boyunca ders kitaplarında sunulan, kurucu ideoloji olan milliyetçilik ile harmanlanmış kadınlık ve erkeklik rolleri üzerine yaptığı incelemelerinde, ilgili kitapların kadın ve erkeklerin bireyliğini yadsıdığını ve böylece bireylerin toplumdaki sınıfsal konum ve toplumsal rollerine boyun eğmelerinin sağlandığını gözlemlemiştir. Kancı, bu ders kitaplarının, toplumsal cinsiyete dayalı rollerin yeniden üretilmesini sağlayan milliyetçi nosyonlarla desteklenmiş kahramanlık anlatıları içeren; savunulacak kadın rolündeki vatan ile koruyucu roldeki, savaşçı erkek argümanlarıyla hazırlanmış dokümanlar olarak betimlemektedir. Böylece hem kurucu ideoloji milliyetçilik hem de toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimi sağlanmaktadır. Millet, bütün bir vatan toprağında yaşayan Türk geniş ailesidir. Milletin temeli aile, ailenin temeli ise kadındır. Bu çalışmalarda işaret edildiği üzere, çocuklara öğretilen kadınlık, çocuklarını iyi bir şekilde yetiştirecek annelerin bilgi, görgü, fiziksel ve ruhsal bakımdan gelişmiş olmasıdır. Milletin yükselişi için gereken gürbüz neslin oluşturulmasında, bedensel sağlığına dikkat eden, meslek sahibi olsa dahi her zaman annelik vasfı ve ev hanımlığı sıfatını bunun önünde tutması gereken; bütünün bir parçası olmanın ötesinde bir vasfı bulunmayan, ailenin temeli ve aileden bağımsız olarak düşünülemeyen fedakâr ve itaatkâr cinstir (Kancı, 2015: 77-83; Kancı 2020: 89-93).

Siyaset bilimci Belma Tokuroğlu'na göre, ailenin belirli bir tanımı bulunmamakla birlikte kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Türkiye gibi geniş kültürel yelpaze ve birbiriyle güçlü ilişkiler kurabilen kültürlere sahip toplumlarda,

aile yapılanmaları da çeşitlilik göstermektedir. Türk ailesi, kültüre bağımlı geleneksel yapısı ve çağın yeniliklerinin getirdiği değerleri bir arada taşırken arafta kalmışlık yaşamaktadır (1991: 37-38). T.C. Anayasasının 41. Maddesine göre *"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır."* İlgili madde ayrıca bir aile tanımına yer verilmemiştir. Sosyolog Özer Ozankaya tanımı aşağıdaki gibidir:

> Aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur (Ozankaya 1991: 357).

Türk aile yapısı içerisinde kadın, özel alanın öznesi konumunda gibi görülse de gerçekte durum öyle değildir. Sosyolog Barlas Tolan (1991), Türk ailesinin Osmanlı döneminde "hane" tipi üretim mekanizmasının bir dişlisi olduğunu ifade etmektedir. Kadın ev işleriyle meşgulken ve buna mecbur bırakılmışken; erkek de dışarıda ailenin geçimini sağlamakla görevlendirilmiş ve buna bağlı olarak aile reisliği makamı da erkeğe verilmiştir. Tolan'a göre 19. yüzyıldaki teknik gelişmeler, Türk ailesini de etkilemiş ve Mecelle, Hukuk-u Aile Kararnamesi, 1926 Medeni Kanun gibi çağa uygun hukuki metinlerle Batı'daki toplumsal hayatı kanunlarla şekillendirme anlayışı takip ve tatbik edilmeye çalışılmıştır. Tolan, Türk ailesinde anlamlı ve köklü değişim için 1950'li yılları işaret etmektedir. 1950'lilere kadar Türk ailesi geleneksel geniş aile yapısını korumuş ve bu aile yapısı geleneksel rolleri çocuklara benimsetilmeye devam etmiştir. Evdeki bu kültürel baskı ile okuldaki cinsiyet rollerinin öğretimini temel alan eğitim anlayışı birleşerek çocukların toplumsal cinsiyet rollerini kanıksaması sağlanmıştır.

1950'li yıllarla birlikte köyden kente göç ile evin geçiminin sağlanması sadece erkeğin altından kalkabileceği bir yük olmaktan çıkmış ve kadın, evin dışındaki işlerle de ilgilenmeye başlamıştır. Kadının annelik rolünün yanına ekonomik kazanç sağlama etkeni de eklenince çocukların toplumsallaştırılma görevi esnemiştir. Tolan'a göre, kırsalda aile içindeki hiyerarşi babadan en büyük oğula şeklindeyken; kentte emeğinin değerine göre sıralanmaya ve kadının da hiyerarşide yer alması şekline dönüşmüştür. Toplumsal yaşama giren televizyon yayınları, kitleleri farklı değer yargılarının etkisine sokmuş ve dönüştürmeye başlamıştır. Aynı dönemde yükselen feminist hareketler, kadınların görmezden gelinen veya özel alanın konusu olduğu için karışılması yanlış bulunan sorunlarını, kamusal alana taşıyarak tartışmaya açmıştır.

Feminist hareket, geleneksel medyanın kadınlar için ürettiği "nasıl iyi bir eş/anne olunur?" türündeki yayımlarına karşı kadın sorunlarını kadın perspektifinden tartıştıkları dergileri dolaşıma sokmuştur (Tolan, 1991: 208-211). Tolan, sosyo-ekonomik açıdan Türk ailesinin, kır ailesi, geçiş ailesi ve kent ailesi olmak üzere üç tipi olduğunu ifade etmiştir. 1950'li yıllara kadarki süreçte kırsal aile yaygındır. 1950'lerde başlayan iç göçlerle birlikte ortaya geçiş ailesi çıkmıştır. Tolan, geçiş ailesine ayrıca gecekondu ailesi de demektedir. Ona göre, kent hayatının zorluklarına dayanabilmek için girişilen dayanışma ruhu, kırsal ailedekinden daha yüksektir. Kentsel aile ise, yarı eşitlikçi bir anlayış ve laik anlayışı benimseyen küçük burjuva ailesidir. Bu aile tipindeki kadın, kendisiyle alakalı kararları alabilme ve hayatına yön verme konusunda bağımsız olabilme açısından, kırsal ve geçiş ailesindeki kadın profilinden bir nebze daha iyi durumdadır (Tolan, 1991: 211-213).

Kadın çalışmalarının öncü isimlerinden akademisyen Deniz Kandiyoti, Tolan'dan aktarılan sürecin bir benzerini daha derinlikli ve alan araştırmalarıyla zenginleştirilmiş şekilde ortaya koymaktadır. Kandiyoti'ye göre (2013), kırsaldaki kız çocukları, doğdukları ve "gelin" gidecekleri ev arasındaki süreçte kendilerine biçilen rolleri benimsemekte ve bu iki aile içerisindeki konumlarını öğrenmektedir; gelinler kendi evlerine ancak kayın pederleri öldüğü zaman erişebilmiştir. 1950'li yıllardaki dönüşüme Kandiyoti de dikkat çekmektedir. Kırsaldaki dönüşüm, erkeğin yani toprağa hâkim olanın rolünün sonlanmasına yol açmış ve hane tipi üretimin çalışma prensibini değiştirmiştir. Bu durum, erkeklerin kendi dünyalarındaki otoritelerinde çözülmeye sebep olmuştur. Ancak bu çözülme iki cins arasındaki uçurumu değil; erkekler arasındaki sınıfsal ayrımı derinleştirmiştir. Kandiyoti'ye göre, *erkek dünyasındaki* bu büyük değişim; kadınlarda oldukça küçük bir yansımayla hayata geçmiştir; gelinlerin kendi ev düzenlerine kayın pederlerinin ölümünü beklemeden geçebilmeleri gibi. Kasabalarda, kamu görevlileri de yaşadığı için buralarda yaşayan kadınların statüleri, eşlerinin konumlarına bağlı olarak biçimlenmektedir. Kamusal alanda görünürlerdir ancak bu görünürlük onların değil kocalarının konumunun onlara sunduğu bir ayrıcalıktır (Kandiyoti, 2013: 29-38).

Tolan'ın aile kategorilendirmesinde yaptığı gibi Kandiyoti de kadının aile içindeki konumunu değerlendirdiği çalışmasında aynı sınıflandırmayı tercih etmiştir. İç göç ile oluşan gecekondulardaki kadınların yaşamını, iş gücüne katılımları ve buna

bağlı olarak ortaya çıkan statüleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Gecekondu bölgelerinde yaşayan kadınlar, vasıfsız veya yarı vasıflı işlerde güvenceden yoksun ve düşük ücretle çalışarak aile bütçesine katkı sağlamaktadır. Bu sayede de kamusal alanda görünürlük kazanırlar. Her ne kadar erkek eşler tarafından kadınların çalışması istenmese de şehir hayatının ekonomik güçlükleri bu isteksizliği bastırmaktadır. Bu kadınların, sosyal yaşamı gittikleri iş ve yaşadıkları mahalledeki yakın komşuluk ilişkilerinin ötesine geçememektedir. Şehir hayatının sunduğu eğitime erişim kolaylığı, anneler için olmasa da kız çocuklar için bir fırsattır. Annelerin neredeyse yarısı okula gidememiş ya da yarıda bırakmıştır ancak gecekondu bölgesinde yaşayan kız çocukları, bu engeli görece aşmıştır. Kadınların düşünce dünyası, görsel ve yazılı medya araçlarının sunduğu bilgilere açık hale gelir ve kültürün etkisi ufak da olsa kırılır. Bu sayede, gecekondu bölgelerinde şehir hayatının tüketim alışkanlıkları ortaya çıkmaya başlar. Kentli aile ferdi kadınlarda ise durum daha farklıdır. Gecekondu ailesinin kızları için birkaç kuşaklık bir süreç olan eğitime erişim, kentli orta ve üst-orta sınıf kadınlar için alışılagelmiş bir durum hâli almak üzeredir. Bu kadınlar, kamu görevlerinde çalışma ve ekonomik özgürlüklerini elde etme yönünde başarılıdır. Kamusal alandaki görünürlükleri gecekonduda yaşayan kadınlarınki gibi sınırlı değildir. Toplumsal kabuller varlığını sürdürse de kırsal, kasaba ve gecekondu kadınlarına egemen olan kanıksamadan görece daha uzaktır (Kandiyoti, 2013: 39-49).

Hem Barlas Tolan hem de Deniz Kandiyoti'nin çizdiği profillerde şehir hayatı ve kitle iletişim araçlarının aile ve kadın üzerindeki etkisi benzerlik göstermektedir. Kadın ve kız çocuklarının düşün evrenini şekillendiren milliyetçi ve toplumsal norma dayalı rolleri pekiştiren aile içi kültürel yetiştirme ve zorunlu örgün eğitimin yerini öncelikle televizyon, gazete ve dergiler almıştır. Günümüzde ise bu durum internet erişiminin yaygınlaşması ile tamamen değişmiştir. Kadınlar, internetin sunduğu imkânları her alanda kullanmaktadır. Bunun yanında çocukların toplumsallaşmasında, daha önce televizyon ve dergilerin yaygınlaşması ile ailenin etkisi kırılmasında olduğu gibi günümüzde de internet ve sosyal medya kullanımının çocuklar arasında yaygın hâle gelmesi, ailenin etkisini azaltmaya devam etmektedir.

Çalışmanın analiz bölümünde alıntılanan tweetler aracılığıyla görüleceği üzere, Twitter kullanıcıları paylaşımlarını aile eksenli bir çerçevede oluşturmuştur. İlerleyen sayfalarda bu konudaki analize yer verilecektir.

3.2. SÖZLEŞME MUHALİFLERİNİN NETNOGRAFİK ANALİZİ: TWİTTER ÖRNEĞİ

İnsanların, günlük hayatlarına sosyal medyayı entegre ettiği ve onunla bütünleştiği söylenebilir. Sosyal medya kullanıcıları, üyesi oldukları bu mecralar aracılığıyla yaşadıkları iyi ve kötü olayları, sosyal medyada gündeme gelen konular hakkındaki duygu ve düşüncelerini dışa vurmaktadır. Çalışmanın hareket noktasını oluşturan da bu durumdur. Tezin birinci bölümünde, sosyal medyanın bir kamusal alan oluşturup oluşturmadığını tartışılmış ve kamusal alanlar yarattığı konusunda olumlu bir görüşe sahip olunduğu ifade edilmiştir. Günümüzde kamusal alan oluşturmak için başvurulan ilk mecralardan biri olarak ise mikro blog işlevi de gören Twitter işaret edilebilir.

Bir sosyal medya aracı olan Twitter, mikro blogtur. Kullanıcılar, her bir tweette en çok 280 karakterle sınırlı olmak üzere duygu ve düşüncelerini ifade etmektedir. Elbette, tweet zincirleri kurarak uzun uzun bir şeyler anlatmak da mümkündür. Bunların yanı sıra, her bir tweete açıklama yazılıp yazılmadığı fark etmeksizin en fazla dört fotoğraf veya bir GIF, bir de video iliştirebilmektedir. Herhangi bir internet sitesi kaynağının linki, tweete iliştirildiğinde eğer kullanıcı ayrıca bir görsel yüklememişse ilgili linkte bulunan görsel veya video tweette görünürlük kazanmaktadır. Bağlantı linki ekleme konusunda bir sınır olmamakla birlikte, ilk link haricen kullanılan diğer bağlantılar karakter kısıtlamasına bağımlıdır. Kullanıcılar, hesaplarını gizleyebilme özgürlüğüne sahiptir. Gizli profillerden yapılan paylaşımlara, sadece o hesabı takip eden kişiler erişebilmektedir. Kullanıcılar birbirleriyle Direkt Mesaj (DM) aracılığıyla özel iletişime geçebilir.

10 Aralık 2019 ile 20 Mayıs 2020 tarihleri arasında İstanbul Sözleşmesi ve onunla bağlantılı metinlere karşı yazılan muhalif tweetler, daha önce belirtilen kıstaslara uygun olarak analiz edilmek üzere depolanmıştır. Analiz yapılırken incelenen kullanıcıların hassasiyet duydukları ve paylaşımlarını şekillendirirken üzerinde durdukları "Aile", "Nafaka", "LGBTİ+ Karşıtlığı", "Kadın Beyanı", "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" ve "Kadın Cinayetleri (Femisit)" konuları belirlenmiş ve bunlar birer anahtar kelimeye çevrilerek bu sözcükler çerçevesinde kategorilere

ayrılmıştır. Alıntılanan tweetler kendilerine ait yan başlıkta, eleştirel söylem analizi ile değerlendirilmeye tâbi tutulmuştur.

Yapılan incelemelerde kullanıcıların bir bölümünün, İstanbul Sözleşmesi'nin Türk ve/veya İslam toplumunu yıkmak için aileyi hedef aldığını ve bunu yaparken de kadını bir silah gibi kullandığını düşündüğü gözlemlenmiştir. Bu düşüncedeki kullanıcılara göre; aile, toplumun temeli ve birlik ve beraberliğini tesis eden çekirdeğidir. Kullanıcılar, dini ve siyasi hassasiyetlerini referans göstererek, aile konusundaki düşüncelerini ifade etmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin imzalandığı dönem başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan'ın farklı zamanlarda, çeşitli toplantılarda yaptığı konuşmalarına, sözleşme karşıtı söylemleriyle sivrilerek "kanaat önderi" konumuna gelen kişilerin yazdıklarına ve bu kullanıcı profilinin takip ettiği haber siteleri ve o sitelerin Twitter hesaplarının yaptığı paylaşımlara referans verilerek kullanıcılar tarafından söylem üretilmektedir.

Aşağıda alt başlıklar halinde Twitter kullanıcıları tarafından kamuoyu desteği sağlamak amacıyla çevrimiçi kamusal alanda sergilenen, kamuya açık paylaşım yapan hesaplarca yazılmış tweetler alıntılanmıştır. Bu işlem esnasında, göz önündeki kişilerin tweetleri ve isimleri açıkça verilip direkt olarak alıntılanırken diğer Twitter kullanıcılarının tweetleri kodlanıp betimlenerek verilmiştir. APA tekniği ile metin içi gösterimi yapılan alıntılanmış ve kodlanmış tweetlerden kodlananlar, kullanıcıların gizliliğinin sağlanması amacıyla kaynakçada gösterilmemiştir. Alıntılanan ve betimlenen bu tweetler, eleştirel söylem analizine tâbi tutulmuş ve ilerleyen sayfalarda altı alt başlıkta analiz yapılmıştır.

3.2.1. Aile Konulu Tweetlerin Analizi

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çeşitli zamanlarda basına yansıyan; evlilik dışı birlikteliğin topluma zararları ve ailenin toplumun bel kemiği oluşu eksenli açıklamasını referans alan: 16 yanıt. 131 retweet ve 332 beğeniyle desteklenmiş aşağıdaki tweeti yazılmıştır:

> Cumhurbaşkanı Erdoğan 7. Aile Şurası'nda konuştu: "Evlilik dışı ilişki normalleştiriliyor, aile kurumu yıkılıyor" | 2011'de imzalayıp 2014'te yürürlüğe koyduğumuz ve 6284 sayıl Kanuna dayanak yaptığımız İstanbul Sözleşmesi'nde 'aile' kelime olarak bile geçmiyor. (Muharrem Balcı, 2020).

Burada kullanıcı, hakikatin önemsizleştirilmesi (*post-truth*) yoluna başvurarak karşısında durduğu şeyi manipüle etmekte ve olanı değiştirerek sunmaktadır. "Aile"nin kelime olarak bile sözleşmede geçmediği savı, en başta sözleşmenin adının dahi görmezden gelindiğini ortaya koymaktadır. İddianın aksine sözleşmenin Türkçe çevirisinde başlık dâhil olmak üzere 30 yerde aile kelimesi kullanılmıştır; eğer iddia İngilizce metinle alakalı ise "aile" kelimesinin tam karşılığı olan *"family"* sözcüğü İngilizce metinde 4 kez, "aile, ailevi, aile içi" anlamlarına gelen *"domestic"* kelimesi ise başlık dahil olmak üzere 50 defa kullanılmıştır (CETS no. 210, 2011). Evlilik dışı birlikteliklerin "gayrimeşru" görülmesi ise bir kutuplaştırma girişimi olarak nikâhlı birlikteliklerin karşısına nikâhsız birlikteliklerin konulması şeklinde değerlendirilebilir. Nikah olmadan birlikte yaşamanın temelinde ise bu birlikten olacak çocukların, nesli bozma tehlikesi taşıdığı düşüncesi yatmaktadır. Platon (2018), Devlet diyaloğunun 5. kitabında güçlü bir devletin varlığının gürbüz ve sağlıklı bir nesle sahip olmasına bağlı olduğunu ifade etmiştir. Platonik düşüncenin etkilediği tüm yazınlarda olduğu gibi İslam'a inananların yaşayışını biçimlendiren metinlerde de bu etki görülmektedir. Sağlıklı bir neslin yetişmesi, devletler için insan kaynağının yeniden üretilmesi bakımından aileyi önemli kılmaktadır. Bu sebeple muhaliflere göre, çocuğun nesebini bilmesi elzemdir.

Hizb-ut Tahrir Türkiye Medya Bürosu Başkanı ve Köklü Değişim Medya Genel Koordinatörü'nün twitter hesabından 94 retweet, 125 beğeni ile desteklenen tweeti şu şekildedir:

> Ailesiz bir gelecek hedefleyen İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanun iptal edilsin. - Kampanyaya imza ver! chng.it/L5VDLmcn @ChangeTR aracılığıyla (Mahmut Kar, 2020).

İlgili tweetteki bağlantıda, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun'un iptal edilmesi için Cumhurbaşkanlığı, TBMM, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Adalet Bakanlığı muhatap alınarak "Köklü Değişim" tarafından hazırlanan imza kampanyası bulunmaktadır. İmza kampanyasına 06.06.2020 itibariyle 54.340 kişi imza vermiştir. Kampanya metninde, 2 milyon "koca"nın evinden uzaklaştırıldığı belirtilmekte ve uzaklaştırma kararlarına rağmen femisitlerin önüne geçilemediği iddia edilmektedir. Kampanya metninde yer alan 2 milyon sayısının, Yeni Akit gazetesinin Kasım 2019'da yaptığı bir habere dayandırıldığı yapılan araştırmada tespit edilmiştir (Arslan, 2020). İlgili gazete, Türkiye Aile Meclisi'nin açıkladığı rakamları baz alarak, 2015'te

269.159; 2016'da 318.363; 2017'de 410934; 2018'de 516.132 ve 2019 Kasım ayına kadar 442.935 "aile ferdi"nin uzaklaştırma kararı aldığını haberleştirmiştir. Bu verilere göre toplam sayı, 1.957.523'tür. İlgili haber şu cümle ile başlamaktadır:

> Türkiye Aile Meclisi Platformu'nun Adli Sicil İstatistik Genel Müdürlüğü verilerinden derleyerek açıkladığı rakamlara göre 6284 sayılı kanun kapsamında 2015, 2016, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında toplam 1 milyon 957 bin 523 babanın evinden uzaklaştırıldığı belirtildi (Arslan, 2020).

Adalet Bakanlığı'na bağlı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan "Adli İstatistikler 2018" başlıklı raporun 211'inci sayfasında yer alan ve 2011-2018 yıllarını kapsayan *"6284 Sayılı Kanunlara Göre Koruma Kararı Dava Türü İle İlgili Açılan ve Karara Bağlanan Dava Sayıları"* başlıklı veriler şu şekildedir: sırasıyla; 57.692, 139.031, 176.478, 187.621, 190.042, 196.105, 207.239, 247.481 olmak üzere 2011-2018 yılları arasında toplam 1.401.689 dava açılmış, bu davaların 1.401.308'i (%99,97) karara bağlanmıştır (Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2018: 211). Adalet Bakanlığı'na bağlı birimin ortaya koyduğu veriler, bu verilerden derlendiği iddia edilen ve bir gazete haberine şekil veren iddiaları tamamen çürütmektedir. Bu çarpıtmanın yanı sıra kampanya metninde, İstanbul Sözleşmesi'nin kadına yönelik şiddeti azaltmayıp arttırdığını ve sözleşmenin asıl amacının kadını şiddetten korumak değil "ailesiz bir nesil icat etmek" olduğu iddia edilmekte; aile değerlerine açık bir saldırı olan sözleşmenin iptal edilmesi gerektiği ifade edilmekte ve insanlar bu gerekçelerle imzaya çağırılmaktadır. Femisitlerin, son zamanlarda artış gösterdiği veya sözleşme ve 6284 sayılı Kanun "yüzünden" arttığı düşüncesi yanlıştır. Sözleşmenin 2014'te yürürlüğe girmesinden sonra 11 Şubat 2015 günü Mersin'de "hunharca" işlenen Özgecan Arslan cinayeti ile kadın cinayetlerinin görünürlüğü hızla artmış ve bu konuda tutulan çeteleler kamuoyunun ilgisine mazhar olmuştur. Ne yazık ki bir konu üzerinde araştırma yapılmamış olması veya görmezden gelinmesi, o meseleyi ortadan kaldırmamakta veya daha önce var olmadığı anlamına gelmemektedir.

E07RU05 kodluyla 7 Mayıs 2020'de yazılan 8 yanıt, 297 retweet, 932 beğeni ile desteklenen tweette sözleşme muhalifi Twitter kullanıcısı, Lozan Antlaşması ile topraklarımızın parçalandığını, İstanbul Sözleşmesi ile de ailenin parçalandığını ifade ederek fırsat olduğunda toprakların geri kazanılabileceğini ancak aile bir kez yıkılırsa bunun telafisinin olmayacağını ifade ederek *"#İstanbulSözleşmesiFeshedilsin"* etiketiyle tweetine son vermiştir (E07RU05, Twitter, 2020). Tweette ifade edilen

Lozan Antlaşması ile alakalı tarihsel yanlışlığın düzeltilmesi bu tezin konusu değildir. Birinci Dünya Savaşı sonunda, yenilen Osmanlı İmparatorluğu'nun kaybettiği toprakların kastedilmesi bakımından banal milliyetçilik ve bu kayıpların parçalanma olarak ifade edilmesi ve Lozan ile elde edilen kazanımların önemsiz sayılması açısından da *"post-truth"* örneklerini bünyesinde barındıran bu tweette, aileye gelecek bir zararın toplumsal açıdan telafisi olmayacak sonuçları olacağı düşüncesi dışa vurulmaktadır. Kullanıcıya göre aileye zarar gelmesi, vatan toprağının parçalanması veya kaybından da üstte tutulmaktadır çünkü; tweet sahibi ve onun gibi düşünenlere göre, aile milletin temelidir ve onun başına gelenler toplumu da derinden etkileyecektir. Bu düşünce ne yazık ki kadının, aile içinde gördüğü şiddetin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Bu konuya dair örneklerden bazıları şunlardır:

Ailenin toplumun temeli olarak görülmesine örnek olarak verilebilecek, 5 Nisan 2020 tarihinde yazılmış E05TŞ04 kodlu ve 3 yanıt, 27 retweet, 52 beğeni alan tweetin sahibine göre, aileler birer devletçik ve çocuklar da gelecektir; devletin güçlü kalabilmesi için "melanet" olan İstanbul Sözleşmesi, "garabet" olan kadının beyanı esastır karinesini, "izzetsizlik" olan nafakayı ve cinsiyetsizliğin kaldırılması gerekmektedir (E05TŞ04, Twitter, 2020).

Aile içi şiddetin küçümsenmesine dair örnek olarak gösterilebilecek 16 Aralık 2019 tarihinde yazılmış ve 43 retweet, 72 beğeni ile desteklenmiş E16MŞ12 kodlu tweetin sahibi, ilerleyen paragraflarda verdiğimiz bir gazetedeki haber sayfasının görselini paylaşarak İstanbul Sözleşmesi ile alakalı yaptıkları eleştirileri "şaka" sananlara seslenmiştir. Habere konu olayın anlatıldığı tweete göre, kızına bağıran bir babanın, kız tarafından şikâyet edilmesi üzerine uzaklaştırma kararı aldığı ve evine giremediğinden bahsedilmiştir. Kullanıcı tweetini, üç farklı etiket kullanarak (#İstanbulSözleşmesi, #İstanbulSözleşmesiÖldürür, #İstanbulSözleşmesiFeshEdilsin) sonlandırmıştır (E16MŞ12, Twitter, 2020). Tweette, "babanın" kızının bir sözüyle "evine giremez" hâle gelişi argümanı kullanılarak "kadının beyanı esastır" karinesine yönelik bir bilgi esnetmesi yapılmıştır. Olayın iç yüzü ve uygulanan sözlü şiddetin sürekli olup olmadığı bilinmeksizin geliştirilen bu söylem, bir *"post-truth"* örneğidir.

Tweete iliştirilen görselde Millî Gazete'de yayımlanan bir haber bulunmaktadır. A. Çağlar Tınbek'in (2019) Millî Gazete'deki *"İstanbul Sözleşmesi" ürünü: Kızına bağırdı, evine giremiyor* başlıklı haberinde, babanın ifadeleri dışında konuyla alakalı

tek görsel, uzaklaştırma kararına aittir. Haber, sırasıyla şu alt başlıklardan oluşmaktadır: *Yine 6284 No'lu Yasa Mağduriyeti, Polisler Evime Geldi Beni Gözaltına Aldı, 3 Ay Sözlü, 3 Ay Da Tamamen Uzaklaştırma Kararı Verildi, İstanbul Sözleşmesi Beni Kızlarımdan Kopardı, Kızı Babasından Şikâyetçi Oldu, Darp Bile Yok, Suçum Kızıma Bağırmak.* Haberin başlığından da anlaşılacağı üzere en yaygın şiddet türlerinden sözlü şiddet, önemsiz görülmektedir.

Akademisyen Ahmet Şimşirgil, Twitter hesabından 59 yanıt, 486 retweet, 1.300± beğeni alan şu tweeti yazmıştır:

> Sayın Başkanım neşteri tam vurunuz! | Aile yapımızı mahveden Cedaw, genç evlilik, süresiz nafaka, İstanbul sözleşmesi ve 6284 nolu kanunu milletin ve aile yapımızın hayrına olarak en kısa sürede değiştirirsiniz inşallah. | Milleti sevindiriniz! | @RTErdogan @tcbestepe @NumanKurtulmus (Ahmet Şimşirgil, 2020).

İlgili tweette "genç evlilik" olarak isimlendirilen evlilik, reşit olmayan kız çocuklarının evlendirilmesine bulunmuş, "çocuk gelin"den daha az tepki çekeceği düşünülen bir kavramsallaştırmadır. Kullanılan bu kavram, TMK madde 124'te, kadın ve erkek için 17 olarak belirlenen evlenme yaşının ancak hâkimin izni ve ana babanın onayı ile "olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple" erkek ve kadın için 16 yaşını doldurmaya düşürülmesi şeklinde belirlenmiş kıstasın da altındaki bir yaşta evlenmeyi ifade etmektedir. Psikolog Yusuf Arslan'ın konu ile alakalı çalışmasında belirttiğine göre, kız çocukları, aile üyeleri tarafından baskı ve tahakkümle evlenmeye rıza göstermeleri konusunda şartlandırılmaktadır (2018: 6). TBMM Erken Yaşta Evlilikler Hakkında Komisyon Raporu'nda gençlerin evlilik ile alakalı konularda ne istediğinin ataerkil ailelerce dikkate alınmadığı, bu evliliklerin; berdel, beşik kertmesi, başlık parası karşılığı, kan bedeli, kuma, levirat, sororat şeklinde türleri bulunduğu belirtilmiştir. Erken yaşta evlendirilmiş bireylerin konu ile alakalı söylemlerinden örneklerin de bulunduğu raporda da (Arslan, 2018: 6; TBMM, 2010: 24-25) Arslan'ın belirttiği ebeveynlerin çocukları evlenmeye teşvik veya zorlamasını destekleyen ifadeler yer almaktadır. TMK 124'te yer alan 16 yaşını dolduranların ailesinden onay alınması hakkındaki hüküm bu sebeple bir karmaşa yaratmaktadır; zaten çocukları evliliğe teşvik eden/zorlayanlardan onay alınması bir hukuk ayıbıdır.

Eski milletvekili (20. Dönem) Şevki Yılmaz tarafından Twitter hesabından yazılan tweet 60 yanıt, 340 retweet, 1.200± beğeni almıştır:

> Avrupa'nın "İstanbul Sözleşmesi Virüsü!"dayatmasıyla çıkardığımız nafaka, boşanma, genç evlilere ceza vs. yasa virüsleri, Korona Mikrobundan daha tehlikeli, Aileyi ve

> Devleti yıkma virüslerinin | Dünya ve Ahiretimizi yıkma virüsleri olduğunu ne zaman anlayacağız ve hatırlayacağız? (Şevki Yılmaz, 2020).

İlgili tweette yer alan nafaka bahsiyle muhtemelen süresiz oluşu kast edilmektedir. Nafaka, 2014'de yürürlüğe İstanbul Sözleşmesi'nden çok önce 1988'de TMK madde 175'te yapılan değişiklik ile hayatımıza girmiştir. Sözleşmenin amacı aileyi korumakken muhaliflerine göre, sözleşme, daha çok aileyi parçalamaya ve yıkmaya hizmet etmektedir. Bu tweette, İstanbul Sözleşmesi'nden önce düzenlenen nafaka, evlilik yaşı ve boşanmaların tarihselliği göz ardı edilerek *"post-truth"* ve "devleti yıkma" vurgusu ile banal milliyetçiliğe yönelik bir söylem geliştirilmiştir.

Kullanıcılar, düşüncelerini ifade ederken İstanbul Sözleşmesi ve bağlantılı metinleri Koronavirüs'e benzetmektedir. Bunlardan iki tanesi örnek olarak verilmiştir. İlk olarak HÜDA-PAR Elâzığ İl Başkan Yardımcısı Bahri Solmaz 2 yanıt, 30 retweet, 92 beğeni alan aşağıdaki tweeti yazmıştır:

> Coronavirus ülkemize girdi diye panik yapanları anlayamadım. Oysa en büyük Virus 2014'de "İstanbul Sözleşmesi" adı altında ülkemizi sarmıştır. Milyonlarca vatandaşımız bu virusa kapılmış kurtarımayı bekliyor. #CoronaVirus (Bahri Solmaz, 2020).

İkinci örnek ise Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu kurucu başkanı, İlhan Ergincan tarafından Twitter hesabı aracılığıyla yazılan ve 6 yanıt, 68 retweet, 137 beğeni alan aşağıdaki tweettir:

> Ülkemizde #coranavirus den önce #AileVirüsüFeministler'i dezenfekte etmek ve karantinaya almak gerekir. | Bu tehdit için alınacak önlemler; | Süresiz nafaka süreli olmalı | Çocuk haczi | Tazyik hapsi | İstanbul sözleşmesi kaldırılmalı. | 6284 kadının sözlü beyanı son bulmalı. | @snmplatformu (İlhan Ergincan, 2020).

Tweette, Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkıp tüm dünyaya yayılarak ülkemizde ve dünyada binlerce insanın ölmesine neden olan Korona Virüsü ile kadın hareketinin kazanımları birbirine benzetilmiştir.

6284 sayılı Kanun'da kadının beyanı ile alakalı olarak "Geçici maddi yardım yapılması" başlıklı, madde 17'nin üçüncü fıkrası bulunmaktadır: *"Korunan kişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunun tespiti hâlinde yapılan yardımlar, bu kişiden 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsil edilir."* "Kadının beyanı esastır" karinesi ayrı bir başlık olarak ilerleyen sayfalarda ayrıca incelendiği için burada ayrıntıya girilmemiştir.

3.2.2. Nafaka Konulu Tweetlerin Analizi

13 Ocak 2020 tarihli A13T01 ve 14 Ocak 2020 tarihli A14T01 kodlu aynı kullanıcıya ait birbirine benzeyen iki tweette; sırasıyla erkek ve kadınların evlilikten uzaklaşmasına neden olarak görülen şeyler sıralanmıştır. Erkeklerle alakalı tweette, milyonlarca erkeğin ya evlenmekten korktuğu ya da boşanma mağduru olduğu ifade edilmektedir. Bu duruma ise süresiz nafaka, İstanbul Sözleşmesi, 6284 sayılı Kanun, "zina serbestisi" gibi şeyler neden olarak sayılmıştır (A13T01, Twitter, 2020). A13T01 kodlu bu tweet 20 yanıt, 165 retweet ve 544 beğeni almıştır.

31 yanıt, 287 retweet ve 862 beğeni ile desteklenen A14T01 kodlu ikinci tweet, "hanımlar"ın neden evlenemediği konusundadır. Kadınların evlenmemesine "yalnız yaşama imkânı" elde etmesi, erkeklerin süresiz nafaka sebebiyle evlenmek istememesi, 6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi ve "zinanın suç sayılmaması" sebep olarak sayılmıştır (A14T01, Twitter, 2020).

Alıntılanan iki tweette de ailenin kurulmasının önündeki engel olarak, İstanbul Sözleşmesi ve ona bağlı olarak çıkarıldığı düşünülen kanunlar gerekçe gösterilmiştir. İçinde yaşanılan dönem, *"aileyi yıkmaya odaklanmış"* şeklinde ifade edilmiştir. Kullanıcıya göre, evliliğin kurulamamasında kadın ve erkeklerin ekonomik özgürlüklerine bağlı olarak cinsel özgürlüklerini de elde etmiş olmaları sayılan diğer faktörlerdir. Bu tweete, başka bir Twitter kullanıcısı tarafından 14 Ocak 2020'de yazılan A14BLK01 kodlu 3 tweetlik yanıt verilmiştir. Bu üç tweette, "Haydi Kızlar Okula" kampanyası eleştirilerek okutulan kadınların, kendini "bulunmaz Hint kumaşı" olarak gördüğü, bu tür kadınlara "elini verenin kolunu kaptıracağı" ve "Allah'ın üstünlüğü erkeklere verdiğini" ifade edilmiştir. Aynı yanıtta, cinsiyet eşitliğine karşı olduğunu ifade eden kullanıcı, "erkeğin erkekliğini kadının da kadınlığını bilmesi gerektiğini" söyleyerek 3 tweetlik yanıtını sonlandırılmıştır (A14BLK01, Twitter, 2020).

Nafakayı bir gelir kapısı gibi gören kadınların üzüleceği ve az nafaka alacakları için boşanmaların azalacağını düşünen bir Twitter kullanıcısı, 23 Şubat 2020'de yazdığı A23AO02 kodlu tweetinde, Süresiz nafaka savunucularına seslenerek onlara "çoook" kötü bir haber iletmektedir. Kullanıcının yazdığına göre nafaka, 6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi ve "zina serbestliği" gibi nedenlerle ilk evliliklerde olduğu

gibi ikinci evliliklerde de boşanmalar artış göstermektedir. Bu artışa bağlı olarak ilk eşlerin nafakası yarıya düşecek hatta üçüncü evlilikte de bir boşanma olursa nafaka üçe bölünecektir (A23AO02, Twitter, 2020). A23AO02 kodlu tweet 20 yanıt, 79 retweet, 238 beğeni almıştır.

Aynı kullanıcıya ait 10 Nisan 2020 tarihli ve A10AO04 kodlu tweette, nafaka süresinin kısaltılmasıyla kadınların boşanmadan vazgeçebileceği ve kadına yönelik şiddetin azalabileceğini iddia edilmektedir. Bu iddiasını, süresiz nafakanın kaldırılarak yerine "iddet süresi"nin konulması ile İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun'un iptal edilmesi durumunda, boşanmaların "en az %70", her türden şiddet olayının ise "en az %50" azalacağını ileri sürerek desteklemekte ve neden "AB hukuku"nda ısrar edildiğini sormaktadır (A10AO04, Twitter, 2020). Kullanıcının bu tweeti 19 yanıt, 91 retweet, 363 beğeni almıştır.

Ata Eğitim ve Bilim Çalışanları Sendikası Genel Başkanı H. Cem Kanıbir, Twitter hesabından yazdığı 4 yanıt, 44 retweet, 62 beğeniyle desteklenen tweet şöyledir:

> AİLELER PARÇALANIYOR | 1997'de binde 0,52 olan kaba boşanma oranı 2018'de binde 1,75'e fırlamıştır. Evlilikler ise hızla azalmaktadır. | Bunun temel nedenleri ise İstanbul Sözleşmesi, 6284 sayılı iftira kanunu ve süresiz nafaka zulmüdür. | Nafaka, hak değil gasptır! (H. Cem Kanıbir, 2020).

İstanbul Sözleşmesi muhaliflerine göre nafaka, kadınlar tarafından elde edilen bir haksız kazançmış gibi görülmektedir. Feminist yazar Gülnur Savran'ın, Fransız sosyolog Christine Delphy'den aktardığı üzere; kadınlar, ev içi emeklerinin karşılığında herhangi bir maddi gelir elde edemez; ev işlerinin karşılığı kocanın sadâkat ve sevgisiyle ölçülür; Delphy'ye göre kapitalist üretimden farklı ancak onunla bağdaşık olarak varlığını sürdüren ev-içi üretim, erkeklerin kadınların emeğine el koyması prensibine dayanmaktadır; çünkü kadının ürettiği veya sunduğu hizmet, piyasaya sürülemediği için değersiz ve görünmezdir. Bu görünmezlik, evlilik akdinin sonlanması ile gün ışığına çıkar ve kadının; evlilik sürecindeki karşılıksız emeği, nafaka ve maddi/manevi tazminat olarak evlilik boyunca görmezden gelinen emeğin karşılığı olarak tanzim edilir (Savran, 2004: 46-52).

Kadınların, eğitim ve iş hayatı dışında tutulması ve buna bağlı olarak ev işlerine yönlendirilmeleri, kadını erkeğe bağımlı hâle getirmektedir. Toplumsal cinsiyet dayatmaları sebebiyle çalışma hayatına girememiş kadınların, boşandıktan sonra

geçimlerinin sağlanması gerekliliği de eski eşlere yüklenmiştir. Bu yükümlülük, gerek toplumsal cinsiyeti tesis eden metinler gerekse de bu durumu eleştiren yazınlar üzerinden gerçekleştirilen incelemeler ile tez sürecinde incelenen tweet sahibi erkeklerin karşı çıktığı bir durum olarak gözlemlenmiştir. Bu karşı çıkış bir paradoksu da içerisinde barındırır: kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri ısrarla savunulurken bu roller sebebiyle ortaya çıkan mağduriyetin eski eş olan, erkekten tazmini konusu ise aynı şiddetle reddedilmektedir. Alıntılanan tweetlerde karşımıza çıkan kadının nafaka alamamasının boşanmaların önüne geçeceği düşüncesi de erkeklerin nafakaya karşı çıkmasının bir sebebi olarak görülebilir. Böylece ekonomik özgürlüğü bulunmayan kadınlar, nafaka alamayacakları için yaşadıkları tüm şiddete rağmen kendi hayatlarını idame ettirebilmek amacıyla evliliklerini sürdürmek zorunda kalacaktır. Nafakaya yönelik haksız kazanç düşüncesi, toplumsal cinsiyet rollerinin kadına yüklediği misyonun kadınlarca kanıksanması ve Delphy'nin ortaya koyduğu, erkekler tarafından kadın emeğinin değersiz görülmesi tezini doğrular niteliktedir.

Öte yandan Kur'an ayetlerini referans göstererek nafakanın sınırlandırılmasını talep eden kullanıcıların, gözden kaçırdığı veya görmezden geldiği, Bakara Suresi 241'inci ayet hükmü oldukça açıktır: *"Boşanmış kadınların örfe göre geçimlerinin sağlanması onların hakkıdır. Bu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir borçtur."* (Kur'an, 2/241) TDV İslâm Ansiklopedisi'nin Nafaka maddesine göre, koca, "fakir, gāib veya hasta bile olsa" nafaka borçlusudur ve kadın "zengin de olsa" nafaka alacaklısıdır. Evlilik nafakasının alacak hükümlerine tabi olması konusunda mezhepler arasında farklar bulunmaktadır. Nafakanın miktarı belirlenmiş olsun veya olmasın Zâhirî, Mâlikî, Şâfiî mezheplerinde, nafaka borç niteliğindeyken; Hanbelî, Zeydî ve Hanefî mezheplerinde, miktar belirlenmemişse borç niteliği kazanmaz. TMK madde 169 gereği ve bu maddeye bağlı olarak Yargıtay kararları çerçevesinde, mahkeme kararı ile süreli veya süresiz verilen nafaka da bu hükümlerle çelişmemekte hatta mahkemeler, erkek ve kadının sosyoekonomik durumunun araştırılması için polisleri görevlendirerek tahkikat yaptırdıktan sonra nafakanın durumunu belirlemektedir. Bunların yanı sıra kullanıcılar, pandemi sürecinde icra ve iflasa dair durdurma işlemleri ile alakalı alınan geçici kararda[29], nafaka alacaklarının icra

[29] Geçici Madde 1. b fıkrası. *"b) 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile takip hukukuna ilişkin diğer kanunlarda belirlenen süreler ve bu kapsamda hâkim veya icra ve iflas daireleri tarafından tayin edilen süreler; nafaka alacaklarına ilişkin icra takipleri hariç olmak üzere tüm icra ve*

takiplerinin hariç tutulmasını eleştirmiştir. TDV İslâm Ansiklopedisi'ne göre, *"Nafaka alacağı diğer alacaklardan önce gelir, aslî ve temel ihtiyaçlardan olduğu için haczedilemez"* (Erbay, 2006: 282). Görüldüğü üzere nafaka alacaklarının hariç tutulması kararı ne hukuk ne de İslâm'la çelişmemektedir.

Sanatçı Murat KEKİLLİ resmî Twitter hesabından 91 yanıt, 616 retweet, 2.400± beğeni ile destek bulan şu tweeti yazmıştır:

> İstanbul Sözleşmesi yüzünden mağdur olan ve içinde engellilerin de bulundugu bir çok mağdur baba bana DM den mesaj atıp seslerini ve mağduriyetlerini duyurmamı istiyorlar.Bütün siyasilerden insanı esas alan,haklı ve haksız olanı ayırt edebilecek bir yasa istiyorlar. (Murat Kekilli, 2020).

Sanatçının bu paylaşımına gelen yanıtların büyük bir bölümünde süresiz nafaka sorunundan bahsedilmekte ve tweette yer almamasına rağmen bu konunun da çözüme kavuşturulması için dile getirilmesi istenmektedir. Bu isteğini ileten bazı kullanıcılar "Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu" tarafından hazırlanan broşürü paylaşmaktadır. Broşürde alt alta ve büyük harflerle yazılan ifadeler, aralarına "|" konularak ve sadece harf normal cümle olacak şekilde tarafımca düzenlenmiştir:

> Aile çökerse ülke çöker | Süresiz nafaka | Toplumun temel yapı taşı olan aile kurumunu için için yiyen bir kanserdir. Kadınla, erkeği birbirine düşman edip, insanları evlilikten soğutmaktadır. Boşanma sayıları her gün artarken, nafaka adeta bir erken emeklilik fırsatına dönüşmüştür. (Erişim: https://pbs.twimg.com/media/EQAS2YuXkAAVvAI?format=jpg&name=900x900).

Aynı platforma ait bir başka broşürde, nafaka konusuyla alakalı biri ek olmak üzere 12 maddeden oluşan çözüm önerileri sıralanmıştır.

6 Mart 2020 tarihli ve A06İ03 kodlu tweette, tweet sahibi Nafaka Hakkı Kadın Platformu'nun isteği üzerine KONDA Araştırma ve Danışmanlık tarafından hazırlanan ve Mart 2020'de *"Yoksulluk Nafakası Dosyası"* (Konda, Mart 2020) olarak kamuoyuna sunulan raporu, araştırma şirketinin Twitter hesabından duyurduğu tweeti alıntılayarak yazılan tweet 3 yanıt, 20 retweet ve 38 beğeni ile desteklenmiştir. Kullanıcı tweetinde, çiftler arasındaki anlaşmazlıklarda "Allah"ın barıştırılmalarını istediğini ancak İstanbul Sözleşmesi'nin eşler arasındaki "en ufak" anlaşmazlıkta bile

---

iflas takipleri, taraf ve takip işlemleri, yeni icra ve iflas takip taleplerinin alınması, ihtiyati haciz kararlarının icra ve infazına ilişkin işlemler 22/3/2020 (bu tarih dâhil) tarihinden, itibaren 30/4/2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar durur." https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200326M1-1.htm [Erişim Tarihi: 24.06.2020] Pandeminin devam etmesi sebebiyle, 30 Nisan 2020'de bu hüküm 15 Haziran 2020 tarihine kadar (15 Haziran 2020) dahil olmak üzere uzatılmıştır. https://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2020-89.aspx [Erişim Tarihi: 24.06.2020]

barıştırmayı yasakladığını ifade ederek soruyor: Müslümanlar, "Allah'ın emirlerini mi" yoksa "feministlerin" söylediklerini mi baz almalıdır (A06İ03, Twitter, 2020).

Kullanıcının alıntıladığı tweette raporun içeriğinden seçilen verilerle oluşturulmuş 1 dakika 31 saniyelik bir video bulunmaktadır. Terazi mahlaslı kullanıcı, rapora ve rapordaki bilgilerle alakalı herhangi bir görüş bildirmemiş ancak Nisa Suresi'nin 35'inci ayetindeki eşleri barıştırma vurgusuna (Kuran, 4/35) ve İstanbul Sözleşmesi madde 48'in ilk fıkrasındaki, ayrılmak isteyen eşleri barıştırmaya zorlanmaması hükmüne gönderme yapmıştır. İlgili fıkra, sözleşme kapsamındaki şiddet türleri kapsamında olan durumlarda arabuluculuk ve uzlaştırma yöntemlerinin yasaklanması için yasal tedbirlerin alınmasını ifade etmektedir. İlgili tweette *"en ufak bir anlaşmazlık"* şeklinde lanse edilmesi, yargıya ulaşacak kadar büyümüş aile içi şiddet vakalarının küçümsendiğini göstermektedir. Bu küçümseme de yine hakikatin önemsizleştirilmesine bir örnektir.

Kullanıcının bu tweetine gelen yanıtlarda bir başka kullanıcı, KONDA'nın hazırladığı tweetteki videoda 32 ile 58'inci saniyeler arasında yer alan ve ilgili raporun 36 ve 39'uncu sayfalarındaki katılımcı beyanlarına yönelik nefret suçu işlendiği gözlemlenmiştir: 6 Mart 2020 tarihli ve A06S03 kodlu tweette videoda ses kaydı bulunan ve 950 TL nafaka ile geçinemediğine dair beyanda bulunan mağduru "Serefsiz karının biri" olarak nitelendirdikten sonra mağdura "ulan pislik" diye seslenerek asgari ücretle çalışan bir erkeğin nafaka ödedikten sonra nasıl geçineceğini soruyor ve mağduru "serefsiz" olmakla itham ettikten sonra "bogazini sıkıp gebertesim geliyor" diye nefretini belli ederek tweetini sonlandırmıştır (A06S03, Twitter, 2020). A06S03 kodlu tweetin sahibinin de KONDA'nın raporunu okumadığı sadece videodaki ifadelere göre yorum yaptığı anlaşılmaktadır. Çünkü, raporda beyanı bulunan kadınlar, nafaka yükümlüsü eski eşlerinin maddi durumlarının iyi olduğunu hatta eski eşlerin nafaka ödememek için sigortasız çalışarak kendilerini "işsiz gösterdiklerini" ifade etmişlerdir. Raporu okumamak, tanınmayan bir kadını "boğazını sıkarak" öldürmek istemeyi aklayabilecek bir bahane değildir. Sadece bu tweet bile kadın cinayetleri konusuna dikkat çekmeye çalışan kadın derneklerinin, femisit konusunun TCK'de ayrıca düzenlenmesi ve nefret suçu kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönündeki düşüncelerinin nedenini açıklar niteliktedir. Kullanıcı hiç tanımadığı bir kadının, boğazını sıkarak öldürmek istediğini açıkça ifade etmektedir.

3.2.3. LGBTİ+ Karşıtlığı Konulu Tweetlerin Analizi

İstanbul Avcılar'da, trans bireyin evini basan 3 kişiye verilen kişi başı 10 yıl 8 aylık hapis cezası haberini paylaşan bir Twitter kullanıcısı tarafından 20 Şubat 2020 tarihinde yazılan ve 12 yanıt, 44 retweet, 107 beğeniyle desteklenen İ20RA02 kodlu tweette yazılana göre, bir erkek bir erkeği dövdüğünde 2-3 ay ceza alırken bir erkek bir "ibneyi" dövdüğünde 10 yıl 8 ay ceza almaktadır. Kullanıcı bu tezini ileri sürdükten sonra haber başlığındaki "trans birey" ifadesini "trans yağı" benzetmesiyle alaya aldıktan sonra trans bireylere Türkçede "ibne" dendiğini iddia etmektedir. İlgili tweetin son cümlesi, haberin paylaşılması ile başlığın tweete iliştirilmesiyle oluşmuştur (İ20RA02, Twitter, 2020).

Kullanıcı, trans bireylere duyduğu nefreti dışa vururken diğer yandan da İstanbul Sözleşmesi'nin dördüncü maddesinin üçüncü fıkrası göre madun durumdaki kişilere karşı hiçbir gerekçeyle ayrımcılık yapılmamasını teminat altına alan hükmüne, hakaret ve alayla göndermede bulunmaktadır. TDV İslâm Ansiklopedisi'ne göre, İslâm topluluklarında, eşcinsellik haram hükmüyle lanetli sayılmış ve Lût Kavmî'nin "helak" edilmesi anlatısıyla uzak durulması için inananların zihni şekillendirilmiştir. Yukarıda paylaştığımız tweette yer almamakla birlikte homoseksüellik, "Lutilik" kavramsallaştırmasıyla sunulan yani helak olmuş bir kavme atıfla ifade edilen bir durumdur. Lutilik, Arapça livâta kelimesinin Türkçe karşılıklarından biridir. Yukarıda ele alınan tweette geçen "ibne" kelimesi ise aynı maddedeki "übne" kelimesinin Türkçeleşmiş hâlidir (Yaşaroğlu, 2003: 198-199) ve kelimenin anlamı TDK'nin Güncel Türkçe Sözlüğü'nde *"1. (isim, kaba konuşmada) Edilgin eş cinsel erkek, homoseksüel. 2. (ünlem, hakaret yollu) Kızgınlıkla söylenmiş bir söz."* (2020ç) şeklinde verilmiştir.

Amerikalı post-yapısalcı filozof Judith Butler, cinsiyetin kültürel bir biçimleniş olarak ortaya çıktığını ve bugün toplumsal cinsiyet dediğimiz şeyin aslında biyolojik cinsiyetler olduğunu düşünmektedir (2009: 50-52). Fransız düşünür Michel Foucault, iktidarın, insanları kategorilere ayırarak onların bireyselliğini ve kimliğini belirleyerek; bireylerin kendilerini ve diğerlerini ve etkileşimde bulunduklarında birbirlerini tanımlamalarını sağlayan "hakikat yasası"na tâbi olduklarını ifade etmektedir (2014: 63). İki düşünürün fikirleri baz alındığında, kültür hem iktidarı hem

de bireyleri şekillendiren ve onlara belirli kalıplar içerisinde kalmaları için baskı kuran bir etkendir. Ayrıca Butler, Foucault'un *Cinselliğin Tarihi* kitabındaki tarihsel süreç çözümlemesini eleştirmektedir. Butler'a göre, toplumsal cinsiyet dayatmalarının kurallaşması tarihsel olarak açıklanamaz. Toplumsal cinsiyet normlarının, başlangıç noktası belirsizdir. Toplumsal cinsiyet normlarının aktarılmasının ortaya çıktığı tarihle başladığı düşünülemez çünkü; toplumsal cinsiyet normları üretim ve aktarım aşamaları boyunca sürekli değişim yeniden üretim potansiyelini de içinde barındırır (Butler, 2009: 86). Bu bakımdan erkeklik ve kadınlık, Freud'un (2016) heteroseksüellikle de özdeşleştirilebilecek oidipos/ödipus karmaşası/kompleksi ile değerlendirilmektedir. Teoriye göre, çocuklar ilk olarak karşı cinsten ebeveynlerine cinsel ilgi duymaktadır. Bu durumun, çocuklarda üst-benin tetiklemesiyle cinselliklerini bastırmalarını, cinsel arzularını, ilk keşif döneminde ve sonrasında karşı cinse yöneltmelerini sağladığı düşünülmektedir. Babanın, erkek çocuk üzerindeki eziciliği çocuğun kendisini babası ile aynı cinsel kimlik ile tanımlamasına ve böylece babası gibi kadınlara cinsel ilgi kurmasına yani heteroseksüel olmasına neden olur; homoseksüel yöneliş (Kimmel, 2013: 98), erkeğin kadınsılaşması şeklinde yorumlanarak, bu tür yönelişler çocuğun hem kendi isteğini hem de bu yönde hareket eden diğer erkeklerle iletişim kurmaması şeklinde baskılanır. Freud'da ve Foucault'ta cinsel kimliğin tesisi aslında iktidarla bağlantılı bir dayatmadır. Bu dayatmanın kültürel bir nosyon içerdiğini ise Butler dile getirmektedir. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'ye göre cinsiyetlendirme, yaşamın tüm alan ve formlarına sirayet eden, bedenleri, bireysel ve toplumsal hareketleri yöneten iki cinsin heteroseksüel anlamlandırılışını betimler (2015: 21). Toplumu yeniden üretmeyen birliktelikler, dinler ve iktidarlar tarafından sakıncalı görülmekte ve kültür aracılığıyla toplumun şekillendirilmesi aşamasında bu fikir empoze edilmektedir.

Bir bebek maması üreticisinin bloğunda yayımlanan *"Bebeğinizi cinsiyet kalıplarına sokmadan yetiştirin"* başlıklı yazıyı hedef alan bir kullanıcı, İstanbul Sözleşmesi eliyle sosyal hayatın, geleneklerin ve inanç nüvelerinin hedef alındığını iddia ederek ilgili üreticiye yönelik boykot çağrısında bulunmakta ve çağrısına 148 retweet, 386 beğeni ile desteklenen 11 Aralık 2019 tarihli ve İ11Nİ12 kodlu tweeti yazmıştır. Bu tweete verilen 11 cevapta boykota destek verilirken genel olarak; İstanbul Sözleşmesi'nin iptal edilmesi gerektiği, Kuran ve sünnete göre bireyler yetiştirmenin önemli olduğu dile getirilmiş (İ11Nİ12, Twitter, 2019); tweete gelen

yanıtların aynı tarihte yazılan İ11RY12 kodlu tweette "Top bir nesil istiyorlar." şeklinde homofobik bir ifade almaktadır (İ11RY12, Twitter, 2019). LGBTİ+ karşıtlığı, sözleşme muhalifleri arasında oldukça yaygındır. 03.06.2020 tarihinde yapılan kontrolde ilgili firmanın yayımladığı blog yazısını kaldırdığı gözlemlenmiştir.

Bir giyim firmasının kadınlarla özdeşleştirilen aksesuar ve kıyafetleri erkek mankenlerle sergilediği sosyal medya paylaşımı, Sema Maraşlı tarafından birbirine bağlı 2 tweetle İstanbul Sözleşmesi muhalifliği ekseninde eleştirilmiştir. İlk tweet, 538 retweet ve 1.500± beğeninin yanı sıra 39 yanıt almıştır:

> "Ya Kanal Ya İstanbul" derdinde olanlar. Durum Ya Vatan Ya İstanbul Sözleşmesi olmuş haberiniz yok. Uyuyanlar uyansın. Yoksa yakın zamanda hainlerin ve eşcinsellerin dünyasına uyanacaksınız. Din de vatan da kalmayacak. İstanbul Sözleşmesine neden karşıyız? http://www.cocukaile.net/istanbul-sozlesmesi-ve-6284-e-neden-karsiyiz/ (Sema Maraşlı, 2019).

İkincisi tweet ise 379 retweet 1.200± beğeni ve 20 yanıt ile desteklenmiştir:

> #DireneDireneKazanacağız İstanbul sözleşmesi iptal olana kadar mücadeleye devam. Her bir karesi şehit kanı ile korunmuş bu memleketi AB ye sözleşme karşılığı satmayacağız. Hangi parti ve şahıs olursa olsun sözleşmeye karşı durmayan sözleşmenin yanındadır ve bizim karşımızdadır. (Sema Maraşlı, 2019).

Bire bir alıntılanan iki tweette de açıkça görüldüğü üzere İstanbul Sözleşmesi eleştirisi çerçevesinde, geleneksel ailede hoş görülmeyen homoseksüellik ağır ithamlarla hedef alınmaktadır. Tweet sahibine göre; homoseksüellik, dini ve vatanı yıkabilecek güce sahiptir ve şehit kanlarıyla korunan devlet, sözleşme karşılığında satılamayacak bir şeydir. Tweet sahibi burada, banal milliyetçilik teorisine uygun olarak muhalif düşüncelerini diğer kullanıcıların milliyetçi duygularına hitap edecek biçimde, hedef kitlenin içinde homoseksüellik karşıtı bir milliyetçi duygu varsayımına dayanarak bunu tetikleyecek şekilde ifade etmektedir.

Yeniçağ gazetesinde yayınlanan bir haberdeki (Yeniçağ, 2020) bilgileri karakter sınırlaması sebebiyle iki ayrı tweette toplayan Abdullah Şahin58 adlı twitter kullanıcısı, sözleşme muhaliflerince fenomen olarak kabul edilen kişilerden biridir. Bu kullanıcıya ait tweetlerin ilki 6 yanıt, 20 retweet ve 53 beğeni ile destelenirken:

> SAPKINLARIN TÜRKİYE'DEKİ HAMLELERİ | 09 Ekim 2002'de eşcinsellere yeşil ışık yakılıyor, | 08 Nisan 2007'de LGBTİ Öğrenci Derneği kuruluyor, | 31 Mayıs 2007'de İstanbul'da 170 yataklı bir otel inşa ediliyor, (Abdullah Sahin58, 2020).

İkinci tweet ise 10 retweet ve 29 beğeni ile desteklenmiştir:

> 29 Kasım 2011 yılında 6251 sayılı LGBTİ yasası çıkartıldı | 01 Ağustos 2014 İstanbul Sözleşmesi yürürlüğe girdi | 19 Eylül 2014 ETCEP (Eğitimde Toplumsal Cinsiyet

> Eşitliği) yürürlüğe girdi, | 28 Haziran 2015'te LGBT sözde onur yürüyüşü gerçekleşti | İslamı ve Aileyi hedef seçmişler (Abdullah Sahin58, 2020).

Haber metninde ve ilgili tweette yer alan 6251 sayılı Kanun (RG, 29.11.2011), LGBTİ yasası değil İstanbul Sözleşmesi'nin 11 Mayıs 2011'de imzalanmasının ardından TBMM'de onaylanması üzerine çıkarılan 24 Kasım 2011 tarihli 3 maddelik bir kanun metnidir. Türkiye'de mevcut durumda herhangi bir "LGBTİ+ yasası" bulunmamakta sadece İstanbul Sözleşmesi'nin madun durumdaki bireyleri kapsayan yalnızca bir maddesinde LGBTİ+ bireylerin de haklarının korunması gerektiğinden bahsedilmektedir. 6251 sayılı Kanunla ilgili çarpıtma ve İslam'ın ve ailenin hedef seçildiği yönündeki söylemle *"post-truth"* söylemine başvurulmuştur.

Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu Kurucu Başkanı İlhan Ergincan, Twitter hesabından 7 yanıt, 71 retweet, 142 beğeni ile desteklenen şu tweeti yazmıştır:

> Diyanet işleri başkanı için lgbt sapkınlıktır, Kuran'ı Kerim'de lanetlenmiştir dediği için suç duyurusunda bulunmuşlar. Gurur duyun İstanbul sözleşmesi eserinizle bu hakkı onlara vererek. Yakında Aile kalmayacak, lut kavminin torunları baskın çıkacak. | Aile virüs salgınında. (İlhan Ergincan, 2020).

Söz konusu tweet, LGBTİ+ bireylerin, toplumsal konum ve maruz kaldıkları ayrımcılığı göstermesi bakımından referans alınabilecek bir tweettir. Açıkça homofobi söylemi barındıran tweette ayrıca İstanbul Sözleşmesi sebebiyle ailenin yok olacağına dair bir söylem geliştirilerek *"post-truth"* yoluna başvurulmuştur.

Türkiye'deki sözleşme muhalifi Twitter kullanıcılarının, LGBTİ+ bireylerle alakalı görünürlüğü artırması bakımından İstanbul Sözleşmesi'ni eleştirdikleri tweetlerinde, sözleşmeyi "toplumu ifsat edici" veya "tağut" gibi kelimelerle nitelendirdikleri görülmüştür. İfsat kelimesi düzeni bozma, karışıklık çıkarma gibi anlamlara gelirken; tağut sözcüğü ahlaki alanda aşırılık ve sapkınlık gibi manalar taşımaktadır. Kelimelerin anlamlarına ve kullanıldıkları yere bakıldığında, sözleşme muhaliflerinin İstanbul Sözleşmesi sayesinde "artan" LGBTİ+'nın heteroseksüel düzeni bozduğu ve bu düzenin tesis ettiği ahlaktan insanları saptırdığı yorumunu yaptıkları söylenebilir.

3.2.4. "Kadının Beyanı Esastır" Karinesi Karşıtlığı Konulu Tweetlerin Analizi

İştirak nafakası ve velayet mağdurları adına konuştuğunu iddia eden bir twitter kullanıcısı, 24 Aralık 2019 tarihinde yazdığı NI24KT12 kodlu tweetinde aileyi yıkan unsurları sıralamıştır. Kullanıcıya göre bu unsurlar, İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere sözleşmeye bağlı olarak çıkarılan 6284 sayılı Kanun, kadının beyanı esastır karinesi, nafaka ve Aile Bakanlığı'dır (NI24KT12, Twitter, 2019). NI24KT12 kodlu tweet 5 yanıt, 43 retweet ve 101 beğeni ile diğer kullanıcılarca da desteklenmiştir. Bu tweete gelen yanıtlardan birinde listeye Adalet Bakanlığı'nın da eklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. İstanbul Sözleşmesi ve onunla bağlantılı metinler ile sözleşmenin uygulayıcısı kurumlar sözleşme muhalifi bu kullanıcı tarafından açıkça aileyi yıkmakla itham edilmiştir. Yine aynı kullanıcıya ait 8 Mart 2020 tarihinde yazılan ve 2 yanıt, 88 retweet, 228 beğeni ile desteklenmiş NI08KT03 kodlu tweet, kadın mücadelesinin neredeyse tüm kazanımlarının reddedildiği bir paylaşımdır. İlgili tweet, #8martdunyakadinlargunu için bir mesaj olarak sunulmaktadır. Bu mesaj, kadına değil de cinsiyetçiliğe karşı olunduğunu, "canlıya şiddete" hayır dediklerini, kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olmasını istediklerini, kadının beyanı esastır ilkesinin reddini, kadına yönelik pozitif ayrımcılık uygulamalarının sonlandırılmasını ve "kadına zarar veren" İstanbul Sözleşmesi'nin fesih talebini içermektedir (NI08KT03, Twitter, 2020).

14 Nisan 2020 tarihinde yazılan 3 yanıt, 50 retweet, 151 beğeni ile desteklenmiş NI14F04 kodlu tweet sahibi İstanbul Sözleşmesi muhalifine göre, İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlükte olması ve kaldırılmaması sebebiyle dua ve tövbeler kabul olmayacaktır. Kullanıcıya göre, "genç evlilik" yapan erkeklerin hapse atılması, bir zulüm çeşidi olarak sayılan süresiz nafaka, "kadının beyânı esastır iftira kanunu" ve buna bağlı olarak "erkeklerin kadının bir sözü"yle evden atılması gibi kötülüklerin anası İstanbul Sözleşmesidir (NI14F04, Twitter, 2020). Kullanıcı, Anayasal bir suç da olan reşit olmayan kızlarla evlenilmesi suçunu "genç evlilik" olarak nitelendirerek hakikatin önemsizleştirilmesi yoluna başvurmaktadır. Benzer şekilde bir karine olan "kadının beyanı esastır" uygulamasını kanun olarak niteleyerek konuyu bağlamından koparmaktadır.

Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu kurucu başkanı Mesut Arabul tarafından Twitter hesabından 4 yanıt, 102 retweet, 222 beğeni ile desteklenen aşağıdaki tweet yazılmıştır:

> İstediği kişiyle birlikte olan, işine gelmeyince ya da istekleri karşılamayan kadın, beyanıyla erkeği tecavüzcü ilan edebiliyor | Kişiyi tek bir beyanla cezaevine atan İstanbul Sözleşmesi ve hukuki karşılığı 6284 nolu yasa telafisi olmayan yaralar açıyor | iftiraMağduru TecavüzDeğil (Mesut Arabul, 2020).

Bu tweette de beyan esaslı yargılamaların istismar edilebilirliği kullanılarak ve *"post-truth"* ile esnetilerek sunulan karine aracılığıyla İstanbul Sözleşmesi hedefe oturtulmaktadır. Ayrıca tweetin sonunda kullanılan "iftiraMağduru TecavüzDeğil" ibaresi "kadının beyanı esastır" karinesi ile alakalı bir gündem çalışması etiketidir.

3 Tweetin de girişinde gündem çalışması etiketi olan "iftiraMağduru TecavüzDeğil" yer verildikten sonra İstanbul Sözleşmesi'ne bağlı olarak çıkarılan 6284 sayılı Kanun ve bu kanundaki beyan esası hedef alınmıştır. Kullanıcılara göre, delil bulunsa bile beyanın esas alındığı, "genç evlilik" yapan erkeklerin "nikâhlı" olmasına rağmen hapse atıldığı; kadınların, beyan esasını istismar ederek iftira atarak erkekleri hapse attırdığı ifade edilmiştir (NI06F04, Twitter, 2020; NI06NU04, Twitter, 2020; NI07UN04, Twitter, 2020).

6 Nisan 2020 tarihinde yazılan ve sırasıyla 2 yanıt, 32 retweet ve 69 beğeni ve 2 beğeni ile desteklenen NI06F04 ile NI06NU04 kodlu tweet sahipleri, yukarıda betimlenen tweeti aynen yazarken bir diğer kullanıcı 8 retweet, 48 beğeni ile desteklenen NI06UN04 kodlu aynı tweetin son cümlesi olan *"Bu adaletsiz düzeni anlamadım!"* (NI06F04, Twitter, 2020; NI06NU04, Twitter, 2020) şeklindeki ibareyi *"Bu adaletsiz düzene hayır"* (NI07UN04, Twitter, 2020) şeklinde değiştirerek yazmıştır.

Kadın beyanının esas alınmasıyla alakalı sözleşme muhaliflerince yazılan tweetlerde, sanki kadınların ağzından çıkan her söz mahkemelerce net bir delilmiş gibi görüldüğü izlenimi yaratılmaya çalışılmaktadır. Her ne kadar bu izlenimin yaratılma çabasında, Yargıtay'ın 2004 yılında verdiği *"her ne kadar delil olmasa da şikayetçi* ***kadının beyanı esas*** *alınarak sanığın cezalandırılmasına karar verildi"* kararı ve bu kararın medyada maksadının ötesinde yer alması yatıyorsa da (Kırbaş Caniklioğlu, 2015: 233) kullanıcıların, kadının bir sözüyle araştırma yapılmadan erkeğin evinden uzaklaştırıldığı, hapse atıldığı veya iftiraya uğradığı gibi söylemleriyle *"post-truth"*

söylemine başvurarak bu maksat aşımını lehlerine genişlettikleri göz ardı edilmemelidir. Avukat Seher Kırbaş Canikoğlu kadın beyanı konulu çalışmasında, verilen hâkim kararlarının sübjektif olduğunu, beyanda bulunan kadının; nasıl bir yaşam sürdüğünden, toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranıp davranmadığına kadar birtakım varsayımların kararlarda etkili olduğunu örneklendirerek açıklamıştır. Kadının beyanı doğrultusunda yapılan araştırmalar, kadının özel hayatının en ince ayrıntılarına kadar didiklenmesine neden olmaktadır (2015: 234). Aynı çalışmada, ispat yükünün iddia sahibine ait olması ve Türkiye'deki ceza yargılamalarında, vicdanı delil sistemi uygulanmasında hâkimlerin delilleri serbestçe takdir edebilmesinin cinsel saldırı suçlarında önemli bir yere sahip olduğuna dikkat çekilmiştir. Çalışmada cinsel saldırı suçlarına maruz kalan madun durumdaki diğer bireylerin de bu karineden yararlanabilmesi gerektiğinin altı çizilirken bunun, masumiyet karinesine zarar verilmeden yapılması gerektiği ifade edilmiştir (Kırbaş Caniklioğlu, 2015: 236-239). Beyan esasıyla hareketin yelpazesinin genişletilmesinden doğabilecek istismarların, karşı tarafa verebileceği hasarın göz ardı edilmemesi gerektiği de ayrıca vurgulanmaktadır (Kırbaş Caniklioğlu, 2015: 249-251).

Sosyolog Ayşe Alican Şen, kadının beyanı üzerine yapılan yargılamalarda hâkimler, dosya üzerinden karar verdikleri için emniyette veya savcılıkta alınan ifadelerin doğru alınmış olmasının önemine dikkat çekmiştir. İlgili çalışmada, emniyet mensuplarıyla yapılan görüşmelerde 6284'ün aile yapısına zarar verici bir yasa olduğu konusunda ifadeleri bulunan polislerin söylemlerine yer verilmiştir. Bu önyargılı kavrayış, yasanın uygulanışında sıkıntılara neden olmaktadır. Alican Şen'e göre, 6284 sayılı Kanun ile alakalı olarak gerekli birimlerde bilgi eksiği bulunmakta ve karar mercii vaka öykülerini göz ardı ederek hüküm vermektedir (Alican Şen, 2018: 152-154). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yapılan ve 2015'te yayımlanan araştırmada, kadınlar, resim kurum veya sivil toplum kuruluşlarına *"katlanma güçlerinin sonra erdiği"* noktada başvurmakta; bir yabancıya maruz kaldıkları gerek fiziksel gerek psikolojik şiddet olaylarını anlatmakta zorlandıkları ifade edilmiştir (2015: 220-222). Araştırmada, Alican Şen'in de çalışmasında belirttiği polislerin uzlaştırma/barıştırma girişimlerine dair bulgulara yer verilmiştir.

"Kadının beyanı esastır" karinesi üzerindeki tartışmaları dağıtmak, karineyi korunmak ve diğer alanlara da yaygınlaştırmak diğer yargılamalar için de faydalı

olabilir. Bu yaygınlaştırma isteğinin ana sebebi, beyan esasına dayalı ayrıntılı ve hızlı araştırmaların yargılamaları hızlandıracağı düşüncesidir. Böylece hem yargının yükü hem de karar sürecinin kısalması sağlanabilir. Elbette bunun için daha çok ihtisas mahkemesi ve bu mahkemelerde görev alacak makamların gerekli eğitimi alması gerekmektedir. İhtisas mahkemelerine ek olarak kolluk kuvvetlerinde de uzmanlık alanlarına uygun birimler oluşturularak eğitimli görevliler aracılığıyla sistemin işletilmesi sağlanabilir. Kadının beyanı esastır karinesi kabuğunu kırarak farklı konularda uzmanlaşma ile diğer suçlarda da kullanılabilecek bir hâl alacaktır. Böylece cinsel kimliğinden arınarak beyan esasına dönük ayrıntılı ve hızlı araştırma, her türden yargılamada zaman ve maddi açıdan tasarrufu yani "usul ekonomisi"ni de beraberinde getirecektir.

3.2.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Konulu Tweetlerin Analizi

Daha önce betimlediğimiz 8 Mart 2020 tarihli ve NI08KT03 kodlu tweete gelen bir başka kullanıcıya ait 10 Mart 2020 tarihli ve LT10Rİ03 kodlu tweet hiç etkileşim almamasına karşın benzer birçok tweeti bir arada bulundurması bakımından tarafımca analiz edilmesi gerektiği düşünülmüştür. İlgili tweette kullanıcı, 8 Mart Dünya Kadın Gününü, temelsiz, gerçekliği bulunmayan anlamlarında kullanılan "batıl" kelimesiyle tanımlamakta ve "insanı aptal yerine bırakan" günleri reddettiğini belirtmektedir. Kadın ve erkeğin fıtrat gereğince hiçbir zaman eşit olamayacağını, yine "batıl" kelimesini kullanarak "ithal yıkım" ve hukuk kurallarının iptal edilmesini, ev hanımlığı ve ailenin desteklenmesi gerektiğini belirterek boşanmalarda "şeriat hüküm"lerinin geçerli olmasını istemektedir. İlgili tweette toplumsal cinsiyet eşitliği "fıtrat" gerekçesiyle reddedilmekte; toplumsal cinsiyet rollerinin özendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Aynı tweette boşanma için şeriat hükümlerinin geçerli olması gerektiği büyük harflerle vurgulanmaktadır (LT10Rİ03, Twitter, 2020). Daha önce nafaka konusunu gerek dini gerekse de hukuki metinlerle açıkladığımız hükümlere ek olarak, boşanmada TMK ile İslâmî hukuk arasında, boşanan kadının yeniden evlenebilmesi için beklemesi gereken süre (Bakara Suresi 228'inci ayete göre

3 ay[30]; TMK madde 132'ye göre hamilelik şüphesi varsa 310 gün, hamilelik durumu yoksa bu süre mahkeme tarafından kaldırılır) ve nafaka gibi konularda benzerlikler bulunmaktadır.

Yazar, Sema Maraşlı tarafından "Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi"in (ETCEP) eleştirildiği iki tweetlik bir tweet dizisi oluşturulmuştur. İlk tweet 17 yanıt, 344 retweet, 752 beğeni ile desteklenmiştir:

> 2017 de yazdığım bir yazı. Maalesef hâlâ aynı yerdeyiz hatta bu yazıdan sonra Milli Eğitim bir de ETCEP projesi yaptı. Tepkiler çok olunca bir tık geri adım attı | Feminist kadınlar gençlerimizi zehirlemeye devam ediyor. Hükumet bu konuda ölü balığı oynuyor. http://www.cocukaile.net/cinsiyet-esitligi-adi-altinda-ara-cinsiyet/ (Sema Maraşlı, 2020).

İkinci tweet ise 10 yanıt, 238 retweet, 543 beğeni ile desteklenmiştir:

> Toplumsal Cinsiyet Eşitliği tam olarak bu işte: Erkekleşmiş kadınlar kadınlaşmış erkekler. | Bozulan fıtrat artan LGBT+İstanbul Sözleşmesi'nin kadını şiddet | ten koruma maskesi arkasındaki ana gayesi budur. | Sözleşmeyi savunan kim varsa karşısındayım. | #İstanbulSözleşmesineKarşıyız (Sema Maraşlı, 2020).

Yazılan tweetlerin ilkinde bulunan bağlantıya erişim sağlanmıştır. *"Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Adı Altında Ara Cinsiyet"* başlıklı yazının 18.897 kez okunduğu ve 54 yorum yapıldığı görülmüştür. Blog yazısında, Nar Kadın Dayanışması tarafından hazırlanan "Toplumsal Cinsiyet Atölyesi" başlıklı afişiyle üzerinden yapılan çıkarımlar yer almakta ve bu afişle yazının başlığına atıf yapılmaktadır:

> Afiş "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" denilen şeyi iyi anlatıyor aslında. Toplumsal cinsiyet eşitliği denen şey tam da bu: Ara cinsiyet üretmek. Erkeklere kırmızı don, (kırmızı olmasının ayrı bir anlamı var) şirin biraz da aptal bir sırıtış ve parmak üstü tintini dans. Kızlara ise mavi pantolon, haylaz oğlan duruşu ve dışarıda bir karış dil. Yalnız o dil de normal bir dil değil, dikkatli bakılırsa. Verilen mesaj açıkça şu: Erkliği söktük geçmiş ola. Kızlar silahınız dilinizdir. Hem kız hem erkek olabilirsiniz (Maraşlı, 2017).

Kullanıcı, kadınlık ve erkekliğin toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde korunmasını istemektedir. Toplumsal cinsiyet dayatmalarının hem erkeğe hem de kadına yüklediği olumsuzluklar göz ardı edilerek hakikatin önemsiz gösterilmesi yoluna gidilmektedir.

Millî Gazete köşe yazarlarından Abdulaziz Kıranşal Twitter hesabından, 14 yanıt, 430 retweet, 1.300± beğeni alan aşağıdaki tweeti yazmıştır:

> Partisi, derneği, cemaati, ideolojisi ne olursa olsun kendisini Müslüman olarak tarif eden ve aile yapısını korumak isteyen her Müslümanın hayır demesi gereken üç proje: | -Etcep:

[30] *"Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç ay hali (hayız veya temizlik müddeti) beklerler."* https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-1/bakara-suresi-2/ayet-228/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 [Erişim Tarihi: 24.06.2020]

> Cinsiyet eşitliği projesi... | -İstanbul sözleşmesi... | -AB uyum yasaları... | #İstanbulsözleşmesinehayır (Abdulaziz Kıranşal, 2020).

İlgili tweetin bire bir kopyasını yazan 5 farklı hesap daha karşımıza çıkmış; en çok etkileşimi alan tweet, incelemeye alınmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerini oluşturan normların ortaya çıkmasında etkili olan nedenlerden biri dindir. Tweet sahibinin yaptığı vurguda da görüldüğü üzere, dini hassasiyetlerle hareket edilmesi öğütlenerek cinsiyet eşitliğine ve İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkılması gerektiği ifade edilmiş ve bu çağrı oldukça destekçi bulmuştur.

Bu noktada kadını biyolojik cinsiyetinden sıyırıp toplumsal cinsiyetle açıklayan, Simone de Beauvoir'nın sloganlaşmış "kadın doğulmaz, kadın olunur" sözün akla gelmektedir. de Beauvoir, üç ciltlik "Kadın" külliyatıyla bu alanda bir uyanış başlatmıştır. Onun tarihsel, mitolojik ve yaşadığı döneme dair çözümlemeleri; tüm dünya kadınlarının ortak kaderinin bir dışavurumu gibidir. Kadın serisinin ikinci cildine ilk cümle olarak, *"Toplumun kadına hazırladığı yazgı genel olarak, evliliktir."* yazmıştır (de Beauvoir, 1981: 11). Kadınların ya evliliğe hazırlandığı ya da evlenmiş olduğu bir düzenden bahsettiği bu bölüm, yukarıda Türk ailesini anlatırken Kandiyoti'den aktardığım kız çocuğunun doğduğu evde, gelin gideceği eve hazırlanması tespiti ile örtüşmektedir. de Beauvoir'in üç ciltlik Kadın serisinin ikinci kitabı olan "Evlilik Çağı"nın üçüncü bölümünde kadının evini diğer kadınlara sergilemesi ve bunu yaparken süslemesi ve süslenmesi gerekliliği de ülkemizdeki bazı TV kanallarınca "kadın kuşağı" adı altında hazırlanan programları hatırlatmaktadır. Kadına ev içinde, eve dair olanla ilgilenme, kendini kocasına adama gibi görevlerin dışında bir rol vermeyen toplumsal rollerin ortadan kaldırılması çabasına kabaca toplumsal cinsiyet eşitliği denebilir.

Psikolog Zehra Yaşın Dökmen, toplumsal cinsiyet rollerini; kız ve erkek çocuklarının toplumsallaştırılması veya sosyalleşme süreçlerinde nelerle ilgilenip ilgilenemeyeceklerinin toplum ve onların ailedeki eli ana baba aracılığıyla öğretilen "kalıpyargılar" olarak nitelendirmektedir. Kalıpyargılar, insanların nerede yaşadığı, hangi ırktan olduğu, mesleği fark etmeksizin şekillendirilmiş bireylerin tepkilerini otomatikman şekillendiren organize inançlardır. Şekillendirme işlemini, toplumsal kurumlar, kitaplar, iletişim araçlarının sunuları gerçekleştirmektedir. Yaşın Dökmen'e göre, kadın ve erkekler için farklı çifte standartlar bulunmaktadır (2015: 28-35). Kadın ve erkekleri dizayn eden kadınsılık ve erkeksilik, mesleklerden hakaretlere kadar

hayatın bütün enstrümanlarına sirayet eder. Öyle ki toplumsal cinsiyet rolleri, LGBTİ+ bireylerin hareketlerini de dizayn etmeye çalışmaktadır. Özellikle transseksüeller, toplum tarafından dışlanmakta onlara yaşam alanı sunulmamakta ve bu sebeplerin sonucunda da bireyler, bedenlerini pazarlamak zorunda kalmaktadır. Toplumsal cinsiyetin transseksüel bireylere biçtiği rol ne yazık ki budur. Bu toplumsal normlara uyulmaması, beraberinde ağır cezaları getirir. Dışlamak, aşağılamak, hakaret etmek, saldırmak ve en ağır ceza olarak da öldürmek. Gerek femisit gerekse homofobi cinayetlerinin temelinde, öldürülenlerin toplumsal ön kabullere uygun hareket etmemeleri neden gösterilmektedir. Kadınlara yönelik suçların duyulmasından sonra "o saatte orada ne işi varmış?", "öyle giyinirse başına bunlar gelir", "ben bile erkek olmama rağmen böyle yapmıyorum" gibi söylemlere denk gelmeyenimiz yoktur. Sokakların her zaman güvenli olması devletin sorumluluğundadır; bireyin giyim tercihleri onun başına gelecek herhangi bir suçun mağduru olmasına bahane değildir; erkek olmak da bazen tehlikeden korunmaya yetmeyebilir. 4 Ocak 2015'te Boğaz Köprüsü'nden atlayarak intihar eden Eylül Cansın'ın, intihar notu görevini üstlenen son videosunda söyledikleri transseksüellerin maruz kaldığı ayrımcılığın en açık örneğidir (https://www.dailymotion.com/video/x2e2oy8).

3.2.6. Kadın Cinayetleri (Femisit) Konulu Tweetlerin Analizi

> Bu bir kadın cinayeti değildir bu bir alkol cinayetidir. Tartışmanın sebebi erkek arkadaş olsa da öldürme sebebi babanın alkollü olmasıdır.Alkol yasaklansa bu cinayetlerin tamamının biteceğini bilseniz de alkol yasaklansın demezsiniz değil mi? #YineAlkolCinayeti #ŞeymaYıldız (Sema Maraşlı 2020).

Şeyma Yıldız'ın babası tarafından öldürülmesi üzerine yazılan bu tweet, 50 yanıt, 563 retweet, 2.100± beğeni almıştır. İlgili tweet, Şeyma Yıldız isimli, 17 yaşındaki lise öğrencisi bir genç kadının, sevgilisi olduğu gerekçesiyle babası tarafından silahla başından vurularak öldürüldüğünü ilân eden bir başka tweet alıntılanarak yazılmıştır. Tweet sahibi; gerçekleşen cinayeti, femisit olmaktan çıkarıp dini hassasiyetlere göre manipüle ederek daha önce de belirttiğimiz gibi bir *"post-truth"* girişiminde bulunmaktadır. Hitap ettiği kitlenin duygu ve düşüncelerini şekillendiren dinî yasaklardan biri olan alkol bahane gösterilerek, kadın cinayetinin üzerini örtmeye çalışarak İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanunu eleştirdiği 3 yanıt, 73 retweet ve 257 beğeni alan aşağıda verilen tweetine geçmiştir:

> Yeşilay evdeki şiddetin sebebi"alkol"dür diyor fakat İstanbul Sözleşmesi ve 6284 şiddetin sebebi "erkektir" diyor. Hangisine inanacağız. Yeşilay veriler ve bilimsel çalışmalarla bu bilgiye ulaşıyor. Diğerleri feministlerin söylemleri ile hareket ediyor. https://yesilay.org.tr/tr/haberler/detay/yesilay-uyariyor-evdeki-siddetin-sorumlusu-alkol (Sema Maraşlı, 2020).

Tweete iliştirilen linke 05.06.2020 tarihi ile ulaşılamadığını belirtmek gerekir; yaptığım araştırmada Yeşilay'ın ilgili uyarısının tweet atıldığı tarihten sonra başka bir kategoriye taşıdığı ve uyarıda, alkol bağımlısı kişilerin, çevresindekilere zarar verme eğiliminde olduğunu ve alkol alımının aile içi şiddeti körüklediği ifade edilmektedir (YEŞİLAY, 2016). Alkol, kadın cinayetini tetikleyen bir unsur olmasının yanı sıra Şeyma Yıldız'ın ölümünde, babanın kızının sözüne güvenmemesi daha büyük etkendir. Bu noktada, tweet sahibinin hakikati önemsizleştirme girişimi olduğu açıktır. Tweete gelen yanıtlarda da alkolün yasaklanması ile cinayetlerin sona ereceği yönünde görüş birliği bulunmaktadır. Olayla alakalı daha sonra yapılan incelemelerde, cinayete sebep olarak gösterilen "uygunsuz" görüntülerdeki kişinin Şeyma Yıldız olmadığı belirlenmiştir (Arslan Ö., 2020). İstanbul Sözleşmesi'nin 42'nci maddesinde, sözde namus gerekçesinin işlenen cinayet suçlarına gerekçe gösterilemeyeceği ifade edilmektedir.

Aynı kullanıcı tarafından reddettiği erkek tarafından öldürülen Gamze Pala hakkında yazılan 2 tweet bir arada verilmiştir:

İlk tweet; 31 yanıt, 322 retweet, 992 beğeni desteklenmiştir:

> #GamzePala Allah rahmet etsin. | Gamze'nin katili İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sözleşmesi ve destekçileridir. Kadınları kocalarına karşı kışkırtıp 6284 ile evden attırma yarışına girenler yüzünden emniyet gerçek mağdurlara yetişemiyor. | #İstanbulSözleşmesiÖldürür (Sema Maraşlı, 2020).

İkinci tweet ise 9 yanıt, 116 retweet, 393 beğeni ile destek bulmuştur:

> İstanbul Sözleşmesi ile karı-koca arasında geçen tatsızlıklar kadına yapıldığında"psikolojik şiddet" diye tanımlandığı için "kocam bana bağırdı, kaşını çattı bıd bıd" kadınlar karakola koşuyor. | Polis iş yükünden kadınların peşine düşen psikopatlara yetişemiyor. | #GamzePala (Sema Maraşlı, 2020).

Gamze Pala'nın ölümü ile alakalı atılan tweetler arasında İstanbul Sözleşmesi muhalifi ender tweetlerden olup oldukça yüksek miktarda etkileşim almış olması sebebiyle aynı kişinin bu tweeti de incelemeye tâbi tutulmuştur. Söz konusu tweet zincirinde, tweet sahibinin bir kadının ölümünden, kadınların ölmemesi için hazırlanmış İstanbul Sözleşmesi'ni, "#İstanbulSözleşmesiÖldürür" etiketiyle paylaşması açık bir şekilde hakikatin önemsizleştirilmesine girmektedir. Kadın beyanı alt başlığında açıklanan; kadınların, aile içi sorunlarını dışa vurma raddesinin artık

dayanacak güçleri kalmadığı ana tekabül ettiği çalışmalarla ortaya konmuş bir gerçektir. Tweet sahibine göre; kadınların, *"karı-koca arasında geçen tatsızlıklar"* şekilde ifade edilerek küçümsenen ve en küçük olayda resmî kurumların meşgul edildiği şeklinde anlaşılan savı, bu cinayet ve diğer tüm femisitler için içi boş bir gerekçelendirmedir. Zincirin ikinci tweetinde küçümsenen psikolojik şiddet, KSGM verilerine göre Türkiye genelinde, kadınların %44'ünün, hayatlarının herhangi bir kesitinde maruz kaldıkları şiddet türüdür (2016: 12).

Kadın cinayetlerinden CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi'ni sorumlu tutan Tesettür Seferberliği Platformu "TeSSeP"in resmî Twitter hesabından yazılan tweet 1 yanıt, 32 retweet ve 65 beğeni ile desteklenmiştir:

> Öldürülen kadınların katili devletin CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi sebebiyle izlediği feminist politikalardır. Eğer bu anlaşmalar iptal edilmezse bu sözleşmeleri etkin uygulayan Finlandiya, İsveç, İzlandada artan cinayetlerin burda da artmasi kaçınılmazdır @tcbestepe @kademorgtr (TeSSeP, 2020).

Bu tweete göre, kadın cinayetlerinin önlenmesi için geniş bir konsensüsle oluşturulan anlaşmalar hedef gösterilmektedir. Bu hedef göstermeye dayanak olması amacıyla sayılan ülkelerdeki femisit artışına yönelik herhangi bir veri sunulmamış ve yeni bir hakikat yaratmak yoluyla *"post-truth"* söylemi geliştirilmiştir.

Tezin analiz yapılan bu bölümüne dair bir son söz söylemek ve elde edilenleri toparlamak gerekmektedir. Bu amaçla dikkat çekilmesi gereken ilk nokta, muhaliflerce takip edilen yazılı ve görsel medya araçlarında sunulan her türden bilginin, önce gerçeğin değiştirilmesi sonra gerçeğin bir bölümünün ortaya çıkarılması şeklindeki bir döngüde hareket ettiğidir. İlgili bilgilendirme araçları izledikleri bu yolla, Fransız düşünür Jean Baudrillard'ın (2020) gerçeğin simüle edilerek bu sayede simülakrlaşması biçiminde hareket eden simülasyon mekanizması açıklamasına oldukça uygundur. Düşünür, Simülasyon Kuramı'nı üç anahtar kelime ekseninde şekillendirmiştir: simülakr, simüle etmek ve simülasyon. Simülakr, doğadaki cansız maddelerin ansızın veya zamanla dış etkiden bağımsız olarak canlı bir varlığın biçimini almasına verilen addan ve şekli değişen oluşumları tanımlayan simulakrum kelimesinden türetilmiştir. Düşünürün, kelimeye verdiği anlam, bir görünümün, gerçeklik olarak algılanmak istemesidir. Buna, pilotaj eğitiminde pilot adaylarının yapay kokpitlerde uçuş pratiği yapması örnek olarak verilebilir. Simüle etmek, gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi göstermeye çalışmaktır. Simülakr ile simüle etmenin sistemli bir şekilde birleştirilerek yapay olarak yeniden üretilmesi ise simülasyondur.

Simülasyonlar, yaratılan sınırsız imajlarla gerçeğinin yerini almaktadır. Bu şekilde üretilen imajlarla ortaya çıkan gerçekliği Baudrillard, *sentetik bir şekilde üretilmiş gerçek yani hipergerçek* olarak açıklar. Kuramcının ortaya koyduğu tezi sosyal medya üzerinden düşünelim. Sosyal medya aracılığıyla insanların düşünce yapısını şekillendiren etkileyiciler ve onların etkisine gönüllü sosyal medya kullanıcıları, üretilen hipergerçeğe süreklilik kazandırarak yeniden üretimini ve daha geniş bir alana yayılmasını sağlamaktadır. Baudrillard, Habermasçı bir anlayışla haberin, her yerde hızlı bir şekilde anlam dolaşımı sağlama misyonunun, beraberinde gerçeğin parçalanmasına ve anlamının kaybolmasına neden olduğunu ifade etmektedir. Piyasada dolaşıma sokulan fazla miktardaki bilgi, hedef kitle tarafından anlamı sorgulanmaksızın tüketilir ve böylece gerçekten daha gerçek olan hipergerçek, simülasyon hâlini alarak kitlenin zihninde yaşamaya başlar. Simülasyonun yerleşmesi ile toplumsal şeylerin, kitleler içinde kaynatılarak buharlaşması sağlanır. Sosyal medya etkisi sayesinde simülasyonun etki boyutu hızla büyür ve kullanıcılar maruz kaldıkları bilgilerin etkisiyle gerçeğin simüle edilmiş hâlini zihinlerine simülakr olarak yerleştirir.

Çalışmamızda incelenen kullanıcılar için de durum farklı olmamıştır. Odak gruptaki kullanıcıların, zihinlerine onların zımni kabulü ile yerleştirilen düşünceler, dini söylem, toplumsal cinsiyet rollerinin kabulü, hakikatin önemsizleştirilmesi, banal milliyetçilik ve homofobi söylemi gibi nosyonlarla pekiştirilerek kesin inanca dönüşmüştür. Dezenformasyona uğrayarak dönüşen ve yerleşen inanç, düşünce evrenini etkisi altına alarak savunulan düşüncenin haklılığını ortaya koyma çabasında rasyonelliği törpülemiştir. Bu noktada örnek olarak yine odak gruptan elde edilmiş tweetler yol gösterici olacaktır:

4 Şubat 2020'de yazılan ve 2 yanıt, 12 retweet, 48 beğeni ile desteklenen KT04TŞ02 kodlu tweetin sahibine göre, İstanbul Sözleşmesi bir "ihanet belgesi"dir. AB ülkeleri başta olmak üzere İngiltere, Almanya, Polonya bu sözleşmeyi "imzalamamış"ken Türkiye, kullanıcıya göre "asrın en büyük" ihaneti olan bu belgeyi tüm partilerin ortak kararıyla "güle oynaya" kabul etmiştir. Kullanıcıya göre "orada burada" "hain aramaya" gerek yoktur. Çünkü sözleşmeyi oylayanlar haindir (KT04TŞ02, Twitter, 2020).

Yazar, Şevki Karabekiroğlu şahsi Twitter hesabından 47 yanıt, 607 retweet, 1.800± beğeni alan şu tweeti yazmıştır:

> Efendim | Uluslararası hukuk olduğu için | İstanbul sözleşmesi bizim meri hukukun üstünde. | Bu sözleşmenin kabulü ailevi sorunlari çözemediği gibi daha da arttırdı | Kadın cinayetleri % 300 arttı | Aynı sözleşmeyi Bulgaristan kendi geleneklerine aykırı bulduğu için imzalamadı (Şevki Karabekiroğlu, 2019).

Bu iki tweet, yukarıda anlatılan medya dezenformasyonun bir sonucu olarak gösterilebilir. Çünkü; bu tweette yer alan bilgiler, özellikle yazılı medyada çokça dile getirilen Avrupa ülkelerinin de İstanbul Sözleşmesi'ne karşı oldukları tezinden kaynaklanmaktadır. Tweetlerde sayılan ülkeleri ele alındığında: İngiltere, sözleşmeyi 08.06.2012'de imzalamış ancak onaylanmamış ve yürürlüğe girmemiştir; Almanya ise sözleşmeyi 11.05.2011'de imzalamış, 18.06.2018'de onaylamış ve 01.10.2018'de yürürlüğe koymuştur. Polonya 18.12.2012'de imzalamış, 27.04.2015'te onaylamış ve 01.08.2018 itibariyle sözleşme yürürlüktedir. Bulgaristan ise sözleşmeyi 21.04.2016 imzalamış ancak diğer prosedürleri yerine getirmemiştir.

Türkiye gazetesinde yayımlanan C. Ahmet Akışık'a ait *İstanbul Sözleşmesi ve Diyanet'in sapıklığa karşı çıkışı* başlıklı köşe yazısında yer alan, *"**Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya ve Slovak Cumhuriyeti** sözleşmeye karşı çıkmışlardır."* (Akışık, 2020) cümlesinde ifade edilenlerin bir kısmı "sözleşmeye karşı çıkmışlardır" yargısı için biraz esnek bir kullanım olmuştur. Bir sonraki paragrafta açıklandığı üzere bu esnetme, bir hakikatin önemsizleştirilmesi örneğidir.

24.06.2020 itibariyle İstanbul Sözleşmesi'nin imza ve onay şemasındaki bilgiler doğrultusunda (AK, 2011); Bulgaristan, 21.04.2016'da sözleşmeyi imzalamış ancak henüz onaylama ve yürürlüğe girme gerçekleşmemiştir. Bunun yanında sözleşme ile alakalı herhangi bir görüş de bildirilmemiştir. Hırvatistan, sözleşmeyi 22.01.2013'te imzalamış, 12.06.2018'de onaylamış ve 01.10.2018'den itibaren de yürürlüktedir; sözleşmenin 78 ve 30. maddenin 2. fıkralarına şerh koymuştur. Çek Cumhuriyeti, 02.05.2016'da imzalamış ancak henüz onay ve yürürlüğe koyma işlemlerini gerçekleştirmemiştir; sözleşmenin, 78. maddesinin 2. fıkrasına ve 44. maddesinin 1. fıkrasının -e bendine- şerh koymuştur. Macaristan, 14.03.2014'te imzalamış ancak 05.05.2020'de onaylanmaması yönünde karar almıştır. Letonya, 18.05.2016'da sözleşmeyi imzalamış ancak henüz diğer işlemleri gerçekleştirmemiştir. Letonya, 78. maddenin 2. fıkrası, 55. maddenin 1. fıkrası ve 35. maddeye şerh koymuştur. Litvanya,

07.06.2013'te sözleşmeyi imzalamış henüz onay ve yürürlük işlemlerini gerçekleştirmemiş; sözleşme hakkında da olumsuz görüş bildirmemiştir. Polonya 18.12.2012'de imzalamış, 27.04.2015'te onaylamış ve 01.08.2018'te sözleşmeyi yürürlüğe koymuştur; sözleşmenin 78 ve 30. maddelerinin 2. fıkraları ile 55. maddenin 1. fıkrası ve 35. maddeye şerh koymuştur. Ayrıca 78. maddenin 2. fıkrası gereğince 37, 38, 39 ve 58. maddeler için sınır dışı edilmenin önüne geçileceğini bildirmiştir. Romanya, 27.06.2014'te imza atmış, 23.05.2016'da onaylamış ve 01.09.2016'da sözleşmeyi yürürlüğe koymuştur; sözleşmenin 78. maddesinin 1, 2 ve 3. fıkrası ile 1 ve 3. fıkra ile bağlantılı olarak 33 ve 34 maddeler, 30. maddenin 2. fıkrası, 35. madde, 44. maddenin 1. fıkrasının -e bendi- ile 3 ve 4. fıkrası, 55. maddenin 1. fıkrası ile 59. maddeye şerh koymuştur. Slovak Cumhuriyeti, 15.05.2011'de sözleşmeye imza atmış ancak henüz onaylama ve yürürlük işlemlerini gerçekleştirmemiştir; Bulgaristan gibi Slovak Cumhuriyeti de sözleşme konusunda olumsuz görüş bildirmemiştir. Görüldüğü üzere, köşe yazısında yer alan ülkelerden sadece Macaristan ile alakalı verilen bilgi doğrudur. Bu türden köşe yazılarındaki hatalı bilgilerden kısa bir bölümünü bile doğrusuyla değiştirmek, sayfalara mâl olmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi muhaliflerince sosyal medya fenomeni olarak kabul edilen Tuğrul Selmanoğlu isimli Twitter kullanıcısı tarafından 101 yanıt, 296 retweet ve 1.800± beğeniyle desteklenen tweeti yazılmıştır:

> Problem İstanbul sözleşmesi değil... | İstanbul sözleşmesi, asıl problemin üzerine konan süs çileği. | Problem İsviçre medeni kanunundan uyarlanan bu milletin dinine ve örfüne aykırı medeni kanun. O kanunlar İsviçrelileri mutlu eder, biz Türküz! | Bize uygun medeni kanun lazım. (Tuğrul Selmanoğlu, 2020).

1926'da İsviçre'den alınan ve üzerinden yıllar geçtikçe ihtiyaca ve çağa göre değiştirilen TMK'nin, Türk toplumuna uygun olmadığı ifade edilmektedir. Bu düşüncenin temelinde, muhafazakâr kesimin erken Cumhuriyet dönemindeki Batılılaşma hamlelerine duyduğu tepki yatmaktadır. Batı'ya ayak uydurma ve modernleşme atılımlarının ilk örneği tabii ki bu kanun değildir. Hukukçu Elif Dursunüst'ün çalışmasına göre, Prusya'dan Avrupa'ya ve oradan da tüm dünyaya yayılan kuralların kanunlaştırılması akımı, Osmanlı Devleti'ne 1868'de Ahmet Cevdet Paşa'nın hazırladığı Mecelle (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye) ile gelmiştir. Osmanlı toplumunda da o dönem, kanun yapma üzerine tartışmalar bulunmaktadır. 25 Ekim 1917'de yürürlüğe giren Hukuk-ı Aile Kararnamesi, Hanefi mezhebi dışındaki mezhepleri de referans alan geniş bir çerçeveye sahip olmasına rağmen toplumu

oluşturan Müslümanlar ve gayri Müslimler tarafından kabul görmemiş ve 1919'da kaldırılmıştır. 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti, 1919'da kaldırılan kanunun yerini doldurmak için 1923 ve 1924'te komisyonlar kurmuş ve 1926'da İsviçre Medeni Kanunu'ndan aynen tercüme edilen kanunu kabul etmiştir. Kabul edildiği dönemden günümüze kadar ki neredeyse yüz yıllık süreçte benzer argümanlarla tartışılmıştır (Dursunüst, 2009: 159-170). Yukarıda alıntılanan tweetteki argüman da kanunda farklı zamanlarda yapılan değişikliklere rağmen kanunun çıkarıldığı dönem yapılan tartışmalarda kullanılan argümanların benzeridir.

87 bin takipçisi bulunan, profil fotoğrafı olarak Amerikalı siyahi Müslüman ve insan hakları savunucusu Malcolm X'in fotoğrafını kullanan ve İstanbul Sözleşmesi muhalifleri tarafından fenomen olarak kabul edilen Detroitli Kızıl mahlaslı Twitter kullanıcısı, 16 Mayıs 2020'de profilinden bir anket yapmıştır: Kullanıcı, hazırladığı anket sorusu aşağıda verilmiştir. Sorusuna "Evet Okudum" ve "Hayır Okumadım" seçeneklerini belirlemiştir:

> Arkadaşlar dürüstçe cevap veriyoruz. Sosyal medyada sürekli tartışılan İstanbul Sözleşmesi'ni okudunuz mu? (Detroitli Kızıl, 2020).

Ankete 5.013 Twitter kullanıcısı oy vermiştir. Ankete katılanların demografik yapısı ile alakalı bilgi, twitter tarafından ne anket sahibine ne de katılımcılara sunulmadığı için bu konuda bilgi verebilmek mümkün değildir. Anketin bulunduğu tweet, 17 yanıt, 10 retweet ve 27 beğeni almıştır. Anket sonucunda *Evet Okudum* şıkkı %12,7 (yaklaşık 637 kullanıcı), *Hayır Okumadım* şıkkı ise %87,3 (yaklaşık 4.376 kullanıcı) oranında işaretlenmiştir. Tweete gelen yanıtlarda, manipülasyon için *Evet Okudum* şıkkını işaretlediğini beyan edeler bulunmakla birlikte, okuduğunu ifade edenlerin bir bölümü, sözleşmeye verilen tepkilerin abartılı olduğunu diğerleri ise sözleşmenin uygulaması ve içeriğinde detayların önemli olduğunu ifade etmektedir.

Tezin bu bölümünde İstanbul Sözleşmesi karşıtlarının tepkileri, Twitter paylaşımları aracılığıyla gözleme tâbi tutulmuştur. Twitter, bilgi paylaşım hızının en üstte olduğu platformlardan biridir. Bu da onu kullananlara hem pozitif hem de negatif etki etmektedir. Bilgiye erişimin kolaylaşması, haber alma özgürlüğünün kapsamı genişlemesi ve kamusal alan yaratması bakımından insanların, hak arama mecrasına dönüştüğünden pozitiftir. Dezenformasyon ve manipülasyonun etki alanını arttırması bakımındansa negatiftir. Sözleşme karşıtı görüş bildiren Twitter kullanıcılarının,

İstanbul Sözleşmesi'ni okumadıkları veya okuyanların da maddeleri ve sözleşmenin amacını değiştirerek sunmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Sözleşmeye muhalefet eden kullanıcıların büyük bir bölümü, eleştiri getirirken sözleşmeye dair kendi düşüncelerinden ziyade bu konuda kanaat önderi saydıkları kişilerin söylemleri üzerinden ifadeler geliştirmiştir. Yazılı ve görsel medyanın yönlendirmeleri ile siyasilerin bu konudaki beyanları da muhalif söylemin şekillenmesinde etkili olmuştur. Kullanıcılar, sözleşme aleyhindeki söylemlerinde, sözleşme çerçevesinde şekillendirilmemiş metinleri de sözleşmeyle bağlantılıymış gibi eleştirmektedir.

SONUÇ

Bu tez kapsamında yapılan incelemelerde, Türkiye'de bir Avrupa Konseyi anlaşması olan İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik muhalefet eden kesimlerin oldukça farklı sosyal statülerden insanlardan oluştuğu gözlemlenmiştir. Muhalif kesimi, yazılı ve görsel medya mensuplarından millet vekillerine; sosyal medya fenomenlerinden yaşadıkları mağduriyetleri dile getirmek amacıyla Twitter'da bulunduğunu belirten kişilere kadar geniş bir insan topluluğunun oluşturduğu görülmüştür. Bu kesimlerin, muhalif düşüncelerini çeşitli internet platformlarında ifade ettikleri gözlemlenmiş ve bir sosyal medya aracı olan Twitter üzerinden gösterdikleri tepkiler eleştirel söylem analizi ile analiz edilmiştir.

Türkiye'de sözleşmeye muhalefet eden kesimlerin, düşüncelerini ifade ederken mensup oldukları dinin (genellikle İslâmiyet) ve kültürün (Türk kültürü) şekil verdiği normlaşmış cinsiyet rolleri kabullerinin söylemlerine yön verdiği gözlemlenmiştir. Twitter kullanıcılarının, ifadelerini desteklemek amacıyla Türk tarihine ve millî kimlik bilincine atıf yaptığı yapılan analizlerle çözümlenmiştir. Twitter hesapları aracılığıyla paylaşımlarda bulunan kişilerin, söylemlerini güçlendirmek için dinî değerleri referans alarak hedef kitlelerine seslendiği ve kamuoyu oluşturma çabasında oldukları gözlemlenmiştir. Kullanıcıların, özellikle İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanunun aileyi yıktığını iddia ederek bu iki metnin kaldırılmasını talep ettikleri paylaşımlarında, bu metinlerin yerine toplumsal kabullerin referans alındığı, "Müslümanlık ve Türklük değerleriyle çelişmeyecek" şeklinde tanımladıkları yasaların hazırlanmasını talep ettikleri gözlemlenmiştir. Kullanıcıların, boşanma sonucunda kadının geçimini sağlayabilmesi için mahkemelerce belirlenen nafakanın süresi ve miktarı konusuna çokça eleştiri getirdiği gözlemlenmiştir. Nafaka konusunda, İslâmi hükümlere uygun hareket edilmesi gerektiğini düşünen muhalifler tarafından bu yönde sıklıkla ifade geliştirildiği analiz bölümünde çözümlenmiştir.

Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'ne muhalefet eden kesimlerin, dinî inanışlarını referans göstererek toplumsal cinsiyet eşitliği ve LGBTİ+ bireylere yönelik ötekileştirici tavır aldıkları gözlemlenmiştir. Sözleşme muhaliflerince, toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsiyetleri ortadan kaldırarak insanlığın yok etmeyi amaçlayan bir "proje" olarak görülmekte ve bu durum muhaliflerin ortaya koydukları argümanlardan

açıkça anlaşılmaktadır. LGBTİ+ bireylerin "sapkın" oldukları yönündeki düşüncelerini, dinî anlatılarla desteklemeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. İstanbul Sözleşmesi'nden önce de toplumda var olan ancak toplumsal kabullerle uyuşmadığı için görmezden gelinen veya yok sayılan cinsiyet eşitliği nosyonu ve cinsel yönelimler gibi konuların sözleşmeyle görünürlük kazanmasının, muhaliflerce sözleşmenin "sapkınlıkları" arttırdığı yönünde yorumlandığı görülmüştür. Sözleşme karşıtlarına göre LGBTİ+'nın görünürlük kazanması, insanların (özellikle çocukların) bu cinsel eğilimlere özendirilmesi amacını taşımaktadır. Bu sebeple de İstanbul Sözleşmesi, "toplumu ifsat edici veya tağut" olarak nitelendirilmektedir. Bu iki kavram ile homofobi söylemi arasında organik bağ kurulduğu gözlemlenmiştir. Muhaliflerin, LGBTİ+ birey olmayı "doğal" olarak kabul ettikleri heteroseksüellik düzenini bozma ve heteroseksüel ahlaktan sapma olarak gördükleri çözümlenmiştir.

Twitter kullanıcılarının nafaka konusuna getirdikleri çözüm önerilerinde, nafaka miktarı ve süresinin düşürülmesi gerektiği fikrinin ağır bastığı gözlemlenmiştir. Muhaliflere göre, bu çözüm yoluyla hem boşanmalarda hem de kadına yönelik şiddette azalma olacağı ifade edilmektedir. Muhaliflerin bu düşüncelerinden kadınların, geçimlerini sağlamak için evliliklerini ne olursa olsun devam ettirmek zorunda kalmalarını istedikleri ve erkeklerin boşanmayla bağlantılı gerçekleştirdikleri şiddet eylemlerinden uzaklaşacaklarını düşündükleri yorumu çıkarılabilir. Bu çıkarımdan hareketle, ekonomik özgürlüğünü elde etmesine engel olunmuş kadınların, kendi hayatlarına dair karar almalarının önüne geçmek için nafaka miktar ve süresinin düşürülmesi yoluyla toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretiminin sağlanmak istendiği söylenebilir. Bu bakımdan toplumsal cinsiyet eşitliği ile nafaka konusundaki rahatsızlığın birbiriyle bağlantılı olduğu gözlemlenmiştir.

Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'ne muhalif kesimlerin çokça eleştirdiği bir diğer konu ise "Kadının beyanı esastır" karinesidir. Muhalifler her ne kadar karineyi İstanbul Sözleşmesi ile ilişkilendiriyorlarsa da söz konusu karine, 2004 yılındaki bir Yargıtay kararına dayanmaktadır. Sözleşme muhaliflerince üretilerek Twitter üzerinden paylaşılan karinenin uygulanışına dair örneklerin, bilgi esnetme veya maksatlı olarak değiştirme şeklinde dayanaksız olarak sunulduğu gözlemlenmiştir. "Kadının bir sözü ile erkeğin evinden atılması" veya "hapse girmesi" gibi argümanlara dayandırılan söylemler, ilgili kategorideki çözümlemelerde de ortaya koyulduğu üzere temelsizdir.

Mahkeme salonlarında mağduriyetini dile getiren kadınların, özel hayatları ve sosyal statüleri gibi değişkenler, mahkeme heyetince irdelenmekte ve bunun akabinde sözlü beyanın doğruluğuna dair oluşan kanaat neticesinde şikâyete konu eylem hakkında bir karar verilmektedir.

Türkiye'deki İstanbul Sözleşmesi muhaliflerinin, kadın cinayetlerine duyarlı olduklarını belirtmelerinin yanında kadına yönelik şiddeti arttıran ana etken olarak sözleşmeyi gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bu durum, LGBTİ+ karşıtlığında olduğu gibi görünürlük artışının kasten yanlış yorumlanmasıyla benzerlik göstermektedir. Muhaliflere göre, İstanbul Sözleşmesi'nden sonra kadın cinayetleri katlanarak artmıştır. Bu algılayışın altında yatan sebep ise konuyla alakalı araştırmaların artması ve bazı STK'ların femisitlerle alakalı çetele tutmaya başlamasıdır. Kullanıcıların, periyodik olarak duyurulan bu çeteleleri alıntılamak suretiyle femisitlerdeki artışı İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun'a karşı eleştiri getirmek için kullandıkları gözlemlenmiştir.

İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılması, feshedilmesi veya iptal edilmesi konuları kapsamında, Twitter aracılığıyla kamuoyu oluşturmak için kolektif hareket ederek spesifik gündem çalışmalarıyla da bir araya gelen İstanbul Sözleşmesi muhalifleri, #İstanbulSözleşmesi, #İstanbulSözleşmesiÖldürür, #İstanbulSözleşmesiFeshedilsin, gibi etiketleri tek tek veya bir arada kullanarak tepkilerini ortaya koymaktadır. Bu tür gündem çalışmaları, muhalif kesimin kanaat önderi olarak gördüğü kişi ve topluluklar tarafından belirli gün ve saat belirlenerek tıpkı bir açık hava toplantısı gibi organize edilmektedir. Bu tezde genel bir kavrayış elde edebilmek amacıyla spesifik gündem çalışmalarından ziyade "İstanbul Sözleşmesi" anahtar kelimesi kullanılarak ortaya konan tepkiler netnografi yöntemiyle incelenmiştir.

İstanbul Sözleşmesi'ne taraf diğer ülkelerde (Polonya, Ukrayna, Macaristan vd.) olduğu gibi Türkiye'de de muhafazakâr ve milliyetçi çevreler, sözleşmenin aileyi ve dini hedef alarak toplumun tesis ettiği değerleri yok etmeyi amaçladığını düşünerek tartışmaya açmıştır. Sözleşmeye muhalefet edenlerin, sözleşme konusundaki eleştirilerinin başında sözleşmenin Batı menşeili olması gelmektedir. Bir Avrupa Konseyi anlaşması olmasının yanı sıra İstanbul Sözleşmesi, 1975-85 yıllarının Birleşmiş Milletler tarafından "Kadın On Yılı" olarak duyurulmasıyla başlayan ve daha öncesinde "kadına yönelik şiddet" ve "kadının insan hakları" gibi konularda

çalışmalar yapan kadın STK'ları ve akademisyenlerin tetiklemesiyle devletlerin de bu konularda düzenleme yapmak için görevlendirdiği uzman ve yetkililerin yaptıkları katkılar neticesinde ortaya çıkmış uluslararası bağlayıcılığı bulunan bir sözleşmedir. İstanbul Sözleşmesi, sloganlaşmış ifadesi ile "kadınlar için kadınlar tarafından yazılmış" bir sözleşmedir. Türk akademisyenler Feride Acar, Yakın Ertürk; Türk siyasetçiler Cumhuriyet Halk Partili Gülsün Bilgehan ve AK Partili Nursuna Memecan gibi isimler ile Türkiye'de faaliyet gösteren kadın sivil toplum kuruluşları bir araya gelerek İstanbul Sözleşmesi'nin yazımına büyük katkıda bulunmuştur.

Türkiye'deki muhaliflerine göre sözleşme, Türk toplumunun değerleri ve İslâmi hükümlerle uyuşmamaktadır. Bu yüzden sözleşmeye taraf olmaktan vazgeçilmesi ve sözleşme ile bağlantılı olarak çıkarılan 6284 sayılı Kanun gibi metinlerin geri çekilmesi talep edilmekte ve bu metinlerin Türk ve İslâm gelenekleriyle de örtüşecek yenileriyle ikâme edilmesi önerilmektedir. Benzer argümanların Türk ve Müslüman olmayan sözleşmeye taraf diğer ülkelerde de ileri sürülüyor oluşu, sözleşmedeki bazı ifadelerin maksatlı olarak yanlış yorumlanması ve ataerkil düzenin bir parçası olan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin görmezden gelinmesi isteğiyle açıklanabilir. İktidar ilişkilerinin evdeki yansımasının bir sonucu olan kadına yönelik şiddet, İstanbul Sözleşmesi'nde de düzenlendiği üzere kültür, din, gelenek-görenek, namus gibi kavramlarla mazur görülemeyecek yapısal bir sorundur.

Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkan kesimlerin, düşünce evrenini şekillendiren temel kaynaklardan biri olan din, insanın toplumsallaşmasında başat bir rol oynamaktadır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde, sözleşme muhaliflerinin de hayata ve olaylara bakışına etki boyutu tezin analiz kısmında ayrıntılı olarak, sonuç bölümünde ise analizlerden elde edilen çıkarımlarla ortaya konmuştur. Bu açıdan, ideolojik bir dini tercih ile sözleşmeye muhalefet arasında organik bağ bulunmaktadır. Sözleşme karşıtlarına göre sözleşme, din ile çelişen ve onu yok etmeyi hedefleyen bir anlayışa sahiptir. Toplumsallaşmanın başladığı ilk kurum olan aile için de benzer bir rol oynadığı söylenmektedir. Sözleşme muhalifleri, aileyi toplumsal değerler olarak kabul edilen din ve millî kültürün yeniden üretimi ve yaşatılması bakımından toplumun temeli olarak görmektedir. Bu sebeple sözleşme muhalifleri, İstanbul Sözleşmesi'nin amaçladığı toplumsal cinsiyet eşitliğiyle kadının ikincil durumundan kurtarılmasını, aileye ve dolayısıyla topluma karşı bir tehdit olarak algılamaktadır. Bu

sebeple İstanbul Sözleşmesi'ne muhalefet ile muhaliflerin aile kavrayışı arasında da bir bağ bulunmaktadır.

Türkiye'deki İstanbul Sözleşmesi'ne muhalefetin bir diğer boyutu da siyasal iktidara yönelik eleştirilerde İstanbul Sözleşmesi'nin bir arka kapı gibi kullanılmasıdır. Her ne kadar bu tezde, toplumsal boyut incelenmek istendiğinden direkt olarak siyasal eleştirilere yer verilmemiş olsa da verilerin değerlendirilmesi sürecinde, karşılaşılan bu durumun göz ardı edilmemesi gerektiği düşünülmüştür. Bu bakımdan, Türkiye'deki İstanbul Sözleşmesi muhalifleri tarafından sözleşmenin kabul edildiği dönemde iktidarda olan AK Parti ve dönemin kabinesi sıkça ve açıkça hedef alınmıştır. Bu hedef almalarda, dönemin başbakanı ve günümüzün Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan kabinesinden ayrı tutularak daha az eleştirilmektedir. Veri toplama ve analiz süreci boyunca, sözleşmenin imzalandığı dönem görevde olan 60. Hükûmetin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin (ve halefi diğer tüm bakanlar) ile Dış İşleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun, sözleşme muhaliflerince yoğun bir şekilde eleştirildiği görülmüştür. Muhaliflerin eleştirilerine tüm "Aile Bakanları" hedef olurken incelememiz döneminde görevde olan 67. Hükûmetin Adalet Bakanı, Abdulhamit Gül'e yönelik eleştirilerin de bulunduğu görülmüştür. Gül'e yönelik eleştirilerin şiddeti, daha önce sayılan isimlere göre daha azdır.

Türkiye'deki İstanbul Sözleşmesi muhalifi Twitter kullanıcılarının, yaptıkları paylaşımlarda sözleşmenin yürütülmesinin denetlenmesi aşamasında emeği olan kadın hareketi mensuplarını "feminist" şeklinde etiketleyerek sundukları gözlemlenmiştir. Bu feminist etiketlemesi, kadın hakları savunucularının sözleşme muhaliflerince terör örgütleriyle ilişkilendirmesi sebebiyle makbul vatandaş olarak görülmemeleriyle bağlantılıdır. Siyasi iklimin etkisiyle bazı kullanıcıların, İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılması yönündeki taleplerini güçlendirebileceğini düşündüklerinden Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) kadın hareketine ve femisit konusundaki protestolara verdiği destek sebebiyle kadın hareketi mensupları ve protestocuların PKK ve diğer terör örgütleriyle ilişkili olduklarını iddia ettikleri gözlemlenmiştir.

Bu tezin teslim edilmesine yakın bir zamanda, İstanbul Sözleşmesi'nin feshine yönelik tartışma en üst perdeden konuşulmaya başlanmıştır. İstanbul Sözleşmesi'nin temel dayanağı olan toplumsal cinsiyet ve sözleşmede bahsi sadece bir yerde geçen (4. maddenin 3. fıkrası) cinsel yönelim konusunun, toplumda kabul görmeyen LGBTİ+

ve diğer "marjinal hareketlerin" kullandığı kavramlar olduğunu ileri sürülmüştür. Sözleşmenin 12. maddesinin 5. fıkrası ve *Sözde Namus Adına İşlenen Suçlar da Dahil Olmak Üzere, İşlenen Suçlar İçin Gerekçelerin Kabul Edilmemesi* başlıklı 42. maddesindeki hükümler tartışmaya açılmıştır. Bu konular, hem çalışmamızda yer verilen Twitter kullanıcılarının tweetlerinde hem de son tartışmada karşımıza çıkmaktadır. Sözleşmede yer alan bu maddeler ile işlenen suçlarda ilgili konular bahane edilerek cezadan kaçınma veya indirim kazanma yollarının önünün kapatılması hedeflenmektedir.

Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasından 6 yıl önce 2005 yılında, "Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu" oluşturulmuştur. Bu komisyon, 2006 yılında 2 ciltten oluşan bir rapor hazırlayıp sunmuştur (TBMM, 2006): Raporda, "kadına yönelik şiddet", "çocuğa yönelik şiddet" ve "töre ve namus cinayetleri" konularına odaklanılmıştır. Bu komisyon ve hazırladığı rapor göstermektedir ki namus cinayetlerinin engellenmesine yönelik girişimler, İstanbul Sözleşmesi'nden çok önce de ele alınmıştır. O dönem bağlayıcılığı bulunan CEDAW'a uygun olacak şekilde çeşitli mevzuatta düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar da İstanbul Sözleşmesi'nin, toplumların kültürüne yönelik bir saldırı amacı bulunmadığını göstermesi bakımından önemlidir.

İstanbul Sözleşmesi'nin 2020 Temmuz'unda, iktidar partisinin başkanvekilince, çalışmamızda da eleştirel söylem analizine tâbi tuttuğumuz tweetlerdeki argümanlarla tartışmaya açılması sözleşmenin yürütücüleri tarafından da tam olarak anlaşılmadığını göstermektedir. Sözleşmenin feshinden ziyade revize edilmesinin önü yine sözleşmenin ilgili maddesi ile açıktır. Bu yol, sözleşmenin 11. bölümünü oluşturan 4 fıkralık 72. maddeyle mümkündür. Söz konusu madde, taraf ülkelerin sözleşmede değişiklik yapmak üzere teklif sunabilmesinin önünü açmaktadır. Buna göre değişiklik talebi, Avrupa Konseyi (AK) Genel Sekreterine iletilir ve bu makam da talebi Avrupa Konseyi üye devletlerine, imzacı diğer taraf ülkelere, Avrupa Birliği ile sözleşmeyi imzalamaya ve kabul etmeye davet edilmiş ülkelere gönderir. AK Bakanlar Komitesi, değişiklik tekliflerini değerlendirir ve AK üyesi olmayan tarafların görüşlerini aldıktan sonra kararını verir. Eğer değişiklik isteği kabul edilirse değişiklik metni taraf ülkelere gönderilir. Tarafların değişiklik talebini onayladıklarını AK Genel Sekreterine

ilettikleri tarihten itibaren 1 aylık sürenin dolmasının ardından gelen ilk ayın birinci günü değişiklik yürürlüğe girer. Ayrıca yine sözleşmenin 74. maddesince sözleşmenin uygulanması ve yorumlanmasındaki uyuşmazlıkların barışçıl yoldan çözülmesi için müzakere yolu da açıktır. Türkiye mevcut durumda, yapıcı bir yol izlemelidir. Bu sebeple sözleşmeye dair atılacak herhangi bir adımda, sözleşmenin imzalandığı dönemde olduğu gibi geniş katılımlı bir tartışma ortamı oluşturulmalı ve bu ortamdan çıkacak karara göre hareket edilmelidir.

Türkiye'nin sözleşmenin 80. maddesi ile fesih hakkı da bulunmaktadır. İlgili maddeye göre, taraflar AK Genel Sekreterine yapacakları bildirimle sözleşmeyi feshetme yetkisine sahiptir. Fesih talebi, AK Genel Sekreterine ulaştıktan sonraki 3 ay bitmesini takip eden ilk ayın birinci gününde yürürlüğe girer. Türkiye'nin madde 80'i kullanarak sözleşmeyi feshetmesi, Avrupa Birliği ile bağlarını koparmasına yönelik bir adım şeklinde algılanabilir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda vurgular yapan CEDAW'ın durumunun ne olacağı da fesih sonrasındaki bir diğer tartışma gündemini oluşturacaktır. Türkiye'nin sözleşmeden çekilmesi, kadına yönelik şiddetin insan hakları ihlali olarak değerlendirildiği metinlerle çelişmek ve kendi kendine yaptırım uygulaması manasına da gelmektedir.

İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik eleştiriler çerçevesinde İstanbul Sözleşmesi'nin hem söylemlerini analiz ettiğimiz muhalifler hem de yetkililerce yanlış yorumlarla bağlamından koparıldığı görülmüştür. Tüm bu sebeplerle asıl yapılması gereken İstanbul Sözleşmesi'nin amacının kadına yönelik şiddeti engellemek, aile içerisindeki güç ilişkilerinden kaynaklanan şiddeti önlemek ve ikincil konumdaki kesimlerin maruz kaldığı ötekileştirme ve şiddete mâni olarak onların ikincil konumlarının düzeltilmesini sağlamak olduğunun anlatılması gerekmektedir. Sözleşmenin bu yöndeki 12-17. maddeleri arasında düzenlenen *Önleme* başlıklı üçüncü ve 18-28. maddeler arasında düzenlenen *Koruma ve Destek* başlıklı dördüncü bölümünde öngörülen düzenlemelerin topluma yeterince tanıtılmadığı da sözleşmeye yönelik muhalefette kullanılan argümanlardan açıkça anlaşılmaktadır.

Türkiye'deki İstanbul Sözleşmesi muhaliflerinin çokça hedef gösterdiği sözleşmenin 12. maddesinin 5. Fıkrasında yer alan "Taraflar kültür, töre, din, gelenek veya sözde "namus" gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin edeceklerdir." şeklindeki ifadeyle,

ilgili maddenin sayılan toplumsal ögeleri hedef almadığı bu ögeler bahane edilerek uygulanan şiddetin mazur gösterilmeye çalışılmasının önüne geçilmesinin istendiği üretilecek slogan, kısa video, kısa açıklama metinleri ve görsellerle anlatılmalıdır. İstanbul Sözleşmesi'nin 4. maddesinin 3. fıkrasında (fıkra aşağıda verilmiştir) yer alan "cinsel yönelim" ibaresi, Türkiye'deki sözleşme muhaliflerince maksatlı olarak seçilerek ortaya atılmaktadır. Bu ibare ile cinsel yönelimi toplumun kalanıyla uyuşmayan bireylerin, bu uyuşmazlık sebebiyle maruz kaldıkları her türden şiddetin devlet tarafından önlenmesi ve bu bireylerin haklarının korunması gerektiğinin ve şiddete maruz kalan diğer madun kesimlerden farksız olarak ele alındıklarının topluma yukarıda sıralanan öneriler kullanılarak anlatılması gerekmektedir.

> Taraflar bu Sözleşme hükümlerinin, özellikle de mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, mülk, doğum, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci statüsü veya başka bir statü gibi, herhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını temin edeceklerdir (İstanbul Sözleşmesi m. 4/3).

Türkiye'deki İstanbul Sözleşmesi muhalifleri tarafından LGBTİ+ bireylerle ilişkilendirilerek bağlamından koparılan ve İstanbul Sözleşmesi'nin de dayanağı olan toplumsal cinsiyet kavramının, her düzeyden eğitim kurumu ile geleneksel ve internet ortamındaki medya araçlarından sunulmak üzere öğretici materyallerle topluma açıklanması gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin (UNODC) 2019 yılında yayımladığı *Cinayet Üzerine Küresel Çalışma: Kadın ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete bağlı öldürülmeleri (Global Study on Homicide: Gender-related killing of woman and girls)* başlıklı raporunda, 2017 yılında öldürülen kadınlarla alakalı istatistiklere yer vermiştir. Bu rapora göre, 2017 yılında dünyada toplam 87.000 femisit vakası gerçekleşmiştir. Öldürülen 87.000 kadının 50.000'ini (%58) partnerleri veya aile üyeleri, 30.000'ini (%35) ise önceki eşleri veya güvendikleri biri öldürmüştür. Buna göre dünyada, her gün 137 kadın kendi ailesinden biri tarafından öldürülmektedir. Türkiye'deki durum ise Polis Akademisi'nin 2019 yılında hazırladığı Dünyada ve Türkiye'de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri ve Analizler başlıklı rapor ve Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun (KCDP) 2017 verilerinin karşılaştırması ile verilebilir. Polis Akademisi'nin raporuna göre 2017 yılında Türkiye'de 350 olmak üzere 2016 ile 2018 yılları arasında toplam 932 kadın öldürülmüştür (Taştan ve Küçüker Yıldız, 2019: 2). Yıllara göre ayrı ayrı istatistik

kullanılmadığında üç yıla göre verilen istatistiklerde öldürülen 932 kadının 592'sini (%63,5) eşi veya duygusal partneri, 298'ini (%32) ise akrabaları öldürmüştür (Taştan ve Küçüker Yıldız, 2019: 20). KCDP'nin 1 Ocak 2018'de açıkladığı verilere göre, 2017 yılında Türkiye'de 409 femisit vakası yaşanmıştır. 409 kadın cinayetinin 135'inde (%33) fail tespit edilememiştir; 127 (%31) kadın kocası veya partneri tarafından, 131 (%32) kadın ise eski eş veya partner ve akrabaları tarafından öldürülmüştür (KCDP, 01.01.2018). UNODC'nin dünyadaki durumu serimlediği raporu ile Türkiye'deki durumun tutarlı bir karşılaştırma elde edebilmek açısından 2017 yılına ait veriler incelenmek durumunda kalınmıştır. Dünyadaki ve Türkiye'deki istatistiklere bakıldığında femisitlerin, yerel politikalarla veya yerel enstrümanların yetersizliği ile açıklanamayacağı ortadadır. Kadına yönelik şiddet, ataerkil düzenin bir sonucudur ve tüm dünyada yaygın bir şekilde bulunmakta ve çözüm beklemektedir. Avrupa Konseyi'nin bu konuda ortaya koyduğu İstanbul Sözleşmesi'nin bir benzerinin Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanarak imzaya sunulması, tüm dünyada kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önleme ve cezalandırmada belli standartların oluşmasını sağlayacak ve topyekûn bir mücadele imkânı sunabilecektir.

Bir önceki paragrafta da belirtildiği üzere kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet evrensel ve yapısal bir sorundur. Kadının, toplumsal konumu itibariyle maruz kaldığı şiddetin çözümü için yasal yolların yanı sıra toplumsal dönüşümün de gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu noktada İstanbul Sözleşmesi de kendini sihirli bir değnekmiş gibi göstermemekte kadına yönelik şiddetin önlenmesinde yardımcı enstrümanların da önemine dikkat çekmektedir. Bununla alakalı olarak İstanbul Sözleşmesi, sözleşmenin taraf ülkelerine getirdiği yasal düzenlemeler yapma hükümlerine ek olarak, *Özel Sektör ve Medyanın Katılımı* başlıklı 17. maddesindeki yükümlülükler yerine getirilerek sözleşmenin *Farkındalığın Arttırılması* başlıklı 13. maddesine yönelik adımların atılmasını da öngörmektedir. Bu adımların başında, İstanbul Sözleşmesi'nin düzenlediği konular hakkında tanıtım programlarının düzenlenmesi gelmektedir. Bu bağlamda hem İstanbul Sözleşmesi hem de sözleşmenin temel dayanağı toplumsal cinsiyet eşitliğinin toplumun her kesimine ulaştırılması amacıyla ulusal ve internet üzerinden yayın yapan televizyon kanallarındaki dizilerde, eğlence programlarında düzenlemeye gidilmeli, kamu spotları, sosyal medya görselleri, sözleşme maddelerinin tanıtımı için kısa açıklamalar içeren broşürler hazırlanarak sunulmalı ve böylece sözleşmenin her kesim ve her

yaştan bireye tanıtımı sağlanmalıdır. Böylece sözleşmenin ve dayanağı toplumsal cinsiyet eşitliğinin her iki cinsin de haklarını gözettiğinin anlaşılması sağlanacaktır. Toplumsal dönüşümün sağlanamadığı bir durumda kadına yönelik şiddetin son bulması mümkün değildir. Konvansiyonel medyanın dışında, İstanbul Sözleşmesi ve toplumsal cinsiyet kavramıyla alakalı farkındalığın arttırılmasına yardımcı olacak materyaller hazırlanarak farklı sosyal medya mecralarındaki fenomenler aracılığıyla üretilen materyal servis edilebilir[31]. Her yıl güz dönemi seminerlerinde öğretmenlere, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ve/veya akademisyenler aracılığıyla toplumsal cinsiyet konusunda eğitim programları düzenlenerek verilmelidir. Öğretmenlerin aldığı bu eğitim, ders müfredatları aracılığıyla eğitim yılı içerisinde öğrencilere aktarılmalıdır. Yine EBA, akademisyenler ve diğer enstrümanlar aracılığıyla okul rehberlik servislerince düzenlenecek programlarla ebeveynlerin de toplumsal cinsiyet hakkında bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Bunlara ek olarak okullar başta olmak üzere tüm sosyal medya kullanıcıları veya sosyal medya kullanıcı adaylarına, sosyal medya okur yazarlığı konusunda eğitim verilerek sosyal medyadaki dezenformasyonun da önüne geçilmesi sağlanabilir.

Şiddetin önlenmesi ve cezalandırılmasında kullanılan enstrümanların da iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple, öncelikle kolluk kuvvetleri ve yargı mensuplarının toplumsal cinsiyet ve İstanbul Sözleşmesi konularında eğitilmesi gerekmektedir. Kadınların yaşadıkları mağduriyetler karşısında hızla erişebilecekleri ALO 183 hattının sadece kadına yönelik şiddet olaylarıyla ilgilenmesinin sağlanması ve alt yapısının güçlendirilmesi, KADES mobil uygulamasının yaygınlaştırılması ve alt yapısının geliştirilmesi, femisitin ve ısrarlı takibin TCK içerisinde ayrıca düzenlenerek hem şiddet türlerine göre cezai yaptırımların hem de veri elde edilmesinin önünün açılması sağlanmalıdır. ŞÖNİM'lerdeki koşulların iyileştirilmesi ve teknik alt yapının güçlendirilmesi gerekmektedir. Sözleşmenin 16. *Önleyici Müdahale ve Tedavi Programları* başlıklı maddesinin 1ve 2. fıkrası gereğince, aile içi

[31] 528,6 bin takipçisi bulunan Ruling (@atavrattroll) takma isimli Twitter fenomeninin 23 Ağustos 2019* ve 7 Haziran 2020** tarihlerinde yaptığı, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hizmete sunulan Kadın Destek Uygulaması (KADES) mobil uygulamasını tanıtımı, bu konuda bir örnek olarak sunulabilir.

* https://twitter.com/atavrattroll/status/1164992278538199040?s=20 [Erişim Tarihi: 21.07.2020]

** https://twitter.com/atavrattroll/status/1269700454910476288?s=20 [Erişim Tarihi: 21.07.2020]

şiddet girişiminde bulunan kişilere yönelik eğitim ve destek programlarının oluşturulması ve bu alanda uzmanlaşmış kişilerin bulunduğu destek merkezlerinin kurulması için adımlar atılmalıdır. Bu adım atılırken aynı maddenin 3. fıkrasında belirtilen hususlara dikkat edilmelidir. Yasaları bir sopa gibi kullanmanın ötesinde toplumsal dönüşüme fayda sağlayacak türden programların geliştirilmesi, kadına yönelik şiddetle mücadelenin sağlıklı ve etkili bir şekilde yürütülmesinin ön koşuludur. Yapısal problemler çözülmeden kadına yönelik şiddetin çözüme ulaşmasını beklemek mümkün değildir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

ADORNO, Theodor W (2011) Kültür Endüstrisi – Kültür Yönetimi. (Çev. Nihat ÜLNER, Mustafa TÜZEL, Elçin GEN). İstanbul: İletişim Yayınları.

AKANDERE, Osman ve Ahmet DALDA (2018). Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Yasal Düzenlemeler ve Uygulanması (1923-2016). Konya: Eğitim Kitabevi.

ALPAY, Yalın (2019). Yalanın Siyaseti. İstanbul. Destek Yayınları.

ALTHUSSER, Louis (2010). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. (Çev. Alp TÜMERTEKİN) İstanbul: İthaki

ALTINAY, Ayşe Gül ve Yeşim ARAT (2008). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet. İstanbul: TÜBİTAK Destekli Araştırma.

BAKLACIOĞLU Nurcan Ö. ve Zeynep KIVILCIM (2015). Sürgünde Toplumsal Cinsiyet: İstanbul'da Suriyeli Kadın ve LGBTİ Mülteciler. İstanbul: Derin Yayınları.

BAUDRILLARD, Jean (2020). Simülakrlar ve Simülasyon. (Çev. Oğuz ADANIR). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

BILLIG, Micahel (2002). Banal Milliyetçilik. (Çev. Cem ŞİŞKOLAR). İstanbul: Gelenek Yayıncılık.

BLANK, Hanne (2019). Düzcinsel: Heteroseksüelliğin Şaşırtıcı Derecede Kısa Tarihi. (Çev. Tuğçe ELLİATLI KÖSE). İstanbul: İletişim Yayınları.

BORA, Tanıl (2017). Cereyanlar. İstanbul: İletişim Yayınları.

BOURDIEU, Pierre (2015). Eril Tahakküm. (Çev. Bediz YILMAZ). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

BUTLER, Judith (2014). Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi. (Çev. Başak Ertür). İstanbul: Metis Yayınları.

CRESWELL, John W (2013). NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni (3. Baskıdan Çeviri). (çev. Mesut BÜTÜN & Selçuk Beşir DEMİR). Ankara: Siyasal Kitabevi.

DAHL, Stephan (2018). Social Media Marketing Theories and Applications. London: Sage Publications.

DE BEAUVOIR, Simone (1981). Kadın Evlilik Çağı II. (Çev. Bertan ONARAN). İstanbul: Payel Yayınevi.

DEMİRKAPI ÜNLÜ, Müge (2012). Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet. İstanbul: Legal Yayıncılık.

ERDOĞAN, İrfan (2011). İletişimi Anlamak. Ankara: Pozitif Matbaacılık.

EYÜBOĞLU, İsmet Z (1988). Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü. İstanbul: Sosyal Yayınlar.

FETTERMAN, David M (2010). Etnography: step-by-step. California: Sage Publications.

FOUCAULT, Michel (2007). Cinselliğin Tarihi. (Çev. Hülya UĞUR TANRIÖVER). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

FOUCAULT, Michel (2014). Özne ve İktidar. (Çev. Işık ERGÜDEN ve Osman AKINHAY). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

FREUD, Sigmund (2016). Totem ve Tabu. (Çev. Kamuran ŞİPAL). İstanbul: Say Yayınları.

GÜLENSOY, Tuncer (2007). TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ TÜRKÇE SÖZCÜKLERİN KÖKEN BİLGİSİ SÖZLÜĞÜ -Etimolojik Sözlük Denemesi- 1. Cilt. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

HARARI, Yuval N (2017). Hayvanlardan Tanrılara: Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi. İstanbul: Kolektif Kitap.

HABERMAS, Jürgen (2003). İnsan Doğasının Geleceği. (Çev. Kaan H. ÖKTEN). İstanbul: Everest Yayınları.

HABERMAS, Jürgen (2018). Kamusallığın Yapısal Dönüşümü. (Çev. Tanıl BORA & Mithat SANCAR). İstanbul: İletişim Yayınları.

HINE, Christine (2015). Ethnography for the Internet: Embedded, Embodied and Everyday. London: Bloomsbury Publishing.

MILL, John S (2003). Hürriyet Üstüne. (Çev. Mehmet Osman DOSTEL). Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu.

İBN HALDUN (1997a). Mukaddime. 1. Cilt. (Çev. Zakir Kadirî UGAN). İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

İBN HALDUN (1997b). Mukaddime. 1. Cilt. (Çev. Zakir Kadirî UGAN). İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

İBN HALDUN (2007). Mukaddime. 1. Cilt. Haz. Süleyman ULUDAĞ. İstanbul: Dergâh Yayınları.

KANDİYOTİ, Deniz (2013). Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler. (Çev. Aksu BORA, Fevziye SAYILAN, Şirin TEKELİ, Hüseyin TAPINÇ, Ferhunde ÖZBAY). İstanbul: Metis Yayınları.

KOZİNETS, Robert V (2010a). Doing Ethnographic Research Online. California: Sage Publications.

KRIZSÁN, Andrea ve Conny ROGGEBAND (2018). The Gender Politics of Domestic Violence: Feminists Engaging the State in Central and Eastern Europe. Abingdon: Routledge & CRC Press.

LIDMAN, Satu (2018). Gender, Violence and Attitudes: Lessons from Early Modern Europe. Abingdon: Routledge & CRC Press.

McQUIGG, Ronagh (2017). The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights. Abingdon: Routledge & CRC Press.

NIEMI, Johanna, Lourdes PERONI ve Vladislava STOYANA (2020). International Law and Violence Against Women: Europe and the Istanbul Convention. Abingdon: Routledge & CRC Press.

CHOUDHRY, Shazia ve Jonathan HERRING (2020). Domestic Abuse and Human Rights. Cambridge: Intersentia Publishing.

OZANKAYA, Özer (1991). Toplumbilim. İstanbul: Cem Yayınevi.

PLATON (2018). Devlet. (Çev. Sabahattin EYÜBOĞLU ve M. Ali CİMCOZ). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

PUNCH, Keith F (2016). SOSYAL ARAŞTIRMALARA GİRİŞ Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. (Ed. S. Erdem TÜRKÖZÜ). Ankara: Siyasal Kitabevi.

SEVİM, Ayşe (2005). Feminizm. İstanbul: İnsan Yayınları.

SPINOZA, Baruch (2008). Tractatus Theologico-Politicus ya da Tanribilimsel Politik İnceleme. (Çev. Betül ERTUĞRUL). Bursa: Biblos Kitabevi Yayınları.

SUROWIECKI, James (2005). The Wisdom of Crowds. New York: Anchor Books.

ULUDAĞ, Süleyman (2007). "Giriş: İbn Haldun ve Mukaddime". İbn Haldun Mukaddime. 1. Cilt. İstanbul: Dergâh Yayınları. s. 13-210.

YAŞIN DÖKMEN, Zehra (2015). TOPLUMSAL CİNSİYET Sosyal Psikolojik Açıklamalar. İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAYLAGÜL, Levent (2006). KİTLE İLETİŞİM KURAMLARI Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları.

2. Kitap İçinde Yayın Bölüm/Makaleler

ARAT, Yeşim (2011). "Çekişme ve İşbirliği: Türkiye'de Kadınların Güçlenme Mücadeleleri". (Çev. Zuhal BİLGİN). Şu Kitapta: (Ed.) Reşat KASABA. Türkiye Tarihi; Modern Dünyada Türkiye 1839-2010, Cilt 4. İstanbul: Kitap Yayınevi. s. 415-450.

CAI, Wenjie (2018). "Donkey Friends in Europe: A Mobile Ethnographic Study in Group Orientation of Chinese Outbound Backpackers". Şu kitapta: (Ed.) Catheryn KHOO-LATTİMORE ve Elaine Chiao Ling YANG. Asian Youth Travellers: Insights and Implications. Switzerland: Springer. s. 79-95.

COŞKUN, Emel (2019). "Sığınmacı ve Göçmen Kadınlarla Sosyal Hizmet: Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet". Şu kitapa: Der. Filiz GÖKTUNA YAYLACI. Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye'de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmet. London: Transnational Press London,

ÇİFTÇİ, Ali (2018). "İBN HALDUN (1332-1406)". Şu kitapta: (Ed.) Adem ÇAYLAK. İslam Siyasi Düşünceler Tarihi. Ankara: Savaş Yayınevi. s. 507-534.

DAHLBERG, Lincoln (2018). "Dijital Demokrasiyi Yeniden Yapılandırmak: Dört Pozisyona Dair Bir Taslak". (Çev. Mustafa A. MİNARLI). Şu kitapta: (Ed.) Filiz DOĞAN. Yeni Medya Kuramları. İstanbul: Der Yayınları. s. 131-156.

DAHLGREN, Peter (2018). "İnternet, Kamusal Alanlar ve Siyasal İletişim: Dağılma ve Müzakere". (Çev. Esra DEMİRCİ ve Gül Dilek TÜRK). Şu kitapta: (Ed.) Filiz DOĞAN. Yeni Medya Kuramları. İstanbul: Der Yayınları. s. 173-196.

DE VOS, Gail A (2018). "Folklor ve İnternet: Netlore" (Çev. Nurulhude BAYKAL). Şu kitapta: Haz. M. Öcal OĞUZ Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL, Selcan

GÜRÇAYIR TEKE, Tuğçe ERDAL, Zeynep S. BAKİ NALCIOĞLU. İnternet Folkloru: Netlore ve Netnografi. Ankara: Geleneksel Yayınları. s. 9-14.

ESGİN, Mehmet S (2015). "Web Teknolojileri Dünyasında Yeni Trendler". Şu kitapta: (Ed.) Arzu BALOĞLU. Sosyal Medya Madenciliği. İstanbul: Beta Yayıncılık. s. 17-59.

GIESLER, Markus (2006). "Cybernetic Gift Giving and Social Drama: A Netnography of the Napster File-Sharing Community". Şu Kitapta: (Ed.) Michael D. Ayers. Cybersounds: Essays on Virtual Music Culture (Digital Formations) New York: Peter Lang Press. s. 21-56.

KANCI, Tuba (2015). "Türkiye'de Eğitim, Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Noktaları". Şu kitapta: Der. Simten COŞAR ve Aylin ÖZMAN. Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet. İstanbul: İletişim Yayınları. s. 77-109.

KANCI, Tuba (2020). "Cumhuriyetin İlk Yıllarından Bugünlere Ders Kitaplarında Kadınlık ve Erkeklik Kurguları". Şu kitapta: Haz. Nil MUTLUER. CİNSİYET HALLERİ Türkiye'de Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Sınırları. İstanbul: Varlık Yayınları. s. 88-102.

KILIÇ, Zülal (1998). "Cumhuriyet Türkiyesi'nde Kadın Hareketine Genel Bir Bakış". Şu Kitapta: (Ed) Ayşe Berktay Hacımirzaoğlu. 75 Yılda Kadınlar Ve Erkekler. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. s. 347-360.

MARIA, Gasouka, Arvanitidou ZOI, Foulidi XANTHIPPI, Raptou EVAGELIA (2018). "Folklor Araştırması ve Yeni Zorlukları: Etnografiden Netnografiye" (Çev. Zeynep S. BAKİ NALCIOĞLU). Şu kitapta: Haz. M. Öcal OĞUZ Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL, Selcan GÜRÇAYIR TEKE, Tuğçe ERDAL, Zeynep S. BAKİ NALCIOĞLU. İnternet Folkloru: Netlore ve Netnografi. Ankara: Geleneksel Yayınları. s. 15-24.

NARMANLIOĞLU, Haldun (2016). "Yurttaştan Nettaşa". Şu kitapta: Haz. Nilüfer Timisi. DİJİTAL – Kavramlar Olanaklar, Deneyimler. İstanbul: Kalkedon. s. 63-86.

SAKA, Erkan (2019). "Türkiye'de İnternet". Şu kitapta: (Ed.) Erkan SAKA. Yeni Medya Çalışmaları V: Türkiye İnternet Tarihi. İstanbul: Alternatif Bilişim Derneği. s. 4-71.

SAVRAN, Gülnur (2004). "Kadınların Emeğini Görünür Kılmak, Marx'tan Delphy'e Bir Ufuk Taraması". Şu kitapta: (Der.) Gülnur SAVRAN. Beden, Emek, Tarih. İstanbul: Kanat Yayınları. s. 15-78.

SVENINGSSON, Malin (2003). "Ethics in The Internet Ethnography". Şu kitapta: (Ed.) Elizabeth A. BUCHANAN. Readings in Virtual Research Ethics: Issues and Controversies. Hershey PA: Information Science Publishing. s. 45-61.

TİMİSİ, Nilüfer ve Meltem AĞDUK GEVREK (2016). "1980'ler Türkiyesi'nde Feminist Hareket: Ankara Çevresi". Şu Kitapta: (Ed) Aksu BORA ve Asena GÜNAL. 90'larda Türkiye'de Feminizm. İstanbul: İletişim Yayınlar. s. 13-39.

TOKUROĞLU, Belma (1991). "Türkiye'de Aile Araştırmaları". Türk Aile Ansiklopedisi. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları. Cilt 1, s. 37-41.

TOLAN, Barlas (1991). "Aile, Cinsiyet ve Cinsel Roller". Türk Aile Ansiklopedisi. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları. Cilt 1. s. 208-214

VAN DIJK, Teun A (2003). "Critical Discourse Analysis". Şu Kitapta: (Ed.), D. Schiffrin., D. Tannen, & E., H. Hamilton. The Handbook of Discourse Analysis. Oxford: Blakwell Publishing. s. 352-371

YÜKSEL, Şahika (2015). "Eş Dayağı Ve Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası". Şu kitapta: (Ed) Şirin Tekeli. 1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. İstanbul: İletişim Yayınları. s. 303-310.

3. Dergi İçinde Makale/Bildiriler

ALİCAN ŞEN, Ayşe (2018). "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumlar Arası İşbirliği Süreci ve 6284 Sayılı Yasanın Uygulanabilirliği". Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi. 11 (22). s. 141-161.

ARSLAN, Yusuf (2018). "Çocuk Gelin Evliliklerinde Suçu Gizleme Yöntemleri Üzerine Bir Araştırma". Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi. 2 (2). s. 4-17.

BUTLER, Judith (2009). "Toplumsal Cinsiyet Düzenlemeleri". Cogito. Sayı 58/Bahar. s. 73-93.

DURSUNÜST, Elif (2009). "Kabul Edilme Sürecinde Türk Kanun-i Medenîsi". Usul İslam Araştırmaları. 12 (12). s. 159-170.

KAYAPINAR, Akif (2006). "İbn Haldûn'un Asabiyet Kavramı: Siyaset Teorisinde Yeni Bir Açılım". İslâm Araştırmaları Dergisi. Sayı 15. s. 83-114.

KIRBAŞ CANİKLİOĞLU, Seher (2015). ""Kadının Beyanı Esastır": Çok Bilinmeyenli Bir Denklem". Ankara Barosu Dergisi. Sayı 4. s. 229-253.

KIMMEL, Michael S (2013). "Homofobi Olarak Erkeklik: Toplumsal Cinsiyet Kimliğinin İnşasında Korku, Utanç ve Sessizlik". (Çev. Mehmet BOZOK). Fe Dergi. 5 (2). s. 92-107.

MARKHAM, Annette ve Elizabeth BUCHANAN (2015). "Etik Karar Alma ve İnternet Araştırmaları, İnternet Araştırmaları Birliği (AoIR) Etik Çalışma Komitesinden Tavsiyeler". (Çev. Yeliz ÖZDEMİR). Folklor/Edebiyat. 21 (83). s. 411-431.

ÖZDAMAR AKARÇAY, Gülbin (2015). "AleviWeb: Siberuzayda 'sanal ve gerçek bir toplum'". Toplum ve Bilim Dergisi. Sayı 135. s. 92-123

POLAT, Mehmet A (2019). "TÜRKİYE KAYNAKLI FİNANSAL KRİZLERİN ANATOMİSİ". Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi. 6 (1). s. 329-345.

POSTILL, John ve Sarah PINK (2012) "Social Media Ethnography: The Digital Researcher in a Messy Web". Media International Australia. 145 (1). s. 123-134.

RIZVANOĞLU, Kerem (2009). "Taksonomiden Folksonomiye Web 2.0'da Paylaşım Eksenli Ortak İçerik Üretimi: Yeni "Amatör Web"de İmkanlar ve Sınırlamalar". (Ed.) Uysal KERMAN, Yakup ALTAN, Selim KANAT, Hakan KİRİŞ, Yurdanur URAL, Ramazan DAĞ. Conference: International Congress on Social and Economic Issues Shaping the World's Future: New Global Dialogue/Uluslararası Davraz Kongresi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. s. 1077-1093.

SADE-BECK, Liav (2004). “Internet Ethnography: Online and Offline”. International Journal of Qualitative Methods. 2004. 3 (2). s. 45-51.

4. Elektronik Kaynaklar

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (2018). “Adli İstatistikler 2018”. http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2082019153842istatistik 2018.pdf / Erişim Tarihi: 06.06.2020.

AGHAE Sareh, Mohammad A. NEMATBAKHSH ve Hadi K. FARSAN (2012). “Evolution Of The World Wide Web From: Web 1.0 to Web 4.0”. International Journal of Web & Semantic Technology, 3. s. 1-10. http://airccse.org/journal/ijwest/papers/3112ijwest01.pdf / Erişim Tarihi: 17.04.2020.

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [AÇSHB] (ty). Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları 1986-2013. 12. No’lu Tavsiye Kararı. https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/35255/cedaw-genel-tavsiye-kararlari-1986-2013.pdf / Erişim Tarihi: 12.05.2020.

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [AÇSHB] (ty). Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM). https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/iletisim/bakanlik-iletisim-bilgileri/bagli-ilgili-ve-ozel-kuruluslar1/sonim/ / Erişim Tarihi: 21.05.2020.

AKAR ELEKOĞLU, Ayşe (2018). “Web 1.0, Web 2.0, Web 3.0, Web 4.0 nedir? Aralarındaki fark nedir? Eğitime katkısı nedir?”. https://prezi.com/p/2fxkwakcdgch/web-10-web-20-web-30-web-40-nedir-aralarndaki-fark-nedir-egitime-katks-nedir/ / Erişim Tarihi: 18.04.2020.

AKIŞIK, C. Ahmet (09.05.2020). “İstanbul Sözleşmesi ve Diyanet’in sapıklığa karşı çıkışı”. Türkiye. https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/dr-c-ahmet-akisik/613515.aspx / Erişim Tarihi: 12.06.2020.

AKSU, Okan (2017). “Ayrımcılığın özel bir alanı olan HIV Pozitif kadınlar ve çalışma hayatı: bir netnografi çalışması”. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi. 3 (4). s. 174-186. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/403889 / Erişim Tarihi: 03.07.2020.

ALLWOOD, Gill (2016). “Gender-based violence against women in contemporary France: domestic violence and forced marriage policy since the Istanbul Convention”. Modern & Contemporary France, 24 (4). s. 377-394. https://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/09639489.2016.1203886?scroll=top&needAccess=true / Erişim Tarihi: 03.07.2020.

Arın, M. Cânân (ty). “Yeni Medeni Kanunun Yaşamımıza Getireceği Değişiklikler” http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/yeni_medeni_kanun.pdf / Erişim Tarihi: 18.05.2020.

ARSLAN, Faruk (08.01.2020). “6284’ten 5 yılda 2 milyon uzaklaştırma”. Yeni Akit. https://www.yeniakit.com.tr/haber/6284ten-5-yilda-2-milyon-uzaklastirma-955213.html / Erişim Tarihi: 06.06.2020.

ARSLAN, Özkan (05.06.2020). “Şeyma’yı ölüme götüren ‘uygunsuz’ video ile ilgili gerçek ortaya çıktı!”. Hürriyet. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/seymayi-olume-goturen-uygunsuz-video-ile-ilgili-gercek-ortaya-cikti-41534451 / Erişim Tarihi: 05.06.2020.

Avrupa Konseyi [AK] (2011). Avrupa Konseyi Anlaşması 210'un İmza ve Onay Şeması (İngilizce aslı: Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 210). https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures?p_auth=t0eTg4mr / Erişim Tarihi: 10.03.2020.

Avrupa Konseyi [AK] (2002). Rec(2002)5 sayılı Tavsiye Kararı'na Ek. http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/461_1.pdf / Erişim Tarihi: 13.05.2020

AYDIN, Mehmet Â (2001). "KADIN". TDV İslâm Ansiklopedisi. https://islamansiklopedisi.org.tr/kadin#2-islamda-kadin / Erişim Tarihi: 03.06.2020.

BAKIRCI, Kadriye (2015). "İstanbul Sözleşmesi". Ankara Barosu Dergisi. Sayı 4. s. 133-204. https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/33839/374687 / Erişim Tarihi: 03.07.2020.

BAŞAR, Koray (2013). "Homofobi Kavramı". Şu Kitapta: Bilgilendirme Dosyası - 10 "Eşcinsellik". (Ed.) Şahika YÜKSEL & Nesrin YETKİN. s. 60-62. https://www.cetad.org.tr/CetadData/Books/52/bilgilendirme-dosyasi-10-escinselllik.pdf / Erişim Tarihi: 20.06.2020.

Bağımsız İletişim Ağı [BİANET] (03.04.2017). "Recep İvedik 'Altın Bamya'ları Topladı". Bianet. http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/185126-recep-ivedik-altin-bamya-lari-topladi / Erişim Tarihi: 28.06.2020.

Birleşmiş Milletler [BM] (1993). "Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri". s. 221-227. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/221-227.pdf / Erişim Tarihi: 12.05.2020.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin [UNODC] (2019) "Global Study on Homicide: Gender-related killing of woman and girls" http://femicide-watch.org/sites/default/files/GSH19_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf / Erişim Tarihi:21.07.2020.

Cambridge Dictionary (2020) "Social Media". https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/social-media / Erişim Tarihi: 16.04.2020.

Cambridge Dictionary (2020a) "Post-Truth". https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/post-truth / Erişim Tarihi: 18.06.2020.

Cambridge Dictionary (2020b). "Homosexual". https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/homosexual / Erişim Tarihi: 20.06.2020.

CETS no. 210 (2011) Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi: İstanbul Sözleşmesi. (Türkçe). https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462545 / Erişim Tarihi: 24.06.2020.

CETS no. 210 (2011) Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi: İstanbul Sözleşmesi. (İngilizce).

https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008482e / Erişim Tarihi: 24.06.2020.

ÇAĞRICI, Mustafa (1991). "ASABİYET". TDV İslâm Ansiklopedisi. https://islamansiklopedisi.org.tr/asabiyet / Erişim Tarihi: 27.04.2020.

DELLER, Ruth (2011). "Twitter on: Audience research and participation using Twitter". Participations Journal of Audience & Reception Studies, 8 (1). s. 216-245. https://www.participations.org/Volume%208/Issue%201/PDF/deller.pdf / Erişim Tarihi: 03.08.2020.

Dışişleri Bakanlığı (04.04.2019). "Prof. Dr. Aşkın Asan'ın GREVIO Üyeliğine Seçilmesi Hk." No: 86. http://www.mfa.gov.tr/no_86_-askin-asan-in-grevio-uyeligine-secilmesi-hk.tr.mfa / Erişim Tarihi: 21.05.2020.

Doğanın Dili (2008). "Mashup". http://blog.milliyet.com.tr/mashup-devri--o-da-ne-/Blog/?BlogNo=93764 / Erişim Tarihi: 17.04.2020.

ERBAY, Celal (2006). "NAFAKA". TDV İslâm Ansiklopedisi. https://islamansiklopedisi.org.tr/nafaka / Erişim Tarihi: 24.06.2020.

Eylül Cansın'ın İntihar Etmeden Önceki Son Videosu. https://www.dailymotion.com/video/x2e2oy8 / Erişim Tarihi: 14.06.2020.

HARMAN Ömer F (2001). "KADIN". TDV İslâm Ansiklopedisi. https://islamansiklopedisi.org.tr/kadin#1 / Erişim Tarihi: 03.06.2020.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü [NEE] (2015). "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması". http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf / Erişim Tarihi: 11.06.2020.

GASMI, Gordana (2014). "New CoE Convention On Preventing And Combating Violence Against Women And Domestic Violence „Istanbul Convention" -Importance Of Setting European Legal Standards-". Strani Pravni Život, Sayı 2. s. 37-56. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=577258 / Erişim Tarihi: 03.07.2020.

GOOGLE (2020). "ÇÖZÜM KILAVUZU, Analystics ve Ads'i bağlama; Günümüzde Pazarlama alanında karşılaşılan zorlukların çözümü". https://services.google.com/fh/files/misc/tr_analytics_ads_guide.pdf / Erişim Tarihi: 26.04.2020.

GÜVEN, Ahmet (2020). "Hakikatin Yitimi Olarak Post-Truth: Bir Kavramsallaştırma Denemesi". İnsan ve İnsan Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi. 7 (23). s. 20-36. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/946377 / Erişim Tarihi: 30.06.2020.

GRANS, Lisa (2018). "The Istanbul Convention and the Positive Obligation to Prevent Violence". Human Rights Law Review, 18(1). s. 133–155. https://academic.oup.com/hrlr/article/18/1/133/4857380 / Erişim Tarihi:03.07.2020.

HAUBEN, Michael ve Ronda HAUBEN (1995). "What is a Netizen?". https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/606/527 / Erişim Tarihi: 29.04.2020.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM] (2016). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020). https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf / Erişim Tarihi: 24.06.2020.

KARAMAN, Ebru (2015). "Türkiye'de Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Devletin Sorumluluğu" International Conference On Eurasian Economies. s. 584-590. https://www.avekon.org/papers/1228.pdf / Erişim Tarihi: 14.05.2020.

KEYES, Ralph (2011). THE POST-TRUTH ERA: Dishonesty and Deception in Contemporary Life [Elektronik Sürüm]. New York: St. Martin's Press.

KONDA (Mart 2020). "Yoksulluk Nafakası Dosyası". https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2020/03/Konda_Nafaka_Dosyasi_Final.pdf / Erişim Tarihi: 09.06.2020.

KOZINETS, Robert V (2010b). "NETNOGRAFİ: PAZARLAMACININ GİZLİ SİLAHI Sosyal Medya Anlayışı İnovasyonu Nasıl Harekete Geçirir". http://kozinets.net/wp-content/uploads/2012/01/netnography-turkish.pdf. / Erişim Tarihi: 29.12.2019.

KREITNER, Richard (30/11/2016). "Post-Truth and Its Consequences: What a 25-Year-Old Essay Tells Us About the Current Moment". The Nation. https://www.thenation.com/article/archive/post-truth-and-its-consequences-what-a-25-year-old-essay-tells-us-about-the-current-moment/ / Erişim Tarihi: 30.06.2020.

Kur'an, 2/228 (t.y). https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-1/bakara-suresi-2/ayet-228/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 / Erişim Tarihi: 24.06.2020.

Kur'an 2/241 (t.y). https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-1/bakara-suresi-2/ayet-241/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 / Erişim Tarihi: 24.06.2020.

Kur'an 4/35 (t.y). https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-1/nisa-suresi-4/ayet-35/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 / Erişim Tarihi: 24.06.2020.

LEE, Chelsea (18/10/2020). "How to Cite Social Media in APA Style (Twitter, Facebook, and Google+). https://blog.apastyle.org/apastyle/2013/10/how-to-cite-social-media-in-apa-style.html / Erişim Tarihi: 03.08.2020.

MARAŞLI, Sema (2017). "Toplumsal Cinsiyet Eşiliği Adı Altında Ara Cinsiyet". http://www.cocukaile.net/cinsiyet-esitligi-adi-altinda-ara-cinsiyet/ / Erişim Tarihi: 24.06.2020.

MAYFIELD, Antony. (2008) WHAT IS SOCIAL MEDIA? [Elektronik Kitap] https://www.icrossing.com/uk/sites/default/files_uk/insight_pdf_files/What%20is%20Social%20Media_iCrossing_ebook.pdf / Erişim Tarihi: 14.04.2020.

McADOO, Timothy (26/01/2017). "How to Cite a Twitter Moment". https://blog.apastyle.org/apastyle/2017/01/how-to-cite-a-twitter-moment.html / Erişim Tarihi: 03.08.2020.

Online Etymology Dictionary (2020) "Ethnography". https://www.etymonline.com/word/ethnography#etymonline_v_32738 / Erişim Tarihi: 09.04.2020.

Online Etymology Dictionary (2020a) “Communication”. https://www.etymonline.com/search?q=communication&ref=searchbar _searchhint / Erişim Tarihi: 10.04.2020.

Oxford Living Dictionary (2020). “Emoji”. https://www.lexico.com/definition/emoji / Erişim Tarihi: 27.06.2020.

Oxford Living Dictionary (2020). “GIF”. https://www.lexico.com/definition/gif / Erişim Tarihi: 27.06.2020

Oxford Living Dictionary (2020). “Semantic”. https://www.lexico.com/definition/semantic / Erişim Tarihi: 18.04.2020.

Oxford Living Dictionary (2020). “Symbiotic”. https://www.lexico.com/definition/symbiotic / Erişim Tarihi: 18.04.2020.

Oxford Living Dictionary (2020). “Social Media”. https://www.lexico.com/definition/social_media / Erişim Tarihi: 16.04.2020.

Oxford Living Dictionary (2020a). “Netizen”. https://www.lexico.com/definition/netizen / Erişim Tarihi: 29.04.2020.

Oxford Living Dictionary (2020b). “Netiquette”. https://www.lexico.com/definition/netiquette / Erişim Tarihi: 29.04.2020.

Oxford Living Dictionary (2020c). “Post-Truth”. https://www.lexico.com/definition/post-truth / Erişim Tarihi: 18.06.2020.

Oxford Living Dictionary (2020ç). “Homosexual”. https://www.lexico.com/definition/homosexual / Erişim Tarihi: 20.06.2020.

PERONİ, Lourdes (2016). “Violence Against Migrant Women: The Istanbul Convention Through a Postcolonial Feminist Lens”. Feminist Legal Studies, sayı 24. s 49–67. https://link.springer.com/article/10.1007/s10691-016-9316-x#citeas / Erişim Tarihi: 03.07.2020.

Resmî Gazete (24.11.2011). 6251 Sayılı Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun. Sayı: 28127 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111129-2.htm / Erişim Tarihi: 10.06.2020.

Resmî Gazete (09.07.2018). 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Sayı: 18251 (Mükerrer). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.190.pdf / Erişim Tarihi: 23.05.2020.

Resmî Gazete (14.01.1998). 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Sayı: 23233. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.4320.pdf / Erişim Tarihi: 16.05.2020.

Resmî Gazete (08.12.2001). 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Sayı: 24607. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf / Erişim Tarihi: 18.05.2020.

Resmî Gazete (20.03.201200). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, Sayı: 28239. http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm / Erişim Tarihi: 11.05.2020.

Resmî Gazete (25.03.2020). Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Sayı: 31080. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200326M1-1.htm / Erişim Tarihi: 24.06.2020.

Resmî Gazete (12.10.2004). 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Sayı: 25611. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf / Erişim Tarihi: 19.05.2020.

Resmî Gazete (10.06.2003). 4857 Sayılı İş Kanunu, Sayı: 25134. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf / Erişim Tarihi: 19.05.2020.

Resmî Gazete (16.08.2013). Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik, Sayı: 28737. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18728&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 / Erişim Tarihi: 19.05.2020.

Resmî Gazete (29.11.2011). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Sayı: 28127. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111129-2.htm / Erişim Tarihi: 10.06.2020.

ŠIMONOVIĆ, Dubravka (2014). "Global and Regional Standards on Violence Against Women: The Evolution and Synergy of the CEDAW and Istanbul Conventions". Human Rights Quarterly, 36 (3). s. 590-606. https://www.jstor.org/stable/24518259?read-now=1&refreqid=excelsior%3Ab16738798c8a7a40ca21c9e55fc0ea87&seq=2#page_scan_tab_contents / Erişim Tarihi: 03.07.2020.

SUROWIECKI, James (2005a). "The Power and The Danger of Online Crowds". https://www.ted.com/talks/james_surowiecki_the_power_and_the_danger_of_online_crowds/transcript#t-790667 / Erişim Tarihi: 05.05.2020.

ŞAFAK, Demet (2017). "Etnografi'den Netnografi'ye Sanal Ortamda Kurşun Dökme: 'Sen Bi Kurşun Döktür'" Milli Folklor Dergisi. Sayı 116. s. 156-168. http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=116&Sayfa=156 / Erişim Tarihi: 03.07.2020.

ŞAHİN, Doğan (ty). "Eşcinsel Panik ve Homofobi" https://www.cetad.org.tr/OnlineNewspaper.aspx?content=9 / Erişim Tarihi: 20.06.2020.

TAŞ, Gün (2016). "Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri". Akademik Hassasiyetler, Cilt 3, (5). s. 163-175. http://static.dergipark.org.tr/article-download/36e2/45e9/08e2/imp-287075-0.pdf? / Erişim Tarihi: 14.05.2020.

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü [HSGM] (Nisan 2020). COVİD-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu) Genel Bilgiler, Epidemioloji ve Tanı. https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf / Erişim Tarihi: 22.05.2020.

TINBEK, A. Çağlar (16.12.2019). "'İstanbul Sözleşmesi' ürünü: Kızına bağırdı, evine giremiyor". Millî Gazete.

https://www.milligazete.com.tr/haber/3421395/istanbul-sozlesmesi-urunu-kizina-bagirdi-evine-giremiyor / Erişim Tarihi: 01.07.2020.

TORUK, İbrahim (2011). "Türkiye'de Başörtüsü Sorunu ve Yazılı Medyada Sunumu". Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı 30. s. 483-514. http://sutad.selcuk.edu.tr/sutad/article/view/544/534 / Erişim Tarihi: 14.05.2020.

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük (2020). "Etnografya". https://sozluk.gov.tr/ / Erişim Tarihi: 09.04.2020.

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük (2020a). "İletişim". https://sozluk.gov.tr/ / Erişim Tarihi: 10.04.2020.

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük (2020b). "Söylem". https://sozluk.gov.tr/ / Erişim Tarihi: 18.06.2020.

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük (2020c). "Eş Cinsel". https://sozluk.gov.tr/ / Erişim Tarihi: 20.06.2020.

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük (2020ç). "İbne". https://sozluk.gov.tr/ / Erişim Tarihi: 20.06.2020.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB] (2013) Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). s. 52-53. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf / Erişim Tarihi: 19.05.2020.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB] (2018) On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). s. 139-141. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/11/ON_BIRINCI_KALKINMA-PLANI_2019-2023.pdf / Erişim Tarihi: 19.05.2020.

VARNALI, Kaan (2013). DİJİTAL KABİLELERİN İZİNDE Sosyal Medyada Netnografik Araştırmalar [Elektronik Sürüm]. İstanbul: MediaCat.

Vergi Sirküleri (30.04.2020). Vergi Sirküleri, No: 2020/89. https://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2020-89.aspx / Erişim Tarihi: 25.06.2020.

Ulusal Tez Merkezi, [YÖK] (2020). "Netnografi" Erişim Tarihi: 22.04.2020, https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

YAŞAROĞLU, M. Kâmil (2003). "LİVÂTA". TDV İslâm Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/livata / Erişim Tarihi: 07.06.2020.

Yeniçağ Gazetesi (30.04.2020). "AKP'nin LGBT sicili". Yeniçağ. https://www.yenicaggazetesi.com.tr/akpnin-lgbt-sicili-277106h.htm / Erişim Tarihi: 10.06.2020.

YEŞİLAY (25.12.2016). Yeşilay uyarıyor: Evdeki şiddetin sorumlusu alkol. https://yesilay.org.tr/tr/haberler/yesilay-uyariyor-evdeki-siddetin-sorumlusu-alkol / Erişim Tarihi: 05.06.2020.

Avrupa Konseyi (2020) Anlaşma 210'un imza ve onay şeması. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures?p_auth=t0eTg4mr / Erişim Tarihi: 24.06.2020.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (t.y.). http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/hakkimizda / Erişim Tarihi: 14.05.2020.

Anıt Sayaç (t.y.). Erişim Tarihi: 14.05.2020, http://anitsayac.com/anasayfa.html

ZITMANE, Marita (2018). "Evils of the Istanbul Convention. Discourse analysis of Latvian press publications". FEMERIS, Cilt 3 (1). s. 111-124. https://163.117.159.81/index.php/FEMERIS/article/view/4077/2628 / Erişim Tarihi: 03.07.2020.

WILLIAMS, Matthew L., Pete BURNAP and Luke SLOAN (2017). "Towards an Ethical Framework for Publishing Twitter Data in Social Research: Taking into Account Users' Views, Online Context and Algorithmic Estimation". Sociology, 51(6), s. 1149–1168. https://doi.org/10.1177/0038038517708140 / Erişim Tarihi: 03.08.2020.

5. Tweetler

Abdulaziz Kıranşal [AKIRANSAL]. (7 Mayıs 2020). Partisi, derneği, cemaati, ideolojisi ne olursa olsun kendisini Müslüman olarak tarif eden ve aile yapısını korumak isteyen her Müslümanın hayır demesi gereken üç proje: | -Etcep: Cinsiyet eşitliği projesi... | -İstanbul sözleşmesi... | -AB uyum yasaları... | #İstanbulsözleşmesinehayır [Tweet]. (Erişim Tarihi: 18.05.2020 https://twitter.com/AKIRANSAL/status/1258158246122139651)

Abdullah Sahin58 [abdullahsahin58] (3 Mayıs 2020). SAPKINLARIN TÜRKİYE'DEKİ HAMLELERİ | 09 Ekim 2002'de eşcinsellere yeşil ışık yakılıyor, | 08 Nisan 2007'de LGBTİ Öğrenci Derneği kuruluyor, | 31 Mayıs 2007'de İstanbul'da 170 yataklı bir otel inşa ediliyor, [Tweet]. (ErişimTarihi: 18.05.2020 https://twitter.com/abdullahsahin58/status/1256772460260798465)

Abdullah Sahin58 [abdullahsahin58] (3 Mayıs 2020). 29 Kasım 2011 yılında 6251 sayılı LGBTİ yasası çıkartıldı | 01 Ağustos 2014 İstanbul Sözleşmesi yürürlüğe girdi | 19 Eylül 2014 ETCEP (Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) yürürlüğe girdi, | 28 Haziran 2015'te LGBT sözde onur yürüyüşü gerçekleşti | İslamı ve Aileyi hedef seçmişler [Tweet]. (Erişim Tarihi: 18.05.2020 https://twitter.com/abdullahsahin58/status/1256772883113824257)

Ahmet Şimşirgil [ahmetsimsirgil]. (19 Şubat 2020) Sayın Başkanım neşteri tam vurunuz! | Aile yapımızı mahveden Cedaw, genç evlilik, süresiz nafaka, İstanbul sözleşmesi ve 6284 nolu kanunu milletin ve aile yapımızın hayrına olarak en kısa sürede değiştirirsiniz inşallah. | Milleti sevindiriniz! | @RTErdogan @tcbestepe @NumanKurtulmus [Tweet]. (Erişim Tarihi: 24.02.2020 https://twitter.com/ahmetsimsirgil/status/1230059057626611713)

Bahri SOLMAZ [BahriSolmaz23]. (24 Şubat 2020). Coronavirus ülkemize girdi diye panik yapanları anlayamadım. Oysa en büyük Virus 2014'de "İstanbul Sözleşmesi" adı altında ülkemizi sarmıştır. Milyonlarca vatandaşımız bu virusa kapılmış kurtarımayı bekliyor. #CoronaVirus [Tweet] (Erişim Tarihi: 24.02.2020 https://twitter.com/BahriSolmaz23/status/1231977136078118912)

Detroitli Kızıl [detroitlikizil]. (16 Mayıs 2020). Arkadaşlar dürüstçe cevap veriyoruz. Sosyal medyada sürekli tartışılan İstanbul Sözleşmesi'ni okudunuz mu? [Tweet]. (Erişim Tarihi: 20.05.2020 https://twitter.com/detroitlikizil/status/1261633485661446144)

H. Cem KANIBİR [Atasendika]. (13 Şubat 2020). AİLELER PARÇALANIYOR | 1997'de binde 0,52 olan kaba boşanma oranı 2018'de binde 1,75'e fırlamıştır. Evlilikler ise hızla azalmaktadır. | Bunun temel nedenleri ise İstanbul Sözleşmesi, 6284 sayılı iftira kanunu ve süresiz nafaka zulmüdür. | Nafaka, hak değil gasptır! [Tweet]. (Erişim Tarihi: 17.02.2020 https://twitter.com/Atasendika/status/1228027522782240769)

İlhan Ergincan [bicare_yunusum]. (25 Nisan 2020). Diyanet işleri başkanı için lgbt sapkınlıktır, Kuran'ı Kerim'de lanetlenmiştir dediği için suç duyurusunda bulunmuşlar. Gurur duyun İstanbul sözleşmesi eserinizle bu hakkı onlara vererek. Yakında Aile kalmayacak, lut kavminin torunları baskın çıkacak. | Aile virüs salgınında. [Tweet]. (Erişim Tarihi: 29.04.2020 https://twitter.com/bicare_yunusum/status/1254138500154343426)

Mahmut Kar [mk_mahmutkar]. (17 Şubat 2020) "Ailesiz bir gelecek hedefleyen İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanun iptal edilsin. - Kampanyaya imza ver! chng.it/L5VDLmcn @ChangeTR aracılığıyla" [Tweet]. (Erişim Tarihi: 19.02.2020 https://twitter.com/mk_mahmutkar/status/1229413284962537472)

Mesut Arabul [arabul_mesut]. (6 Nisan 2020). İstediği kişiyle birlikte olan, işine gelmeyince ya da istekleri karşılamayan kadın, beyanıyla erkeği tecavüzcü ilan edebiliyor | Kişiyi tek bir beyanla cezaevine atan İstanbul Sözleşmesi ve hukuki karşılığı 6284 nolu yasa telafisi olmayan yaralar açıyor | iftiraMağduru TecavüzDeğil [Tweet]. (Erişim Tarihi: 09.04.2020 https://twitter.com/arabul_mesut/status/1247231681171521537)

Muharrem Balcı, Av. [avmbalci]. (9 Ocak 2020). Cumhurbaşkanı Erdoğan 7. Aile Şurası'nda konuştu: "Evlilik dışı ilişki normalleştiriliyor, aile kurumu yıkılıyor" | 2011'de imzalayıp 2014'te yürürlüğe koyduğumuz ve 6284 sayıl Kanuna dayanak yaptığımız İstanbul Sözleşmesi'nde 'aile' kelime olarak bile geçmiyor. [Tweet]. (Erişim Tarihi: 12.01.2020 https://twitter.com/avmbalci/status/1215263332543930368)

Murat KEKİLLİ [kekillimurat]. (5 Şubat 2020). İstanbul Sözleşmesi yüzünden mağdur olan ve içinde engellilerin de bulundugu bir çok mağdur baba bana DM den mesaj atıp seslerini ve mağduriyetlerini duyurmamı istiyorlar.Bütün siyasilerden insanı esas alan,haklı ve haksız olanı ayırt edebilecek bir yasa istiyorlar. [Tweet]. (Erişim Tarihi: 09.02.2020 https://twitter.com/kekillimurat/status/1224949182705827840)

Sema Maraşlı [semamarasli]. (25 Aralık 2019). "Ya Kanal Ya İstanbul" derdinde olanlar. Durum Ya Vatan Ya İstanbul Sözleşmesi olmuş haberiniz yok. Uyuyanlar uyansın. Yoksa yakın zamanda hainlerin ve eşcinsellerin dünyasına uyanacaksınız. Din de vatan da kalmayacak. İstanbul Sözleşmesine neden karşıyız? http://www.cocukaile.net/istanbul-sozlesmesi-ve-6284-e-neden-karsiyiz/ [Tweet]. (Erişim Tarihi: 29.12.2019 https://twitter.com/Semamarasli/status/1209796478677454854)

Sema Maraşlı [semamarasli]. (25 Aralık 2019). #DireneDireneKazanacağız İstanbul sözleşmesi iptal olana kadar mücadeleye devam. Her bir karesi şehit kanı ile korunmuş bu memleketi AB ye sözleşme karşılığı satmayacağız. Hangi parti ve şahıs olursa olsun sözleşmeye karşı durmayan sözleşmenin yanındadır ve bizim

karşımızdadır. [Tweet]. (Erişim Tarihi: 29.12.2019 https://twitter.com/Semamarasli/status/1209799052461793280)

Sema Maraşlı [Semamarasli]. (7 Şubat 2020). Bu bir kadın cinayeti değildir bu bir alkol cinayetidir. Tartışmanın sebebi erkek arkadaş olsa da öldürme sebebi babanın alkollü olmasıdır.Alkol yasaklansa bu cinayetlerin tamamının biteceğini bilseniz de alkol yasaklansın demezsiniz değil mi? #YineAlkolCinayeti #ŞeymaYıldız [Tweet]. (Erişim Tarihi: 10.02.2020 https://twitter.com/Semamarasli/status/1225878974783512576)

Sema Maraşlı [Semamarasli]. (7 Şubat 2020). Yeşilay evdeki şiddetin sebebi"alkol"dür diyor fakat İstanbul Sözleşmesi ve 6284 şiddetin sebebi "erkektir" diyor. Hangisine inanacağız. Yeşilay veriler ve bilimsel çalışmalarla bu bilgiye ulaşıyor. Diğerleri feministlerin söylemleri ile hareket ediyor. https://yesilay.org.tr/tr/haberler/detay/yesilay-uyariyor-evdeki-siddetin-sorumlusu-alkol [Tweet]. (Erişim Tarihi: 10.02.2020 https://twitter.com/Semamarasli/status/1225884466930995210)

Sema Maraşlı [Semamarasli]. (16 Nisan 2020). #GamzePala Allah rahmet etsin. | Gamze'nin katili İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sözleşmesi ve destekçileridir. Kadınları kocalarına karşı kışkırtıp 6284 ile evden attırma yarışına girenler yüzünden emniyet gerçek mağdurlara yetişemiyor. | #İstanbulSözleşmesiÖldürür [Tweet]. (Erişim Tarihi: 20.04.2020 https://twitter.com/Semamarasli/status/1250742387191828480)

Sema Maraşlı [Semamarasli]. (16 Nisan 2020). İstanbul Sözleşmesi ile karı-koca arasında geçen tatsızlıklar kadına yapıldığında"psikolojik şiddet" diye tanımlandığı için "kocam bana bağırdı, kaşını çattı bıd bıd" kadınlar karakola koşuyor. | Polis iş yükünden kadınların peşine düşen psikopatlara yetişemiyor. | #GamzePala [Tweet]. (Erişim Tarihi: 20.04.2020 https://twitter.com/Semamarasli/status/1250747344548777986)

Sema Maraşlı [Semamarasli]. (12 Mayıs 2020). 2017 de yazdığım bir yazı. Maalesef hâlâ aynı yerdeyiz hatta bu yazıdan sonra Milli Eğitim bir de ETCEP projesi yaptı. Tepkiler çok olunca bir tık geri adım attı | Feminist kadınlar gençlerimizi zehirlemeye devam ediyor. Hükumet bu konuda ölü balığı oynuyor. http://www.cocukaile.net/cinsiyet-esitligi-adi-altinda-ara-cinsiyet/ [Tweet]. (Erişim Tarihi: 18.05.2020 https://twitter.com/Semamarasli/status/1260203491232043009)

Sema Maraşlı [Semamarasli]. (12 Mayıs 2020). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği tam olarak bu işte: Erkekleşmiş kadınlar kadınlaşmış erkekler. | Bozulan fıtrat artan LGBT+İstanbul Sözleşmesi'nin kadını şiddet | ten koruma maskesi arkasındaki ana gayesi budur. | Sözleşmeyi savunan kim varsa karşısındayım. | #İstanbulSözleşmesineKarşıyız [Tweet]. (Erişim Tarihi: 18.05.2020https://twitter.com/Semamarasli/status/1260206072402456578)

Şevki Karabekiroğlu [karabekiroglu_s]. (12 Aralık 2019). Efendim | Uluslararası hukuk olduğu için | İstanbul sözleşmesi bizim meri hukukun üstünde. | Bu sözleşmenin kabulü ailevi sorunlari çözemediği gibi daha da arttırdı | Kadın cinayetleri % 300 arttı | Aynı sözleşmeyi Bulgaristan kendi geleneklerine aykırı bulduğu için imzalamadı [Tweet]. (Erişim Tarihi: 15.12.2019 https://twitter.com/karabekiroglu_s/status/1205220736052412419)

Şevki Yılmaz [Sevkiyilmaz]. (15 Mart 2020). Avrupa'nın "İstanbul Sözleşmesi Virüsü!"dayatmasıyla çıkardığımız nafaka, boşanma, genç evlilere ceza vs. yasa

virüsleri, Korona Mikrobundan daha tehlikeli, Aileyi ve Devleti yıkma virüslerinin | Dünya ve Ahiretimizi yıkma virüsleri olduğunu ne zaman anlayacağız ve hatırlayacağız? [Tweet]. (Erişim Tarihi: 18.03.2020 https://twitter.com/Sevkiyilmaz/status/1239193771083993090)

TeSSeP [TessepOrg]. (3 Mart, 2020). Öldürülen kadınların katili devletin CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi sebebiyle izlediği feminist politikalardır. Eğer bu anlaşmalar iptal edilmezse bu sözleşmeleri etkin uygulayan Finlandiya, İsveç, İzlandada artan cinayetlerin burda da artmasi kaçınılmazdır @tcbestepe @kademorgtr [Tweet]. (Erişim Tarihi: 07.03.2020 https://twitter.com/TessepOrg/status/1234859160879190016)

Tuğrul SELMANOĞLU [tselmanoglu]. (16 Şubat 2020). Problem İstanbul sözleşmesi değil... | İstanbul sözleşmesi, asıl problemin üzerine konan süs çileği. | Problem İsviçre medeni kanunundan uyarlanan bu milletin dinine ve örfüne aykırı medeni kanun. O kanunlar İsviçrelileri mutlu eder, biz Türküz! | Bize uygun medeni kanun lazım. [Tweet]. (Erişim Tarihi: 19.02.2020 https://twitter.com/tselmanoglu/status/1228820677576286209)

6. Raporlar

KANCI, Tuba, Damla BAYRAKTAR ve Bahar RUMELİLİ (2010). Women of Turkey and Their Acts of European Citizenship. (Ed.) Fuat KEYMAN. Yayın yeri: ENACT (Enacting European Citizenship). FP7-SSH-2007-1-217504-WP6D6.5

TAŞTAN, Coşkun ve Aslıhan KÜÇÜKER YILMAZ (2019). Dünyada ve Türkiye'de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Veriler ve Analizler. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi [AİHM] (2009). Opuz/Türkiye Davası (33401/02). Erişim Tarihi: 30.06.2020, https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-119583%22]}

Bağımsız İletişim Ağı [BİANET] (2017). BIANET (Bağımsız İletişim Ağı) Gölge Raporu. Erişim Tarihi: 21.05.2020, http://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/001/943/original/BI%CC%87ANET -Rapor-T%C3%BCrk%C3%A7e.pdf?1499261388

GREVIO (Ekim 2018) Türkiye Değerlendirme Raporu. (Ref. DC 145/2018) Erişim Tarihi: 29.12.2019, https://ailevecalisma.gov.tr/media/3825/grevio-rapor-turkce-5bd99d7dbb799.pdf

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu [KCDP] (10.04.2020). "Korona Günlerinde Kadınlar İçin Sığınmaevleri Raporu" Erişim Tarihi: 21.05.2020, http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/aciklamalar/2906/korona-gunlerinde-kadinlar-icin-siginmaevleri-raporu

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu [KCDP] (01.01.2018). "Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2017 Veri Raporu" Erişim Tarihi: 03.08.2020, http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2845/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2017-veri-raporu

Kadın ve Demokrasi Derneği [KADEM] (2017). Türkiye'nin GREVIO'ya Sunacağı Dönemsel Anket Cevabı İçin STK Gölge Raporu. Erişim Tarihi: 10.05.2020, https://kadem.org.tr/wp-content/uploads/2017/10/KADEM-GREVIO-RAPOR.pdf

MOR ÇATI Kadın Sığınma Vakfı [MOR ÇATI] (Eylül 2017). Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin hükümlerini yürürlüğe koyan yasal ve diğer tedbirler hakkında Türkiye'nin İlk Raporuna İlişkin Sivil Toplum Örgütlerinin Gölge Raporu. Erişim Tarihi: 21.05.2020, https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2018/01/Istanbul_Soz_TR_Izleme_Platformu_Golge_Rapor.pdf

MOR ÇATI Kadın Sığınma Vakfı [MOR ÇATI] (13.04.2020). Koronavirüs Salgını Süresince Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İzleme Raporu. Erişim Tarihi: 22.05.2020, https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2020/06/koranavirus-salgini-suresince-kys-rapor.pdf/

TBMM (2006). Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/148, 182, 187, 284, 285) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. Erişim Tarihi: 12.07.2020, https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2784

TBMM (2010). Erken Yaşta Evlilikler Hakkında Komisyon Raporu. Erişim Tarihi: 09.06.2020, https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2088

World Economic Forum [WEF] (2020). Erişim Tarihi: 19.05.2020, Global Gender Gap Report 2020. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Yavuz Bülent BEKKİ

Doğum Yeri ve Tarihi: Sivas/Merkez, 18.05.1992

Eğitim Bilgileri

Lise: Kırşehir Mehmet Âkif Ersoy Lisesi

Lisans Eğitimi: Gazi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (2011-2015)

Yüksek Lisans Eğitimi: Kocaeli Üniversitesi, Siyaset ve Sosyal Bilimler Dalı (2018-2020)

İletişim

ybb2358@gmail.com

Web Sitesi

https://peripatetikler.wordpress.com/